

RADU VASILE

Amintirile
unui prim-ministru

RADU VASILE. Născut la 10 octombrie 1942, la Sibiu. Absolvent al Facultății de Istorie, Universitatea București —1967; Doctor în științe economice —1977; Profesor universitar la ASE —1993; Prim-ministru al României: 1998-1999.

Autor a numeroase lucrări în domeniul istoriei economiei; autor al romanului Fabricius și al volumelor de poezii Pacientul român și Echilibru în toate.

Doresc să multumesc câtorva persoane fără de care această carte nu ar fi existat. Lui Sorin Lavric, redactorul acestor pagini, care m-a ajutat săpun în formă finală experiența acestor ultimi 12 ani din viața mea, cu tot alaiul de gîn-duri și sentimente care i-a însoțit. Gabrielei Stoica, fosta mea consilieră, care m-a ajutat să refac traseul sinuos al evenimentelor pe care le-am trăit. Dedic această carte mamei, soției și copiilor mei, a căror dragoste a fost și este adevărata mea putere.

CUVÎNT ÎNAINTE

M-am întrebat deseori de unde nevoia politicianilor de a-si pune pe hîrtie amintirile fără să se întrebe mai întîi dacă gestul lor servește cuiva sau la ceva. Pornirea de a scrie despre orice și oricine, și de a te plasa în centrul unor evenimente doar pentru că ai avut ocazia, în cursul lor, să faci politică la vîrf ascunde o tendință exhibitionistă a cărei justificare e de căutat în cutele insesizabile ale vanității umane. Trufia celor care, scriind, își închipuie că de mărturisirile lor poate atîr-na măcar o parte infimă din soarta politicii românești de după ei tine de o iluzie străveche, adînc înrădăcinată, aceea că descriind răul petrecut, îi poți micșora consecințele chiar și după ce el s-a întîmplat; sau că măcar îl poți preveni pe cel care urmează să se întîm-ple. Nu e cazul acestei cărți. Scriind-o, mi-am reprimat orice pornire moralizatoare și am căutat să nu-i judec pe ceilalți decît urmînd firul evenimentelor și logica, eminentemente iratională, a istoriei din timpul mandatului meu de prim-ministru. Nu există eveniment căruia să nu i se poată găsi cauze și explicații după ce el a avut loc. Dar cît timp are loc, evenimentul scapă explicațiilor și previziunilor: acesta e momentul în care intră în joc omul politic. El trebuie să acționeze acolo unde teoreticienii și analistii sînt neputincioși, el trebuie să aibă îndrăzneala faptei acolo unde ceilalți au doar curajul opiniei. Pe scurt, el trebuie să facă ceva acolo unde toți se multumesc să discute. Recitind cartea și simțind nevoia de a-mi explica mie însumi ce conține ea, am dat peste cîteva fete ale ei.

Pe cea dintîi am pomenit-o deja: fata morală. știu, pare o obrăznicie strigătoare la cer ca unui politician să-i ceri să scrie o carte cu virtuți morale, cînd e bine știut că, în politică, cuvîntul „morală”, cînd e rostit, e praf aruncat în ochii electoratului. Dar nu la morală în sensul ei etic mă gîndesc eu, ci la legile nescrise ale politicii, la acele moravuri în plasa cărora cade orice politician din orice colt al lumii, din chiar clipa în care începe să facă politică. și căderea lui în această plasă e cu atît mai adîncă cu cît motivațiile filantropice și patriotice cu care a pornit la drum au fost mai sincere. Există o morală a politicii ce nu are nimic de-a face cu morala. A ști să te porti politic nu tine de educație, ci de instinct. Conduita politică tine în întregime de fler psihologic, de voință de dominare și de fondul de agresivitate pe care, purtîndu-l în tine tot timpul, stii să îl îmbraci neîncetat în straițele unei politeti mondene cît mai cuceritoare. Or, flerul cu care stii să înregistrezi cu antenele nevăzute ale mintii croiala temperamentală a adversarului, vrerea de a face ceva într-o situație în care alții stau pe margine chibitînd fără frîu și, în fine, fondul de agresivitate convertit

în seninătate mondenă sînt facultăți înnăscute. Le ai de cînd esti, si-atunci poti face politică, sau nu le ai, si atunci e bine să faci politologic. Din acest punct de vedere, cartea aceasta, fără a fi moralizatoare, este neîndoielnic morală, în măsura în care înțeleg morala ca fiind sinonimă cu practica, asadar ceva care se trăiește deplin, se face zi de zi, dar se discută mai rar. Cunostintele teoretice le poti învăța din orice carte, experienta, însă, nu ti-o poate da nimeni. Iată cauza pentru care cei mai titrați politologi si cei mai gustati analisti politici sînt, din momentul în care li se dă puterea, de o deplorabilă incompetentă politică. Stăpîni suverani pe disciplina lor, gata tot timpul să-ti ofere solutii teoretice la orice problemă si în orice impas, ei se transformă, de îndată ce le-ai dat drumul în apa politicii, în spectre deprimante ale neputintei. Impenetrabila sigurantă de sine cu care își pledează neostenit teoriile si necrutarea cu care judecă în ziare sau în interminabile discutii televizate pe cutare sau cutare politician se transformă brusc într-o neho-târîre de ageamii. Si-atunci îți dai seama că filozofia politică e un tărîm de sine stătător, cu regulile lui, cu idolii si cu adeptii lui, însă un tărîm care are prea puțin de-a face cu politica. Dacă profesorii de filozofie politică ar sti lucrul acesta — dar nu-l sti pentru că ei fac teoria unei politici pe care n-au practicat-o —, si-ar mai diminua vanitățile bine ascunse sub morga misiunii lor pedagogice. De altfel, societatea i-a pus la locul lor, marginalizîndu-i între peretii unor aule în care vorbesc unora care le seamănă leit: biete făpturi teoretice, incapabile de a lua vreo hotărîre cînd e vorba de viata asta imprevizibilă si crudă, cu atrocitățile, exuberantele si elanurile ei sublime. Dacă un politolog ar sti ce haz nebun poate trăi un politician citindu-i apoftegmele scăpărînd de inteligentă, si-ar lua lumea în cap. Dacă un analist politic ar sti că în clipa în care el vorbește într-un studio de televiziune în fata televizoarelor sînt zeci de politicieni care se amuză ascultîndu-l, ar întrezări desertăciunea burlescă a cărei întruchipare este el pe ecran. Politica se face, nu se discută, si acum ajung la cea de-a doua fată a cărții — fata politică.

-X-

România a fost din 1989 pînă acum tara ai cărei politicieni s-au ales din rîndul teoreticienilor, în comunism, exercitiul politic fiindu-ne interzis, toti ne-am refugiat în teorie. Respiram teorii, trăiam din teorii, născocim teorii, ne cheltuim noptile străduindu-ne să ne convingem prietenii că noi avem dreptate si nu ei, luptam pentru teorii, sufeream din cauza lor, jubilam pe seama lor si tot asa. După 1989, cei însetati să-si pună în practică teoriile despre politică au intrat în politică, dar, o dată intrati, teoriile lor au amutit. Explicatia e simplă: politica e acea regiune a vietii sociale în care nu teoriile se pun în practică, ci interesele. Un interes, spre a se împlini, poate lua chipul mai multor teorii, dar o teorie, spre a deveni una practică, nu poate lua decît chipul unui singur interes. E interesul teoretic al omului individual străduindu-se să dea viață practică ideii care îl animă. Dar fiind individual, acest interes nu poate atinge treapta politicii. Asta este drama oricărei teorii individuale, că nu-si găsește ca aliatii un număr suficient de oameni pentru a se preschimba într-un interes practic. Si nu-i poate găsi nu pentru că oamenii ar fi prosti si nu ar putea să o înțeleagă sau pentru că cel care o propovăduieste nu e îndeajuns de destept pentru a-i convinge pe altii, ci fiindcă blestemul oricărei idei teoretice este că nu poate să se transforme în interesul practic al mai multora. Intelectualilor români le-a trebuit un deceniu ca să înțeleagă acest lucru: teoria e chipul schimbător al unui substrat neschimbător, interesul. De aici esecul intelectualilor în politică, în politică nu ai cum să reusesti plecînd la drum cu o teorie gata-făcută si chinuindu-te s-o pui în practică; asa ceva reuseste în stiintă, filozofie sau religie, dar nu în politică, în politică, teoria se naste din întîlnirea intereselor celor aflati în dispută, iar ceea ce contează nu e victoria teoriei, ci impunerea intereselor. Asta-i tot, restul e teorie. Eu însumi vin din rîndul cadrelor universitare de la ASE. Am predat ani de zile istoria economică, fără să-mi treacă vreodată prin cap că din lector aveam să ajung într-o bună zi prim-ministru. Această disciplină a fost singura care mi-a dat posibilitatea să le vorbesc în mod concret studentilor despre economia capitalistă, ceea ce mi-a oferit un avantaj teoretic important, căci imediat după 1989, eu stiam deja un lucru despre care ceilalti se multumeau doar să vorbească. Cînd am intrat în politică, abstractiunile au dispărut. Au rămas faptele si problemele, dar niste probleme ce nu puteau fi rezolvate teoretic, ci

practic, adică politic. Despre aceste rezolvări practice e vorba în cartea de față, așa cum a știut să le găsească autorul acestor rânduri. Iar dacă spuneam că pînă acum politicienii români s-au ales din pepiniera teoreticienilor, această afirmație vrea să lase de înțeles că, așa cum se întîmplă întotdeauna, a existat și o excepție; ea s-a numit Corneliu Coposu, singurul om politic de rasă pe care 1-a avut România după 1989 și totodată singurul om despre care se poate spune fără reținere că avea înzestrarea necesară pentru a deveni un adevărat bărbat de stat. Da, Corneliu Coposu, de ar mai fi apucat cîtiva ani de viață, ar fi ajuns un bărbat de stat. Nu, să nu credeți că voi aluneca pe panta melancoliei evocatoare și că, pradă unei duiosii a reamintirii, îl voi tă-mîia pe acest om cu laude. Nu asta am în gînd, ci un adevăr trist pentru români. Țara e plină de politicieni, biete fantose ce se închină unui singur idol — propriile interese —, apoi mai găsești cîtiva oameni politici, pe care poți să-i numeri pe degetele unei mîini, și, totuși, în țara asta, oricît te-ai strădui, nu găsești nici un om de stat. Prin om politic înțeleg bărbatul care a învățat smerenia de a sluji partidul căruia îi aparține și nu profitul familiei și oficinei din care s-a ivit, iar prin om de stat acea rară ivire în mijlocul oamenilor politici care poate să dea deoparte ambiții, năravuri și cîrdășii obscure în numele țării al cărei cetățean s-a întîmplat să fie. Cu Corneliu Coposu a luat sfîrșit o specie de oameni de care România a dus lipsă aproape mereu, specia celor care își sacrifică interesul și viitorul partidului de dragul țării, plătind cu chin și neîmpliniri împlinirea unor oameni pe care nu i-a întîlnit niciodată, dar cu care i-a fost dat să trăiască în aceeași țară și în aceeași limbă.

Cititorul nu are de ce să se teamă: nu există o iotă de teorie politică în rîndurile acestei cărți. Și totuși din ea transpare mai multă teorie decît dintr-un tratat de specialitate. Unui asemenea paradox rîndurile de mai sus i-au dat deja o lămurire; e vorba de practica politică, care e totuna cu morala ei, adică de o conduită ce nu își ia drept călăuză teoria deoarece nu are ce face cu ea, dar în același timp e vorba de o conduită din care ulterior se poate desprinde o teorie de sine stătătoare, pragmatică sau feroce, trandafirică sau nemiloasă, dar o teorie care nu poate avea nici o repercusiune asupra conduitei propriu-zise. E treaba teoreticienilor să extragă teoria din această carte. Treaba mea a fost să descriu conduita politică, cu alte cuvinte acea față nevăzută a politicii pe care românii nu o pot afla citind ziarul sau privind la televizor. În fond, asta am urmărit scriind cartea: să fac vizibilă partea subînțeleasă a practicii politice, o parte pînă înțr-atît de subînțeleasă încît politicienilor nici măcar nu le trece prin minte să o descrie. Dar dezvoltarea fetei acesteia de neperceput cu ochiul liber nu o pot face decît desprinzînd-o din amintirile mele; aceeași față le apare tuturor celor implicați în politică — aici însă cel implicat sînt eu. Îmi place să cred că aceste amintiri pot servi ca îndreptar politic pentru o generație ce va apuca zile mai bune. În schimb, fata ideologică a cărții lipsește cu desă-vîrsire. N-am scris această carte ca să laud vreo ideologie a vreunui partid, cu atît mai puțin a Partidului Național Țărănesc. Deși complexitatea lumii de azi a dus la transformări radicale la nivelul ideologiilor, nu împărtășesc opinia larg răspîndită azi în cadrul științelor politice potrivit căreia ideologiile, dacă nu au murit încă, sînt cu siguranță pe cale de dispariție. Sustin însă cu tărie că în România a vorbi despre ideologii după 1989 este mai degrabă... un exercițiu lingvistic, în România de azi, o țară a partidului unic, Partidul Structurilor, ideologiile sînt vîlul de pe frontispiciul partidelor, dar un vîl care, dacă nu este ales în chip aleatoriu, atunci în mod sigur e unul formal, al cărui rost e unul pur decorativ. Ideologia e rezultatul fluctuant și adesea greu de prevăzut al gradului de vigilență doctrinară la care ajung capii unui partid, de aceea ea este secundară și, în ultimă instanță, fără importanță. Dar ceea ce are importanță e viața politică a partidului din care a ieșit doctrina. Despre această viață politică vreau eu să vorbesc, nu despre vesmîntul trecător, supus modelor și imperativelor de-o clipă, al ideologiei de partid. Pe deasupra, cum miscarea politică a țărănistilor a luat sfîrșit în România, orice referire la ideologia lor e tardivă. Ea ar semăna cu un priveghi făcut pe nepusă masă. Despre morți, numai de bine!

A treia față a acestei cărți e cea istorică. Cum amintirile mele sînt legate de evenimente cărora li s-a dat

toată atenția atunci când s-au petrecut, cred că această carte se va bucura de interesul istoricilor. O spun fără trufie, desi stiu prea bine că una din mândriile ascunse ce se naste în sufletul unui politician în clipa în care a atins un rang înalt este că din acea clipă „a intrat în istorie”. De ce n-am o astfel de mândrie o voi mărturisi ceva mai târziu. Dacă pe alocuri descriu contextul social-politic al unui eveniment o fac pentru a-l pune pe cititor în temă cu o parte a istoriei noastre care, fiind prea recentă, cei mai multi au și uitat-o. Îl rog pe cel care mă citește să-și amintească patima cu care a trăit și a dezbătut mineriadele și apoi să compare patima de atunci cu nepăsarea pe care o simte azi amintindu-și de ele. Amnezia pe care o dovedim când e vorba de istoria recentă e un fenomen psihologic demn de toată atenția. Seamănă foarte mult cu acel gen de amnezie din unele boli psihice, când pacientul uită tot ce a urmat după survenirea traumatismului psihic, își aminteste tot ce a fost înainte, dar când e să evocă ce s-a întâmplat după aceea, nu este în stare să povestească nimic. Românii traumatizați de atâtea zguduiri sociale parcă li s-a sters memoria afectivă a anilor celor mai apropiați. Poate peste 10 ani, primul deceniu de după 1989 ni se va părea mai limpede, decantat cum va fi de zgura întâmplărilor fără importanță istorică și de apăsarea traumatizantă a zilelor de atunci, iar peste 50 de ani oamenii nu vor mai păstra pesemne în amintire decât mineriadele, venirea Papei și a Regelui Mihai. Mă îndoiesc că se va mai ști atunci cine a fost prim-ministrul țării în timpul acestor evenimente, cum mă îndoiesc de altfel că amănuntul acesta ar mai avea, atunci, vreo importanță, însă pentru mine, cel de azi, căruia nu îi este totuna dacă și-a pus viața în slujba unui ideal

14

CUVÎNT ÎNAINTE

sau a lăsat-o să se scurgă de la sine în virtutea inertiei de a se fi apucat de politică, nu-i poate fi indiferentă nepăsarea abulică și indolenta bătoasă cu care istoricii și analistii politici vorbesc despre istoria recentă a României. Și cum mă număr printre cei câțiva care au făcut istoria României timp de aproape doi ani, nu vād de ce ignoranta crasă a celor care se mărginesc să comenteze ceea ce eu am făcut nu ar primi o corectie în paginile acestei cărți. Istoricii, ca și politologii, sporesc rîndul chibitilor în materie de politică, își dau cu părerea despre orice, confirmînd acea vorbă veche conform căreia chibitii în politică nu se deosebesc cu nimic de chibitii din sah: totuși știu regulile jocului, dar nimeni nu se pricepe cu adevărat să-l joace. Tot astfel și în politică: adevărații jucători se recunosc după eficiența mutărilor, iar nu după tonul belicos al comentariilor făcute, de pe margine, după reguli prestabilite. Asadar, de ce îmi scriu amintirile? Cui pot servi memoriile mele? Nu cad și eu în greșala, de care pomeneam la începutul capitoului, de a scrie fără să mă întreb cui și la ce folosesc aceste rînduri? Dar, într-un fel, la întrebarea aceasta rîndurile de pînă acum au răspuns deja. Cele trei fete ale cărții dau fiecărui cititor posibilitatea de a alege ceea ce își dorește, după cum îl taie capul și după cit îl tin puterile minții. Fiecare dintre noi vede în orice lucru ceea ce știe. Cine va căuta scandal va afla scandal. Cine va urmări dezvoltări neobisnuite va găsi dezvoltări neobisnuite. Cine va vîna subiecte pe seama cărora să se indigneze le va găsi. Cine va voi să se amuze se va amuza. Cine va dori teme de meditație națională va avea parte de ele. Numai că eu am scris cartea nu cu gîndul la acești cititori, răsfoitori, întâmplători ai tuturor maculaturilor ce le cad în mînă,

15

ci avînd neconținut în vedere cititorii inteligenți și pricepuți, în a căror ființă înclinatia estetică pentru lucrul bine făcut se împletește firesc cu curiozitatea pentru fata ascunsă a politicii, cea pe care n-o cunosti decât dacă o trăiești. Eu am trăit-o, de aceea o povestesc. Alții, cei multi, n-o vor trăi în veci, dar cartea aceasta îi poate ajuta să-și facă o imagine vie despre ce înseamnă politica românească. Acesta e unicul scop căruia îi poate servi cartea mea.

O PRIVIRE ÎN MINE ÎNSUMI

N-am fost niciodată superstitios. M-a ferit Dumnezeu de teama năruitoare a celor care nu se apucă de ceva decât după ce au înlăturat din cîmpul conștiinței presimțirile rele. Am fost scutit de

sovăielile chinuitoare ce premerg luarea unei hotărâri, si nu am tremurat niciodată la gândul că o faptă poate fi zădărnicită de semnele rău-vestitoare ce s-au adunat în ceasul săvîrsirii ei. Cifra 13, pisica neagră tăindu-ti calea, crucea făcută cu limba în cerul gurii, ghicitul în ghioc sau citirea în zatul cafelei le-am privit pe toate ca pe niste simptome ale lipsei de credință. Cine crede are nădejdea de partea lui, iar seninătatea fermă si cu neputință de tulburat de potrivnicia întâmplărilor exterioare este consecinta convingerii intime că pînă si cel mai fără de sens lucru își are sensul lui ascuns. E o măsură în toate, ba chiar o finalitate discretă în fiecare circumstanță, si atunci cum să te frămînti în van calculînd temător dacă cutare sau cutare lucru a fost sau nu de bun-augur? Sincer vorbind, nu i-am putut înțelege multă vreme pe superstitiosi.

Dar am devenit prim-ministru în Vinerea Mare a Pastelui ortodox din 1998, iar în acea zi în mintea mea s-a insinuat, asemenea unei înfrîurii malefice în fata căreia nu te poti împotrivi, gândul agasant că s-ar putea să fiu eu însumi răstignit. Cu două zile mai devreme,

17

la aproape două zile de cînd Comitetul Lărgit al BCCC al PNTCD hotărîse alegerea mea ca prim-ministru, cînci stiam asadar că voi conduce guvernul, am întreprins o călătorie fulger la Miercurea-Ciuc. Era seară răcoroasă si cu aer întepător cînd am intrat în Catedrala Episcopiei Ortodoxe din oras, unde episcopul Ioan al Harghitei si Covasnei își tinea slujba. În acea seară, în incinta întunecoasă a bisericii, învăluită de mirosul tă-mîiei si luminată discret de luminări, i-am spus Prea-Sfintiei Sale: „Părinte, să vedeti că or să mă răstignească!" si răspunsul lui Ioan, dîndu-mi binecuvîntarea, nu a întîrziat: „Nu numai că or să te răstignească, dar or să te si trădeze!"

Vorbele episcopului Ioan aveau să se adeverească în întregime, iar astăzi, cînd privesc icoana pe care mi-a dăruit-o atunci, îmi spun că, fără voia mea, am devenit superstitios. Sînt vorbe rostite de gura altuia care ti se potrivesc atît de bine că parcă în ele îți poti citi viitorul, în acea Miercuri a Săptămîinii Mari, nu stiam cît de bine aveau să-mi descrie vorbele iui Ioan mandatul meu de prim-ministru.

Am fost validat ca prim-ministru în Vinerea Mare a Pastelui si de atunci în nici o zi de vineri nu încep ceva, nu iau hotărîri importante si nu fac planuri de perspectivă. Astept să treacă ziua, deoarece am ajuns să am o fire superstitioasă, în ajunul validării mele de către Parlament, în chiar noaptea care mă despărtea de ziua cînd urma să preiau conducerea Palatului Victoria, am plecat la Drăgășani, la mormîntul tatălui meu. În fiecare om există o pornire irepresibilă de a se întoarce la locurile de origine, la locurile care si-au strecurat fiinta topografică în sufletul celui care a trebuit să se desprindă de ele. si cu cît desprinderea de ele a pus o distantă mai mare între cel care esti azi si cel care

18

O PRIVIRE ÎN MINE ÎNSUMI

fusesesi odată, cu cît ruperea de ele este mai drastică si mai cu neputință de acoperit, cu atît nevoia de a sări peste această distantă" de neacoperit, pentru a-l regăsi pe cel care erai odinioară, este mai acerbă. Asa se face că nostalgia fată de meleagurile copilăriei nu este duosie sentimentală izbucnită într-un moment de slăbiciune melancolică, ci pasul obligatoriu pe care trebuie să-l faci spre a te reîntîlni cu tine prin intermediul întoarcerii în locul din care ai pornit. Eu asa sînt construit, nu pot face progrese decît regresînd spre începuturi. Am plecat noaptea într-o suită restrînsă, alcătuită din masina mea si a gărzilor de corp, fără să anunt pe nimeni în Drăgășani de sosirea mea. Am traversat Drăgășaniul fără oprire si am ajuns la calea ferată dincolo de care se întinde cimitirul orasului, cu crucile si cavourile lui măcinate de trecerea vremii, puse alături de monumentul eroilor căzuti în cel de Al Doilea Război Mondial. O noapte răcoroasă si calmă, a cărei liniste era întretăiată din cînd în cînd de fosnetul frunzelor tremurînd în bătaia rafalelor de vînt. Acolo, în fata montantului tatălui meu, care nu apucase să vadă România de după 1989 si care murise fără să bănuiască faptul că fiul lui va ajunge prim-ministrul țării, mi-am făgăduit mie si lui să fiu ceea ce Corneliu Coposu, dacă ar fi trăit, ar fi fost în locul meu: un om de stat, nu om politic, nu politician; adică nu lichea curtenitoare a cărei minte să fie preocupată de

interesele partidului si nici arendasul arghirofil care își preschimbă partidul în mosia căpătuielii personale. I-am spus să doarmă în pace, căci nu-l voi face de rusine. Fusese tărănist în perioada interbelică, alunecase apoi spre extrema dreaptă, ispășindu-si aventura politică ca detinut politic. El fiind detinut politic, eu nu am putut deveni

19

membru al partidului comunist, iar atunci când as fi putut, n-am mai vrut să fiu. Reculegerea de care am avut nevoie la mormîntul tatălui, fără de care nu m-as fi simțit în ordine cu mine însumi, si fermitatea interioară pe care am căpătat-o în cele cîteva minute petrecute în cimitirul din Dră-gășani nu au putut schimba cursul evenimentelor prevestite de verdictul episcopului Ioan. Pare ciudat s-o spun, dar nu mi-a plăcut să fiu prim-ministru. Dar cine m-ar crede? Cum să dai crezare unui om ce afirmă că puterea nu i-a priit, că, dimpotrivă, ea l-a adus în pragul infarctului si i-a dat posibilitatea să afle cîtă versatilitate poti afla la niste oameni care, nelăsîndu-i tu să moară, s-au dat în brînci ca să nu te lase să trăiesti? De cîtă credibilitate poate avea parte gura unui om ce declară senin că a intrat în politică cu entuziasm si ambitie si este pe cale să iasă din ea scîrbit peste măsură? Cum să fiu crezut cînd visul tuturor arivistilor sfredeliti de patima puterii si purtînd trufas titlatura de senator si deputat este să ajungă si ei în functia în care am fost eu? Cum să fiu crezut cînd în România Structurilor puterea si exercitarea ei „normală” sînt percepute numai prin prisma puterii comuniste? în fond, nici nu caut bă conving pe cineva, ceea ce caut e să depun mărturie despre cît de falsă si aparentă e lumea politică românească. Iar pentru asta mi-este suficientă credinta mea în Dumnezeu si glasul acela lăuntric ce îmi sopteste neîncetat că spun adevărul.

Sînt credincios. Mă rog în singurătate si trăiesc tihna bucuroasă a rugăciunii din mine. Cînd un om politic mărturiseste pe hîrtie că este credincios, va fi întîm-pinat de priviri sceptice. Iar dacă, pe deasupra, va mai spune că a fost credincios si în timpul mandatului de

20

O PRIVIRE ÎN MINE ÎNSUMI

oljm-niistru, scepticismul privirilor abătute asupra lui va atinge pragul unei neîncrederi fătise. si totusi, am fost credincios si arunci, cum sînt credincios si acum, iar dacă am iesit teafăr din golgota mandatului meu este pentru că reazemul credintei m-a ajutat să mă păstrez pe linia de plutire. Ceea ce caracterizează libertatea interioară pe care ti-o dă credinta este că ea nu poate fi afectată de imprecatiile si intruziunile venite din afară. E în tine ceva care te tine senin si netulburat în ciuda celor mai neprevăzute lovituri si în pofida celor mai neasteptate evenimente, e în tine ceva ce îți dă puterea de a-ti păstra naivitatea, umorul si buna-dis-pozitie chiar si după ce ai trecut prin clipe cum unui alt prim-ministru postdecembrist nu i-a fost dat să treacă. Credinta am primit-o în parte prin educatie, iar în parte în urma unei căutări de unul singur, în copilărie bunica mă punea să-i citesc Biblia, o editie veche din 1940, scrisă cu litere prea mici pentru ochii ei vîrstnici. Ca să mă motiveze, mi-a promis 100 de lei drept răsplată dacă voi reusi să-i citesc toată Biblia. I-o citeam aproape zilnic, chiar si pasajele plicticoase din Numerii sau Regi, unde interminabilele enumerări si repetitii pun la grea încercare răbdarea oricărui copil, însă vîr-sta la care am păsit definitiv pe calea unei credinte explicite si constientizate a fost cea de 30-35 de ani, cînd am realizat că ceea ce este pe Pămînt, tot acest fenomen biologic pe care îl numim conventional viată, nu e rodul întîmplării si nici al evolutiei naturale. Sînt prea multe coincidente în istoria omenirii ca ele să poată fi puse pe seama întîmplării. Căutînd să le explic pentru mine însumi, am cochetat o vreme cu ideea unei interventii extraterestre, sub influenta lecturilor ce făceau deliciile generatiei mele, în frunte cu Amin-

21

Uri despre viitor de Erich von Däniken. Apoi, citind fi, zică si astronomie, mi-am dat seama că fantasma extraterestră era doar o verigă a unui lant care nu putea sa înceapă cu ea, că mai înainte de ea fusese o altă fiintă atotzămislitoare ce-i servise drept cauză si că împingerea lucrurilor pînă

la capătul lor de început te silea să accepti ideea unei fiinte dumnezeiesti. Ulterioarele lecturi religioase mi-au întărit această idee, iar astăzi știu că oamenii sînt cu adevărat importanți, de vreme ce Dumnezeu și-a jertfit propriul fiu pentru binele lor. Mărturisesc asta nu pentru a face bravadă de credință, dar de vreme ce am decis să-mi astern pe hîrtie amintirile nu pot trece peste singura trăire de fond fără de care alte amintiri probabil că n-as fi avut. N-am nimic dintr-o fire bigotă, iar la biserică merg foarte rar. Cred fără clintire că relația cu Dumnezeu stă în rugăciunea mea vie și zilnică, rostită cu cuvintele mele și după tipicul meu, fără rețete prefabricate și fără speranțe lipsite de acoperire. Apoi mai știu că schimbarea lăuntrică prin rugăciune nu e vorbă în vînt, ci experiență aievea, mai aievea decît multe din lucrurile pe care le credem reale fără să le fi văzut vreodată. Cînd mă rog cer, dar adaug că mi se va da nu după a mea voie, ci după a Lui. De aceea nu mă răzvrătesc și tot de aceea nu mă încercă ispita apostaziei. Credinței mele îi datorez naivitatea de nealterat față de fiinta umană, o anume candoare credulă în raport cu fiecare om. Pus în fața oamenilor, sînt tot timpul înclinat să-i judec individual, pe fiecare cu felul lui de a fi și cu slăbiciunile sau calitățile lui, ferindu-mă să lipesc etichete și să gîndesc global, vîrîndu-i pe toți în aceeași oală a prejudecăților uzuale.

și mai este un lucru pe care l-am învățat citind Biblia. Că istoria nu este o însiruire fadă de evenimente,

22

O PRIVIRE ÎN MINE ÎNSUMI

ci înlăntuirea unor întîmplări vii, cînd atroce și recuzabile, cînd sublime și atinse de aripa nobletei uma-ne, dar întotdeauna a unor întîmplări desfăcîndu-se unele din altele și căpătîndu-si semnificatia prin raportarea la o instantă ce se află mereu în afara lor. Vechiul Testament este o istorie a evreilor în cursul căreia regii și cîrmuitorii sînt judecați invariabil în funcție de relația lor cu Dumnezeu. Asta contează cu adevărat în Biblie, nu faptele ca atare, ci măsura în care aceste fapte ale regilor sînt sau nu pe placul lui Dumnezeu. Conform acestui criteriu, oamenii de stat a căror valoare este incontestabilă sînt cei care au făcut voia Domnului, fiind plăcuți Lui. Ascultă ei de planul divin, înseamnă că sînt conducători de seamă, nu ascultă de providență, atunci menirea lor de cîrmuitori e steapă. Iar acum, după ce eu însumi am fost aproape doi ani de zile unul din cîrmuitorii României, de ce să nu mă întreb cum ar arăta istoria Europei din perspectiva planului lui Dumnezeu? Firește că ar fi o altă istorie, o istorie cum nici un istoric de azi sau de altădată nu ar putea scrie. De pildă, îmi pun întrebarea: De ce a fost nevoie de comunism în Europa de Est? De ce tocmai aici? și de ce tocmai acum? Să fie această prigoană la care au fost supuse bisericele crestine un deget de avertisment îndreptat către ele? Sau a fost o încercare pentru care se cuvine să-i mulțumim lui Dumnezeu, deoarece fără ea nu ne-am fi întărit în credința noastră? Exemplul Bisericii Catolice din Polonia este grăitor în această privință. Nici o altă biserică nu a fost supusă unui proces mai crunt de exterminare, și totuși nici o altă biserică nu a ieșit mai puternică din această luptă pe viață și pe moarte. A fost la un pas de dispariție, și totuși capul Bisericii Catolice este astăzi o fată

23

bisericească poloneză. Cel care este tentat să vadă aici o simplă întîmplare este bine să-și vadă de treburile lui, căci nu are flerul necesar unei înțelegeri ceva mai adinei decît cea a bunului-simt. Și dacă tot am fost aproape doi ani de zile conducătorul acestei țări, de ce să nu împing întrebarea de mai sus și mai departe? De ce să nu mă întreb de ce a trebuit eu să fiu prim-ministru? De ce a trebuit să trec prin ce am trecut, de vreme ce nici unul din prim-ministrii României postdecembriste nu a avut parte de atîta zbucium și singurătate? De ce am ales mînăstria Cozia ca loc de tratative în timpul mineriadei și nu un alt loc? De ce am reușit atunci să salvez o țară care se îndrepta sinucigas spre o izolare comparabilă cu cea a Basarabiei de azi? De ce a trebuit să trec prin purgatoriul acelor zile ale demiterii mele din decembrie 1999, și de ce a trebuit ca pe 17 decembrie să mă trezesc dimineata prim-ministru pentru ca seara să mă culc știind că în scurt timp nu voi mai fi nici măcar membru al partidului meu, darmită prim-ministru? Singurul meu

răspuns este mandatul meu și ce am făcut în timpul lui, iar acest răspuns e tema acestor rînduri. Celălalt răspuns, cel neomenesc al planului divin, am să îl aflu cînd o să mor. Cine știe, poate că menirea mea se încheiase atunci, poate că acea cădere de foarte de sus undeva jos era o formă de încercare divină pentru mine ca persoană și că demiterea mea confirmă adevărul creștin că Dumnezeu ne vorbește prin gura celor care ne chinuiesc.

Din păcate pentru un om politic, credința aceasta a mea, căreia îi datorez păstrarea integrității a sufletului meu după contaminarea la care am fost supus în cursul celor 12 ani de politică, m-a făcut să încalc un principiu

24

O PRIVIRE ÎN MINE ÎNSUMI

politic elementar: cînd ajungi într-o asemenea funcție trebuie să renunți la tot ce poate fi uman în ființa ta, la orice scrupul sentimental și moral, căci dacă nu o faci te vei lovi de oameni care știu să respecte cu strictete acest principiu, mîncîndu-te cu fulgi cu tot. Iar eu, în loc să-mi consolidez puterea prin orice mijloace și în loc să-i supun pe oameni planului urmărit de orice politician, și anume sporirea puterii, m-am lăsat abătut de la acest plan de sentimente și reticente morale. Greșeală enormă, de neiertat, care m-a costat de fapt funcția de prim-ministru. Da, nu mi-a plăcut să fiu prim-ministru, de aici usurinta cu care am amînat strivirea unor opozanți din PNtCD despre care știam de mult că-mi poartă sîmbetele. Dar, despre asta, mai încolo. Asadar, am ajuns prim-ministru în Vinerea Mare a Pastei. Mai e nevoie să spun că infarctul suferit m-a surprins tot într-o zi de vineri? Mai e nevoie să spun că mi-am dat demisia tot într-o zi de vineri a lunii decembrie 1999? Să mai adaug oare că ziua de 22 ianuarie 1999, ziua întîlnirii de la Cozia, cînd România s-a aflat la un pas de prăpastie, a căzut tot într-o zi de vineri? Simple coincidențe, veți spune, potriviri întîm-plătoare a două lucruri care, încrucisîndu-se în desfășurarea lor, se întîlnesc într-un același punct al vieții și lasă impresia că îndărătul acelui punct s-ar ascunde cine știe ce semnificație obscură. Cînd de fapt semnificația lipsește și numai minții noastre biciuite de temeri îi este întipărită această afurisită propensiune de a căuta tîlcuri acolo unde ele de fapt nu sînt. Dar ce e o coincidență dacă nu circumstanța imprezvizibilă în care nădejdea dată de credință se clatină sub lovitură hazardului implacabil al acestei lumi? Există lucruri pe care nu le poți controla și tocmai ele ti se

25

pun de-a curmezisul, iar superstitia este măsura de siguranță pe care un om convins că nu totul depinde de el și-o ia ca pavăză în fața neprevăzutului neprielnic. Superstitia e atitudinea de precauție în fața unui rău pe care cauți să-l prevezi după semnele lui înșotitoare, semne ce apar de tot atîtea ori de cîte ori apare spectrul malefic al neprevăzutului. Pentru mine, semnul înșotitor al răului este ziua de vineri; nu as putea spune că în fiecare vineri mi se poate întîmpla ceva rău, dar pot spune în schimb că răul, atunci cînd apare, mă lovește într-o zi de vineri. Cît despre coincidențele fericite, acelea tin de doza de noroc pe care le-a pus Dumnezeu în noi, ele sînt răsfrîngerile favorabile ale unei providențe despre care astăzi nu poți vorbi fără să frizezi ridicolul, dar de al cărei efect, eu unul, nu mă îndoiesc.

Norocul e partea de asistentă dumnezeiască de care are parte un om care, crezînd în puterea din cer, a ales să intre în jocul puterii de pe Pămînt. Nu e nici o contradicție aici, și n-am avut niciodată înțelegere pentru cei care căutau să mă convingă că puterea lumescă dintr-o democrație laică infirmă credința într-o putere supralumescă. Din contră, am avut toată înțelegerea pentru cei care îmi spuneau că un politician, dacă n-are noroc, e bine să se lase de politică. și chiar așa este, norocul e atît de decisiv în cariera unui om politic încît fără el nici cel mai înzestrat om nu poate răzbi.

O altă consecință a seninătății pe care mi-a dat-o credința e detasarea dezinvoltă cu care mă misc printre oameni, ca și buna-dispoziție pe care mi-o manifest sub forma umorului. Umorul e revansa oamenilor superiori în fața tragismului inerent vieții. Dacă nu știi să rîzi, dacă nu știi să detensionezi cele mai apăsătoare

O PRIVIRE ÎN MINE ÎNSUMI

clipe cu o glumă sau cu o observatie caustică, efortul tău de a înota în apele politicii va fi de scurtă durată. pâră modulatiile histrionice pe care le implică orice artă a disimulării sentimentelor, asadar fără masca de umor indispensabilă unui om politic care vrea să se descurce în orice situatie, oricât de stînjenitoare sau de grea ar fi ea pentru el, sansele de reusită în disputa politică sînt anemice. Nici cele mai belicoase declaratii si nici cea mai intransigentă atitudine nu pot întrece, ca efect, o vorbă de duh spusă atunci cînd trebuie. Dacă am iesit învingător în momentele de cumpănă ale mandatului meu este pentru că am stiut să descretesc fruntile în circumstante cînd toti cei din jurul meu își pierduseră cumpătul. Da, un cuvînt de spirit poate cîntări mai mult decît orice calcul premeditat si decît orice informatie secretă. Un politician fără simtul umorului nu e politician. E drept că zeflemeaua cu care i-am lovit pe altii s-a întors deseori împotriva mea, dar asta tine de regula nescrisă a jocului. Apoi, această deschidere spontană către ceilalti, prin care puteam să mă înțeleg cu oricine, anihilînd orice antipatie si orice prejudecată a celuiilalt față de mine, mi-a prins bine, dar, pe de altă parte, din cauza ei, am lăsat de multe ori impresia că sînt prea accesibil. Este drept că față de oamenii obisnuiti, cei din afara politicului si a afacerilor, acest comportament al meu a fost mereu unul cu adevărat sincer, între politicieni însă, felul meu de a fi mi-a permis adesea să dau glas cu nonsalantă unor critici si observatii care, spuse de un altul si în alt fel, ar fi putut ofensa iremediabil persoanele în cauză. Chiar si asa, multe din aceste „tinte” ale atacurilor mele nu m-au iertat.

Da, umorul, seninătatea si detasarea m-au însoțit în toate episoadele carierei politice. Ele sînt fetele lumi-

noase ale credintei mele, cum superstitia e partea ei turbure, încercarea de a evita sorocul malefic si clipa pie-zei rele este un fel de conditionare psihologică prin care cauti un punct fix si stabil în curgerea debordantă si haotică a întâmplărilor. Îți creezi o metodă a ta de depistare a răului stabilind o corelatie invariabilă între un reper cronologic în aparentă malefic, ce cade o dată pe săptămînă (cum e ziua de vineri), si întreaga gamă de rele pe care le poti păti, dar niste rele a căror esență e cu adevărat rea. Vinerea e doar în aparentă rea, dar necazurile sînt în esență, nu în aparentă, rele. Si cîte nu sînt cazurile în care lucrurile se petrec exact asa, esenta malefică îmbrăcînd forma aparentei benigne? Să iau exemplul politicii, doar la ea vroiam să ajung, în fond, superstitia mă privește doar pe mine, dar politica acestei țări ne privește pe toti laolaltă si pe fiecare în parte, în privinta ei, a acestei politici românești, ideea de mai sus este în întregime valabilă: în aparentă, politica românească e benignă si naturală, cînd de fapt, în esenta ei, stă ascuns un element malefic. Să fiu mai clar.

în aparentă în România sînt mai multe partide, în realitate nu există decît un partid, cel al Structurilor, prin Structuri înțelegînd matricele sociale alcătuite din fostii securisti si cadrele aparatului comunist de partid. Aceste matrice, veritabile pîrghii de putere în organismul societății, au pătruns peste tot, în mass-me-dia, în lumea afacerilor, în rețeaua bancară privată sau de stat, si firește în toate partidele, împrumutînd ca-meleonic chipul ideologiei partidului în care s-au refugiat. Fluxul si refluxul schimbărilor politice au lăsat netulburat stratul adînc al apei în care se adăpostesc acesti supravietuitori cu stabilitate de miriapode si cu

O PRIVIRE ÎN MINE ÎNSUMI

elasticitate de amoebe. Se miscă în orice directie, iau orice formă si au un arghirotropism înnăscut. Dumne-zeul lor de acum e banul, iar în mintea lor nu poate încăpea gîndul că există oameni care să nu poată fi cumpărati, santajati sau intimidati. Sînt latenti, dar ies la suprafată prin prelungiri pseudopodice, pe care firește că le poti tăia, însă degeaba, se regenerează miraculos ivindu-se din nou, printr-o nouă prelungire pseudopodică al cărei chip e altul, desi structura din care a răsărit e aceeasi.

Iată motivul pentru care scena politicii românești se aseamănă cu o tablă de șah. Privită fără piesele de pe ea, tabla de șah surprinde prin monotonia așezării pătrățelelor ei. Oricum ai privi, în orice direcție ti-ai lăsa ochii să alunece, peste tot ești întâmpinat de aceeași însușire implacabilă a două culori care fie alternează mereu pe coloanele verticale, alb-negru, negru-alb, fie se contopesc într-una singură pe diagonalele ei, alb și numai alb, sau negru și numai negru. Un privitor neinițiat în esența șahului va trăi cu convingerea că cele 64 de pătrățele ale tablei de șah alcătuiesc un mozaic inert în interiorul căruia nici un pătrățel nu este mai privilegiat decât altul. Toate sînt otova, unul lîngă altul și unul după altul, fără nici o deosebire între ele și fără nici o distincție de rang. Nimic mai fals. Sub aparenta monotonie a dalelor pătrate sau rombece, depinde cum le privești, se ascunde o ierarhie de fier a unor veritabile cîmpuri de forță. Ciudătenia și deopotrivă însușirea fascinantă a acestor cîmpuri de forță este că sînt insesizabile cît timp n-ai așezat piesele pe tablă. Te uiti la tabla goală și nu le vezi, dar e suficient să le pui în poziția de început și să faci cîteva mutări ca să-ti dai seama că valoarea unei piese e dată nu atît de puterea ei intrinsecă, adică de numărul de pătrățele

29

pe care le are în bătaie, cît prin poziția pe care o ocupă acea piesă în ierarhia cîmpurilor de forță. Cu cît piesele ocupă poziții mai centrale în cadrul celor patru brîie de forță care sînt așezate concentric din centrul tablei spre marginile ei, cu atît puterea pieselor este mai mare. Cu alte cuvinte, valoarea piesei depinde mai puțin de forța ei de atac și mai mult de cîmpul în care se află. Un jucător adevărat de șah e cel care nu pierde nici o clipă din vedere existența acestor cîmpuri inaparente înlăuntrul căroră urmează să-si mute piesele. Ei bine, structurile fostelor cadre ale securității sînt întocmai cîmpurilor de forță de pe tabla de șah. Sînt latente cînd le privești din afară, atît de latente încît îți lasă impresia că sînt inerte, dar de îndată ce începi, ca politician, să te misti printre ele te lovești de cîmpul de forță pe care ele îl exercită discret, dar inexorabil. Cine crede că poate da iama în aceste cîmpuri făcîndu-le una cu pămîntul, pentru ca apoi să reia jocul politic din nou în lipsa acestor cîmpuri, va trăi aceeași surpriză ca cea încercată de cineva care vrea să joace șah fără tablă. Căci aici e drama, în absența cîmpurilor de forță, piesele de șah, ca și oamenii politici de pe esichierul politic, nu fac doi bani. Iar în politica românească drama e dublă. Un om politic, dacă vrea să miste cît de cît, nu numai că este silit să se supună co-ercitiei exercitate de Structuri, dar, mai mult, el este obligat să facă parte din Structuri. Cine nu face parte din Structuri este un pion a cărui eficiență este nulă. Aceasta este teza mea: nu te poți păstra la putere dacă nu faci parte din Structuri, tot așa cum nu te poți mișca eficient pe tabla de șah dacă nu te folosești de cîmpurile de forță ale ei. Cei mai de succes oameni de afaceri provin din Structuri. Luati-i pe rînd și veți vedea că toți au acelasi trecut, se trag din aceeași pepinieră institu-

30

O PRIVIRE ÎN MINE ÎNSUMI

tională. Puietii lor, fiii, ginerii, nepotii sînt croiți pe acelasi calapod, și cum cine se aseamănă se adună, toți se știu și se recunosc între ei. Cînd Emil Constantinescu declara la sfîrșitul mandatului prezidențial că a fost învins de Structuri, dădea glas unei stări de fapt incontestabile. și totuși avusese la îndemînă un interval de patru ani de zile, nu un an și nouă luni cît mi se acordaseră mie, tinuse în mînă toate pîrghiile prin care ar fi putut să schimbe ceva, și în loc de asta a reușit doar să zgîrie la suprafață crusta unei lave ce mocnea slobodă în craterul Structurilor, în așteptarea alegerilor din 2000. S-a multumit să numească la conducerea SRI și SIE niste oameni cît de poate de amabili, dar a căror incompetență în materie era vizibilă cu ochiul liber. Harnagea a fost precum o marionetă pusă în fruntea SIE spre a da institutiei o aparență nouă și democratică, în vreme ce sub el ofiterii de securitate își vedeau de treabă fără știința șefului lor. Costin Georgescu, ceva mai răsărit decât omologul lui de la informații externe, n-a reușit nici el să pătrundă în hătisul foarte bine organizat al SRI, fiind silit să patroneze de fatadă o institutie ai cărei ofiteri și-au profesat netulburati meseria învățată după niste norme iesite din uz. Cît am fost

prim-ministru, aproape toate informatiile „secrete” externe pe care cele două servicii mi le-au pus la îndemână le stiam deja de la CNN. Nu-mi amintesc decât de două împrejurări în care să fi simțit că aceste servicii au cu adevărat o utilitate din punctul de vedere al prim-ministrului. Înaintea vizitei în Franța, am fost informat că francezii de la Renault nu au nici cea mai mică intenție să investească iarăși în fabrica de automobile Dacia, pe care o considerau definitiv compromisă din punct de vedere tehnic și financiar. Când primești o asemenea informație, ai tentatia s-o accepti ca

31

pe o fatalitate în fața căreia nu-ți rămîne decât să te resemnezi. Și totuși am fost la Renault și am reușit ceea ce previziunile SIE excludeau în întregime, să-i conving pe francezii să preia Dacia și să o readucă pe linia de plutire, transformînd-o chiar într-o întreprindere profitabilă. Mi-amintesc și acum uimirea ofițerilor de la SIE cînd s-au văzut în fața faptului împlinit, a acordului încheiat de partea română cu fabrica Renault în vederea preluării întreprinderii Dacia. Poate cineva să-mi conteste acest merit? Poate cineva să spună că dacă această emblemă națională care este Dacia mai produce și astăzi mașini, asigurînd locuri de muncă românilor, este pentru că un altul și nu eu a fost cel care i-a convins pe francezi? A doua împrejurare în care SIE a dovedit că există pentru mine a fost în timpul mine-riadei din ianuarie 1999, cînd am fost înștiințat că în urma tulburărilor sociale care scăpaseră de sub control în țară, ambasadorii acreditați la București se pregăteau să își trimită familiile acasă, restrînseseră personalul la minimum necesar și stăteau cu bagajele făcute așteptînd cursul evenimentelor. Arunci mi-am dat seama că România se afla pe muchia prăpastiei, că nu ne mai lipsea mult și ieșeam poate pentru totdeauna din socotelile cancelariilor occidentale, că dacă nu urma să se întîmple ceva radical, nebunesc și imprevizibil, România avea să se întoarcă la anii de agonie comunistă. Gestul acela radical, nebunesc și imprevizibil s-a numit întîlnirea de la Cozia și acum, retrîind fulgerător clipele de atunci, mă întreb cîți români și-au dat cu adevărat seama că țara lor, în ianuarie 1999, a fost la un pas de moarte ca țară europeană? Au știut oare acei români care le țineau pumnii minerilor, rugîndu-se în taină ca guvernul Radu Vasile să cadă și privind cu satisfacție la televizor cum marsul triumfător al acelor

32

O PRIVIRE ÎN MINE ÎNSUMI

deznădăjduit nu putea fi chipurile oprit, au știut ei oare că, dacă acea semilovitură de stat reusea, un alt prilej de satisfacție nu mai aveau să guste pentru cî-decenii? Niciodată România nu a fost mai aproa-

pe de dezastru ca în acele zile de ianuarie, niciodată organele de stat destinate a păstra ordinea în țară prin forță nu au fost mai lipsite de forță ca atunci. Un biet popor de victime pactizînd în urale cu călăii lor. Au știut Iliescu și Vădim că tot sprijinul acordat de ei lui Cozma putea anula aproape complet viitorul european al României? Cred că da.

Una din trăsăturile de bază ale Structurilor e că cei care le aparțin sînt convinși că alcătuiesc o elită: au mîndria castei din care provin, tendința de respingere și de disprețuire a oricui nu face parte din aceeași structură. Cînd rostesc cuvîntul „elită”, ei nu se pot gîndi decât la ei însisi, și li se pare neverosimil că în țara asta ar mai putea fi și altfel de elite, de un fel radical deosebit de cel știut de ei. În ochii lor, un om politic ca mine, fără carnet de comunist și cu tată detinut politic, nu putea fi decât un parvenit, căci veneam din afara Structurilor și tindeam spre un nivel al politicii care, în mintea lor, nu putea fi atins decât de membrii elitei lor. Că totuși s-a întîmplat să urc în ierarhie peste ei și fără încuviintarea lor nu a fost un episod atît de dramatic încît să-i debusoleze definitiv. Românii trebuie să înțeleagă că triumful deplin al Structurilor s-a petrecut la alegerile din 2000. Occidentul se însală dacă crede că schimbarea de limbaj și de ideologie a Structurilor reprezintă o schimbare de profunzime a oamenilor lor. Realitatea e că ei nu pot gîndi altfel, indiferent de circumstanță. Pentru ei dublul limbaj și dubla gîndire sînt a doua lor natură. Cînd li se adresează occidentalilor, ei chiar cred sincer în ceea ce spun, sînt convinși

33

de deschiderea lor occidentală și de vocația lor capitalistă, dar de cum se întorc în țară și se închid în biroul lor, măsurile pe care le iau sînt cele ale mlastinei dîm-bovitene. Tot ce au luat de la capitalisti e luxul, dar ființa lor intimă poartă tarele dublei gândiri. Personalitatea lor e scindată într-o parte de uz oficial și public, a cărei înfățișare e cea a europeanului spulcuit cu deprinderi democratice, și într-o parte intimă, și tocmai de aceea adevărată, a intrigantului cu apucături fanariote. Cine crede că-i poate schimba întrînd în sistemul lor și modificînd lucrurile dinlăuntru uită că o dată intrat acolo va semăna leit lor, împrumutîndu-le mîndria de castă, disprețul și lipsa de scrupule. Mass-media, serviciile secrete, partidele politice sînt toate controlate de ei. Procentual, cam 80% din clasa politică românească este expresia Structurilor. De aceea ea nu merită să existe, cum nici Parlamentul României de după 2000 nu-și merită numele. Cînd privesc acest for legislativ, așa cum apare el azi, îmi dau seama că există viață după moarte. Oamenii acestia au murit de mult și totuși mai trăiesc. Cum să numesti Parlament un loc în care nu se întîmplă nimic? Nu mai există dispute, nimeni nu se mai ceartă cu rumeni, există un consens de tip abulic, ca o înțelegere între oameni a căror voință a fost neutralizată. Motivul pentru care clasa politică românească nu merită să mai fie e că din ea nu se vor naste vreodată bărbați de stat. Iar scopul clasei politice tocmai acesta este, să creeze un mediu din care, chiar dacă rar și anevoie, pot să apară oameni cu stofă de conducători de stat. Și dacă tot am adus vorba de saș, de a cărui patimă nu mă voi lepăda pînă în ultima zi, mai există o trăsătură a acestui joc care se potrivește ca o mînușă caruselului de desărtăciuni al esichierului politic românesc.

34

O PRIVIRE ÎN MINE ÎNSUMI

Tocul de saș pare cel mai inofensiv joc cu putîntă. Ce poate fi mai inocent și mai inofensiv decît gestul de a sta aplecat asupra unei table schimbînd niste piese jin lemn, plastic sau fildes? S-ar spune că e ca un duel trecut prin minte între doi opozanți a căror cruzime a căpătat chipul monden al unui joc de societate. Doi opozanți ce intră în pielea unor strategii mînîndu-și armata la luptă pe un cîmp de război în care soarta bătăliei nu e hotărîtă nici de înzestrarea tehnică a ostilor, căci ambele sînt perfect egale ca forță, și nici de persistenta discretă a cîmpurilor de forță de pe tablă, dacă acceptăm că fiecare adversar le cunoaște tot atît de bine ca și celălalt, ci de gradul de agresivitate a voinței de a învinge, întotdeauna în saș învinge cel a cărui dorință de victorie este mai mare. Între doi jucători de forță egală, laurii vor poposi pe fruntea celui care a atins un prag mai mare al agresivității mintii. Iată de ce tabla de saș, deși pe ea nu curge nici o picătură de sînge, este locul unei bătălii pe viață și pe moarte. Pionii cad, caii se schimbă și nebunii sînt sacrificați, dar de fapt pe acea tablă nu piesele mor, nu reginele cad victime, nu regii sînt înconjurați în plasa matului, ci iluziile și speranțele strategiilor, planurile și loviturile gîndite de ei în secret, voluptățile victoriei și euforia puterii presimțite cînd celălalt, deși pare a fi în pragul dezastrului, reusește să se salveze în ultima clipă. sașul este un joc extrem de agresiv, dar de lucrul acesta nu-și dau seama decît cei a căror inteligență a atins la rîndul ei pragul agresivității pure, o agresivitate care nu este consecința dăunătoare a inteligenței, ci condiția ei de funcționare. Fondul inteligenței umane este agresivitatea, adevărul acesta mi se pare atît de cu neputință de respins, încît îl trec în rîndul evidentelor. Poli-

35

tica, la fel ca sașul, este o formă de manifestare a acelor oameni la care inteligenta de tip agresiv a știut să se exprime în forma democratică a politicii. Dar deosebirea esențială dintre arena politică și tabla de saș e că jucătorii își iau coatele de pe masă și păsesc alături de pionii și caii lor. Strategul ostirii devine el însuși o piesă într-o bătălie ce-i poate aduce moartea. Dar o moarte înțeleasă ca ieșire din joc. Jucătorii aplecați asupra mesei devin gladiatori al căror trident a fost înlocuit cu toga de croială modernă a senatorilor sau deputaților.

Există o treaptă a politicii pe care, dacă o atingi, politica devine joc în sine, dispută de dragul disputei, sau mai curînd dispută de dragul voluptății de a te ști rămas în joc. Singura regulă ce

trebuie respectată este aceea că, orice ai face și oricâte reguli ai încălca, trebuie să tinzi neîncetat, necurmat și clipă de clipă către putere, trebuie să te păstrezi în cărți, în miezul înclăstării. Așa cum sînt oameni suferind de mania jocurilor de noroc, jucînd pînă la ultimul sfînt și risipin-du-si și ultima brumă de avere, tot așa există oameni la care patima politicii a devenit pasiune statornică, arzătoare și incurabilă. Aceasta e de fapt adevărata politică, cea pe care n-o mai faci cu gîndul de a-ti chivernisi familia, rudele și prietenii, cea pe care n-o mai practici în numele unei teorii și în folosul unui partid, ci cea săvîrsită pentru satisfacția de a fi acolo, în punctul fierbinte al deciziilor care privesc o țară. Aceasta e adevărata politică, și tocmai pentru că e așa, cei care au atins această treaptă nu pot fi numărați nici măcar pe degetele unei mîini. Corneliu Coposu atinsese această treaptă, cum și Ion Iliescu a atins-o la rîndul lui. Cu primul, timpul n-a mai avut răbdare, celui de-al doi-

36

O PRIVIRE ÎN MINE ÎNSUMI

iea timpul i-a dăruit răgaz suficient pentru a deveni (jupă 2000 ceea ce nu înțelese să fie pînă în 1996. în rest, oricît as privi în jur, nu mai vād nici un alt jucător de o statură comparabilă. Situația deprimantă a societății românești este că cei care fac în prezent politică în această țară nu s-au desprins încă de stadiul ecloziunii întru înăvutire, ei răsar spornic din găoacea precarității materiale și se aruncă în bătălie doar pentru că știu ceea ce știe orice român: politica este un mijloc de înstărire. Dar acești politicieni, așa pătrunși cum sînt de convingerea că fac politică pe picior mare, sînt în realitate prezente insignifiante pe tabla jocului politic. Ei nu contează defel în acest joc, și nu contează pentru că la ei agresivitatea nu s-a concentrat în acel focar de patimă și ambicie care poartă numele de inteligență. Ei nu au atins pragul agresiv al inteligenței, ceea ce înseamnă că de fapt nu sînt cu adevărat inteligenți. Căci asta nu vor putea pricepe ei în veci, că o inteligență este cu atît mai agresivă cu cît gradul de rafinament la care a ajuns este mai mare. Lipsiti de acest grad, ei vād în agresivitate o forță brutală și dură, al cărei corespondent într-o lume democratică, din care forța pumnului a dispărut, e forța banului. Așa se explică bătăria bătăoasă și orbită de sine a politicianilor români, al căror gînd, atunci cînd tin conferințe de presă despre nivelul de trai al cetățenilor, deplîngînd starea precară a românilor, se îndreaptă invariabil spre firmele lor personale. Butucănosenia lipsită de scrupule a politicianilor români vine din lipsa de anvergură agresivă a rafinării inteligenței lor.

LV*

PACEA DE LA COZIA

Mineriadele din ianuarie 1999 și februarie 1999 au fost consecința naturală a celor precedente, dar mai ales a celei din iunie 1990. Toate au reprezentat exemple de utilizare a unui grup social împotriva altor grupuri sociale. S-a ivit astfel un mecanism mental periculos ce s-a perpetuat de atunci în mintea Structurilor. Ele s-au obișnuit să creadă că un guvern care provoacă nemulțumiri sociale prin măsurile pe care le ia poate fi înlăturat prin revolta firească a năpăstuiților. În 14 iunie 1990 s-a întîmplat să mă aflu în biroul rectorului ASE-ului exact în momentul în care minierii defilau disciplinat prin Piața Romană, rînduri-rînduri. Impresionant spectacol, trebuie să recunosc, mai ales că toți minierii, nici azi nu știu de ce, aveau fetele murdare, parcă atunci iesiseră din mină. Doar avuseseră timp să se spele la gara unde fuseseră întîmpinați cum se cuvine! În tăcerea lăsată atunci în birou, una din secretarele de acolo, o focoasă susținătoare a FSN-ului lui Ion Iliescu, pradă unui entuziasm aproape erotic față de mineri, a exclamat cu ochii pe fereastră: „Bine ați venit, dragilor!” Mai tîrziu, revenind în biroul meu de la Facultatea de Comerț, mi-au fost aduși trei studenți, două fete și un băiat, maltratați de mineri. Acela a fost primul meu contact cu minierii lui Cozma. Pe vremea aceea, ASE-ul era un bastion al FSN-ului în care

39

nu exista pericolul manifestării unor atitudini „necon-formiste”. Eu, ca tărănist, eram o excepție scandalosă. Și eram și prodecen! Gratie cuminteniei politice a cadrelor universitare față de noua

putere, ASE-ul nu se afla pe harta cu „tinte” a minerilor. Un profesor de matematică, coleg de-al meu, cu înclinatii erotice vândute față de studentele care nu iubeau arida disciplină a matematicii, a exclamat atunci nedumerit: „Noi de ce nu chemăm minerii? îl avem pe Radu Vasile aici!” Asta-i amintirea mea din timpul primei mineriade, când nu bănuiam că peste nouă ani voi da nas în nas cu minerii în cu totul alte circumstanțe și de pe o cu totul altă poziție. Atunci, în iunie 1990, a prins contur în mintea românilor ideea pernicioasă că minerii sînt întotdeauna o forță justitiară bună, care, deși nu-i pasă de lege, vine să instituie liniștea și dreptatea bîtei. De atunci puterea de pînă la alegerile din 1996 le-a căutat statornic în coarne minerilor, Cozma neavînd nevoie decît de un simplu telefon la Guvern pentru a primi pomană banii necesari pentru Regia Huilei, în timpul premierului Ciorbea, banii dati disponibili-lizatorilor din Valea Jiului, cheltuiti imediat pe nimicuri de niste mineri incapabili să vadă dincolo de ziua de mîine, n-au rezolvat problemele mineritului românesc. Nu banii în sine puteau fi o soluție, ci măsurile de asistentă socială vizînd reintegrarea minerilor în alte activități. La sfîrșitul lui 1998, la sediul Ministerului Industriilor au demarat discuțiile privitoare la bugetul Regiei Huilei. Din delegația minerilor din Valea Jiului lipsea Miron Cozma, căruia Berceanu îi refuzase dreptul de a participa la negocieri. Negocierea de la Ministerul Industriilor era aparentă, liderii ortacilor discutau ce discutau cu Berceanu și Stănculescu, secretarul de stat cu-

40

PACEA DE LA COZIA

fioscător al domeniului, și apoi ieșeau afară și-l sunau pe Cozma. Acesta le dădea indicații din Petrosani, indicații ce se limitau de cele mai multe ori la ordinul de a nu accepta soluțiile și variantele oferite de guvern, în ciuda trenării negocierilor, liderii au fost la un pas de a semna o variantă de buget, dar în ultima clipă, ca de obicei, Cozma le-a dat ordin să n-o facă. Prin urmare, delegația minerilor s-a întors la Petrosani fără să fi semnat ceva. Au cerut apoi venirea lui Berceanu în Valea Jiului, cerere respinsă de ministrul Industriilor, apoi a mea. Firește că am refuzat. Un prim-minis-tru nu stă să se tocmească cu un infractor trecut de curînd prin pușcărie. Opoziția și-a exprimat prompt indignarea față de disprețul afișat de guvernul Radu Vasile față de soarta grea a minerilor. Cînd mă gîndesc că în 2001 prim-ministrul a refuzat să meargă la Resita, pentru a discuta cu grevistii, și că acest gest a avut parte de aprobarea totală a celor care condamnaseră decizia mea de a nu merge la Petrosani, nu pot să nu mă amuz pe seama versatilității și a lipsei de memorie a politicienilor români. Pe fondul acestei lipse de comunicare dintre noi și mineri s-au copt condițiile mineriadei din ianuarie 1999. Cînd spun că s-au copt condițiile, înțeleg prin asta declansarea mecanismului de rezolvare prin forță a unei situații pe care minerii lui Cozma o lăsaseră în mod premeditat nerezolvată. Din acel moment evenimentele s-au precipitat. Minerii au declarat grevă pe 14 ianuarie și Cozma a hotărît marsul minerilor spre București. Cum venirea minerilor la București părea desprinsă dintr-o poveste de demult, cu neputință de repetat, mulți nu au crezut pînă în ultima clipă că se vor repeta episoadele din 1990 și 1991. Minerii vin și răsfoarnă un guvern, populația

41

CURSA PE CONTRASENS

îi primește cu bratele deschise și cu urale de recunoscîntă, și nimeni nu stă să se întrebe ce ordine a statului de drept poate fi în vigoare într-o țară în care 10 000 de vlăjgani își pun în cap să răsfoarnă puterea și chiar reușesc, sub privirile oblăduitoare ale organelor autorității de stat. Unde s-a mai pomenit asta? Numai în România, firește. Complexul psihologic al venirii minerilor în București este o trăsătură ce s-a perpetuat în mintea tuturor guvernelor dinaintea mea. Iar guvernul meu nu putea să dea apăs la moară acestui complex.

Prima măsură salutară, care le-a dat de înțeles minerilor că vremea jocului de-a da fuga la București ca să pună un alt guvern în loc trecuse, a fost decizia lui Băsescu de a schimba traseele trenurilor ce plecau din Valea Jiului spre București, deturnînd garnituri întregi, suspendînd altele sau amînînd sine die formarea unora de utilitate conjuncturală. În Parlamentul României, Băsescu a fost învinuit de abuz de putere, în acele zile, cele două camere ale Parlamentului deveniseră un

fel de case de pariuri si de licitatii, pe culoarele cărora singura temă demnă de discutat era nu cine o să câştige, ci ce componentă va avea noul guvern de criză si când vor avea loc alegerile anticipate, în plus, prinsese din nou viață ideea ineptă a unui guvern tehnocrat, idee aruncată de Asociatia Oamenilor de Afaceri din România, care făgăduia nici mai mult nici mai puțin de trei miliarde de dolari bani pesin, intrati pe loc în vistieria statului, de îndată ce un astfel de guvern s-ar fi constituit.

Judecătoria din Petrosani, gratie unui curaj demn de a fi amintit, a declarat greva minerilor din Valea Jiului ca fiind ilegală, însă Cozma nu era omul care să se împiedice de decizia unui tribunal, în fond, nu tre-

42-

PACEA DE LA COZIA

cuseră decît sase luni de cînd fusese eliberat din detentie prin hotărîrea unui judecător iresponsabil. si iată că numai după sa'se luni acest om pune la cale o nouă mineriadă împotriva guvernului. Pe 18 ianuarie e' a dat ordinul de punere în miscare a minerilor spre Bucuresti. Dejeu, ministrul tărănist al Internelor, a încercat la rîndul lui să fie ferm, cerînd patronilor firmelor de transport să nu pună la dispozitia minerilor autobuze sau alte mijloace de transport. Această încercare făcută de politie, ca toate măsurile luate de Dejeu în timpul mandatului său de ministru de Interne, n-a avut nici un efect. Minerii si-au făcut rost de autobuze din baza Regiei Huilei din Petrosani si de la firmele private ai căror patroni aveau vechi relatii de amicitie cu oamenii Structurilor.

Ce a urmat după aceea tine de un spectacol comic. Minerii veneau neabătut spre Bucuresti, iar eu primeam informatii că situatia pe teren e sub control. Impotentă neverosimilă a organelor Ministerului de Interne în acele zile a avut două cauze: cea de fond era că mai toti ofiterii acestei institutii erau trup si suflet de partea partidelor de stînga, asteptînd cu înfrigurare ziua „eliberării” de jugul partidelor de dreapta. Acesti ofiteri învățaseră perfect regula de aur a frondei profesionale, aceea de a se achita de o datorie fără s-o îndeplinească. Erau întruchiparea griji si dăruirii profesionale, neclintindu-se însă din inertia ostilă cu care priveau guvernele de după 1996. Ei au practicat în acele zile un sabotaj al propriei lor institutii, reusind să joace rolul executantilor constiinciosi cărora nu le puteai reprosa nimic, atît de bine au stiut să se agite fără să facă de fapt ceva. Cea de-a doua cauză e că oa-

43

menii cu functii-cheie în ierarhia Internelor, cei care fuseseră pusi acolo tocmai pentru că erau uneltele de încredere ale lui Diaconescu si Constantinescu, au oferit un penibil spectacol de incompetență crasă. Mai întîi Dejeu, un om în vîrstă, temător, aflat mereu în defensivă, asteptînd mereu „focul verde” de la Cotro-ceni, care a lăsat mai toată responsabilitatea actiunii în seama secretarului de stat de la Interne, Teodor Za-haria. Nu pot să nu zîmbesc amintindu-mi că în mintea acestui ministru cel mai bun plan de anihilare al minerilor era acela de ademenire a minerilor pe Valea Oltului în sus, către Sibiu, si încercuirea si neutralizarea lor într-o parcare aflată pe soseaua cu patru benzi dintre Selimbăr si Sibiu! Omul acesta nici măcar atît nu stia, că o masă de 8 000-10 000 de oameni nu poate fi anihilată în cîmp deschis. Unde mai pui că însusi Constantinescu, în sedinta CSAT din seara premergătoare întîlnirii de la Cozia, se declara partizanul unui scenariu oarecum asemănător, în care minerii să fie lăsați să înainteze dincolo de Pitesti si apoi opriti si împrăstiați de un baraj al Jandarmeriei organizat pe autostrada Bucuresti-Pitesti! Unul din multele „scenarii” fantasmagorice pe care presedintele statului avea să le urzească în mandatul său. Cum poti opri în cîmp deschis si fără vărsare de sînge o ceată organizată de cîte-va mii de oameni e un lucru pe care nici un specialist în tactică militară nu l-a descoperit încă. Pe 21 ianuarie, după străpungerea barajului de la Costesti, i-am cerut lui Dejeu demisia si l-am informat pe presedintele statului cerîndu-i consimțămîntul pentru schimbarea lui Dejeu. Noul ministru, ales nu de mine, ci de Diaconescu si Constantinescu, a fost Dudu Ionescu, secretar de stat pe vremea aceea la Apărare, un om de

PACEA DE LA COZIA

caracter, cu o fire dîrză, ale cărui relatii cu Constanti-nescu se mărgineau însã la o antipatie incipientã.

Al doilea personaj-cheie în ierarhia Internelor, iarãsi omul de încredere al lui Constantinescu, generalul Teodor Zaharia, secretar de stat la Interne, conducãtor direct al operatiunilor de blocare a marsului minerilor, a fãcut figura unui incompetent vrednic de tot hazul. E suficient sã spun cã în vreme ce minerii ajunseserã la Rîmnicu-Vîlcea, repeziciunea evenimentelor îl uitase pe generalul Teodor Zaharia la Tîrgu-Jiu, de unde — as putea oare sã mã îndoiesc? — coordona cu abilitate ostilitãtãile din spatele frontului, raportînd fireste cã situatia e sub control. El se afla în Tîrgu-Jiu, iar minerii pãrãsiserã de mult sala polivalentã pusã la dispozitie de prefecturã în noaptea precedentã. Un al treilea om de a cãrui promptitudine si tãrie de caracter depindea reusita operatiunilor era generalul Gheor-ghe Lupu, coordonatorul pe teren al manevrelor jandarmilor, care, în clipa risipirii rezistentei jandarmilor la Costesti, si-a împins pînã acolo zelul cu care a înteles sã tinã piept minerilor încît s-a dezbrãcat de uniformã în casa unui tãran din Costesti si, îmbrãcat în haine civile, s-a strecurat cuminte printre mineri, apli-cînd tactica hãrtuirii sub acoperire. Glumesc, fireste, dar atunci nu-mi ardea de glumã vãzînd în ce hal de slãbiciune se afla un minister pe care se bazeazã în ultimã instantã forta de interventie a unui guvern, în ziua dinaintea plecãrii la Cozia, 1-am trimis pe consilierul Petricã Peiu la Ministerul de Interne pentru a afla noutãti de la celula de crizã înfiintatã acolo, sub conducerea generalilor Berechet si Neaga, întors, Petricã Peiu mi-a relatat un amãnunt neverosimil: harta pe care o aveau la îndemînã generalii de la Ministerul de

Interne era o banalã hartã turisticã, pe care nici nu erau trecute toate drumurile si cãile de acces între localitãti! Asta era informatia topograficã de care dispunea celula de crizã de la sediul Ministerului de Interne! Minerii cunosteau mult mai bine decît politistii drumurile, potecile si formele de relief ale zonei în care se desfãsurau ostilitãtãile. Cum însusi seful SRI remarcase, liderii minerilor erau mai bine informati decît cadrele Ministerului de Interne despre evolutia evenimentelor din teren: stiau starea de spirit a jandarmilor, efectivele trupelor MI si locul de amplasare a barajelor. Iar în aceastã informare un rol important l-au jucat posturile de televiziune Antena 1 si ProTV. Pe deasupra, un amãnunt care spune mult despre capacitatea de apãrare a unei capitale cum e Bucurestiul este cã în aceeasi zi numãrul de jandarmi care se mai aflau în Bucuresti în eventualitatea unor miscãri de stradã era de 1 000 de soldati, majoritatea lor fiind tineri recruti lipsiti de o instructie elementarã, în comparatie cu ei, minerii erau mult mai bine instruiti. Se deplasau organizat în-tr-o formulã cvasimilitarã, si era suficient sã iei în considerare doar aceastã manierã de mars pentru a te convinge cã erau neverosimil de bine pregãtiti. Ce puteau face acei 1 000 de soldati în cazul iscãrii unor dezordini sociale? Era îndeajuns ca un cartier din Bucuresti sã iasã în stradã defilînd spre guvern si situatia ar fi scãpat de sub control. Ar fi fost suficient ca muncitorii de la Rocar sã pactizeze cu revendicãrile minerilor si Bucurestiul ar fi devenit scena bãtãilor de stradã.

Pe 21 ianuarie, la întrunirea de la Cotroceni cu liderii partidelor politice parlamentare, m-am convins din nou de duplicitatea incurabilã a reprezentantilor opozitiei, care, desi stiau bine cã lucrurile depãsiserã un

PACEA DE LA COZIA

prag dincolo de care orice era posibil, nu au încetat pînã în ultima clipã sã batã apa în piuã deplîngînd situatia grea a minerilor din Valea Jiului si desconsiderarea pe care guvernul condus de mine o dovedea fatã de mineri. Cum tensiunea psihicã atinsese un grad insuportabil si cum eram sãtul de interminabilele explicatii globale, le-am atras atentia tãios sã lase deoparte rolul de compãtimitori ipocriti ai minerilor. Atunci le-am dezvãluit informatia pe care o promisem de la

SRI, că un grup de revolutionari, în frunte cu Dan Iosif, aveau de gând să-i aștepte pe mineri să treacă Dealul Negru și să facă la Pitesti jonctiunea cu ei, dând astfel marsului ortacilor alura unei revolte populare gurate de neînfricatul revolucionar semidoct, în paranteză fie spus, aceasta a fost singura informație mai acătării pe care SRI mi-a oferit-o în acele zile, căci în rest, în tot ce a urmat, m-am simțit ca un prim-ministru al unei țări în care serviciile de informații nu existau. Iliescu s-a supărat vâdit în fața unei asemenea remarci și deși a ripostat iritat cum că îl învinuiesc de conspirație împotriva ordinii de stat, am simțit cum bate în retragere. Ulterior am avut o discuție mai calmă cu Ion Iliescu, explicându-i pe îndelete despre ce era vorba. Cred însă că atunci s-a supărat rău pe mine. Vădim Tudor, cu felul lui insolent și bătos, a ținut-o una și bună cu guvernul de uniune națională, cu alegeri anticipate și cu respectarea doleantelor minerilor. Omul acesta care-i propusese lui Cozma statutul de membru al PRM și un loc eligibil pe lista senatorilor, care nu pierduse nici un prilej în ultimele două zile să instige direct populația la revoltă împotriva guvernului, era singurul care exulta sincer la gândul că regimul democratic din România se afla foarte aproape de sfârșit.

47

În seara aceleiași zile de 21 ianuarie am participat la Cotroceni la o ședință extraordinară a CSAT, unde s-a decis redactarea unei ordonanțe privind starea de necesitate, precum și măsurile de urgență ce urmau să fie luate: scenariul și tactica militară, utilitatea întâlnirii mele cu mineri, posibilitatea refugierii guvernului în provincie în cazul unui război civil, întors la Guvern, am convocat seara târziu o ședință de guvern, pentru discutarea și adoptarea ordonanței al cărei text urma să vină de la CSAT. Introducerea stării de necesitate era o măsură cu bătaie psihologică, având menirea de a-i intimida psihologic pe mineri, dar și pe „coautorii morali ai mineriadelor”. Ordonanța intra în vigoare la miezul nopții. Babiuc s-a arătat cât se poate de ferm în decizia de a scoate armata pe străzi. Acum, judecând retrospectiv, îmi dau seama că această măsură era ultima cale de a preîntâmpina, prin intimidare, escaladarea tensiunii din țară, însă era o soluție de profilaxie și nimic mai mult, deoarece, în cazul în care armata ar fi tras în mineri, nemulțumirea care domnea în țară, o nemulțumire creată însă artificial, ar fi dat naștere unor evenimente imprevizibile ce puteau scăpa de sub orice control. S-ar fi ajuns la război civil. Ca un detaliu comic, mi-amintesc de sfaturile pe care, în cursul ședinței, Caramitru a ținut să le dea lui Dudu Lonescu și lui Babiuc în legătură cu modul în care trebuiau soldații și jandarmii să lupte: „Când vor ataca să strige, că dacă strigi îți intimidezi adversarul!”

Țara semăna tot mai mult cu un butoi de pulbere ce putea face explozie în orice clipă, spiritele fiind încinse la maximum de inconștientă cu care posturile de televiziune turnau gaz peste foc, înfățișând lucrurile într-o manieră apocaliptică de sfârșit de lume. stiriile

48

PACEA DE LA COZIA

alarmante curgeau gîrlă, și orice român care a privit la televizor în acele zile a încercat senzația dătătoare de fiori că se alesese praful de orice ordine de stat și de orice stabilitate politică. Toate posturile, sub pretextul informării publicului, au oferit neîncetat minerilor informații despre amplasamentele fortelor de poliție din teren, în acele zile m-am convins definitiv că realitatea acestei lumi trece prin capul fiecărui om, că dacă realitatea e într-un anume fel nu e așa deoarece acel fel ar fi chipul ei obiectiv, ci pentru că așa o percep oamenii. Ceea ce numim realitate obiectivă este în ultimă instanță consecința stării psihologice a oamenilor dintr-o societate. Orice om trăitor într-o comunitate este supus unui fluid psihic care circulă nevăzut de la un individ la altul, iar ceea ce crede el a fi realitate e doar imaginea ce i-a fost indusă de acest fluid psihic irational. Dacă România a fost atunci la un pas de dezastru e pentru că psihologia colectivă a oamenilor a fost una de sfârșit de lume. Putinii care și-au păstrat luciditatea, nelăsându-se molipsiți de panica generală ce plutea în aer, și-au dat seama de usurința cu care poți manevra psihologia oamenilor, făcându-i să ia drept aievea un lucru pe care cu o zi mai devreme tot îl ar fi considerat o scorneală. Posturile de televiziune au creat atunci o realitate paralelă, alcătuită numai

din imagini si din comentarii făcute cu un aplomb de martir ce asistă la un măcel, indicându-le spectatorilor o stupoare cum numai în fata neverosimilului poti încerca. stirile care se adunau de la oră la oră lăsaus impresia că întreaga țară s-a ridicat împotriva guvernului. Se anuntau miscări de protest din partea siderurgisti-lor din Galati, se puneau în miscare minerii din Cîm-pulung, se pregăteau la rînd muncitorii de la Tracto-

49

rul Brasov si tot asa. Aveai impresia că toată suflarea muncitorească a țării iesise în stradă si, precum pîraiele de munte, se strîngeau repede într-un suvoi ce se îndrepta spre Bucuresti. Ce om înzestrat cu un elementar simt al primejdiei n-ar fi crezut, în fata acestor stiri fioroase, că guvernul e pe ducă si că va asista din nou la întronarea prin forță a unui guvern de stînga? Nu mai era de-acum vorba de un mars mineresc, ci de o revoltă proletară de anvergură natională. Proportiiile mîniei sindicale atinseseră, chipurile, un prag de alarmă natională. Nimic mai fals, în afara minerilor lui Coz-ma, care încâlcau fără retinere legile unui stat de drept, în nici un alt oras nu s-a întîmplat ceva similar ca în Rîmnicu-Vîlcea, adică ocuparea prefecturii si suspendarea autorității institutiilor de stat timp de două zile. Cine nu stie că atunci cînd un crainic anunță plin de îngrijorare o manifestare de stradă el provoacă deja pe jumătate evenimentul anuntat? Asa cum orice sondaj de opinie contine o doză reductabilă de sugestie, care îl sileste pe alegător să nu-si irosească votul pe candidatul preferat, ci să se conformeze unor rezultate pretins implacabile, care nu pot fi decît cele pe care pretinde sondajul că le anticipează, tot astfel în orice stare macabră despre un eveniment ce încă nu s-a întîmplat se ascunde dorinta nemărturisită ca el să se întîmple. Apoi, una din căile prin care poti îndemna un om să participe la o actiune este să-i sugerezi că, cu sau fără el, actiunea tot va avea loc. Aceasta e metoda cea mai sigură de a supune vointa unui om, de a-i da impresia că, chiar si împotriva vointei lui, evenimentul anuntat se va petrece. Iar Antena I asta a făcut în acele zile, le-a sugerat românilor că minerii, avînd de partea lor dreptatea oropsitilor, nu pot fi opriti. Cum de

50

PACEA DE LA COZIA

nu puteau fi opriti minerii? Păi cum să fie opriti dacā ei întruchipau suferinta unei țări al cărei chin era sporit de măsurile antipopulare ale guvernului Radu Va-sile? Cred că o bună parte din populatia României s-a regăsit atunci în chipurile măcinate de griji ale minerilor. De aici si inconstientul entuziasm cu care minerii erau aclamati în unele orase si sate prin care au trecut. si totusi, dîncolo de manipularea mediatică a populatiei, cum de nu puteau fi opriti minerii? întrebarea aceasta si-a pus-o fiecare român cu mintea întreagă, si singurul răspuns la care putea ajunge era că ceva nu era în ordine cu organele autorității publice. De ce? Pentru că atunci a iesit la iveală slăbiciunea cronică a institutiilor statului. Această incapacitate de ripostă a institutiilor statului le-a stîrnit cel mai mult mirarea analistilor si politicienilor din Occident. Ei nu puteau înțelege cum de aceste institutii nu si-au putut îndeplini tocmai rolul pentru care fuseseră create, acela de a păstra ordinea de drept, în acele zile, trebuie să re cunosc că singurii ministri care au dovedit că nu ocupau degeaba scaunul ministerial au fost cei ai PD-ului. Băsescu, Berceanu si Babiuc au dovedit o hotărîre cu neputință de găsit la ceilalti.

Refuzasem orice deplasare spre a mă întîlni cu Coz-ma, declarînd că un prim-ministru nu se întîlneste sub presiunea unui ultimatum rostit de mineri, în dimineata zilei cînd minerii au ajuns în Rîmnicu-Vîlcea, am trimis o delegatie guvernamentală acolo, alcătuită din ministrul Muncii si Protectiei Sociale, Athanasiu, din secretarul de stat de la Industirii, Stănculescu, si din secretara de stat de la Finante. Cum însă la Rîmnicu-Vîlcea autoritatea statului fusese desfiintată, prefectura fiind ocupată de mineri iar prefectul scăpînd cu viață

51

doar gratie interventiei lui Cozma, si cum delegatia nu număra persoanele cu care ceruseră minerii să se întâlnească, adică mai ales pe prim-ministru, nici o negociere nu a avut loc. I-am

cerut lui Athanasiu să se întoarcă în București, și am început să mă gândesc serios la o întâlnire a mea cu Cozma, ca la o ultimă soluție.

Am luat hotărârea de a merge în gura lupului (Vâlcea vine de la volk, care înseamnă lup în slavonă) din trei motive. Mai întâi, stiam că starea de necesitate nu era în sine o soluție, că din clipa în care armata ar fi tras în mineri România ca stat de drept ar fi încetat să existe. Minerii nu puteau fi cumințiți cu măsuri de forță, erau prea uniți și prea încercați ca să se risipească precum iepurii la primul foc de armă. Iar pericolul cel mare era că, trăgând în mineri, armata ar fi declansat abia atunci spiritul de solidaritate, de înțeles de altfel, al sindicatelor din țară, și atunci stirile mass-media legate de ridicarea muncitorilor din țară n-ar mai fi fost manevre de sugestionare colectivă, ci evenimente reale care ar fi dus negresit la căderea guvernului, în al doilea rând, stiam pe baza informațiilor primite de la SIE că ambasadorii acreditați la București sînt pe picior de plecare din țară. Familiile lor începuseră să fie trimise acasă, iar personalul ambasadelor urma să fie redus la o schemă minim funcțională. Primejdia izolării României era atât de mare, deficitul de imagine creat în doar câteva zile era așa de catastrofal, încît refuzul meu de a mă întâlni cu Cozma putea fi fatal pentru țară. Nu am crezut nici o clipă în soluția utilizării armatei. Din acest punct de vedere, nu se mai puneau problema supraviețuirii guvernului, ci a țării. Căci închiderea ambasadelor ar fi echivalat cu o ieșire din circuitul țărilor civilizate. După aceea, oricît de favorabil ar fi

52

PACEA DE LA COZIA

decurs lucrurile, România ar fi trebuit să refacă un handicap diplomatic pe care cu greu l-ar mai fi putut acoperi în următorii ani. În fond, acesta fusese rezultatul mineriadei din iunie 1990. Atunci s-a jucat zestrea de credibilitate a României în ochii cancelariilor internaționale — lucrul acesta e bine să-l știe cei care și-au dorit din toată inima ca guvernul Radu Vasile să cadă, în al treilea rând, stiam că sînt un prim-ministru ce nu se mai poate bizui pe pîrghiile de coerciție ale unui guvern normal. Nici o instituție cu atribuții de menținere a ordinii publice nu a mai funcționat în acele zile. Stiam că Internele erau scoase din uz, cum mai stiam că Dudu Ionescu nu putea într-o zi să facă ceea ce Dejeu nu reușise să facă în doi ani de zile cît condusesese acest minister, anume să reformeze conducerea ministerului. Mai stiam că serviciile secrete îmi ofereau informații inutilizabile, de care aveam tot atîta nevoie cît avea Cozma de studii de „posologie a multimei” pentru a-și conduce minerii. Am fost atunci aproape singur în luarea oricărei decizii. Doar trei consilieri au fost permanent alături de mine, Gabriela Stoica, Petrică Peiu și Macarovski, acesta din urmă fiind un foarte bun cunoscător al minerilor. Dintre parlamentari, cei care mi-au fost tot timpul alături au fost Bogdan Ionescu, ce s-a oferit să mă însotească la Cozia, și nelipsitul lui prieten Dorin Dârstaru. Lipsit de informații, abandonat de poliție, am realizat că sînt un prim-ministru care trebuia să joace cartea finală, o carte ce putea fi mare și irepetabilă, sau putea să se dovedească o simplă cacealma. La drept vorbind, trebuia să mă duc în mijlocul minerilor și să mă port ca un prim-ministru sigur pe puterea guvernului lui, ca un prim-ministru care a acceptat într-un târziu această întâlnire nu

53

din slăbiciunea neverosimilă a instituțiilor de stat pe care nu se mai putea baza, nu sub presiunea ucigătoare a perspectivei unui război civil ce s-ar fi declansat o dată cu primul foc tras de armată, nu înnebunit de gîndul că peste 24 de ore România putea să fie definitiv izolată diplomatic, ci din dorința maiestuoasă de a le face o favoare minerilor, deși nimeni nu-l obliga să o facă. Asta a fost situația în care m-am aflat eu atunci, am fost precum un jucător de poker care nu are nimic în mîină, dar care licitează cu siguranța celui ce știe că are din plecare un careu de asi. Căci eu la Cozia asta am fost, un prim-ministru fără putere jucînd rolul unui omnipotent; un prim-ministru care a lăsat impresia că are în spate un aparat de represiune distrugător, cu care poate destrăma marsul minerilor în câteva ore, cînd de fapt singura putere pe care mă puteam sprijini eram eu însumi.

O dată luată hotărârea de a mă întâlni cu Cozma, a rămas să aleg locul ei. Numele vehiculate în cabinetul meu au fost Țîrgoviste, Pitești și Alexandria. Am ales instinctiv mînăstirea Cozia, ca într-o străfulgerare. Știam însă că minerii sînt credincioși și că un lăcas monahal putea oferi o ambianță mai favorabilă căderii la o învoială decît vreun alt loc laic. Din București am plecat în dimineața zilei de 22 ianuarie, fiind însoțit de ministrul Finanțelor, Decebal Traian Remes, și de secretarul de stat de la Industrie, Stănculescu, ca înlocuitor al lui Berceanu, pe care minerii l-ar fi mîncat cu fulgi cu tot din cauza aroganței cu care le vorbise. La insistențele sale, înaintea mea l-am trimis pe șeful Corpului de Control al primului-ministru, Grecea, care urma să ajungă mai devreme la Cozia, urmînd să mă informeze prin telefon despre situația de acolo. Din

54

PACEA DE LA COZIA

București am plecat cu o escortă de 20-25 de luptători antitero de la SRI. Singura măsură ce poate fi considerată ca făcînd parte din categoria măsurilor de urgență a fost luată, din proprie inițiativă, de Sorin Fodorea-nu, președintele ARD. Acesta, specialist în elicoptere, a reușit să zboare cu un elicopter la Cozia, așezîndu-l pe malul Oltului, lîngă mînăstire. Adevărul e că am acceptat acțiunea lui Sorin Fodoreanu mai mult cu nepăsare decît cu interes. Pentru mine, situația era simplă: ori obțineam pacea, ori mă declaram prizonier al minerilor și intram imediat în greva foamei, pînă la capăt. Dar acest gînd nu l-am împărtășit decît băieților mei Tudor și Mihai. Starea de necesitate fusese declarată dimineața devreme, undele ei de soc psihologic ajunseseră negresit la liderii minerilor, și știam că voi sosi la Cozia ca un exponent al acestei amenințări strivitoare și în același timp ca mesager al unei păci pe care guvernul și-o dorea din rațiuni umanitare, iar nu dintr-o neputință incredibilă, cum era de fapt cazul. Pe drum Constantinescu m-a sunat o singură dată și atunci a fost ultima oară cînd mi-a vorbit cu căldură, simțind în urările lui o oarecare sinceritate. Dar această bruscă bunăvoință nu mă mai putea înșela, înțelesesem una din trăsăturile-cheie ale comportamentului lui Constantinescu față de mine: ori de cîte ori îmi vorbea frumos, mă lăuda sau mă felicita, tot de atîtea ori urma să am parte la foarte scurt timp de o „lovitură”. Aceasta a fost „regula de fier” a conduitei lui față de mine, începînd cu episodul Cozia și terminînd cu demiterea mea. Cum drumul prin Rîmnicu-Vîlcea era nesigur, am mers pe traseul Brașov-Rîșnov. În mașina mea se mai aflau aghiotantul meu personal și episcopul Ioan, căruia i-am cerut să mă însoțească deoa-

55

rece știam că Miron Cozma are o slăbiciune pentru el din vremea cînd episcopul era staret la Lainici, mînăstire la care Cozma mergea des să se reculeagă și să se roage. Minerii, oricît de aprigi și neînfrînați sînt la mînie, păstrează undeva în sufletul lor un respect intact pentru biserică și oamenii ei. Iar Cozma nu făcea excepție. Știam, sau mai degrabă presimteam, că, în înfruntarea cu acest redutabil lider, prezența episcopului Ioan putea aduce o notă de stăpînire și de moderatie în conduita lui Cozma. Mizam pe singura pîrghie ce ar mai fi putut să-i înmoaie încrîncenarea, pîrghia reinerii cuviincioase pe care ti-o dă prezența unei fete bisericești. Doamne, trebuia să-l îmbunez cumva, trebuia să trezesc în acest lider o urmă de trăire și de înțelegere omenească, altfel totul era pierdut. Drumul prin Rîșnov era învăluit în ceață, și pe măsură ce mă apropiam de Cozia căutam să surprind în mine însumi vreo tresărire de teamă pentru ceea ce urma să se întîmple. Fusesem anunțat că armata luase deja poziții, blocînd drumurile de acces spre București, și întreaga țară urmărea la televizor deznodămîntul unei zile de cosmar. Nu știu dacă voi fi crezut, dar nu am avut nici un moment de nesigurantă, fiind eu însumi mirat de liniștea de care puteam să dau dovadă. Nici o clipă nu mi-a trecut prin cap că această ultimă încercare de a mai salva statul de drept ar putea să fie un insucces. Și tocmai de aceea am reușit.

Cum aveam să aflui după aceea de la consilierul meu Gabriela Stoica, la puțin timp după plecarea mea din sediul guvernului, la Palatul Victoria a sosit șeful Statului Major al Armatei, generalul Degeratu, surescitat și îngrijorat. Nestiind că plecasem spre Cozia, venise împins de nevoia de a se sfătui cu prim-ministrul.

PACEA DE LA COZIA

Era vădit îngrijorat si se îndoia că dacă presedintele Constantinescu le-ar fi cerut-o, comandantii din armată s-ar fi conformat ordinului de a deschide focul împotriva minerilor, câtă vreme vinovățiile din decembrie 1989 legate tocmai de respectarea ordinelor nu se lămuriseră. Degeratu nu stia pur si simplu ce să facă. Constantinescu chiar era hotărât să deschidă focul asupra civililor. Pradă aproape unei crize de nervi, Degeratu repeta mereu că presedintele era pe punctul de a face exact greseala pe care o făcuse Ceausescu la Timisoara, crezând că astfel va înăbusi revolta masei. Pe tot parcursul drumului spre Cozia, telefoanele de la Co-troceni au căzut grindină în cabinetul meu, cam unul la fiecare 10 minute. Se cereau vesti noi, si toti se arătau acolo sceptici, vorbeau de zvonuri că drumurile sînt blocate, se asteptau să cad într-o ambuscadă a minerilor. Adevărul gol-golut era că sub pretextul îngrijorării pentru soarta mea se dorea de fapt esuarea încercării mele. Nimeni nu-mi dădea nici o sansă, iar la Cotroceni chiar se dorea să nu am nici o şansă. La mînăstire am ajuns cu întîrziere fată de ora 14, asupra căreia căzusem de acord prin telefon cu Coz-ma. Grecea ajunsese la ora 14 acolo si mă suna întruna spunîndu-mi că liderii minerilor, ajunsi de mult acolo, deveniseră nerăbdători si furiosi. Dar la 40 de km de Cozia seful escortei de luptători antitero mă anunță prin radio că este silit să se retragă deoarece fuseseră deconspirati. Cum adică fuseseră deconspirati n-am înteles nici pînă astăzi, deoarece ei aveau misiunea să mă apere pe fată, nu sub cine stie ce acoperire. N-am putut primi nici o lămurire din partea SRI pentru această abandonare. Asa că la Cozia am ajuns în două masini, a mea si cea a lui Remes si Stănculescu. Am coborît

57 •

din masină si am văzut multimea ce întesase pînă la refuz curtea mînăstirii si împrejurimile. M-am îndreptat spre multime si am fost întîmpinat de două vechi cunostinte, profesori de arte martiale, care veniseră acolo aflînd de la televizor de locul întîlnirii si dorind să fie alături de mine. Cei doi erau vicepresedinti ai Federatiei de Arte Martiale, si cum eu acceptasem în urmă cu peste un an să fiu presedintele acestei asociatii, oamenii acestia, din propriu îndemn, hotărîseră să fie alături de mine acolo, lipindu-se de mine si ne-părăsindu-mă nici o clipă cît a durat traversarea curtii mînăstirii. Am pătruns în multimea aceea de civili, căci Cozma își respectase cuvîntul, nici un miner nefiind acolo, am pătruns asadar în multime cu grupul de ofiteri SPP alături de mine, si împreună cu cei doi profesori de arte martiale. Din rîndurile multimei de chipuri necunoscute nu s-a auzit însă nici o huiduală si nici un strigăt de dispret. Există o forță magică a respectului pentru autoritate, cuibărită în străfundurile ființei oricărui om, un fel de teamă plină de veneratie fată de un exponent al puterii de stat, o forță ce lucrează chiar si în mijlocul unei îngrămădiri haotice de oameni, cum era cea din curtea mînăstirii. Dacă stii să te folosesti de ea, poti trece nevătămătat printr-o multime de oameni cu priviri mai mult curioase decît agresive, care, desi mocnesc în sufletul lor gînduri neprietenose, nu îndrăznesc însă să se repeadă la tine. Iar semnul că am stiut să fac uz de respectul pe care ceilalti îl au fată de autoritatea al cărei simbol eram a fost siguranta imperturbabilă, de metronom versat, cu care m-am miscat printre ei. în spatele meu, Episcopul Ioan, Remes si Stănculescu înaintau cu greu, si în formatia aceasta ne-am croit anevoie drum prin multimea de civili, zia-

58

PACEA DE LA COZIA

risti si reporteri ai posturilor de televiziune, înaintam greu nu fiindcă oamenii ar fi refuzat să ne facă loc, ci deoarece curtea era asa de întesată cu lume, că nu puteai nici măcar să te întorci pe călcîie fără să te freci de cel de lîngă tine si fără să-i simti răsufierea în ceafă, în fata bisericii am făcut-o la stînga, am pătruns pe un culoar străjuit de călugări, din care, în peretele lui din stînga, se deschidea o încăpere cu rost de bibliotecă, cu o masă la mijloc si rafturi pe pereti, în sala propriu-zisă se afla o masă lungă în jurul căreia stăteau liderii minerilor, în capul acestei mese se afla o alta, mai scurtă, ambele fiind dispuse în forma literei T. La această masă ne-am asezat cu totii,

eu la mijloc, în stînga mea Remes si Stînculescu, iar în dreapta episcopii Ioan si Gherasim. Ce m-a surprins e că toti stîteau cu capul plecat, să fi fost 10 sau 12 mineri, liderii bazinelor carbonifere din Valea Jiului, Moldova Nouă, Muntii Apuseni si Oltenia. Minerii aveau fetele pămîntii, încercănate, se vedea pe chipul lor că erau obositi. Cozma nu era printre ei, aveam să aflui mai tîrziu că se afla în biserică, unde se ruga. Cel puțin asa mi s-a spus, însă cred că Miron Cozma nu se afla acolo nu pentru că vroia neapărat să se roage, ci pentru că pur și simplu nu dorea să fie acolo la sosirea mea. Vroia să lase im-lî presia că el nu asteaptă pe nimeni, nici măcar pe prim-ministrul țării, că este un om prea sigur pe el spre a astepta ceva de la altcineva. Numai că această absentă a lui, prin care vroia să-mi dea de înțeles că nu îi pasă de nimeni, era în vădit contrast cu nerăbdarea pe care o manifestase pînă la sosirea mea. Cît fusesem pe drum, Grecea mă sunase întruna rugîndu-mă să ajung cît mai repede (trecuse ora 14 fixată pentru întîlnire), căci Cozma ameninta mereu că va pleca. si iată că o

59

dată sosit, nerăbdarea lui Cozma se preschimbase în-tr-o nepăsare care îi oferea răgaz să se roage. Din clipa aceea n-a mai fost vorba de nici un calcul si de nici o chibzuială, m-am purtat asa cum trebuie să te porti în fata lor, vorbindu-le pe înțelesul lor, direct, fără retorică si fără superioritate, de parcă mă întîlneam cu ei acolo din întîmplare. „Ce căutati, domnilor, aici? Ce mă faceti să vin pînă aici tocmai de la Bucuresti?” Romeo Beja, cel mai nervos si mai pornit dintre toti, mi-a răspuns încruntat că problemele minerilor îi minaseră în mars, problemele lor, ale minerilor, de care însă guvernul nu vroia să audă. „Avem problemele noastre, dom' prim-ministru, si dumneavoastră ati refuzat să ne vedeti si să vă întîlniti cu noi!” „Păi cum, domnule, să mă întîlnesc cu voi, sub presiune? Este vorba de prim-ministrul unei țări, chiar dacă ea se numeste România! De ce atîta violentă, aruncînd tara în haos pentru negocierea bugetului Regiei Huilei? Nu vă dati seama că încercarea voastră nu poate avea succes, că nimeni nu poate înțelege ceea ce faceti? Ori vă preocupă problemele voastre, si asta înțeleg, ori vreti să cuceriti puterea cu bîta printr-un mars asupra Bucurestiu-lui precum Mussolini asupra Romei, si atunci nu mai înțeleg. Mussolini asa a făcut, a cucerit Roma cu 1 000 de oameni mîrsăluind asupra orasului. Voi sînteti mai multi, asa că spuneti-mi ce aveti de gînd, ca să stim o socoteală! Voi, dacă tineti la România asa cum pretin-detii, cum acceptati ca România să fie astfel privită în afară? Nu vedeti ce-i aici, posturi de televiziune, ziaristi, reporteri... Nu stiti ce imagine are România acum pe ecranele televiziunilor străine? Chiar asa am ajuns, să nu ne putem înțelege decît după ce sfîrnim panică în toată tara? Uitati, ca să nu o mai lungim, domnii Stîn-

60

PACEA DE LA COZIA

culescu si Remes au venit cu mine si vă rog să începeti acum discutiile privind bugetul Regiei de Huilă si revendicările voastre. Eu nu o să intervin în discutiile tehnice asupra bugetului. Aveti specialistii de față, eu am să intervin numai dacă nu veti ajunge la o înțelegere, si atunci voi decide eu. Vă asigur că voi avea în vedere interesele dumneavoastră!”

Apoi, schimbînd brusc tonul si tema discutiei, m-am adresat staretului: „Părinte, trebuie să merg la toaletă, că tare m-am grăbit să ajung aici!”

Citite acum, cu detasarea cititorului stînd în fotoliu, cuvintele acestea pot suna nepotrivit în gura unui prim-ministru. Dar atunci, în clipele acelea cînd mintea minerilor era preocupată în mod obsesiv doar de rezolvarea cît mai grabnică si mai favorabilă a problemelor lor, cuvintele acestea, rostite cu tonul firesc al unui om care pur și simplu vroia la toaletă, au avut darul de a introduce o notă de naturalete umană în-tr-o atmosferă inumană prin incandescența ei. Staretul, surprins de cererea mea, s-a lamentat: „Aoleo, dom' prim-ministru, nu se poate. Coridorul e plin cu ziaristi, abia am reusit să intrăm aici. N-o să puteti să treceti printre ei fără să vă bombardeze cu întrebări.” „Atunci?” „Păi ar fi ceva, să săriti fereastra asta, să iesiti direct în curte ocolind brîul de ziaristi, si de-acolo să mergeti la toaletă”, si staretul mi-a arătat o fereastră închisă. „Trebuie doar să o destepenim, treceti pe aici, si... gata!”

Sînt clipe cînd a te purta firese poate salva o situatie ce pare lipsită la început de perspectivă. Doi din ofiterii SPP ce mă însoțiseră în încăperea au reusit să deschidă fereastra întepenită, încăleciînd pervazul ferestrei, m-am întors către liderii minerilor care mă pri-

61

veau toti cu mirare si le-am zis: „Domnilor, datorită dumneavoastră primul-ministru al României este obligat să părăsească această încăperea ca să meargă acolo unde si regele merge pe jos, sărind o fereastră. Vă dati seama că dacă ajungeati la Bucuresti nu as fi putut face asa ceva, căci acolo biroul meu este la etajul trei!” Toti au început să rîdă. Am sărit în curtea interioară, si m-am îndreptat singur către toaleta mînaști-rii. Nici un ziarist nu a dibuit iesirea mea. M-am întors pe acelasi drum, am încălecat din nou pervazul ferestrei, am sărit pe podeaua încăperii si, aranjîndu-mi hainele cu un gest indignat de om pus în situatii nefiresti demnității lui, am simtit că parcă un înger trecuse prin încăperea: atmosfera se destinsese cu totul. Acesta a fost momentul psihologic care a detensionat definitiv situatia, grăbind atingerea unui punct al comunicării dintre noi pe care, în lipsa acestei pătării, nu l-as fi atins decît cu greu. Starea de spirit se relaxase, depășisem momentul retinerilor si al ostilității mocnite, clipa aceea de tatonare încordată si suspicioasă, cînd înfruntarea dintre doi adversari poate foarte usor să alunece în invective, compromițînd totul. Reusisem deocamdată să detensioneze atmosfera, abătîndu-le o clipă atentia de la problemele lor si de la satisfactiile pe care si le doreau imediat.

Atunci a apărut si Miron Cozma, de care uitasem cu desăvîrsire în acele clipe. Avea fata trasă si obosită, vocea răgusită si astenică, era un om eminenteste istovit. Ne-am dat mîna: „Nu credeam că o să ne mai vedem, si încă în aceste conditii, si asta după ce mi-ai dat lampasul de miner! (în septembrie 1998 fusesem la minele din muntii Apuseni, la invitatia omniprezentului domn Popescu, liderul sindicatului Meridian, în

62

PACEA DE LA COZI A

această deplasare am poposit si la Petrosani, unde m-am întîlnit cu liderii sindicalii si directorii Regiei. Printre ei se afla si Cozma, care m-a surprins prin cunostintele lui de natură financiară.) Tu crezi că gesturi ultimative mă pot forta să fac ce vrei tu? Te înseli. Dimpotrivă, în asemenea situatii actionez altfel decît s-ar astepta de la mine. Nu am fost si nu voi fi niciodată forțat să fac ceea ce nu vreau să fac. tine minte că vremea mineriadelor a trecut. si apoi spune-mi ce folos v-au adus ele vouă, ca participanti, sau țării?”

Au început discutiile propriu-zise la masa din încăperea mare. Remes si Stănculescu din partea guvernului, liderii sindicalii din partea minerilor. Atmosfera se destinsese, iar de acest lucru mi-am dat seama con-stațînd schimbarea de atitudine a ofiterilor SPP care mă însoțeau, își pierduseră crisparea si vigilența bănuitoare, se relaxaseră, zîmbeau si vorbeau între ei. Au început asadar discutiile propriu-zise. Aceasta era faza a doua a înclestării psihologice, după momentul detensionării atmosferei, fază în care trebuia să-i conving pe mineri de disponibilitatea guvernului de a le satisface dorintele. O fază a negocierilor tehnice, legate de buget, esalonarea datoriilor, redeschiderea celor două mine de la Dâlja si Bărbăteni, restructurarea Regiei Huilei cu acordul directorilor regiei si al liderilor sindicalii etc. si spun bine negocieri, căci acolo s-a negociat, nu s-a impus. Remes si Stănculescu au negociat de la egal la egal cu minerii, nu a fost vorba de o impunere neconditionată din partea minerilor a unor cereri în fata cărora guvernul n-ar fi avut altceva de făcut decît să le accepte. Lucrul acesta e bine să fie stiut de toti cei care m-au învinuit că la Cozia le-am promis minerilor marea cu sarea doar cu scopul de a iesi din criza prin care

63

trecea guvernul. Nici o clipă nu le-arn dat minerilor senzatia că sîntem slabi si că am venit acolo ca să salvăm ce mai putea fi salvat, cu pretul celor mai elucu-brante promisiuni. Fireste că slăbiciunea cronică a guvernului meu atinsese atunci o fază critică, dar lucrul acesta îl stiam eu, nu minerii si nici populatia. si pentru că îl stiam doar eu, mi-am tratat adversarul cu siguranta

celui care stie cã celãlalt nu stie ce stiam eu. Oricît de slab ai fi, esti încã foarte puternic dacã adversarul nu-ti stie slãbiciunea. Fireste cã în zilele acelea toti au vorbit de încãlcarea ordinii de stat si de subminarea autoritãtii legale, dar cîti au realizat cu adevãrat proportiile neputintei puterii? Nici Cozma nu si-a dat seama atunci cã el negocia cu un guvern fãrã putere realã, cãci nu putea sã admitã nici el cã, pe 22 ianuarie, nimeni nu-l mai putea opri în marsul lui spre Bucuresti. Armata, am mai spus-o, nu putea trage în mineri decît cu pretul declansãrii unui rãzboi civil, si atunci spre Bucuresti, în locul a 10 000 de mineri, s-ar fi revãrsat zeci de mii de oameni, în Rîmnicu-Vîlcea s-au strîns sute de civili care au scandat minute în sir „Cinste lor, cinste lor, cinste lor minerilor!”, si-atunci se mai îndoieste cineva de consecintele la care ar fi dus interventia armatei?

în timpul discutiilor tehnice, Cozma a stat în picioare lîngã masa în jurul cãreia sedeau episcopul Ioan si episcopul Gherasim al Rîmnicului. Grecea, trecut prin brigada artisticã a ASE-ului, se plimba întruna prin încãpere si glumea, îsi gãsisese între liderii minerilor doi vlãjgani de vreo doi metri, care îl depãseau si pe el în dimensiuni, cu care se împrietenise spontan, pe baza asemãnãrii fizice. Apoi Cozma mi-a povestit viata lui, mi-a descris familia din care s-a ivit, greutatea vietii

64

PACEA DE LA COZIA

de miner. Tatãl lui fusese de asemenea miner. L-am încredintat cã stiu în ce conditii inumane lucreazã minerii si cã n-am avut niciodatã pornirea de a minimaliza problemele lor, dar cã între o negociere civilizatã si ceea ce se întîmpla atunci era o mare deosebire. „Nu stiu cine v-a împins sã faceti ce-ati fãcut. si vreau sã-ti atrag atentia foarte serios cã s-a dus timpul cînd se iese pe stradã cu bîta, acum e timpul lobby-urilor de partid, tu ai un lobby? Intrã în rîndul lumii, mãi Coz-ma, vezi-ti de sindicat, de afaceri, dar nu mai fã ce-ai fãcut pînã acum. Intrã în politicã dacã vrei, uite, am auzit cã vrei sã fii senator de PRM, foarte bine, dar nu mai recurge la forã cã nu rezolvi nimic cu ea.” Cozma a negat cã ar fi membru PRM si cu atît mai putin cã vrea sã fie senator. Un lucru e foarte important de precizat, deoarece pînã si Emil Constantinescu a crezut ulterior cã eu îi dãdusem asigurãri personale lui Cozma cã nu va fi urmãrit penal, garantîndu-i eventual imunitatea în cazul intentãrii unui nou proces. Or, în afarã de prevederea finalã din protocolul semnat atunci, cã nici un miner nu va fi urmãrit administrativ, eu nu i-am dat lui Cozma personal vreo altã asigurare. Nici nu aveam cum sã-i dau o asemenea asigurare. Justitia se afla sub controlul lui Stoica, iar el era atunci în strînsã legãturã cu Constantinescu. în plus, presedintele Curtii Supreme era regretatul Moisescu, care, în pofida sentimentelor de simpatie care le avea fatã de mine, era unul din amicii cei mai apropiați ai lui Constantinescu. Asadar, sã fi vrut si nu aveam cui sã cer sprijinul în cazul disculpãrii lui Cozma, si chiar dacã as fi cerut asa ceva, nu as fi fost ascultat. Un lucru este sigur, mult timp dupã întîlnirea de la Cozia, Constantinescu si-a pus mereu întrebarea: „Ce s-a întîm-

65

plat la Cozia? Ce i-a promis Radu Vasile lui Cozma? Precis cã s-au înteles împotriva mea!”

Ulterior, mass-media a rãspîndit la rîndul ei ideea cã la Cozia a existat o întelegere secretã între mine si Cozma, întelegere pe care eu am încãlcat-o! Aceastã idee a fost atît de puternic indusã de anturajul lui Constantinescu în-cît pînã si Traian Bãnescu s-a sesizat, strigînd odatã enervat într-o sedintã de guvern: „Si dacã ar fi fost o întelegere, ce? Din moment ce pentru salvarea unei astfel de situatii puteai sã folosesti orice fel de mijloace, la fel ca adversarii tãi, care este vina care i se imputã acum prim-ministrului?”

La Cozia nici o clipã nu am discutat între patru ochi cu Cozma, ci totul s-a spus acolo, în sala aceea, în prezenta episcopilor Ioan si Gherasim, în vreme ce pe lîn-gã noi treceau cãlugãri aducînd una sau alta, iar la masa învecinatã Remes si Stãnculescu se rãzboiau în cifre cu liderii minerilor. Episcopul Gherasim era un bãtrî-nel simpatic si vesel, care permanent a fost de acord cu... minerii. Dupã circa o orã, le-am propus celor prezenti: „Hai sã mîncãm, cã am plecat de dimineatã si mi-e foame. Voi ati mîncat, bãietii?” Cum minerii au negat, discutiile tehnice s-au

întrerupt, iar staretul și călugării au improvizat la utoală o masă, cu ciorbă de fasole și pâine. Aplecați asupra străchinilor cu ciorbă, redevenisem cu toți oameni. S-a vorbit atunci despre orice, de la echipa de fotbal Jiul Petrosani și până la necazurile financiare ale episcopiei lui Gherasim. După masă, discuțiile tehnice s-au reluat, iar la sfârșit am semnat hîrțile de mîna conținînd protocolul înțelegerii noastre, în el se fixase bugetul, volumul de investiții al Regiei Huilei, planul de restructurare și garantarea faptului că minerii nu vor fi urmăriți administrativ, cît

66

1

PACEA DE LA COZIA

și angajamentul lor că se vor întoarce de îndată în Petrosani. Era vorba de un alineat referitor la toți minerii, fără precizări nominale. Se întunecase afară cînd am semnat în sfârșit protocolul. „Hai să iesim împreună și să aprindem o luminare în biserică”, i-am spus lui Cozma. Scena a fost văzută de toată țara prin intermediul televiziunilor. Afară, singura declarație de care mi-amintesc e că la întrebarea unui reporter „Cine a cîștigat?”, am răspuns: „Nu a învins nici una din părți, dar a cîștigat țara, căci va fi pace.” Iesind din biserică, la despărțire i-am cerut lui Cozma să-și respecte angajamentul din protocol, în fața mea, Cozma a pus mîna pe telefon și le-a ordonat minerilor din Rîmnicu-Vîlcea să se urce în autobuze și să plece spre Valea Jiului. Trăsătura aceasta de caracter a lui Cozma trebuie să fie reținută, căci omul și-a respectat cuvîntul. Apoi nu pot să nu pun în lumină puterea pe care o avea Cozma asupra minții minerilor. Deși îndîrjiti, încăpățînați și nervosi, susținînd deseori puncte de vedere personale contradictorii, minerii, de îndată ce Cozma deschidea gura, îl urmau orbeste. Fascinația exercitată de acest om asupra lor nu are corespondent în lumea politică românească. Cozma era un lider absolut al cărui cuvînt nu cunostea împotrivire, nici o hotărîre nu îi era pusă la îndoială și fiecare ordin al lui era ascultat fără crîc-nire. Reusise prin calități native de excepție să le insufle minerilor o credință mistică în el; acolo unde era el, minerii se simteau siguri și acționau fără gres, de îndată ce el părăsea locul spiritele se încingeau, nervozitatea creștea și toți asteptau ca el să se întoarcă. Cu un asemenea om în frunte, minerii erau cu adevărat o forță, dar o forță prin excelență psihică ce pornea dinspre el către ei, însufletindu-i și dîndu-le o putere incontest-

67

tabilă. Mineriadele au existat pentru că a existat Miron Cozma. Oricîte dedesubturi politice se pot găsi mine-riadelor și oricîte direcții a căpătat în timp miscarea minerilor din Valea Jiului, toate dedesubturile politice și toate direcțiile acestea nu ar fi putut naște ce au născut dacă în punctul de convergență rezultat prin încrucisarea lor nu ar fi fost acest om.

La plecare am mers de astă dată spre Rîmnicu-Vîlcea, iar între Rîmnicu-Vîlcea și Drăgășani am întîlnit primele baraje de tancuri ale armatei. M-am dat jos din masină, i-am lămurit pe ofițeri că situația se limpezise și le-am strigat soldaților să se întoarcă în unitățile lor. Strigătele de „Ura, ura!” slobozite din gîtul acelor tineri m-au făcut să simt cît de fericiți erau că scăpaseră de tensiunea în care trăiseră până atunci la gîndul că vor trebui să aibă de-a face cu minerii lui Cozma. Erau fericiți pentru că le fusese frică, pentru că tremurase inima în ei în fața perspectivei de a trage în civili, și mai erau fericiți pentru că erau tineri, pentru că nu aveau nici o experiență de luptă și pentru că presimțiseră că, la o adică, nu ar fi putut să facă față minerilor, cu toate tancurile, taburile și mitralierele lor. Același lucru îl presimțisem și eu. M-am dus către Drăgășani și apoi drum întins până la București. Am sosit în București la ora trei dimineața, am dormit cîteva ore și la ora 10 am fost la guvern. Felicitările curgeau din toate părțile, dar cui îi păsă în acele clipe de ele?

A doua mineriadă, din februarie 1999, s-a petrecut fără participarea mea. Pe 15 februarie, Miron Cozma a anunțat iarăși grevă și declansarea unui nou mars către București. stia probabil dinainte de decizia ce urma să fie luată pe 15 februarie de Curtea Supremă de Justiție, așa că a căutat, declansînd greva în chiar

68

PACEA DE LA COZIA

ziua formulării sentinței, să emită un semnal de alarmă pentru autoritățile din București. Sentința a fost formulată, marsul s-a pus în mișcare, dar acum se știe că revolta e răsuflată, că nu mai e vorba de revendicări sindicale, ci de răfuiala lui Cozma cu Bucureștiul. La Stoenești, pe 16 februarie, Jandarmeria a făcut ce-ar fi trebuit să facă și la Costești: să-i împrăstie pe mineri în virtutea unor ordine precise venite din partea unor ofițeri profesioniști. Noaptea de 16 februarie mi-am pe-trecut-o la sediul SRI alături de Costin Georgescu, ju-cînd să și comentînd rapoartele care veneau la sediul central informativ. Dimineata am plecat amîndoi într-un elicopter și am survolat cîmpul bătăliei de la Stoenești, vîzînd cum minerii se risipesc. Asta a fost tot. Nu am participat cu nimic la arestarea lui Cozma și la condamnarea lui ulterioară. Numai Emil Constantinescu știe dedesubturile acestei condamnări, în zilele acelea am simțit cum în jurul meu se tese un zid al tăcerii, Constantinescu neagreînd ideea implicării mele într-o mineriadă care mi-ar fi sporit iarăși cota de popularitate, care oricum, după Cozia, crescuse prea mult pentru ambițiile unui președinte ce nu accepta că în țara aceasta mai sînt și alți oameni de valoare în afara lui. Sună prezumțios și plin de îngîmfare ce spun, dar antipatia dintre noi doi îl făcea pe Constantinescu să privească fiecare reușită a mea ca pe un eșec personal. Omeneste îl înțeleg, dar și el trebuie să mă înțeleagă, și mai trebuie să înțeleagă că eu la Cozia am făcut ceea ce el în veci nu ar fi putut face. Cum să-i spun azi fostului președinte că în Who's Who există un singur nume de politician român, și acela e al meu? Cum să-i spun că în publicația anuală a Editurii Hachette privind evenimentele mondiale ale anului 1999 în rubri-

69

ca destinată României stă scris: „Mineriade. Cozma. Primul-ministru, Radu Vasile”? și că dacă numele meu apare acolo nu e pentru că în timpul mandatului meu România a plătit datoria externă de trei miliarde de dolari, nu e pentru că Dacia, Petromidia și BRD au fost privatizate, nu e pentru că Bancorexul a fost desființat, nu e pentru că la Helsinki România a fost invitată să înceapă negocierile de aderare la Uniunea Europeană, nu e pentru că s-a încheiat acordul cu FMI și PSAL I cu Banca Mondială, nu e pentru că am reușit să îl aduc pe Sfîntul Părinte în România, și nu e nici măcar pentru că în războiul din Kosovo guvernul meu a oferit necondiționat sprijin NATO-ului, ci, culmea, pentru că într-un ceas în care se părea că nimeni nu mai putea salva țara, eu am salvat-o grație unui amănunt revoltător de omenesc: am stat de vorbă cu Cozma la Cozia. Sînt împliniri umane, seci și neceremonioase, care depășesc în însemnătate cele mai răsunătoare succese diplomatice, economice sau militare. Iar împlinirea mea umană față de această țară s-a numit pacea de la Cozia. Mineriadele au fost un act politic, nu o revoltă proletară avînd ca punct de plecare revendicările unor mineri. Toate guvernele din țările foste comuniste au privit cu atenție deznodămîntul mineriadelor. Aproape toți prim-ministrii din țările foste comuniste — polonez, ceh, slovac, ungar, bulgar și rus — mi-au mărturisit ulterior că în cazul în care guvernul meu cădea, ei însșiși și-ar fi privit cu îngrijorare propriul viitor. Toti aveau informații că reușita minerilor în încercarea de a răsturna guvernul României ar fi încurajat mișcările sindicale din propriile lor țări, oferindu-le partidelor de stînga pretextul unor acțiuni similare. Desființarea mineriadelor, și e bine spus desființare căci nici un eve-

70

PACEA DE LA COZIA

nimerit asemănător nu va mai avea loc în România de-acum încolo, a însemnat sfîrșitul unei epoci: epoca loviturilor de stat prin folosirea forței proletare de către Structuri. Românii au rupt-o cu o tradiție dăunătoare, instaurată în 1990. Iată cum o tradiție poate dura numai nouă ani.

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

Am intrat în Partidul Național țărănesc în ianuarie 1990, deși gîndul meu s-a îndreptat mai întîi către liberali. Numai întîmplarea și cuvintele unor colegi de facultate m-au făcut să-i aleg pe țărăniști și nu pe liberali. Am intrat în politică mai mult din entuziasm decît din ambiție, ca totii cei cărora le-a trecut prin minte atunci să se apuce de un lucru pe care nu știau a-l face, dar

pentru care se simteau făcuți. Participasem într-un fel la revoluția din decembrie 1989, fiind martor direct la niste evenimente care, e drept, se petreceau peste mine. Îmi amintesc de tinerii întinși pe bulevardul Ma-gheru, ca un covor viu de trupuri în fața taburilor și tancurilor sosite acolo. De câte ori îmi aminteam de această imagine neverosimilă, îmi spuneam că tinerii aceia fuseseră mai buni decât noi, cei aflați la vîrsta a doua, și îmi repetam că în politică trebuie să încerc să fiu la înălțimea aceluia curaj pe care îl văzusem pe bulevardul Magheru în 20 decembrie 1989. Pe 22 decembrie, împreună cu doi colegi de la ASE, am intrat purtati în clădirea Comitetului Central al Partidului Comunist. Holul de la parter părea ca după război, călcâi pe tablouri sfîsiate și aruncate pe jos, pe maldăre de cărți împrăștiate peste tot, privind îngrozit la peretii înnegriți de funingine. Pe treptele ce duceau la etajul întîi, cîtiva tineri revolutionari, cu arme pe genunchi, duceau cu schimbul la gură o sticlă de băutură. Am

73

stat puțin și, simțind că nu acolo era locul meu, am plecat. Am plecat fără să bănuiesc că din 1992 aveam să fiu senator și că mă voi plimba pe coridoarele, acum atît de familiare mie, ale Senatului României, urcînd scările acelea, atît de mizere atunci.

Am intrat în PNtCD în ianuarie 1990 și am văzut acest partid crescînd sub ochii mei. Atunci nu bănuiam că va veni o zi cînd acelasi partid va muri sub ochii mei. Cînd un partid ia ființă, treptele prin care el trece spre a se organiza nu se deosebesc cu nimic de stadiile prin care trece orice grup uman în interiorul căruia se încheagă progresiv o ierarhie. Dacă iei mai mulți oameni și îi pui să stea în acelasi loc, ei vor alcătui mai întîi o adunătură haotică și dezordonată, în care relația dintre ei va fi una de neutralitate și de respect temător. Se vor tatona încercînd să-si măsoare unul altuia puterile. Dar treptat, asemenea unui aluat ce crește sub acțiunea unui ferment, dinlăuntru acestei mase haotice ce părea a nu fi supusă nici unui principiu de organizare se va ivi o ordine intrinsecă, reprezentată de niste relații de ierarhie, inevitabile și firești. Pe scurt, se vor ivi liderii, adică cei cu opinie și cu putere de impunere asupra celorlalți, cei cărora li se acordă autoritate în măsura în care ceilalți sînt dominați. Acestia din urmă vor gravita în jurul liderilor deoarece, lipsiți fiind de autoritate, au nevoie de una primită din afară. Pe toți îi mîină ambția și dorința de putere, dar puterea nu o vor avea decât cei născuți pentru asta. Iată calea obisnuită prin care un grup se ordonează pe seama unei ierarhii ce crește din interiorul grupului. Dar lucrurile nu se petrec așa întotdeauna, căci mai e o cale de ordonare, iar această altă cale e cea în care ierarhia este impusă de o voință din afara partidului, care intro-

74

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

duce cu de la sine putere o ierarhie care nu corespunde celei intrinsece. Urmarea firească e conflictul dintre cei ce sînt de fapt înzestrați cu autoritate și cei cărora li se dă din afară, prin intruziune, autoritatea. Pînă la moartea lui Coposu ierarhizarea PNtCD s-a făcut predominant prin cea dintîi cale. După moartea lui, ierarhia a fost tulburată de intervenția lui Constanti-nescu, care a strecurat în PNtCD acest cal troian care a fost Ciorbea. Numai că nu poți peste noapte să aduci un om într-un partid și să le spui celorlalți: „Iată liderul vostru! Urmăți-1!” Așa ceva nu se întîmplă decât în armată, dar într-un partid, adică într-un grup în care autoritatea se cîștigă prin dispută directă și ciocniri fătise, iar nu prin grade acordate prin ordin, implantarea unui lider va fi urmată de respingerea firească a acestuia: cu o condiție însă, ca grupul să fie deja ierarhizat, avînd o ordine pe verticală bine înrădăcinată. Marea dramă e că moartea lui Coposu a prins PNtCD fără o ordine oficială fermă, decesul lui survenind într-un moment în care el nu apucase să consfințească, prin desemnare directă, ordinea intrinsecă a partidului. Da, e bine ce spun, lui Coposu nu îi mai rămăsese decât să spună: „Aceasta e ierarhia în partid, o ierarhie pe care nu eu am creat-o, ci s-a creat singură, prin urmare decid ca succesorul meu la conducerea partidului să fie cutare sau cutare.” A așteptat prea mult, a sovăit nepermis de mult, dar timpul nu a sovăit și nu l-a mai așteptat. Dacă ar fi desemnat succesiunea, lucrurile ar fi fost încheiate, căci orice venire a unui nou lider e însoțită de anihilarea celor care pot fi o amenințare pentru noua conducere.

Coposu însusi l-a anihilat pe Ratiu, în care a văzut întotdeauna singurul contracandidat serios la functia de presedinte al partidului.

75

L-a anihilat tinându-l deoparte, împingându-l în esalonul secund, nefolosindu-l la adevăratul lui potential pe ardeleanul cu maniere britanice. Hîrtia pe care totusi Coposu a apucat s-o scrie înaintea mortii si în care declara drept succesori pe Radu Vasile în functia de presedinte executiv si pe Ciumara în cea de secretar general al PNtCD a fost ignorată de Diaconescu si de Ionescu-Galbeni. „Bine, Radule, dar hîrtia asta nu are nici o valoare, i-a fost luată cu forta lui Coposu, poate că nici nu mai era constient cînd a semna t-o!" Acestea au fost cuvintele lui Galbeni, iar Diaconescu, dornic să fie el presedinte, a marsat la această insinuare macabră si abjectă, pe care numai mintea lui Galbeni o putea născoci. Una peste alta, moartea lui Coposu a lăsat neterminată opera căreia îi dedicase ultimii ani: organizarea PNtCD. Fără el, fără singura autoritate în fata căreia se înclinau toti tărănistii, frustrările celor care nu aveau înzestrarea de a fi lideri, dar care nu se împăcau cu ideea că voi fi eu lider, au răbufnit fără oprelisti, partidul fărîmîndu-se în factiuni si coterii. Alegerea lui Diaconescu în functia de presedinte nu a calmat apele, căci Diaconescu, desi abil si dotat cu o viclenie de vulpe, era slab. Nu a putut înăbusi despicarea tărănistilor în grupuri de interese, despărțite de o antipatie latentă, dar incurabilă. Pe acest fundal de conflict latent a căzut între noi Ciorbea. Constan-tinescu vroia să facă din el un lider penetist, dar presedintele statului nu intuise tristul adevăr că Ciorbea nu putea fi lider din acelasi motiv pentru care Coposu fusese unul. Cu alte cuvinte, nu era născut pentru asa ceva. Lui Ciorbea îi lipsea flerul psihologic si fondul de agresivitate inerent unui politician, în schimb avea din plin vointă de dominare. si cum se întîmplă

76

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

de obicei, cei care vedeau în mine sfîrsitul lor ca pe-netisti, si îi încreditez acum că i-as fi înlăturat în primele 30 de minute de exercitare a functiei de presedinte, aceia s-au coalizat spontan în jurul lui Ciorbea. si-au descoperit brusc o dragoste nebună si cu neputință de tulburat pentru un om care ar fi putut să fie un bun lider sindical, dar nu lider al unui partid de care nu era legat prin nimic, decît numai prin dorinta firească de a avea, ca prim-ministru, sprijinul lui neconditionat. S-a creat astfel o tensiune ireconciliabilă între liderii defacto ai partidului si cei care ar fi vrut să fie lideri fără să aibă însă înzestrarea necesară. Din prima categorie făceam parte la început Ciumara, Spinea-nu si eu. Din cea de-a doua, coteria condusă de Galbeni si Remus Opris. Diaconescu, oricît de împăciuitoar s-a străduit să fie, s-a lăsat pînă la urmă în seama bu-nului-plac al presedintelui Constantinescu. De aceea, cît timp am fost prim-ministru, am fost săpat necontentit de cei căroră nu li se închiseseră rănile iubirii lor înselate pentru Ciorbea, apoi de însusi presedintele partidului meu, prea slab pentru a înțelege ce putere uriasă avea în calitatea lui de lider al PNtCD-ului, si, în fine, de presedintele statului, care nu a înțeles să fie un arbitru neutru peste partidele politice, străduin-du-se în schimb să fie eminenta cenusie care conduce din umbră PNtCD-ul. Dar să nu anticipez. E îndeajuns să spun că e un gînd amar să stii că doi demnitari de rang suprem, cum am fost eu si Constantinescu, nu au putut colabora. Asta ne-a costat pe amîndoi: pe mine, functia de prim-ministru; pe el, cea de-a doua candidatură, desi costul cel mare l-am suportat eu si nu el. Într-un partid urci în ierarhie prin trei mijloace: prin dispută directă, cînd fiecare își măsoară fortele cu ce-

77

lălăit, prin gravitarea în jurul unui lider care te ridică la nivelul lui, sau, dacă ai stofă de lider, prin crearea unui grup de sustinători si simpatizanti. Eu m-am folosit de toate cele trei mijloace de urcare în ierarhia PNtCD-ului. De la început, adică de la intrarea mea în PNTCD în ianuarie 1990, cînd nu aveam nici cea mai mică idee despre ce este politica si despre ce înseamnă cu adevărat să o practici, am gravitat în jurul lui Cor-neliu Coposu. si tot de la început nu m-am dat

niciodată în lături să intru în dispută fătișă cu colegii mei. Din păcate, de cel de-al treilea mijloc nu m-am priceput să mă folosesc pînă la capăt. Asa-numita factiune Radu Vasile din PNTCD, adică grupul de la Brasov, nu a fost neapărat o creație a mea, ci un grup înfiintat ad-hoc, nepremeditat, de către tărănistii care înțelese-ră în martie 1997 că susținerea lui Ciorbea în conflictul lui cu pedistii ar fi însemnat accentuarea unei crize care și-asa paralizase guvernul, zădărniciind orice măsură de reformă. Toti acești tărăniști s-au grupat instinctiv în jurul meu. În ianuarie mă înscrisesem în PNTCD din entuziasm și ambție, și simteam că pot schimba țara, atît de optimist eram. În sediul central al PNTCD era atunci un haos de început de lume. O clădire veche și neamenajată, cu încăperi largi și neprimitoare, în care intra și iese cine vroia, în care nu stiai cui să te adresezi și pe cine să cauți; domnea o agitație atotstăpîitoare, în care trebuia să te descurci cum poți. Un coleg de-al meu m-a introdus în birou la Bărbusi. A fost primul tărănist din vechea generație pe care l-am cunoscut, un om alături de care mi-am început drumul în PNTCD și căruia îi port un respect nealterat de vreme. El m-a introdus mai tîrziu în birou la Corneliu Coposu, omul despre

78

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

care se stia că în a lui mîină se aflau Miele puterii în partid, în acele zile de dezorganizare totală, cînd toate trebuiau luate de la început, cînd se înfiintau departamente și se făceau angajări de personal, cînd febrilitatea de a face ceva te silea să-ti depășești reticenta celui care se stie novice în materie de organizare a unui partid, în acele zile puteai să te apuci de orice pentru că efortul tău era binevenit, și indiferent de lucrul de care te apuca stiai că nu-l mai făcuseși vreodată și că trebuia să-l înveți din mers. Niciodată nu am văzut atîția oameni apucîndu-se să facă niste lucruri pe care nu le mai făcuseră vreodată și fără să aibă vreo idee dacă vor face bine ce și-au propus. Se discuta enorm, toti aveau idei stringente și teorii fără pereche, fiecare avea în cap un program sau un plan de strategie pentru partid. Toti erau adeptii unei teorii economice sau ai unui curent politic, toti citiseră cărți despre politică și toti aveau lucruri extrem de importante ce trebuiau împărtășite imediat celorlalti. Multi s-au înscris atunci în PNtCD, unii din nostalgia după niste vremuri pe care le apucaseră în adolescență, altii mînati de imaginea idilică pe care o aveau despre politica tărănistă interbelică, altii pentru că avuseseră rude tărăniști și, în fine, altii pentru că pur și simplu vroiau să se apuce de politică. De începuturile acelea mi-amintesc cu melancolia unuia care a privit cu încîntare revărsarea zorilor fără să bănuiască faptul că după răsărea aurorei va urma arsita unei după-amieze pline, a unei după-amieze caniculare și înăbșitoare cînd sufletul ti se sleieste și simturile ti se tocesc, și cînd apatia e așa de adîncă și moleseala afît de grea că aproape ai uitat de încîntarea cu care ai privit zorii. Cîtă apatie și dezamăgire e în noi, cei de azi, cei care atunci am sperat

79

că partidul acesta istoric va redeveni un pol de putere într-o țară democratică! Ce amărăciune și ce dezamăgire e în noi, cei care ne-am petrecut atîția ani într-un partid care s-a destrămat cu aceeași repezițiune cu care a fost înfiintat! și cîtă durere ascundem în noi, cei care, dacă am fi bănuț se se va alege din acest partid, am fi plecat din el a doua zi după ce ne înscrisesem! Ori-cîtă scîrbă am adunat în mine în acești ani, nu pot să mă gîndesc la acele zile de început fără să mă apuce dorul de ele și fără să urlu de revoltă la gîndul că totul s-a sfîrșit.

După organizarea anevoioasă a partidului, a urmat primul congres, în 1991. Presedinte a fost ales singurul care merita această funcție, de altminteri cel care nici nu a avut contracandidat: Corneliu Coposu. La acel congres a participat și veteranul tărănist Emil Ghile-zean, fost ministru și fost guvernator al Băncii Naționale în perioada interbelică, omul cu cel mai înalt grad din vechea garnitură a Partidului Național tărănesc. Congresul s-a desfășurat într-o atmosferă apăsătoare, cenusie. stiam ce imagine catastrofală aveam în ochii multimei, tărănistii fiind priviti atunci fie ca niste mumii malefice, reînviat în urma unei îmbălsămări ce durase 50 de ani de comunism, fie ca niste capitaliști veniti din afară al căror singur gînd era cumpărarea pe nimic a țării. Celor din

prima categorie, ilustrată de Coposu, li se prezicea un sfîrsit rapid si o compromitere definitivă, prin dezvăluirea angajamentelor de informatori ai Securității. Cei din a doua categorie, de pildă Ion Ratiu, erau întîmpinați dispretuitor cu „Nu ne vindem tara!”, fiind priviti ca niste căpuse ce trebuiau silite să se întoarcă cît mai repede de unde veniseră, din putredul si imoralul Occident. Un Occident putred, dar

80

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

putred de bogat, si imoral, dar imoral de puternic. Copo-su, cu trăsăturile lui adîncite si brăzdate, slab si îmbă-trînit, sporea si mai mult culoarea sumbră în care ne învăluise lumea. Avea o proastă imagine mediatică, si de cîte ori n-a auzit el însusi sau nu a citit în ziare că are un cap de mort! într-adevăr, nu avea nimic din telegenia atît de obligatorie astăzi pentru a intra în gratiile unui electorat care a fost dresat să-si aleagă liderii după criteriile actoricești.

Acest om cu cap de mort era în realitatea lui vie un bărbat frumos. Avea niste ochi albastri clari, cufundati în orbite adîncite, si o privire blîndă, fermă si uneori încruntată, de om pătît si trecut prin tot ce poate fi mai rău. Statura lui înaltă, impunătoare, corespundea perfect unui psihic echilibrat si unei inteligente rafinate. Era un animal politic de rasă, lucru de care însă aveam să-mi dau seama cu încetul, între el si Iliescu era o relatie de evitare respectuoasă. Fiecare în sinea lui recunostea valoarea celuilalt, dar nici unul nu o arăta. Se păstrau reciproc la distanță, neacceptîndu-se prea mult unul lîngă altul.

Coposu era un mare fumător si abia cunoscîndu-l pe el am înteles ce înseamnă a fuma țigară de la țigară. Cînd îi atrăgeam atentia că fumează prea mult, îmi răspundea: „Viata mi-a luat totul, dacă renunt si la fumat, cu ce mai rămîn?” Nu bănuiam atunci, cînd îi atragem atentia că fumează prea mult, că eu însumi aveam să ajung în timpul mandatului de premier să fumez 2-3 pachete pe zi. În puscărie Coposu se lăsase de fumat, însă cînd a iesit după 17 ani, cîntărind 57 de kg si abia tinîndu-se pe picioare, a vrut de curiozitate să fumeze țigările lui preferate, Regale. Cum țigări cu un asemenea nume nu mai erau, s-a multumit cu

81

Nationale, un alt nume care îi suna cunoscut lui Coposu. „Dacă atunci, asa slab cum eram, mi-ar fi fost rău la prima țigară, n-as mai fi fumat. Dar cum mi-a plăcut, m-am reapucat de fumat si voi fuma pînă la moarte.” Coposu stia să fie elegant, avea o distinctie a tinutei si o sigurantă a miscărilor trupului care exercitau un efect miraculos asupra femeilor. Se simteau bine în prezenta lui, își descopereau brusc o cochetărie pe care o vîrstă ca a lui ar fi exclus-o în mod obisnuit. Pesemne că alura de cavalier urias si bonom, precum si siguranta lui elegantă creau femeilor o pornire inconstientă spre cochetărie. Coposu simtea acest lucru si îl accepta cu o mîndrie flatată si nemărturisită. Avea un umor moderat, poate prea sec si prea putin spontan pentru un politician. Conviv, accepta discutiile în contradictoriu, avînd argumente numai acolo unde era vorba de teme care îl interesau, în rest, accepta punctul de vedere al altora. Avea o stiintă a discursului ferm, fără a fi însă rigid în conceptii, în materie de politică, putini îi puteau riposta cînd sustinea ceva. Rareori se supăra, în sase ani cît am stat alături de el nu l-am văzut decît rareori iesindu-si din fire. O ultimă supărare mare a avut-o în urma conflictului cu Bostan si „gruparea lui”, cînd a descoperit cu amărăciune că Ionescu-Gal-beni, Ioan Lup si altii i se împotrivesc. Atunci poate a realizat că una din greselile săvîrsite era că nu stîrpi-se orice încercare de schismă interioară a partidului, îngăduind coteriilor să-si înfiripe coaja si lăsînd ca germenul fractionării să incoltească discret dar tenace, îmbolnăvindu-se brusc, nu a mai avut vreme să desemneze în fata tuturor un succesor. După moartea lui, coteriile s-au dezlăntuit, frustrările au izbucnit. Ca orice ardelean, se decidea mai greu, dar o dată hotărîrea

82

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

luată, era de neclintit, învățase să lase lucrurile în voia lor, nu le silea, credea în firea ascunsă a toate si în mersul lor firesc si inexorabil, desfăcut dintr-o lege lăuntrică. Ierarhia în partid nu o

impusese, o lăsase să se închege de la sine, pentru că era suficient de deștept ca să știe că liderii nu se numesc cu de-a sila, ci se impun singuri. Autoritatea lui era incontestabilă în ochii tărănistilor, numai că în societate era cel mai ponegrit și disprețuit om politic, provocând uri incredibile și antipatii feroce.

Iar în 1991 imaginea lui în ochii românilor era una de stafie malefică și tot astfel era și imaginea partidului pe care îl conducea. Nemulțumirea pe care ne-o provoca imaginea ce ne fusese atribuită, cea de ciocli ai României și de politicieni hotărâți să se răzbune pe cele patru milioane de fosti membri ai Partidului Comunist, s-a răsfrânt în 1991 asupra stării de spirit a participanților la congres. Au fost multă nervozitate și multă nerăbdare, invers proporționale cu optimismul nostru. La acest congres îmi amintesc că s-a iscat un conflict acerb între Cicerone Ioaniteșcu și Constantin Ticu Dumitrescu, și am privit înmărmurit cum, în fundul sălii, cei doi bărbați ajunși la vârsta senectutii dăduseră în mintea copiilor, trăgându-și fără retenere palme. Cam aceasta era starea de spirit din partid la ora congresului, eram posaci și încrâncenați, căci perspectiva nu se întrezărea prea roză pentru tărăniști.

Campania electorală din 1992 ne-a găsit în aceeași stare de spirit. Atunci am fost la un pas de a pleca din partid, dar nu pentru că simteam că nu avem mari șanse, ci pentru că mesajul nostru era desuet, în afara timpului. Nu am putut niciodată să susțin lucruri în care să nu cred. În acea campanie electorală, am reali-

83

zat brusc inutilitatea efortului meu, și mi-am destăinuit această convingere lui Bărbusi: „Nu vedeti că sîn-tem în afara timpului?” Bărbusi a insistat să nu cedez într-un moment de descurajare, „în politică trebuie să ai răbdare, Radule. Căci fiecăruia îi vine rîndul. Cine știe să aștepte va avea succes”, mi-a spus Bărbusi. Aceleași cuvinte le-am auzit cu alt prilej de la Coposu: „în politică trebuie să ai o singură calitate: răbdarea!”

Alegerile din 1992 m-au adus în Senatul României, alături de Corneliu Coposu. În Senat, împlinirea a făcut ca în prima mea intervenție să iau cuvîntul în sprijinul... puterii, reprezentată atunci de senatorul Adrian Păunescu de la PSM. Acesta cerea în numele partidului său prelungirea datei-limită de depunere a certificatelor de proprietar. Luînd apărarea lui Păunescu, tărăniștii nu au privit cu ochi buni acest gest. Era un gest neașteptat într-un timp în care clou-ul sedintelor Senatului erau intervențiile patetice ale senatorilor UDMR pe de o parte, și ale unor senatori PSM și PSDR pe de altă parte, cît și imprecățiile verbale schimbate de senatorii PNtCD cu Adrian Păunescu și Corneliu Vădim Tudor. Faptul că am sprijinit această propunere, corectă în esență, l-a luat prin surprindere chiar și pe autorul ei, Adrian Păunescu. Întors în scaunul meu, l-am întrebat pe Coposu dacă are ceva să-mi reproșeze pentru gestul meu. Coposu a negat, căci era un om care putea să distingă între probleme de fond, principiale, și cele de suprafață, circumstanțiale. Avea o uimitoare putere de a nu se lăsa influențat de abjecțiile care îl tinteau. Ceea ce mie mi se părea o mojiție lui îi apărea ca ceva nesemnificativ, se vedea că avea uzul hărțuiei din politica interbelică, dar mai ales din închisoare. De la el am învățat că un politician trebuie să aibă puterea de a da mîna cu un adversar chiar și după

84

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

ce acesta îl înjurase scabros în ziar cu o zi mai devreme. Asta aveam să fac și eu, învățînd să dau mîna cu Vădim a doua zi după ce mă spurcase din creștet pînă-n tălpi. Coposu și-a arătat o singură dată nemulțumirea în această privință: „Dragă Radule, am auzit că tu te înțelegi bine cu Vădim, sînteti chiar prieteni!” „Sîn-tem vecini, domnule Coposu, casele noastre sînt despărțite doar printr-un gard. Cînd ne întîlnim, eu îl întreb de ce mă înjură în România Mare, el se face că nu știe și ne despărțim politicos, alteori îmi dă o carte de-a lui cu autograf, și tot așa.” Coposu nu a mai insistat, era prea deschis la minte ca să se încurce în suspiciuni față de mine sau în antipatii față de Vădim. Știa prea bine cine era Vădim și își amintea și el, cum îmi aminteam și eu, că în ianuarie 1990 Eugen Barbu și Vădim Tudor se prezentaseră la sediul central al PNtCD ofe-rindu-

si serviciile de gazetari pentru ziarul Dreptatea. Coposu îi refuzase politicos, pentru a fi apoi tinta celor mai desfrânate injurii din partea celor doi. De aceea nu îl mai surprindea nimic, își croise o platosă interioară prin care nu se putea pătrunde cu injurii, amenințări si calomnii.

În toată această perioadă m-am apropiat încetul cu încetul de Coposu. Devenisem un obisnuit al casei lui. Locuia într-un apartament de două camere, de o austeritate incredibilă pentru un sef de partid. Alături de mine, Coposu îi primea frecvent pe Ciumara, Lepsa si altii. Straniu e că Corneliu Coposu nu ne-a spus nici unuia din noi ce planuri are în privinta conducerii. Era un om care observa si tăcea, fără a-i lăsa să scape nimic din ceea ce avea de gând cu ierarhia partidului. Pînă la moartea lui Coposu preocuparea mea a fost partidul, în timp ce el își cheltuia cea mai mare parte a timpului în sedintele Conventiei Democratice. Con-

85

flictele din Conventie erau acerbe, lucru firesc avînd în vedere că se întîlneau acolo tărănistii, liberalii, so-cial-democratii, ecologistii, Alianta Civică si Asociatia Fostilor Detinuti Politici. Discutiile în această conventie erau interminabile; după ani de tăcere toti tineau să-si exprime punctul de vedere si să mai fie si ascultati pe deasupra. Se cădea în aceleasi teorii sterpe si nu se lua nici o hotărîre. Atunci mi-a fost dat să aflui cîtă desertăciune poate fi într-o adunare de oameni în care fiecare vrea să fie mai destept decît ceilalti. Coposu pleca epuizat de acolo si de cîte ori îl întîlneam la el acasă după o asemenea sedintă simteam cît de amărît e de prostia unei adunări în care democratia e înțeleasă ca drept al oricui de a-si da cu părerea. Cînd urma o altă sedintă, îl treceau fiorii dinainte, si ofta: „Iar trebuie să mă duc acolo, să-i ascult pe toti cum bat cîmpii.” Se discutau probleme ridicole prin micimea lor, si necazul era că se discutau la nesfîrsit. Cel mai penibil rol l-a întruchipat Ana Blandiana, o femeie căreia chiar îi intrase în cap că poate să dea sfaturi în materie de politică unor oameni precum Coposu, Cunescu, Diaco-nescu sau Ratiu. Dar în numele democratiei toti trebuiau să o suporte în calitatea ei de presedintă a Aliantei Civice. Coposu mi se confesa din cînd în cînd: „Oare îmi mai dă mult lectii cucoana asta?” Secundată de un gazetar precum Petre Mihai Băcanu, această doamnă venea cu propuneri care îl cufundau în înmărmurire pe Coposu. De pildă i se năzărise că n-ar fi rău ca parlamentarii să fie chemati la sediul Conventiei pentru a li se pune întrebări. Să pui întrebări parlamentarilor ar fi presupus înfiintarea unui grup al înțeleptilor priceputi la toate, si mai cerea ca parlamentarii să fie tratati ca niste scolari a căror bună purtare se măsura după

86

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

sîrguinta cu care își făceau lectiile de-acasă, sîrguintă măsurată, fireste, după zelul cu care răspundeau exigentei Anei Blandiana. Iar cea mai neverosimilă idee a fost ca alegerea candidatului Conventiei la Presedintie să se facă pe bază de concurs! „Ce concurs, domnule”, îi spuneam lui Coposu, „cum vine asta? Ce, mă rog frumos, îi întrebati? si care vor fi criteriile după care veti hotărî care e cel mai potrivit? Dacă le puneti întrebări de cultură generală, cîstigă Manolescu, un intelectual cît se poate de stimabil, dar fără culoare, si mai ales fără vînă politică. Dacă le puneti întrebări de politică externă, cîstigă Ratiu, nu mai încape vorbă. E drept, în cazul lui Constantinescu nu stiu cărui domeniu ar trebui să-i aparțină întrebările pe care să i le puneti ca să cîstige si el. Geologia n-are legătură cu presedintia!”

Azi nu mai am nici o urmă de ranchiună față de cel ce m-a revocat din functia de prim-ministru, dar la drept vorbind, dintre candidatii la presedintia Conventiei si implicit la cea a republicii, cel mai sters era Constantinescu. Era genul de om alături de care puteai sta mai multe ore în aceeasi cameră fără să-ti amintesti că l-ai întîlnit. Nu lăsa urme ale trecerii lui printre oameni, atît de discret si de modest era. Cînd se azeza pe scaun, stătea pe marginea lui, într-o postură de smerenie stînjenitoare, de ajungeau si ceilalti să se simtă prost în prezenta lui. Cînd Coposu mi-a pomenit prima oară de Constantinescu, a trebuit să fac eforturi ca să mi-amintesc cine era. „Cum, nu-ti amintesti, Radule, a fost la noi la sediu, la conferinta de presă, stătea în ultimul rînd.” într-adevăr, acum mi se trezise memoria, dar degeaba, nu vedeam ce legătură poate fi între acest om si

functia de presedinte. Avea o fire ce părea ves-
87

nic stresată, era îngândurat fără gânduri și încordat fără tensiune interioară. Neîndoielnic că Emil Constan-tinescu a încasat enorm de multe în cadrul Conventiei Democratice, dar a știut să înghită în sec primind senin orice critică și răbdând totul până la capăt. Era un om care știa să asculte ce spune celălalt, o calitate greu de întâlnit astăzi. Prin atâtea umilinte a trecut omul ăsta în sedintele Conventiei încît nu am cum să nu-i recunosc stofa de luptător și îndrjirea de biciuit cu care a putut să îndure totul. Eu unul nu cred că as fi putut trece prin ce a trecut el. El însă a putut, a învățat să aștepte, și în final a reusit. Coposu l-a acceptat pentru că avea în vedere alegerile, în care una dintre problemele grave era imaginea pe care nu o puteam șterge din mintea românilor, aceea de fiinte răzbunătoare ce vor declansa, de îndată ce vor lua puterea, o vînătoare-re de vrăjitoare, pedepsind în masă toți fostii membri de partid. Constantinescu reprezenta în această privință leacul cel mai bun, fusese secretar de partid în Universitate, iar susținerea lui de către tărăniști era semnul cel mai clar că nu la răzbunare ne stătea mintea. Judecînd retrospectiv și sine ira et studio, cred că cel care merita să fie presedintele Conventiei era Ratiu. Ardelean ca și Coposu, era, spre deosebire de acesta, bogat. Din toată fiinta lui răzbătea patina educației britanice. Ratiu gîndea sincer democratic, și pe deasupra spunea ce gîndea, nu-si schimba atitudinea în funcție de interlocutor. Din păcate românii vedeau în el capitalistul feroce care venise în 1990 să cumpere țara. Spirit disciplinat, respecta deciziile luate în partid, neie-sind niciodată în presă ca să-si exprime nemulțumirea față de colegii de partid. Dar cum era singurul contracandidat serios al lui Coposu, acesta l-a ostracizat po-

88

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

litic, împingîndu-l undeva în marginea partidului, în 1990 Ratiu adusese imediat o tipografie și vroia chiar să întemeieze un post de televiziune. Ambele proiecte au fost zădărnice de premierul de atunci, Petre Roman, a cărui mînă a scris pe hîrtia de cerere a lui Ratiu „Nu se acceptă”. Tipografia aceea avea să zacă ceva vreme pînă cînd Ratiu avea să reușească să înființeze Cotidianul, primul ziar cu alură occidentală din România, în schimb, proiectul unui post de televiziune a fost abandonat. Ratiu ar fi trebuit să facă parte din Structuri ca să i se permită înființarea unui post de televiziune.

Din păcate, cu Ratiu tărăniștii au vădit pentru prima oară simptomul unei boli de care aveau să sufere pînă la moarte, adică pînă la alegerile din 2000: refuzul de a-si sprijini propriul lider. Căci asta s-a întîmplat cu Ratiu, n-a fost sprijinit de propriii lui tărăniști. E drept că tonul fusese dat de Coposu, care, deși nu o mărturisea, îl respinsese de la început pe Ratiu din teama aceea irepresibilă pe care nu o poți avea decît în fața unui om despre care știi bine că, fiindu-ti egal, îți poate lua locul. Da, lui Coposu i-a fost teamă de Ratiu, de amenințarea pe care acesta o reprezenta pentru scaunul de presedinte al partidului. O dată tonul dat, Ion Ratiu s-a pomenit înconjurat de un zid de antipatie politicoasă care l-a ținut pînă la moarte departe de frîie-le partidului. Un om care nu a fost folosit niciodată la adevăratul potențial, și asta în ciuda loialității de netăgăduit față de Partidul tărănesc. Lipsit de un curent favorabil de opinie și ținut în marginea funcțiilor de conducere, s-a mulțumit să se înconjoare cu simpatizanti de mîna a doua, ca de pildă Ioan Avram Muresan, al cărui respect pentru Ratiu avea un corespondent

89

direct în avantajele financiare cîpătate de pe urma sederii în apropierea fostului om de afaceri britanic.

Spuneam asadar că sedintele Conventiei durau interminabil, de pildă se discuta două ore un banal comunicat de presă ce nu depășea o pagină, de parcă de fiecare cuvînt din acel comunicat de presă ar fi depins soarta și prestigiul Conventiei, sau se dezbăteau la ne-sfîrsit procentele de reprezentare a fiecărui partid în Conventie, sau aveau loc certuri fără capăt spre a se hotărî care

din partide e mai important decît altele si cine e partidul fanion al Conventiei. De parcă dezbaterile acelea cu alură de gîlceavă ar fi putut hotărî acolo, la masă, ce partid joacă un rol mai însemnat si care nu. Ar fi fost îndeajuns să privească în afara încăperii în care se aflau ca să vadă că liberalii se scindau spre a se uni si se uneau spre a se dezbină din nou. Oricît de scîrbit sînt acum de mîncătoriile din PNtCD, nu pot să nu observ că tărănistii au asigurat o elementară armonie interioară în cadrul Conventiei si în perioada premergătoare alegerilor din 199b. A existat atunci un patos al politicii care îi strîn-gea la un loc chiar si pe adversarii ireconciliabili din PNtCD. Pe deasupra, pe tărănisti îi unea încrederea în viitor si în acest om providential care a fost Cor-neliu Coposu. Imaginea tărănistilor în ochii multimei se îmbunătățise simțitor la sfîrsitul anului 1995, nu mai erau priviti ca niste dusmani ai poporului în a căror minte sălășluia doar gîndul de a pune mîna pe putere pentru a se răzbuna. La fel, Corneliu Coposu începea să fie agreat de populatie, tot mai multi români simțind cine era adevăratul magistrul al politicii românești. Valul de ură ce se revărsase la început asupra lui scăzuse, iar loviturile pe sub centură ale propagandei Structurilor își pierduseră vigoarea.

90

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

Dar chiar si așa, în ciuda limpezirii apelor, evolutia tărănistilor a fost inversă față de a liberalilor, în timp ce acestia si-au epuizat poftetele de discordie pînă la alegerile din 1996, devenind apoi uniti, tărănistii si-au descoperit această aptitudine o dată ajunsi la putere, lucru inexplicabil si stupefiant pentru orice minte lucidă. O explicatie e moartea lui Corneliu Coposu. Cîtă vreme acest om a condus, toate orgoliile si intrigile au fost păstrate într-o stare de semilatență. E gresit să se creadă că uneltirile de culise nu au existat si că frecusul dintre factiuni ar fi lipsit cu totul. Nu, ele de existat au existat, dar prezenta lui Coposu anihila orice răbufnire fătisă a patimilor spre putere a arivistilor din partid. Disparitia lui a însemnat stergerea singurului focar de autoritate în fata căruia se închinau cu totii, în lipsa unui alt om de anvergura lui Coposu, frustrările si jocurile de culise au răbufnit chiar la congresul din ianuarie 1996, dar punctul culminant avea să fie atins din clipa cîștigării puterii. Fără Coposu, Partidul tărănesc a fost precum o corabie în derivă ai cărei ma-teloti, în loc să se agate de cîrmă sprijinind-o pînă la capăt într-o directie bună, s-au transformat ei însisi în-tr-un balast covîrsitor ce a depășit capacitatea de pescaj a navei. Si cînd spun „cîrmă" mă gîndesc la singurul prim-ministru tărănist pe care l-au avut din rîndul lor, iar nu adus din afară, cum a fost cazul lui Ciorbea si Isărescu, un prim-ministru tărănist căruia i-au tăiat craca de sub picioare fără să se gîndească o clipă că ei însisi au tălpile picioarelor sprijinite pe aceeasi cracă. Acel prim-ministru tărănist am fost eu, iar încuviintarea slugarnică cu care au acceptat decizia ilegală a presedintelui Constantinescu de a mă revoca a echivalat cu condamnarea la pieire a Partidului National tărănesc.

91

Mă gîndesc la Coposu ca la un om a căruia disparitie a lăsat un gol pe care nu l-a mai putut umple nimeni în PNtCD. îmi amintesc de luciditatea si spiritul pătrunzător al acestui om cînd a fost invitat la o sedintă a Aliantei Civice, unde i s-a cerut părerea în privinta justetei deciziei luate de Manolescu de a transforma alianta într-un partid politic. Coposu a fost atunci sclipitor si îmi place să-mi amintesc de el în acea ipostază. Interventia lui a sunat astfel: „Nu pot să mă pronunt în locul vostru, în schimb, pot să vă povestesc două întîmplări, sau dacă vreți două parabole, al căror înteles mie mi se pare limpede. După cîștigarea alegerilor din 1928, tărănistii își puneau problema cine este cel mai îndreptătit să ocupe functia de ministru al Finantelor. Candidati erau doi bancheri si un profesor de economie, nimeni altul decît Virgil Madgearu. Ce-rîndu-i-se părerea lui Maniu, acesta a spus: «E o greșală să credeti că îi vom face un favor domnului profesor dacă îl numim în functia de ministru, desi așa ati fi înclinati să credeti, fiindcă pentru voi un ministru presupune un rang mai înalt decît cel de profesor. Nimic mai fals, profesor e magistrul, vine de la magis-ter, e călăuză cu particula magis, pe cînd ministrul e minister, slujbas cu particula minor. A-l pune pe Madgearu în functia de ministru înseamnă a-l coborî în rang, de la mai mare la mai

mic. Asa că, domnilor presedinti de bancă, nu aveti de ce să-1 invidiati! Eu îl aleg pe profesor.» si astfel Madgearu a ajuns ministru.

A doua parabolă: în tinerețea mea, la Cluj, unui evreu bogat i se îmbolnăvise grav sotia. Suferea de un sindrom de casexie a căruia etiologic nu i-o putea stabili nimeni. După ce a consultat nenumărați medici din străinătate, evreul s-a oprit si asupra unui medic român

92

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

foarte bun, dar bolnav el însusi de arghirofilie. Medicul român reuseste ceea ce nu reuseră ceilalti, vin-decînd-o pe nepretuita sotie. Drept multumire, evreul se duce la medic cu o casetă frumos încrustată. Medicul, căruia numai culoarea banilor îi provoca plăcere, îi spune tăios evreului că el nu o casetă vrea, ci un onorariu de 6 milioane de lei. si atunci, evreul deschide caseta, scoate din ea 6 milioane si pleacă spunîndu-i: «Păcat, în casetă erau 100 de milioane.» si acum să vă explic sensul acestor parabole. Voi, ca Aliantă Civică, sînteti magister, voi exercitati o influență mult mai mare asa cum sînteti acum decît dacă ati coborî la rangul de partid. Acum aveti o voce a voastră de neconfundat. Asa cum sînteti acum, sînteti precum caseta cu 100 de milioane. Dacă vă transformați în partid, veti deveni unul din cele vreo 200 de partide cîte sînt în țară, v-ati pierde identitatea, asa că vă pătăliți dînd cu piciorul la 100 de milioane ca să luati doar 6 milioane. Rămîneti magistri si cu caseta de valori pli na, altminteri vă veti pierde pe drum." Nu a fost ascultat, iar rezultatele se stiu. Partidul căruia i-a dat nastere Alianta Civică a sucombat relativ repede.

în 1995, cînd ne pregăteam de congres si de alegeri, aflîndu-mă la Coposu acasă, i-am cerut să ne retragem în camera alăturată. I-am mărturisit arunci lui Coposu îngrijorarea mea că nu sîntem pregătiti pentru guvernare si că Emil Constantinescu nu e candidatul cel mai nimerit. Desi învățase mult în toti acesti ani, Constantinescu rămînea un om sters, îi lipsea forta aceea fără de care nu poti fi un lider în spatele căruia toti să se alinieze de la sine. Era căldut si uman, dar fără staif de conducător. Coposu a încuviintat: „Nu e exact omul care ne trebuie, dar altul nu avem.

Apoi numai cu un

93

fost secretar de partid putem să risipim teama românilor că țărănistii se vor răzbuna pe fostii membri de partid. Rămînem cu el, iar după alegeri vom colabora cu alte partide. E drept că în Petre Roman sau Dinu Patriciu nu poti avea încredere, sînt alunecosi, pînă mîine își schimbă părerea de cîteva ori, dar nu avem de ales. Oricît de nepregătiti sîntem, a nu participa la guvernare în cazul cîstigării alegerilor ar fi o dezertare." Tot atunci am discutat componenta viitorului guvern țărănist si i-am exprimat dorinta mea de a rămîne în Senat, neintrînd în echipa guvernamentală. Doream, cel mult, postul de guvernator al Băncii Nationale. Pare straniu, dar cîtă vreme a trăit Coposu, gîndul meu nu se îndrepta către guvern. „E bine că nu vrei un portofoliu ministerial, trebuie să fii păstrat, nu trebuie să-ti deteriorezi imaginea! Dar nici cu banca nu merge, că ar însemna să iesi din politică, iar eu am nevoie de tine aici, în partid." „Dar de ce, ce gînd aveti cu mine?" „Nu stiu încă. Te vreau undeva în partid, de aceea trebuie să mai astepti." Nu a vrut să-mi spună si eu nu am insistat. Aveam să aflu în ziua mortii lui ce gînd avea cu mine, cînd am primit foaia pe care Coposu lăsase ca testament dorinta lui ca eu să fiu presedinte executiv al partidului, iar Ciumara secretar general. Fireste că acea hîrtie nu a făcut nici cea mai mică impresie asupra lui Diaconescu sau Galbeni. De la al doilea nici nu mă asteptam la altceva, dar de la Diaconescu sperasem ca reactia să fie alta. „Bine, dar hîrtia asta nu are nici o valoare, i-a fost luată cu forta lui Coposu, poate că nici nu mai era constient cînd a semnat!" a bîguit Galbeni, si de atunci profesorul acesta de geografie, cu chip de gnom si cu suflet de iască, a iesit definitiv din orizontul afectiv al vietii mele. La acele cuvinte m-am supărat

94

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

cu adevărat. Pînă unde poate merge reaua-credință a unora, de vreme ce pot insinua că eu i-am

smuls cu de-a sila lui Coposu o declaratie ce-mi era favorabilă? Mi-am amintit arunci de un pasaj care m-a impresionat mult dintr-o carte de interviuri a Seniorului: „Crima majoră a comunismului a fost instaurarea si cultivarea complexului relei-credinte.” Tot în timpul aceleiasi discutii, Coposu a luat în cântar si posibilitatea ca noi să câstigăm alegerile în timp ce prezidentialele să fie câstigate de Iliescu. „S-ar putea ca alegerile să ne scoată pe noi învingători. Vom colabora arunci cu PD si UDMR. Dar cu Iliescu ce facem? Are mari sanse, căci românii se regăsesc în el, în chipul lui, în vorba lui si chiar în viclenia lui. Eu si Iliescu nu putem comunica. E un prag psihologic care ne desparte, de aceea ori de câte ori am vorbit cu el n-am ajuns la nici o învoială. E parcă o fortă nevăzută între noi care obturează comunicarea. Trebuie tu să te duci la el si să încerci apele, vezi cum priveste o coabitare contranatură între un guvern de dreapta si un presedinte de stînga.” Zis si făcut. Prin intermediul unor fosti colegi de facultate, care acum erau ofiteri în SRI, am stabilit o întâlnire cu Ion Iliescu la Cotroceni. Prima întâlnire s-a petrecut în 1995, si am fost mandatat de Coposu personal. Mi-a-mintesc că Iliescu a fost foarte precaut chiar si în privinta camerei pe care a ales-o pentru a discuta cu mine. Nu vroia ca discutia noastră să ajungă la urechile altora. Discutia a debutat cu un preambul general în care ne-am dat glas conceptiilor despre economia țării. Am descoperit în el un cunoscător avizat al chestiunilor economice, cum a rămas si pînă azi. În plus, cunostintele lui economice, desi la început erau etatiste, cu timpul s-au nuanțat. Dar trebuie să ai răbdare ca să-l as-

95

culti. Pînă ajunge să pună punctul pe i descrie nesfîrși-te rotocoale de consideratii globale, transformînd orice convorbire într-un seminar de analiză teoretică. După acel preludiu teoretic, am intrat în miezul problemei. L-am întrebat ce părere are despre o coabitare a unui guvern de dreapta cu un presedinte de stînga. Iliescu nu a avut nimic împotriva, credea că o astfel de coabitare este viabilă, chiar am pomenit cîteva nume de posibili ministri, dar nu am stat să alcătuim în amănunt structura guvernului. A doua întâlnire, tot pe aceeași temă, s-a petrecut după moartea lui Coposu, în vara lui 1996. stiam deja că vom câstiga alegerile, si mai stiam că Iliescu avea cea dintîi sansă. De astă dată am fost mandatat de Diaconescu. întâlnirea s-a petrecut tot la Cotroceni, cînd am căpătat certitudinea că perspectiva unui guvern de coalitie i se părea plauzibilă lui Iliescu. Am accentuat atunci că din acel guvern de coalitie PDSR nu avea să facă parte, iar Iliescu si-a dat acordul.

Reversul negativ al acestor întâlniri a fost că Emil Constantinescu a aflat de ele, si cred că aceasta a fost rădăcina relelor dintre mine si el. Constantinescu venea în politică cu o viziune idilică si sentimentală, de care s-a lepădat de îndată ce a ajuns presedinte. Pînă atunci însă, credea că politica PNtCD trebuia să fie una de loialitate neconditionată față de presedintele Conventiei. Pentru mine însă Conventia era una, iar PNtCD alta. Conventia, stiam prea bine, era o asociere temporară, dictată de nevoia de a crea o contrapondere în fata partidului lui Iliescu. Atît si nimic mai mult. Iar presedintele Conventiei era reprezentantul Conventiei, iar nu liderul Partidului țărănist. De lucrul acesta Constantinescu a fost convins cîtă vreme a trăit

96

PARTIDUL NAȚIONAL ȚĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

Coposu. si era convins pentru că în Coposu aflate un lider cu neputință de influentat, un om al cărui cuvînt, cînd era rostit, nu cersea încuviintarea altora, ci dicta ascultarea lor. Venirea lui Diaconescu la conducerea PNtCD i-a schimbat convingerea, căci si-a dat seama că Diaconescu nu poate fi un om al hotărîrilor ferme si nenegociabile, putînd fi în schimb un sprijin docil pentru presedintele Conventiei. Cum asupra liberalilor, pedistilor si udemeristilor Constantinescu nu avea nici o influență, își canalizase toată ardoarea de conducător asupra PNtCD, pe care îl privea ca pe o ogradă proprie în care poate să tragă toate sforile. si lucrul acesta i-a reusit datorită obedientei lui Diaconescu, Galbeni si coteriei lui. Da, Constantinescu a făcut aproape ce a vrut în PNtCD. L-a luat pe un nimeni ca Cior-bea, pe care tot Coposu îl creditase drept candidat la primărie din partea Conventiei, l-a făcut prim-minis-tru la sugestia Aliantei Civice si apoi,

culmea, mai vroia să-l facă și vicepresedinte al PNtCD: așa, peste noapte, și dintr-o dată, ba chiar cu consimțământul lui Diaconescu. Și chiar a reușit acest lucru în ciuda opoziției mele, căci a putut să încalce toate regulamentele partidului și să facă dintr-un fost lider sindical vicepresedinte al partidului de guvernământ. Tandemul Diaconescu-Constantinescu se înfiripase în sedințele Conventiei, unde Constantinescu căuta tot timpul sprijin în liderul tărănistilor când avea de impus o idee în fața liderilor celorlalte partide din arcul Conventiei: „Nu-i așa, domnule Diaconescu?” venea invariabil întrebarea lui Constantinescu, iar Diaconescu, fericit că era băgat în seamă, încuviința pe loc cu recunoscătoare. Asadar Constantinescu a putut să facă în PNtCD cam tot ce a vrut. Ce n-a vrut a fost ca eu să fiu prim-

97

ministru, dar atunci nu a avut nici un alt candidat scos peste noapte din mînecă. Dar pînă în 1995 relațiile mele cu Constantinescu au fost neutre. Ele s-au deteriorat după moartea lui Coposu, când accentuarea sfadelor din partid a preschimbat PNtCD într-o grupare vulnerabilă și când am simțit instinctiv că dacă cineva nu se opune presedintelui Conventiei pentru a-i da de înțeles că PNtCD e în afara influenței lui, atunci partidul va fi arendat de presedintele Conventiei Democrate. Coposu nici nu murise bine, și toți tărănistii se gîndeau deja la congres. La cererea mea, congresul a fost amînat cu o lună, pînă în ianuarie 1996. Ar fi fost un afront la adresa amintirii acestui om să tinem congresul în aceeași lună cu moartea lui, când sub masca cernită a unui prefăcut doliu, toți și-ar fi arătat chipul ahtierii de a urca în ierarhia partidului. La congres urma să se hotărască Delegatia Permanentă a PNtCD-ului, o componentă-cheie în alegerea BCCC-ului. Doar presedintele era ales de cvorumul congresului, înainte să moară, Coposu mi-a repetat mereu că tine mortis ca eu și Ciumara să fim prieteni, pentru că de colaborarea noastră va depinde soarta partidului. Așa că eu și Ciumara ne înțîlnisem, înainte de moartea lui Coposu, de cîteva ori în cadru privat, căzînd de acord să formăm o echipă. Ciumara era agreat de Coposu. Dar armonia dintre noi a durat pînă la alegerea mea ca secretar general al PNtCD. Atunci, pentru că nu avea dreptate, nu am acceptat să-l sprijin pe Ciumara într-un conflict local de la filiala organizației PNtCD Constanta. Ciumara nu a putut să treacă cu vederea acest gest al meu. De atunci, s-a îndepărtat de mine, îndepărtare care s-a accentuat în timpul lui Ciorbea și apoi în timpul mandatului meu de prim-ministru.

98

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

Moartea lui Coposu a proiectat PNtCD-ul în prim-planul conștiinței naționale, în ultimul an de viață, credibilitatea lui în Occident era enormă, egalînd-o pe cea a lui Ratiu. Chiar murind, omul acesta își mai făcea încă o dată datoria față de partid, mărindu-i popularitatea la niste cote de nebănuite înainte. Românii abia atunci și-au dat seama ce om pierduseră. Am purtat pe umeri sicriul lui Coposu. Atunci am dat un scurt interviu Antenei 1, fiind întrebat cum stau acum lucrurile în PNtCD și în Conventie, după moartea lui Coposu, și dacă Conventia merge în continuare pe același candidat. Am răspuns: „Corneliu Coposu își dăduse seama că Emil Constantinescu nu e alegerea cea mai bună!” Interviul a fost dat pe post, iar Constantinescu și-a mai notat în răboj încă un gest neamical față de el. Dacă nu ar fi fost adevărat ce am spus, poate ar fi avut dreptate!

La congresul național al PNtCD din ianuarie 1996 lipsa lui Coposu a preschimbat partidul într-un loc de negociere generală a fiecărei funcții și fiecărui loc din Delegatia Permanentă. Se formaseră în prealabil grupări propunînd liste de candidați proprii pentru funcțiile de conducere. Apăruseră tot felul de combinații ciudate între felurite persoane. Dacă s-ar păstra acele hîrtii, ele ar fi extrem de instructive privind starea de spirit din partid. Această circulație a listelor a fost pînă în 2000 o caracteristică generală a tuturor adunărilor tărăniste în cursul cărora se făceau alegeri, și asta indiferent de nivelul alegerilor. Cu timpul, neîncrederea dintre aceste grupări avea să devină atît de mare încît se controla în prealabil fiecare vot, care de altfel era secret, și, în plus, se bifa numele de pe liste.

Spre deosebire de congresul anterior, acum se ho-târîse ca pentru fiecare functie sã existe doi candidati,

----- 99

nu cum se întîmplase cînd Coposu candidase de unul singur. La presedintie candidati au fost Diaconescu si Ratiu, dar se stia cã Ratiu nu are sanse, respingerea lui de cãtre Coposu plutind ca o umbrã maleficã asupra sa. Eu am candidat contra lui Dej eu la functia de secretar general. Am cîstîgat fiindcã, în afarã de sprijinul coteriei Galbeni-Opris, Dejeu nu avea sustinere în filialele din tarã. La functia de prim-vicepresedinte, au candidat tepelea si Galbeni. Galbeni ar fi vrut sã fie secretar general, dar stiind cã nu mã poate învinge, a preferat sã concureze, tot fãrã sanse, la functia de prim-vicepresedinte. Traditia tãrãnistilor spune cã dacã presedintele e muntean, vicepresedintele trebuie obligatoriu sã fie ardelean, asa cã tepelea, ardelean sobru si intelectual de rasã, a fost ales prim-vicepresedinte. Dispersia de voturi din congres le provoca nelinisti mai tuturor arivistilor ce îsi descoperiserã dupã moartea lui Coposu veleitãti de sefi. În afara mea si a lui Diaconescu, cam tuturor le-a tremurat fundul de fricã, ne-stiind dacã vor intra sau nu în Delegatia Permanentã sau în BCCC. Cele mai influente grupãri din PNtCD erau în numãr de trei: cea a lui Vasile Lupu si a fratilor Boilã, cea a lui Ionescu-Galbeni, Dudu Ionescu si Re-mus Opris, si cea a lui Ratiu si Muresan. Trecerile din-tr-o grupare în alta se fãceau si se desfãceau întruna, fiecare sondînd terenul si încercînd sã aleagã varianta care îl favoriza cel mai mult. Opris bascula dintr-o grupare în alta, aflîndu-se simultan pe mai multe liste, înainte de congres, discutiile si listele se succedau într-un ritm ametitor. La un moment dat, în biroul meu din Senat, a venit „lista” Boilã-Muresan. Am început sã discutãm si tocmai atunci am fost anuntat cã vine o altã „listã”. A trebuit sã-i scot pe primii pe o altã usã.

100

PARTIDUL NATIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

La hotelul Bucuresti, unde erau cazati participantii la Congres, în noaptea premergãtoare alegerii componentei forului superior al partidului nu prea s-a dormit. S-au fãcut ultimele miscãri de trupe nocturne, s-au pus la punct ultimele liste, s-au încheiat si ultimele negocieri, în aceeasi noapte s-au aliat fosti dusmani si s-au certat fosti prieteni. S-au reîmprietenit fosti prieteni certati si s-au dezbinat din nou fosti dusmani împãcati. S-au fãcut promisiuni si s-a vorbit cît pentru tot timpul cît tãrãnistii trebuiserã sã tacã sub Co-posu. Cel mai abil a fost, culmea, Vasile Lupu, care, cu volubilitatea lui îmbufnatã de copil credul si naiv, a reusit sã-i pãcãleascã pe toti, convingîndu-i sã-l treacã de fiecare datã pe listele de propuneri. Si asta pentru cã le-a lãsat tuturor impresia cã are un sprijin larg si sigur din partea filialelor din Moldova, cînd de fapt nu avea nici unul. Rostul unui congres nu e doar de a alege forul superior, dar si de a da impresia filialelor de judet cã participã si ele la soarta partidului, în realitate, toate listele se aranjau si se vor aranja prin jocuri de culise, singura putere si implicit singura libertate a unui membru de partid fiind aceea de a vota un candidat din doi. Dar componenta listelor, adicã numele celor care sînt alesi drept candidati, este de obicei treaba liderilor. Congresul a trecut. Diaconescu era presedinte, tepe-lea prim-vicepresedinte, iar eu secretar general, în BCCC intraserã toti cei care reusiserã sã se iteascã deasupra altora prin negot de functii: Dejeu, Galbeni, Opris, Muresan.

Înainte de alegerile parlamentare, cînd molima pronosticurilor se dezlãntuise si cînd se vehiculau tot felul de nume pentru functia de prim-ministru în cazul cîsti-

101

gãrii alegerilor de cãtre Conventie, am precizat într-o conferintã de presã cã viitorul prim-ministru nu poate fi decît tãrãnist. Era doar o pãrerã de-a mea. Dar ca si în cazul altora, repetatã, ea a devenit treptat un adevãr irefutabil. Pînã la moartea lui Coposu, nu avusesem nici o intentie de a dobîndi functia de premier, cãci stiam cã hotãrîrea viitorului prim-ministru cãdea în seama lui Coposu si numai a lui. Si ceea ce spunea Coposu nu putea întîmpina împotrivire din partea nimãnu, nici mãcar a lui Constantinescu. Mã rog, altã anvergurã, altã fermitate, cum la

Diaconescu era cu neputință de găsit, în sinea mea speram la funcția de președinte al partidului, și într-acolo îmi îndreptasem gândurile. Dar cum Coposu murise fără să-și numească precis, într-o sedință cu toți membrii BCCC-ului, succesorul, precum și varianta pe care o găsea el ca fiind cea mai valabilă pentru structura BCCC-ului, garnitura de bătrâni tărăniști a găsit de cuviință să-și conserve funcțiile. Sînt încredințat că Corneliu Coposu își dăduse seama că nu e îndeajuns să fi fost detinut politic ca să ai automat stofă de om politic, și își mai dăduse seama că PNtCD nu poate scăpa de emblema pe care o primise, cea de partid al septuagenarilor, decît schimbînd radical conducerea partidului cu o garnitură nouă. și ar fi făcut-o dacă nu murea chiar în luna în care urma să aibă loc congresul național al PNtCD. Ce a urmat se știe, sfatul bătrînilor alcătuit din Diaconescu, Galbeni, Dejeu și Tepelea a dat un suflu nou partidului, dar un suflu purtînd același iz de senectute fastuoasă, în timp ce în Ungaria Viktor Orbán introdusese în statutul Partidului Tinerilor Liberali indicația expresă că nici o funcție de conducere nu poate fi avută de un membru a cărui vîrstă depășise 35 de ani,

102

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

În același timp în PNtCD sfatul înțelepților bătrîni găsea un prilej de mîndrie în vigoarea cu care se păstrau în funcții de conducere. Rezultatul a fost că imediat după congresul din 1996 am început să mă gîndesc serios la guvern și la funcția de prim-ministru. Diaconescu nu putea fi prim-ministru, o știa prea bine, așa că îmi venea mie rîndul la funcția de premier. Puteti să o puneti pe seama vanității sau a ambiției mele, dar stiam că în acel moment, în anul 1996, nu era altcineva în partid mai potrivit pentru funcția de premier. Atuurile mele erau două. Mai întîi, eram printre puținii tărăniști care se înțelegeau foarte bine cu adversarii politici, nu aveam antipatii de netrecut care să-mi obtureze legătura cu oamenii din toate instituțiile statului, în al doilea rînd, declarasem că voi promova o adevărată reconciliere națională. Cu o lună înainte de alegerile prezidențiale și parlamentare, dintre cele trei nume vehiculate peste tot drept candidați la funcția de premier, Ciomara, Spineanu și Radu Vasile, al meu era cel mai des pomenit.

În campania electorală din 1996, am preferat să merg peste tot ca om al PNtCD și nu să fac campanie electorală în sprijinul Convenției, înțelegeam rostul Convenției, dar pentru mine PNtCD era mai important. Despre Contractul cu România nu am pomenit o singură dată, fiindcă știam ce populism feroce ascundea el. Acela n-a fost un document programatic, ci tentativa de a vinde iluzii multimei. Ideea acestui program i-a venit lui Constantinescu la sugestia lui Petre Mihai Băcanu, căci așa văzuse gazetarul român în campania politică din SUA, unde republicanii lansaseră în campania electorală un contract cu America. Constantinescu, neverosimil de sugestionabil cînd era vorba

103

de Blandiana sau Băcanu, a hotărît că e bine ca CDR să întocmească un program asemănător. S-a alcătuit o comisie pentru întocmirea Contractului, din partea tărăniștilor făcînd parte Noica, Ciomara și Spineanu. Ironia utopică a acelui contract era că partidele din Convenție, toate de dreapta, porneau cursa în alegeri cu un program de stînga. Iar greseala cea mai mare era că în program se lucra cu cifre, se promiteau mii de locuri de muncă și zeci de miliarde de dolari investiții străine, se garanta că la dispoziția Convenției stau 15 mii de specialiști gata să-și ofere concursul tehnocratic la revigorarea climatului economic din țară. Cînd s-a pus problema părții macroeconomice a programului, m-am dus eu însumi la sediul Convenției spre a-mi spune părerea. Acolo se aflau Ciomara, Noica, Cataramă. Am încercat să le explic că este o gafă să pui cifre într-un program electoral care se vrea un document serios și elaborat în manieră profesionistă. Degeaba. Cel puțin la volumul de investiții străine, unde se prevedeau nici mai mult nici mai puțin decît 50-70 de miliarde de dolari, am avut de-a face cu o scenă comică al cărei protagonist a fost Cataramă, întrebîndu-l cum de a ajuns la 70 de miliarde și nu, să zicem, la 100 de miliarde de dolari, Cataramă mi-a dat un răspuns care ar trebui să figureze în toate manualele de prostie crasă. „Păi uite cum am gîndit: Polonia are o datorie externă de vreo 40 de miliarde de

dolari, iar Ungaria de vreo 30 de miliarde de dolari. Deci 30 si cu 40 fac 70 de miliarde, iar dacă e să luăm un număr mai moderat, atunci 50 de miliarde." Am rămas năuc, nu îmi venea să cred că auzeam ce auzeam. „Ce au a face, domnule, datoriile externe ale unei țări cu investițiile străine?" Răspunsul lui Cataramă nu i-a dezmintit stiin-

104

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

ta economică: „Păi și România e țară mare!" A trebuit să-mi strâng toate rezervele de răbdare ca să nu plec imediat de acolo, încercînd totuși să-i spun că indiferent ce legătură obscură găsește el între datorii și investiții, cifrele pomenite sînt curată și sfruntată minciună, că atîția bani nu vor investi străinii în România nici în zeci de ani de acum încolo, și că cifra trebuie micșorată cît mai mult. „Hai, domnule Cataramă, pune măcar 10 miliarde de dolari", am început să glumesc, „ce te costă!" M-am ridicat și am plecat, știind în sinea mea că pe acolo nu mai aveam să calc.

În campania electorală am mers deci alături de Diaconescu, în numele PNtCD. Atunci ne-am legat mult unul de altul și pînă astăzi îi port simpatie lui Diaconescu, în ciuda slăbiciunii pe care a dovedit-o ca presedinte al PNtCD. De aceea, sentimental, nu-mi pot explica cum de m-a lăsat Diaconescu la momentele de ananghie. Dar numai sentimental, căci, politic vorbind, sînt încredintat că Diaconescu va fi convins pînă la

,

JL

moarte că a făcut bine dîndu-i lui Constantinescu acordul ca eu să fiu revocat din funcția de premier.

Oriunde mergeam, Diaconescu lua mai înrîi el cu-vîntul, vorbea ce vorbea, ca apoi să spună invariabil: „și acum dau cuvîntul domnului Radu Vasile, care o să vă explice tot!" Ceea ce trebuie să stie un politician într-o campanie electorală e că i se cere să aibă un răspuns pregătit la orice întrebare, scofînd soluții pe loc la cele mai incredibile, mai absurde sau mai tîmpite probleme pe care le poate ridica un auditor. Atunci am aflat ce bine îmi prindea experiența didactică de la ASE, căci de cum intram într-o sală simteam imediat starea de spirit ce domnea în ea, pregătindu-mă în consecință. A controla o sală înseamnă a porni de la dispoziția ge-

105

nerală a sălii pe care o preiei din mers, pentru ca apoi să o modifici după cum vrei. Cînd aveam de-a face cu chipuri ostile, o glumă schimba totul. Nu am fost și nu voi fi vreodată un vorbitor patetic, puterea mea de persuasiune ține de fermitatea și sinceritatea cu care spun ce spun, o fermitate pe care însă puteam să mi-o modulez imediat într-o stare de seninătate frizînd voiosia. Mi-amintesc că într-o seară am ajuns într-o comună din Teleorman lîngă Dunăre pe la ora 22⁰⁰. Era întuneric deplin și cîteva zeci de tărani ne asteptau încă. M-am urcat cu Diaconescu pe un podium improvizat din lemne, cu o singură treaptă, luminat chior de un bec atîrnînd de o sîrmă, și, înainte de a începe să vorbim, am auzit în spate cîteva voci recalcitrante. Cine nu stie să potolească imediat cîteva spirite încinse își pierde imediat autoritatea în ochii celor care îl ascultă. Așa că trebuia să intervin rapid ca să nu pierd atenția oamenilor. Am reactionat imediat adresîndu-mă celor care vociferau: „Vă rog să veniți aici, în cercul acesta de lumină, ca să vă văd și să aud exact ce sunteți, dacă nu vin eu la voi", și am dat să cobor treapta spre a mă îndrepta spre ei. Acest singur gest de pornire impetuoasă către ei i-a înmuiat. Cei aprinși și-au cerut scuze spunînd că nu cu mine au ce au, ci că sînt nemulțumiti de halul în care a ajuns țara. Am preluat tema lor și am început să improvizez. Atmosfera se calmase, iar punctul sensibil al altercației pe cale de a izbucni fusese depășit. Dau exemplul acesta ca să se înțeleagă că în politică, indiferent că e vorba de pledoarii electorale, de negocieri secrete sau de altercații cu liderii sindicalii, rezolvarea unei probleme se face întotdeauna plecînd de la teme colaterale sau amănunte aleatorii, fără nici o legătură cu problema propriu-zisă, dar teme

106

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

sau amănunte pe seama cărora poti crea o stare de spirit prielnică înțelegerii, cu conditia să nu pierzi firul principal al discutiei. Dacă am învățat ceva în acești ani e că politica e psihologie. Spunând asta nu am de gând să ofer motive de mândrie psihologilor, deoarece nu la disciplina lor mă refer, ci la dibăcia înnăscută de a intra în grațiile oricărui om, chiar și atunci când acel om e fiinta pe care o detesti cel mai mult.

Constantinescu nu a uitat că discutasem cu Iliescu posibilitatea unei coabitări politice, și m-a tinut minte, îmi amintesc că în plină campanie electorală, pe 10 octombrie, la petrecerea pe care am organizat-o cu tărănistii, când atmosfera era plină de entuziasm deoarece toate sondajele ne dădeau câștig de cauză și când Diaconescu m-a recomandat ziaristilor ca pe viitorul prim-ministru tărănist al României, Constantinescu m-a sunat să mă felicite de ziua mea. Din nou „regu-, la de fier” a functionat fără gres: după câteva zile, în contrast izbitor cu tonul pe care îl avusese în ajun, m-a sunat foarte supărat ca să-mi spună că îl trădasem. Nu mi-a spus despre ce era vorba, dar am înțeles îndată, tot atât de bine ca și el, la ce anume se referea: la întâlnirile mele cu Iliescu. Îi jignisem orgoliul, fiindcă întâlnindu-mă cu Iliescu dovedisem implicit că nu-mi puneam mari speranțe în șansele pe care le avea să câștige prezidentialele, cum nu îmi puneam mari speranțe nici în capacitatea acestui om de a fi un bun conducător de stat. Atunci, la telefon, acuzându-mă că îl trădasem nu făcea decât să mă pregătească indirect pentru soluția pe care o găsisese el pentru funcția de premier, Dar de acest lucru aveam să-mi dau seama ceva mai târziu.

E o metodă uzuală de deconcertare a adversarului să începi prin a-l lăuda pentru ca apoi, profitând de

107

scăderea vigilenței celuilalt, să-1 supui unui tir de acuzații și insinuări. Metoda, desprinsă parcă din arsenalul de arme psihologice al serviciilor secrete, avea să-mi mai fie aplicată de Constantinescu și în ajunul revocării mele. Scenariul acesta nu știu dacă îl aplica premeditat sau era rezultatul caracterului lui. Ce știu e că de el am avut parte și în decembrie 1999. Pe 12 decembrie, la o zi după Helsinki, când România fusese acceptată să înceapă negocierile de aderare la Uniunea Europeană, Constantinescu a luat cuvântul pe postul național de televiziune, lăudând guvernul Radu Vasile. A doua zi, luni 13 decembrie, revocarea mea era un fapt împlinit. Fereste-te a doua zi după un succes, spunea Maiorescu. Tocmai asta am învățat și eu în privința lui Constantinescu, să mă feresc a doua zi după ce mă lăudase. Prea târziu însă, jocurile fuseseră făcute. Totuși reproșul pe care mi-l făcuse cum că îl trădasem m-a urmărit vreme îndelungată, de aceea, în ziua în care urma să depun jurământul de prim-ministru, plimbându-mă cu el în parcul Cotroceniului, am încercat să fiu sincer și să-1 fac să înțeleagă că, deși între noi nu încăpea loc de prietenie, măcar puteam să ne dovedim reciproc o sinceritate totală și un grad elementar de colaborare politică: „Spuneti, domnule președinte, ce ati avut atunci, în octombrie 1996, când m-ati sunat acuzându-vă că v-am trădat? Vă gândeați la întâlnirile mele cu Iliescu, nu-i așa? Păi nu stiați că la asemenea întâlniri nu participați decât dacă ai mandatul președintelui partidului? Coposu m-a împrumutat cu misiunea asta, cum și Diaconescu a făcut-o la rîndul lui.” Constantinescu nu mi-a confirmat, nici nu mi-a negat bănuiala, dar am simțit din privirea și din mimica lui că aceste întâlniri cu Iliescu fuseseră mărul

108

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

discordiei, îmi amintesc foarte bine ce i-am spus atunci președintelui Constantinescu: „Domnule președinte, eu nu sînt mistic, dar religioși sînt, și credința mi-a insuflat convingerea că eu port noroc oamenilor cu care colaborez. Fiti cu mine și vom face treabă împreună, dar dacă voi pleca de lângă dumneavoastră, o dată cu cariera mea se va încheia și a dumneavoastră.” „Se poate, Radule, esti ultimul prim-ministru pe care îl mai susțin în campania mea!” Iar lucrul acesta avea să-mi-l repete mereu, cu același aplomb „sincer”, pînă la demiterea mea. Ca revansă politică, nu mi-a rămas decât să mă împac cu gândul că premoniția mea s-a adevărit. Revocându-mă pe mine, Constantinescu își semna sfîrșitul carierei politice. Venise din neant, sprijinit de Alianța Civică,

si avea să se întoarcă în neant, în momentul când a săvîrsit gestul cel mai evident de lipsă de loialitate față de Conventia Democratică, formatiunea politică ce îl propulsase în functia de presedinte. Mă gândesc la momentul în care a declarat că nu mai participă la alegeri, gest nescuzabil si cu neputință de justificat: nu ai voie să lasi de cărută formatiunea politică ce te-a sprijinit. Asa ceva nu se face, indiferent de context, de motivatii sau de orgolii personale. Indiferent că avea sau nu sanse în fata lui Iliescu la alegerile din 2 000, nu avea voie să părăsească corabia pe care o condusesese atîta vreme. Dar imaginea bovarică pe care si-o făurise despre sine nu îi îngăduia să accepte compromisul de a pierde alegerile. In felul acesta, după ce a făcut ce a vrut cu PNtCD si cu Conventia Democratică, Constantinescu, asemeni unui amant sătul de favorurile neconditionate ale metresei, i-a dat brînci PNtCD-ului fără să-si facă cine stie ce scrupule. Iar PNtCD-ul s-a scufundat definitiv.

109

Revenind la perioada premergătoare alegerilor din 1996, stiam din sondajele comandate de noi că vom participa la un guvern de coalitie alături de PD, PNL si UDMR. Clipele acelea de entuziasm nu le pot uita. Avînd sprijinul lui Diaconescu si fiind sigur că Diaconescu mă va sustine, mă pregăteam pentru preluarea Executivului, îmi făcusem un program, alcătui-sem liste cu oameni capabili din fiecare partid, din fiecare minister si din fiecare institutie a statului. stiam exact oamenii pe care mă puteam bizui, si nu aveam nici o îndoială că voi fi primul premier ce va clinti din loc reforma. Asemenea unui jucător de sah îmi stabilisem în minte deschiderea preferată, gambitul reformei, încredintînd fiecărui om din cei pe care îi aveam în vedere rolul cuvenit pe tabla de sah a României. Nu, nu puteam să esuez, sperantele pe care oamenii si le puneau în noua putere erau uriase, toti se asteptau la o deschidere fără precedent a României în afară si la o evolutie fulminantă înspre bine. Iar eu, eu urmam să fiu premierul ce va dirija această evolutie. Eu aveam să fiu premierul reformator al României. Uitasem de telefonul lui Constantinescu, cum uitasem de labilitatea decizională a lui Diaconescu. între 10 octombrie si 4 noiembrie, data celui de-al doilea tur de scrutin, am trăit cel mai netulburat romantism al vietii mele de om politic. Cîte sperante nu-si puseseră românii în fortele democratice si cîte sperante nu îmi pusesem eu însumi în mine si în puterea mea de a fi un premier bun. Simteam cum cerurile se deschid deasupra mea, cum destinul meu își atinge apoteoza. Vroiam să fiu un prim-ministru eficient, unul din acei rari slujbasi despre care să se poată spune la sfîrsitul mandatului că a fost un adevărat om de stat.

110

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

Neajunsul oricărei sperante e că, ridicîndu-te undeva sus, în cerul împlinirilor imagineare, îți lasă în acelasi timp posibilitatea de a avea de unde să te prăbusesti. socul valului de dezamăgire care loveste un om ce își vede sperantele spulberate este direct proportional cu cantitatea de amăgire căreia i-a consimtit în clipa în care a sperat. Asa s-a întîmplat si cu mine în ziua în care la sediul partidului, BCCC-ul a desemnat drept viitor prim-ministru pe primarul capitalei, îmi amintesc si-acum ziua în care, într-o cameră întunecoasă si igrasioasă de la sediul PNtCD-ului, căci restul clădirii era în plină activitate de reamenajare, s-a întrunit BCCC-ul. Grija mea era să mă impun în fata celor doi contracandidati pe care îi stiam, Ciomara si Ulm Spineanu. Nici un alt nume nu îmi trecea prin cap, căci nici un tărănist din conducerea PNtCD nu putea emite pretentii la functia de premier. si atunci, ca într-un cosmar pe care îl trăiestii cu ochii deschisi si în plină amiază, 1-am auzit pe Diaconescu spunînd: „Ne-am gîndit bine (noi ne-am gîndit, ah, frica lui Diaconescu de a-si asuma decizia, refugiiindu-se în spatele unui pronume la plural si topindu-se în masa aceea de chipuri neidentificate desemnate prin noi), ne-am gîndit bine, si ne-am sfătuit si cu presedintele statului, că cea mai bună solutie e Victor Ciorbea. Are o mare popularitate, se înțelege bine cu syndicatele, ceea ce va fi foarte important pentru declansarea reformei fără presiuni din partea syndicatelor, si apoi a dovedit în campania electorală că stie ce vrea. Asa că Victor Ciorbea este cel pe care vi-l propun spre vot." S-a lăsat tăcerea, o tăcere grea, stînjenitoare, ca un val de transpiratie care te năpădeste brusc. Mi-am rotit ochii prin încăpere să văd pe chipul celorlalti

dacă eram singu-
111

rul care nu stiușem nimic sau dacă mai erau și alții. tepelea și Ratiu nu știau, se vedea bine, erau tot atât de mirati ca și mine, și nici Ciomara și Spineanu nu dădeau semne că ar fi știut. Doar pe fața lui Galbeni, Opris și Dunca se citea împietrirea blazată și prefăcut nepăsătoare a celor care vor să lase impresia că nu sînt cu nimic implicați. Singurul care a reacționat am fost eu: „Bine, dar Ciorbea nu e primarul general al capitalei? Permite Constitutia așa ceva?” Diaconescu s-a înviorat imediat, căci făcusem greșeala să încep cu o întrebare previzibilă. „Ah, nu-i nici o problemă, am vorbit cu Con-stantinescu și schimbăm Legea Administrației Locale, așa că putem să-l urcăm în funcția de premier.” „Domnule Diaconescu, e neconstitucional și neprincipial! Constitutia României nu permite unui functionar cu atribuții publice să ocupe funcția de premier. Ciorbea e primar, ar trebui să-și dea demisia ca să ajungă premier, iar mai apoi nu face parte din BCCC.” „Dragă Radule, amănuntele astea le discutăm ulterior. Dar ținând seama de motivele pe care le-am spus înainte, credem că Ciorbea e soluția cea mai bună.” Nu cred să mă laud cînd spun că am fost un luptător și că am știut să apăr întotdeauna o cauză, numai că o asemenea luptă am putut s-o duc numai atunci cînd a fost vorba de o cauză care nu era legată de persoana mea. Am știut ce să le spun francezilor ca să-i conving să ia Dacia, cum tot așa am știut ce să le spun minerilor ca să cădem la pace, dar de fiecare dată era vorba acolo nu de persoana mea, ci de ceva de dincolo de mine. Cînd însă a trebuit să lupt pentru mine, pentru persoana mea și pentru avantajele mele, am făcut invariabil figura unui pudic care nu îndrăznește să-și apere cauza, și asta din blestemata neputință de a cere ajutorul altora. Am suferit toată

112

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

viata de sentimentul apăsător că există ceva implacabil în această lume, ceva implacabil și definitiv, ceva în fața căruia nu are nici un rost să te împotrivesți. Așa s-a întâmplat și în acea zi, am renunțat la orice dispută din nu știu ce voluptate masochistă și dureroasă, ca cea trăită de oamenii care simt că tot ce se întîmplă trebuia să se întîmple. Puteam măcar să lupt, să-i amintesc lui Diaconescu că în urmă cu o lună mă recomandase ziaristilor ca pe viitorul premier, că nu poți să spui ceva și apoi să te faci că ai uitat cu desăvîrsire ce ai spus, și că, în sfîrșit, ne aflăm între noi și că adevărul trebuie spus tot și întreg, fără ocolisuri. Puteam să-i spun lui Diaconescu că nu putem începe guvernarea cu încălcarea Constitutiei, că o asemenea greșeală va atrage după sine, ca într-un lant al slăbiciunilor, alte greșeli. și totuși am tăcut. Nu am spus nimic. Nu știu ce simte un alpinist cînd se pomeneste în fața unei avalanse căzînd peste el, dar presupun că simte ce am simțit eu atunci, în acea zi. Am renunțat să-i mai răspund lui Diaconescu, prea era inutilă orice obiecție! Mi se părea așa de nedrept ce se întîmplă acolo că nu mai simteam nevoia să mai îndrept nedreptatea. Cred că orice om a trecut prin clipe cînd, simțind din toată ființa că suferă o nedreptate, renunță automat să se mai apere. Așa am fost eu atunci, un om ce primește lovitura în față fără a schita vreun gest. Ciomara și Spineanu, ceilalți doi candidați ai tărăniștilor, ar fi trebuit să se opună, doar era vorba și de eliminarea lor, nu numai de a mea, dar, oportunisti, au tăcut mîlc. Pesemne că în mintea lor zumzăia gîndul malefic că decît să fie Radu Vasile prim-ministru mai bine oricine altcineva. Dunca, vorbind de parcă avea prune în gură, a întîmpinat un gînd pe care nimeni nu îl rostise, dar care se afla în mintea tuturor:

113

„De ce să fie Radu Vasile prim-ministru? El își vede de secretariatul lui în partid, și în plus mai e și vicepresedinte al Senatului.” Au urmat, ca într-un cor al umilintei, Galbeni, Dejeu și Opris care și-au rostit seria de ditirambi închinată lui Ciorbea. S-au debitat atunci enormități neverosimile, de genul: „Omul acesta a deschis larg portile primăriei populației, e un om bun, cinstit și deschis la suflet, va face treabă și la guvern.” Eram supărat nu doar pentru că nu fusesem eu ales prim-ministru, ci și pentru că se încălcăse un principiu elementar pe care îl anunțasem încă înaintea

alegerilor: prim-ministru trebuia să fie un tărănist, iar nu un venetic botezat peste noapte tărănist. Numai că Ciorbea, chiar convertit peste noapte la doctrina tărănistilor și chiar făcut membru al partidului într-o clipă, nu făcea parte din garnitura de primă linie a partidului. Era un ingredient străin unei echipe politice care, așa cum era ea, neunită și fisurată, era totuși una ce se alesese în timp și pe încetul, reprezentând cu adevărat garnitura eligibilă a PNtCD-ului. Dar ce puteam să fac într-un partid al cărui președinte era purtătorul de cuvânt al lui Constantinescu? Toti au basculat atunci de partea lui Ciorbea, parcă îl asteptaseră șase ani ca pe un izbăvitor și parcă abia acum îl aflaseră. Atunci, în acea zi, Constantinescu, sprijinindu-l pe primarul Ciorbea, a lovit în plin PNtCD-ul, administrându-i o lovitură de grație. Diaconescu s-a înclinat servil și așa a rămas. Atunci a început sfârșitul. Președintele statului își începea mandatul prin încălcarea Constituției, desemnând un om cu atribuții publice în funcția de premier. Președintele statului anihilase autonomia de gândire a liderilor tărăniști. Iar Ion Diaconescu a semnat atunci actul de împărțire definitivă a parti-

114

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

dului în factiuni. Mai târziu, când avea să fie dezvelită statuia lui Iuliu Maniu din fața Senatului României, o statuie în care bustul politicianului ardelean este redat printr-un calup de fragmente dezbinat și suprapus, sugerând foarte bine sfârșirea prin care trecuse acest om o dată cu țara, nu m-am putut abține privindu-l să nu le spun celor din asistentă: „Câte bucăți sînt în statuia lui Maniu, atîtea factiuni sînt în PNtCD.” Vorba aceasta, constatare tardivă a unei stări de lucruri ce nu mai putea fi remediată, era epitaful retrospectiv pus la căpătîiul unui partid ce începuse să moară din primul moment în care căpătase puterea.

Cîtă dezamăgire se poate ascunde în sufletul unui om care știe că i-a fost uzurpat un drept firesc, pe care și-l cîștigase treptat, în cei șase ani de existență ai PNtCD-ului? De-ar fi fost Coposu! Dar nu mai era. Era zadarnic să mă lamentez închipuindu-mi că sînt victima uneltirilor de la Cotroceni și a slăbiciunii lui Diaconescu, trebuia să primesc decizia lor și să mă mint că bătrîni din BCCC, docili ca niște cîrpe în mîna lui Constantinescu, aleseseră soluția cea mai bună. În politică, înfrîngerile sînt firești. A te căina pe seama intrigilor cărora le-ai căzut pradă înseamnă a confunda politica cu morala. Am spus-o și o mai spun: morala politică nu are nimic de-a face cu morala. Constantinescu cîștigase primul meci cu mine, trebuia să mă adun din bucăți și să merg mai departe. Dar nu puteam să uit obediența lui Diaconescu și nu puteam să uit că eu însumi îi spuseseam că el e cel mai puternic om din stat, că fără consimțămîntul președintelui PNtCD nici un guvern nu putea rezista și nici un președinte de stat nu putea numi un alt premier decît cel propus de Diaconescu. Doamne, era prea slab pentru o funcție atît

115

de puternică! Atunci în sinea mea m-am revoltat o dată pentru totdeauna, și tot atunci, în ciuda tensiunii revoltei din mine, am simțit cum în mine se strecoară dezamăgirea, o dezamăgire multă și grea, statornică și adîncă. Devenisem un sceptic revoltat și deopotrivă dezamăgit, unul dintre cei cărora le e dat să înțeleagă că loialitatea e un lucru rar, atît de rar că nici nu mai merita să-mi fac zile negre. Dar nu puteam în sinea mea să-l iert pe Constantinescu, cum nu mai puteam să-l iert pe Diaconescu, pe acest bătrîn care îmi era atît de drag și în fața căruia simțisem întotdeauna o slăbiciune sentimentală aproape inexplicabilă. Cum nu puteam să-i iert nici pe cei din coteria lui Galbeni și Opris, cărora, în precaritatea stofei lor politice, nu le mai rămăsese decît să se strîngă sub umbrela protecției a unuia precum Ciorbea sau Constantinescu, puternici doar prin funcția lor. Tinea de firea lor slabă, dar înclinată permanent spre intrigi, să se aglutineze în jurul unui om pe care nu îl acceptau decît temporar ca sef pînă vor putea să scape de cel pe care îl considerau pericolul numărul unu pentru supremația lor politică.

Supărarea mea nu a durat mult. În politică furiile trebuie să treacă precum ploile de vară. Iti zvîntă sufletul pentru a te ajuta să mergi mai departe. Dacă nu trec, tensiunea crește, și se poate întîmpla să faci infarct, de pildă într-o zi de vineri. Mi-am impus să continui lupta rămînînd în rîndul

PNtCD-ului, dar în mine încoltise floarea amară a decepției. Fusesem jucat pe degete, stiam bine asta, dar trebuia, trebuia cu orice pret să continuu, să rămân în PNtCD, chiar dacă nu stiam prea bine pentru ce. Pentru amintirea lui Coposu care crezuse în mine? Pentru păstrarea măcar a aparentei

• 116

PARTIDUL NATIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

unității partidului? Pentru ideea de a pune umărul măcar ca parlamentar la începerea unei reforme care nu se urnise încă? Nici eu nu mai stiam bine pentru ce, dar simteam că trebuie s-o fac, în ciuda dezabuzării ce mă copleșise.

Asadar supărarea nu a durat prea mult. Am revenit în sedintele ulterioare ale BCCC-ului, când se hotărau portofoliile ministeriale ce cădeau în competența tărăniștilor. Ca dovadă a deschiderii mele, tot eu am fost cel care i-am spus lui Diaconescu ce ministere să ia PNtCD: Internele, Finantele, Comunicatiile, dar nu Industriile. și tot eu, în numele acelei prietenii, din păcate fără șanse de împlinire, pe care și-o dorise Co-posu între mine și Ciumara, l-am convins pe Diaconescu să-l pună pe Ciumara la Finante. Eram în biroul lui Diaconescu când s-a hotărât cine ce portofoliu să preia. Eu n-am cerut nimic, vroiam ori funcția de prim-ministru ori nici una. Eram prea mândru ca să accept surogate și compensații. Lui Dejeu, omul lui Constan-tinescu, i se încredințaseră Internele, iar lui Opris postul de secretar general al guvernului, funcție cât se poate de nimerită pentru înclinațiile lui de intrigant. „Dar cu Spineanu ce facem?, l-am întrebat în glumă pe Diaconescu. Nu vedeti că se învîrte ca un rechin în jurul prăzii?” „și unde să-l punem?” a zîmbit Diaconescu. „La Finante nu merge, Spineanu se pricepe la teorii, planuri și proiecte. E neîntrecut când e să dea explicații teoretice, dar atît. Să înființăm un minister pentru el, să-i zicem Ministerul Reformei.” Apoi brusc am tresărit amintindu-mi că Ciumara plecase supărat acasă din momentul în care își dăduse seama că Diaconescu nu îi oferă nici un portofoliu. Desi părea că îmi amintisem brusc de Ciumara, gîndul meu fusese

117

CURSA PE CONTRASENS

de la început la el, dar făcusem un ocol cu Spineanu ca să nu bată la ochi faptul că mă interesam de viitorul lui Ciumara, interes nestiut de mai totii tărăniștii, chiar și de Diaconescu. „Ei, pe cine ati supărat cel mai mult, domnule Diaconescu?” „Pe cine?” „Pe Ciumara!” „Ei, ce să fac, dragă, a plecat supărat de aici, vî-zînd că nu se alege cu nimic.” „De ce nu îl puneti la Finante, că tot nu vreți să dati ministerul liberalilor. Pu-neti-l acolo, o să aibă astfel altă treabă și o să lase liniștit partidul!” Recunosc că era interesul meu să scap de Ciumara, deoarece mereu se burzuluia când era vorba de organizațiile județene aflate sub controlul direct al secretarului general. Ca urmare, o dată ajuns ministru la Finante, cu care la drept vorbind Ciumara nu avea nici o tangentă, m-ar fi „iertat” de observațiile lui critice. Nu că m-ar fi supărat, căci le primeam cu o voioșie nedisimulată, făcînd tot ce stiam eu că trebuie să fac, însă nu îmi plăcea că era mereu supărat pe mine. Asa că m-am pomenit propunîndu-l ministru la Finante. Neîncrezător, Diaconescu m-a întrebat chiar de cîteva ori: „Cum, domnule, să fie ministru la Finante?”, dar pînă la urmă s-a dus la telefon, l-a sunat pe Ciumara acasă și l-a rugat să vină la partid căci are să-i propună un portofoliu ministerial.

Acum, dacă e să judec prestația acestor tărăniști în ministerele lor, bilanțul e mai mult decît trist. Jumătate din ce i s-a înfîmplat lui Ciorbea i s-a datorat lui Opris. Omul acesta este ca un păianjen care, oriunde l-ai pune, țese imediat o pînză, dar o pînză la nimic folositoare, ci dimpotrivă, malefică și păguboasă; o pînză în care se încurcă singur și în care îi trage și pe ceilalți, distrugînd totul. Ce i se poate cere unui medic a cărui competență profesională l-a împins către politică?

118

PARTIDUL NATIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

Genul de tată masculină, cu o apetentă spre bîrfă cum numai la femei poți întîlni, acest om a întruchipat intrigantul fără scrupule, trăind din masinațiuni și furni-cîndu-i-se pielea de plăcere cînd mai putea să pună la cale una.

Prezenta lui Ciomara era de decor, ministerul fiind condus de secretarii de stat, lui nemairămînîndu-i decît să se ocupe de creditul suedez, un domeniu în care dovedea un vâdit interes. Spineanu, teoretician sobru, dar fără propensiuni volitionale, si-a dat demisia din guvernul Ciorbea din considerente de incompatibilitate doctrinară, fiind de altfel singurul ministru tărănist care a făcut acest gest în guvernul lui Ciorbea. În locul lui a venit tot un teoretician, Ilie serbănescu, a cărui putere de decizie politică era atît de transantă încît singura grijă a prim-ministrului Victor Ciorbea a fost să scape cît mai repede de el. Pe omulețul acesta, atît de amuzant în aplombul lui de analist al paragi-nei economice din România, l-am ascultat de două ori debîtîndu-si teoriile la televizor, o dată criticînd guvernul Radu Vasile pentru că păstrează subvențiile de stat în economie, iar a doua oară lăudînd guvernul Adrian Năstase pentru înțelepciunea de a le fi păstrat. Am mai spus-o, dar e bine să accentuez: dacă analistii politici sau economici ar sti cît de comică e impresia pe care o lasă în ochii unui politician, s-ar apuca de altceva. Utilitatea lor în democrație e întocmai ca cea a unui trîntor steril într-un stîlp de albine: își închipuie că fecundează cu ideile lor mințea gurilor-cască din fata televizoarelor, fără să-si dea seama că sămînta lor, ideea, cîtă vreme nu poate fi transpusă în viață, e stearpă. si cum transpunerea unei idei cere o componentă volitională pe care numai omul politic o poate avea,

119

acești teoreticieni își dovedesc sterilitatea de îndată ce li se spune: „Hai, îți dăm puterea, te rog să-ți pui în practică ideile!” Atunci impetuoșitatea lor teoretică se transformă într-o neputință stupefiantă. Nu am nimic cu Ilie serbănescu, dar, pentru că e vorba de politică aici și nu de teorii despre politică, numele lui poate servi drept exemplu de cîtă incompetență poate arăta un teoretician din clipa în care i se cere să coboare din tărîmul vorbelor pe solul aspru și nemilos al faptelor. Asadar Ulm Spineanu, dîndu-si demisia, s-a întors în Senat. Naivitatea mea incurabilă m-a făcut să-i cedez, într-o clipă de entuziasm colegial, prerogativele de șef al grupului tărănistilor din Senat. Era îndeajuns că eram vicepresedintele Senatului. Aveam să mă căiesc de acest gest, căci Spineanu, ca toți colegii mei de partid, mi-a întors spatele de îndată ce a simțit că Dia-conescu, Constantinescu și alții deciseră înlăturarea mea din funcția de prim-ministru. Mai mult, Spineanu, alături de Ciomara, a avut rolul de creator de „bîr-fe” și de calomnii la adresa mea. Dar arunci, grație naivității mele de a crede în niste oameni doar în numele unei loialități reciproce pe care, îmi închipuiam eu, o căpătasem în urma zecilor de ore petrecute împreună în casa lui Coposu, am făcut gestul de a renunța în favoarea lui la statutul de lider tărănist în Senat. O greșeală pe care am făcut-o și în alte date: cînd am devenit premier, am cedat locul de secretar general al PNtCD-ului lui Dudu Ionescu, deși nici o clauză nu îmi cerea să fac acest lucru. Ba mai mult, cedînd funcția de purtător de cuvînt al partidului din clipa în care am devenit premier, nu am făcut nici o încercare pe lîngă Diaconescu pentru a-l face să se răzgîndească cu privire la numirea lui Opris în această funcție, numire care a avut un rezultat catastrofal pentru mine.

120

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

Dar dacă în privința lui Opris nu îmi făceam nici o iluzie, de Ulm Spineanu mă lega aceeași simpatie ca față de Ciomara. Petrecusem prea multe ore împreună în casa lui Coposu ca să nu ne simțim uniți măcar prin puntea amintirilor comune. La drept vorbind, Spineanu era totuși un tărănist înfocat, unul dintre aceia pentru care politica era o chestiune de zel doctrinar și de înfierbîntare programatică. Era în stare să explice oricui și la orice oră, indiferent de anturaj și de locul în care se afla, cheltuindu-si timpul, răbdarea și nervii, cele mai încurcate probleme ale doctrinei economice. Că era vorba de Coposu sau de paznicul sediului PNtCD-ului, Spineanu perora cu o pasiune extraordinară despre orice temă sau chichită economică. Avea un singur cusur: nu se mai oprea, îmi amintesc odată că nenorocul de a-i fi auditor căzuse tocmai pe umerii lui Coposu, care încremenise în scaunul lui din biroul de la sediul central străduindu-se să mimeze bunăvoința și preocuparea față de duiumul de explicații doctrinare pe care Spineanu nu mai obosea să i le aducă. Aflîndu-mă acolo, am simțit că răbdarea lui Coposu ajunsese la limită,

asa că prefăcându-mă interesat de tema asupra căreia se aplecase Spineanu, am preluat rolul de interlocutor: „Spinene, hai să mergem în biroul de alături ca să vorbim pe îndelete”, și l-am dus în altă încăpere unde se afla unul din soferii aflați la dispoziția noastră, un sofer căruia patima pentru cafea îi atrăsese porecla de Cafelută. Am rezistat câteva minute monologului lui Spineanu, după care, pretextând că am ceva urgent de făcut, l-am lăsat pe simpaticul teoretician în prezența lui Cafelută. Cred că m-am întors înapoi după vreo douăzeci de minute, iar spectacolul pe care l-am văzut m-a încremenit. Spineanu pe-

121

hora de zor în picioare, iar Cafelută, rezemat de speteaza scaunului, era așa de interesat de dilemele economice ale lui Spineanu încât adormise. Spineanu ori nu observase, ceea ce mă îndoiesc, ori se număra printre acei oameni care își întretin arta retorică exersând singuri, între patru pereti, fără a mai simți nevoia unor preopinente în carne și oase. Ulterior, același lucru s-a întâmplat cu un alt sofer, Bebe, căruia pledoaria economică a lui Spineanu i se părea atât de captivantă încât i se aburiseră ochelarii de atîta încordare cu care îl asculta — așa cum avea să îmi mărturisească Bebe mai târziu. Firește că nu pricepea nimic, dar respectul pentru rîvna oratorică a lui Spineanu nu îi îngăduia nici măcar să steargă lentilele unor ochelari prin care nu mai vedea aproape nimic. Dar amintirile acestea, atât de inofensive în fond, nu puteau salva ruptura dintre noi. În timpul mandatului său, Ciorbea avea nevoie de un sprijin necondiționat din partea tărănistilor, așa că Emil Constantinescu s-a hotărât să-l facă pe Ciorbea vicepresedinte al PNtCD-ului. Diaconescu nu a crîc-nit, însă eu am reacționat imediat, dînd un interviu în care am spus că Ciorbea deja vrea prea mult. Urmarea a fost că Diaconescu mi-a cerut să mă duc la Palatul Victoria ca să mă înlînesc cu Ciorbea. Acolo, la Palatul Victoria, premierul Ciorbea m-a întrebat fătis ce vreau în schimb ca să-l las în pace. Mi-a oferit nici mai mult nici mai puțin decît postul de guvernator al Băncii Naționale, dar am refuzat, trecuse vremea cînd tinteam la acest post. Măcar atît învățasem de la Coposu, să nu mă las cumpărat în dauna partidului. Am refuzat oferta lui Ciorbea și m-am opus în continuare ca Ciorbea să devină vicepresedinte al PNtCD-ului. Încă un motiv pentru presedintele statului ca să mă privească drept un adversar.

122

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

Da, ani fost adversarul lui Constantinescu cînd acesta a crezut că poate să schimbe cum vrea funcțiile în PNtCD. Nu era suficient că se încălcase un principiu elementar al vieții interne a partidului de guvernămînt, punîndu-se în funcția de prim-ministru un om care nu provenea din forul conducător al partidului? Acum presedintele statului vroia mai mult, îl vroia pe Ciorbea vicepresedinte al PNtCD-ului. și l-a făcut.

Ca orice venetic ce vrea să-și dovedească loialitatea față de partidul în care fusese implantat ca o grefă străină, Ciorbea s-a metamorfozat peste noapte într-un tărănist feroce, a cărui arogantă față de colegii din celelalte partide ale coaliției de guvernămînt a costat armonia și eficiența guvernului. Criza guvernamentală declansată de acest om a dus la stagnarea pentru doi ani a reformei în România. Cu Ciorbea s-a încheiat perioada romantică a politicii făcute de ageamii, și tot o dată cu Ciorbea, intelectualii Alianței Civice și-au încheiat rolul lor politic, în ochii lor, Ciorbea fusese simbolul omului cinstit și bun, însărcinat cu misiunea sacră de a îndrepta politica murdară și rea. Rezultatul e că politica nu a devenit mai bună și mai cinstită prin intrarea lui în ea, dar că în schimb, iesind din ea, el a ajuns să fie altfel de cum intrase: ceva mai puțin bun și ceva mai puțin cinstit, așa cum i se întâmplă oricărui om ce se lovește de o lume a cărei morală e totuna cu practica ei. În politică, oricît de inteligibil li s-ar părea acest lucru intelectualilor cu scrupule morale, înving nu cei drepti și morali, ci cei puternici. și asta o spun nu cu cinismul celui care privește de sus fantasmile idealiste ale bietilor și vișătorilor intelectuali, ci cu siguranța celui care a pierdut partida exact din cauza acelorasi scrupule morale. Cînd veti înțelege că în po-

123

litică principiile te doboară? Politica nu e un domeniu care să poată fi măsurat după reguli ce vin din afara ei, politica nu acceptă judecări de valoare sau verdicte morale căzute de undeva de sus, în numele unei pretense instante care e mai presus de domeniul politicii. Nu există politică bună sau rea, ci politică eficientă sau ineficientă. Si asta o spune un om credincios, dar care a învățat să nu amestece, pradă unui absolutism etic sau religios, terenul faptelor cu cel al teoriilor despre fapte. Singura morală a politicii este ea însăși, cum și singura valoare a politicii tine de eficiența cruntă a deciziilor care se nasc din ea. Cine a înțeles acest lucru știe că Ciorbea nu a fost victima bună a politicii rele, el nu a fost băiatul cinstit și pur pe care l-au mâncat rechini imorali din PD, ci pur și simplu a fost un prost politician, ca atâția alții, un om care a crezut că va fi un înotător de maximă performanță uitând amănuntul elementar că nu învățase încă să înoate. Aici nu e loc de compasiune și de plîsete morale, căci ce înduiosare poți simți față de un om care timp de doi ani nu a putut clinti reforma din loc, pierzându-și vremea în sedințe interminabile sau în conflicte lipsite de vreo perspectivă, neluînd nici o decizie capitală și nefăcînd nici un pas în începerea schimbării? Ciorbea a murit ca politician pentru că merita să moară.

Galbeni și Opris l-au apărat pe Ciorbea pînă la capăt, cerîndu-i să nu cedeze, să fie ferm, căci vor sta pînă la ultimul alături de el. Dar în momentul în care Emil Constantinescu a dat semnalul că e vremea ca Ciorbea să fie lăsat să aibă soarta pe care o merita, partizanii lui înfocați s-au transformat în niște sceptici acriti, doritori mai degrabă ca PNtCD-ul să renunțe la guvernare și să treacă în opoziție decît să-l accepte pe

124

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

Radu Vasile ca premier. Da, l-au lăsat pe Ciorbea, dar ce ranchiună au căpătat împotriva mea! Nu s-au împăcat niciodată cu gîndul că eu sînt premier. Unde mai pui că România liberă, revista 22, pînă atunci progu-vernamentale și trup și suflet alături de Ciorbea, au început să mă atace cu o virulentă nemaipomenită, dar foarte explicabilă. Alianța Civică nu se împacă cu ideea că simbolul cinstei și moralității în politică era un om pe care politica nu îl vroia. Eficiența lui de prim-ministru a fost nulă. Stătea ore întregi în discuții interminabile în cadrul unor comisii și comitete cu nume hazlii: Cocopo și Cocopa, pe care le-am desființat de îndată ce am preluat puterea. Erau o pierdere uriasă de timp, iar eu nu eram dispus să mai particip la ur-zirea unor taclale fără capăt în cursul cărora nu se hotăra nimic. Sincer să fiu, nu știu cînd dormea Ciorbea, căci, după ce participa la Cocopo și Cocopa, dădea fuga la Alianța Civică să se inspire politic, iar apoi, în creștetul nopții, ajungea la Cotroceni, unde urma o nouă rundă de taclale cu președintele statului, în privința aceasta, cei doi se potriveau de minune, aveau un bio-ritm cu precădere nocturn, iar întîlnirile la ceas de noapte din Cotroceni ar fi adus foarte mult cu un scenariu medieval de capă și spadă, cu uneltiri oculte sub bolti de castel și cu decizii radicale sub clar de lună, un scenariu romantic și învăluit în taină, căruia în fond nu ai fi avut ce să-i reproșezi dacă măcar atîta ar fi avut, eficientă.

În timpul mandatului lui Ciorbea, Constantinescu și Dejeu, știind că sînt un opozant al unui guvern ineficient, condus de un om și mai ineficient, mă puseseră sub urmărire, primul prin SRI, cel de-al doilea prin serviciul secret al Ministerului de Interne. Mă supra-

125

vegheau, urmărind cu cine mă întîlnesc, ce planuri am, dacă am afaceri etc. Lucrul acesta mi-a fost confirmat de generalul Zaharia, secretarul de stat de la Interne, în-tr-o discuție la restaurantul BNR din Parcul cu Platani de pe strada Dr. Staicovici, cînd, întrebîndu-l direct dacă sînt urmărit, am primit din mimica și privirea lui un răspuns pe care buzele nu puteau să-l rostească. Cînd pui un om sub urmărire se subîntelege că vezi în el un dusman. Constantinescu știa că în fata mea gresise prin festa pe care mi-o jucase cu Ciorbea și, cum se întîmplă de obicei, ca un om față de care te știi vinovat să ajungi pînă la urmă să-l dushmanesti, tot așa Constantinescu mă dushmanea pentru că știa că mă înselase. Vedea în mine nemulțumitul din umbră care abia asteaptă prilejul să se răzbune. De răzbutat nu aveam cum să mă răzbun, în schimb s-a răzbutat politica pe el,

excluzându-l ea pe alesul lui în funcția de premier. Când am ajuns premier, i-am cerut imediat socoteală lui Dejeu pentru urmărirea la care mă supusese. A negat cu o inocență de copil neprihănit.

Cît am fost vicepresedinte al Senatului, m-am tinut în afara echipei guvernamentale. Căutam să ucid dezamăgirea din mine, și îmi petreceam timpul jucînd sah, tenis sau mergînd pe stadioanele de fotbal. Atunci, pentru că eram doar senator, nu și prim-ministru, nimănui nu i-a trecut prin cap să mă învinuiască că mă pricep mai bine la fotbal decît la politică, dar o dată ajuns premier, insinuarea asta a apărut nu o dată în paginile ziarelor. „Radu Vasile se pricepe mai bine la fotbal decît la politică”, așa suna unul din titlurile de-o schioapă în presa din timpul mandatului meu. Nu, domnilor, nu te poți pricepe cu adevărat decît la lucrul pe care îl practici tu, cu mîna ta și cu capul tău. La fotbal se

126

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

pricep fotbalistii, nu cei care stau în peluze. Iar la politică se pricep cei care o fac, nu cei care stau pe margine în-crucisînd andrelele bîrfei de specialitate. Iar eu nu am jucat fotbal, în schimb, credeți-mă pe cuvînt, am știut să joc politică. Și încă politică de nivel suprem, una cum cei mulți nu vor apuca vreodată să joace.

Cît am fost vicepresedinte al Senatului am stat asadar pe margine, multumindu-mă ca, în calitate de purtător de cuvînt al PNTCD, să arăt cu degetul din cînd în cînd abulia cronică a guvernului Ciorbea. Am fost imediat acuzat că atac guvernul și că am un comportament neloial față de premier. Față de Ciorbea nici nu puteam să mă port altfel, omul vroia să fie frate cu politica, numai că politica nu prea vroia să fie soră cu el. Omul era un ageamiu, și nu puteam să asist la spectacolul acestui novice. Declarațiile mele de atunci au fost însă de o tandrete serafică pe lîngă atacurile la care am fost eu supus ca premier din partea partidului meu și a purtătorului de cuvînt Remus Opris. Declarațiile PNTCD în privința guvernului Radu Vasile sunau de parcă PNTCD era în opoziție, iar Remus Opris, de n-ar fi fost ațîț de complexat în fața camerelor de televiziune, ar fi putut să treacă drept lider al PDSR-ului, așa de virulent admonesta prestațiile guvernului meu. Eu nu am procedat așa cu guvernul Ciorbea, eu nu am criticat tot ce făcea guvernul, ci doar măsurile ce mi se păreau inutile sau contrare spiritului reformei. Eu, în schimb, am fost criticat pentru tot și nu mi s-a recunoscut nici un merit.

Din perioada aceea, a vicepresedintiei Senatului, am învățat să mă detasez de mine însumi, să mă privesc din afară și să-mi astern pe chip masca umorului și a nonsalanței desăvîrsite. Nu cred să fi fost vreodată

127

politician mai nonsalant decît mine care să fi trecut prin ce am trecut eu. Sau mai pe sleau: ce politician român, trecut printr-o dezamăgire ca a mea, a fost mai plin de umor decît mine? Ce altă libertate interioară poate fi mai mare decît cea care îți dă puterea să zîmbesti după ce, cu puțin timp înainte, fusesesi la pămînt? Da, asta am învățat în urma purgatoriului lăuntric prin care am trecut în acele zile, să nu-mi mai pese de judecata nimănui, să mă port ca unul care nu mai avea de dat socoteală decît lui însuși și lui Dumnezeu. și cui as fi avut a mai da socoteală: lui Constantinescu, lui Dia-conescu?

Ei bine, tocmai nonsalanta aceasta a fost cea care le-a căzut cu tronc demnitarilor occidentali. O nonsalantă deplină și cu neputință de tulburat, o dezinvoltură de om liber care, tocmai pentru că era liber, își lua de la sine libertatea de a se purta cu o naturalitate ce îi umplea de stupeoare pe fanaticii adepti ai protocolului diplomatic. Nimeni nu îndrăgește mai mult abaterile de la protocol decît occidentalii: cu o singură condiție, să fii egalul lor, să îi faci să simtă că se află în fața unui om a cărui putere nu depinde de ei. și atunci îi cucerești, îi îndupleci. De îndată ce sînt puși în fața unui politician venit dintr-o țară ca România, mostenitoarea severului protocol comunist, dar a unui politician ce pluteste deasupra oricărei norme și a oricărui ighe-monicon, ei capătă entuziasmul unor copii puși în fața unor jucării al căror mecanism nu îl înțeleg. și atunci devin

curiosi, bine dispusi si își deschid sufletul cu aceeasi naturalete pe care au văzut-o emanând dinspre tine către ei. Da, am fost dezinvolt, am fost din cale-afară de deschis, tocmai de aceea am avut atâtea succese în fata occidentalilor. Sînt singurul prim-ministru ro-

128

PARTIDUL NAȚIONAL ȚĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

mân postdecembrist care a stat de vorbă în tete ă tete cu presedintele Putin timp de trei ore, sînt singurul premier român la a cărui invitație Tony Blair a venit în România si urma în ianuarie 2000 să fiu primul premier român care face o vizită oficială în Marea Britanic. Sînt singurul premier român care a avut o discutie privată, la el acasă, cu premierul Israelului, caz unic în istoria acestei țări. De asemenea, urma să fiu primul premier român invitat oficial în China, tot la începutul anului 2000. Despre asta e vorba, despre eficiența mea internațională, o eficiență clară si de necontestat pînă si de un om care, în calitate de presedinte al statului, nu a putut să-mi privească reusitele decît ca pe tot atîtea esecuri personale. si altii au fost în Rusia, în-tr-o vizită să-î zicem oficială, dar care a durat o jumătate de zi si în care s-au întîlnit cu oricine altcineva dar nu cu Putin.

Dar să mă întorc la perioada vicepresedintiei Senatului. E nevoie de multă imaginație în politică, însă mai ales e nevoie de o știință a improvizației pe care nu o poti avea decît dacă te nasti cu ea. Există un episod pe care l-am trăit în acea perioadă ce mi se pare un rezumat grăitor a ceea ce înseamnă să fii liber în cele mai delicate împrejurări, în 1997, într-o zi primăvara-tică cu soare, presedintele Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, doamna Leni Fischer, un om de al cărui cuvînt atîrna începerea negocierilor de aderare a României la Uniunea Europeană, urma să vină în Bucuresti. Protocolul Senatului nu mă anunțase de această vizită, iar eu mă aflam pe terenul de tenis al BNR. Primesc un telefon disperat de la acelasi protocol cum că doamna Leni Fischer urma să aterizeze pe Otopeni în următorul sfert de oră. Ce a urmat pare des-

129

prins dintr-un film de acțiune si suspans. Am dat fuga la vestiar si m-am îmbrăcat fără a mai trece pe la dus. Dar cu ce să mă îmbrac? Hainele mele nu aduceau nici pe departe cu costumul cerut de protocolul diplomatic. Aveam niste pantaloni obisnuiti de oras si o cămasă „cu model”. Cravată ioc, cămasă albă ioc. Dar nu era timp de scrupule vestimentare, doamna Fischer urma să aterizeze în curînd, iar eu, în calitate de vicepresedinte al Senatului si de vicepresedinte al Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, trebuia să fiu seful delegației române care urma să o întîmpine la Otopeni! M-am repezit la soferul meu Bebe, cel cu ochelarii aburiti din povestea cu Spineanu: „Bebe, nu stiu ce faci, treci pe sub pămînt, zbori prin aer, nu mă privești, dar într-un sfert de oră trebuie să fii la Otopeni!” Bebe, dîndu-si seama că nu e de glumă, a demarat în trombă. A urmat o cursă nebunească prin Bucuresti, cu Bebe mergînd numai pe contrasens, străbătînd intersecțiile numai pe rosu si trecînd de cîteva ori pe lîngă moarte. De cîte ori îmi amintesc de cursa asta, nu mă pot împiedica să o compar cu mandatul meu. A fost si el tot o cursă nebunească, si tot pe contrasens, împotriva sindicatelor, minerilor, oamenilor de afaceri români, partidelor din opozitie si, culmea, împotriva propriului partid si presedintiei statului, în cursa asta nebunească a mandatului meu, cînd specialistii prevedeau cu certitudine colapsul economic al țării, prăbusirea monedei nationale, intrarea României în incapacitate de plată si dezmembrarea consecutivă a țării, în acest mandat România a plătit datoria externă de trei miliarde de dolari, si a plătit-o exact la termenul scadent, fără tărăgănări, subterfugii si eschive, în cursa asta nebunească a mandatului meu, cînd

130

PARTIDUL NAȚIONAL ȚĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

specialistii prevedeau miscări de stradă fără precedent ce urmau să ducă negresit la căderea guvernului, eu am făcut un lucru tot fără precedent: am încheiat problema mineriadelor în România, în România nu vor mai fi mineriade, domnilor. Oare asta nu înseamnă nimic? în cursa asta nebunească a mandatului meu, cînd toti cereau bani în țară, de peste tot si din orice sector,

guvernul meu a mărit cu 70% salariile armatei și, în premieră absolută după 1944, clerul bisericilor din România a devenit personal salarizat de la buget, ca orice personal din orice sector bugetar, în cursa aceasta nebunească a mandatului meu, când un ziar mă taxa drept suetist, je m'enfiche-ist și microbist căruia puțin îi pasă de politică, eu, din prea multă nepăsare față de problemele țării, am făcut infarct. Și am mai făcut ceva: am privatizat într-un an și șapte luni cât nu s-a privatizat în țara asta în zece ani, în vistieria țării intrând atâția bani cîți nu vor mai intra încă în zece ani.

Bebe a ajuns la Otopeni în zece minute, o performanță pe care nici astăzi nu și-o poate explica. Ne tremurau amîndurora genunchii de spaima prin care trecusem, iar mie îmi înghetase sudoarea pe țințele. M-am dat jos, mi-am mai privit încă o dată cămășa neprotocolară și pantalonii de oras, i-am strecurat lui Bebe o privire deznădăjduită și atunci, într-o străfulgerare cum numai în clipele fără scăpare poți avea, i-am spus: „Bebe, dă-mi sacoul!” Bebe a rămas blocat. Nu înțelegea ce îi ceream! sofer cu remuneratie modestă, ca toți soferii unei institutii de stat, avea pe el poate singurul lui sacou de oras, o haină amărîță, mai închisă la culoare este drept, care, gîndeam eu, la televizor putea să pară chiar neagră. S-a conformat imediat ordinului vicepresedintelui Senatului, mîndru că sacoul

131

lui poate intra în recuzita de protocol a diplomatiei românești. Mi l-am pus pe mine din fugă, am trecut val-vîrtej prin clădirea aeroportului și am ieșit pe pistă. Pe pistă, delegatia română era strînsă de-a fir a pâr, conform protocolului. Toți scrobîți și aranjați, unul mai dichisit ca altul, toate doamnele aranjate la ac, toți bărbații în costume negre impecabile, să fi vrut să le găsești un cusur și nu puteai. Chipuri împietrite, fizionomii sobre, solemnitate înghetată și reculegere deplină. Firește, cînd am apărut eu, în haina lui nea Bebe, unii au început să zîmbească. Le-am făcut semn că... e bine! Nici dacă s-ar fi prăbusit clădirea aeroportului peste ei nu ar fi fost atît de perplecsi. Ar fi trebuit să le trag pe rînd palme fiecăruia ca să-i trezesc din stupoarea în care căzuseră. Dar nu era timp, trebuia s-o întîmpin pe doamna Leni Fischer. Am întîmpinat-o pe Leni Fischer la scara avionului, i-am explicat zîmbind că uneori întîmplarea îți poate juca feste și că circumstante mai presus de vointa mea m-au împiedicat să am era vată. I-am explicat de asemenea de ce o să țin mîna dreaptă pe rever, ca să nu se observe la televizor că nu am cravată. Pur și simplu a rîs. Rareori am văzut-o pe această sobră doamnă într-o dispoziție mai bună. O scutisem de plictiseala unei zile de rutină apăsătoare, cu strîngerii de mîna protocolare și convorbiri aride în jurul unor teme deja știute. Reusisem să o scot, fără să-mi fi propus asta, din chingile sufocante ale etichetei oficiale. A urmat prezentarea celor de față. Cum în jurul nostru roiau camerele de televiziune și fotografiile, îmi tineam, zîmbind protocolar, mîna dreaptă peste rever, la nivelul gîtului, ca să nu mi se vadă lipsa cravatei. Ce a urmat nu mai are importanță, e suficient să spun că am legat o prietenie strînsă cu Leni Fischer,

132

PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC VĂZUT DINLĂUNTRU

o doamnă care a vut o contribuție decisivă la ridicarea regimului de monitorizare a României. De ce mi se pare emblematic acest episod? Din două motive. Pe primul l-am spus: cursa aceea nebunească prin București a semănat izbitor cu ritmul în care am trăit eu în timpul mandatului meu. O cursă nebunească în care m-am strădui să respect termenele atîtor acorduri încheiate înainte de venirea mea la putere. Al doilea motiv l-am schitat deja. E vorba de succesul pe care l-am avut în toate vizitele mele grație felului meu imprevizibil de a fi. Da, am fost imprevizibil și totodată dezinvolt. și cine nu știe că un om este cu atît mai liber cu cît gesturile lui nu pot fi prevăzute de alții? De aici și succesele mele, pe care presedintele Constantin I. I. I. nu putea să le accepte. Să stau eu cu presedintele Putin și el nu? Nu-i nimic, îl învinuim pe premierul Radu Vasile că vrea să readucă comunismul rusesc în România! Cum să se ducă el în vizită în China? Sau în Marea Britanie? Nu, asta-i prea de tot! Unde mai pui că trebuia să fac o escală în Iran! Fusesem invitat în casa prim-ministrului israelian, repet, caz unic în rîndul premierilor români,

fusesem primit în audiență particulară, împreună cu familia, de către Sfântul Părinte, iar el nu. și a urmat demiterea mea.

1

MANDATUL MEU

Guvernul

Cînd criza guvernamentală din timpul mandatului lui Ciorbea atinsese un prag ce nu numai că blocase declansarea reformei, dar pe deasupra amenința să împingă țara într-o izolare externă din ale cărei ziduri ar fi fost foarte greu să iesim, Constantinescu s-a decis în sfîrșit să îl lase în plata Domnului pe Victor Ciorbea. și atunci s-a văzut că acest om nu știe să piardă, căci în loc să se întoarcă acolo unde ar fi trebuit să fie de la bun început, la primăria capitalei și la Contractul populist cu bucureștenii, a tinut mortis să îmbrace rolul martirului nedreptățit și părăsit, renunțînd la singura funcție pe care o merita, o funcție în care nu fusese numit de cineva, ci ales de bucureșteni. Numai că acest ageamiu a dovedit atunci că puțin îi păsa de primăria capitalei, că fusese îndeajuns să guste un pic din deliciale dregătoriei executive ca să nu se mai poată mulțumi cu o putere atît de seacă, birocratică și contopistă cum e cea de primar. Una din fetele nemiloase ale politicii e că, dacă o faci prost, nu numai că nu poți împusca doi iepuri dintr-un foc, dar esti silit să tragi mai multe focuri pentru un singur iepure, încapătînarea presedintelui statului de a face dintr-un primar un premier a avut ca rezultat împrejurarea ciudată că el a rămas fără premierul dorit, iar bucureștenii fără primarul ales.

Comitetul Lărgit al PNtCD s-a întrunit pe 1 aprilie 1998 să aleagă noul prim-ministru. Și de astă dată pre-

135

sedintele statului i-a sugerat lui Diaconescu că cel mai în măsură a fi prim-ministru se număra printre favorizii lui. Numai că între timp își schimbase preferințele. Candidatii ale căror nume erau cel mai des rostite erau Dejeu, Sorin Dimitriu și eu. Dejeu, mai încape îndoială, era omul lui Constantinescu, un bătrîn a cărui fizionomie încrunțată îți lăsa impresia că ai în față un bărbat debordînd de hotărîre, a cărui dîrzenie și consecvență dusese negresit la reformarea radicală a Ministerului de Interne. Era o simplă impresie, în realitate Dejeu nu clintise cu un centimetru structura Internelor și nu schimbase cu un dram mentalitatea ofiterilor. Dar asta aveam s-o aflăm în timpul mineriadei din ianuarie 1999. Cum Dejeu mă supraveghease prin serviciul secret al Internelor în tot timpul mandatului lui Ciorbea și cum acceptase ca secretar de stat la Interne pe apropiatul lui Constantinescu, generalul Zaharia, presedintele statului îl prefera pe Dejeu din considerente de fidelitate oarbă. Un alt candidat era Sorin Dimitriu, presedintele FPS-ului în timpul lui Ciorbea, și el tot omul lui Constantinescu, de care se apropiase prin promptitudinea cu care răspundea interesului enorm manifestat de presedintele statului pentru privatizări și licitații. și dacă tot se dovedise docil și cooperant cît fusese presedinte al FPS-ului, nu i-ar fi căzut de-a-ndoaselea presedintelui statului să-l aibă pe acesta într-o funcție mai mare. Al treilea nume rostit era al meu, numai că eu chiar îi stăteam în gît presedintelui României. Ciumara și Spineanu nu mai intrau în joc, fiindcă se excluseseră singuri prin slaba performanță în cadrul guvernului Victor Ciorbea. Sorin Dimitriu, în cele câteva cuvinte pe care le-a rostit, a dat de înțeles că nu ar refuza funcția, însă nu și-a manifestat răs-

136

MANDATUL MEU

picat dorința de a fi premier. Mi-e greu să spun de ce. Ce e straniu e că acest om, deși se număra printre apropiații lui Constantinescu, fusese și el la Brașov, în martie 1997, la ziua lui Ionuț Gherasim, unde, datorită crizei din guvern, mai mulți parlamentari tărăniști s-au înțeles ad-hoc să mă sprijine pe mine în căpătarea funcției de prim-ministru. Printre ei se afla și Sorin Dimitriu. Să fi păstrat el în minte acea întîlnire, simțindu-se obligat în numele ei să-mi cedeze mie locul de premier? Însă dacă acum vroia să fie prim-ministru însemna că la Brașov fusese doar pe post de ureche pusă în slujba lui Constantinescu. Lucru firesc, de vreme ce Sorin Dimitriu îi raporta lui

Constantinescu tot ce miscă în domeniul privatizărilor.

Dejeu, cealaltă carte a lui Constantinescu, presimțind că ar fi bun de orice dar nu de prim-ministru, a spus în discursul lui că soluția cea mai onorabilă pentru partid era să se retragă de la guvernare lăsându-i pe trădătorii de pedisti să guverneze cum vor putea. Galbeni a repetat același lucru: retragerea PNtCD-ului de la guvernare și trecerea în opoziție este cel mai onorabil gest. Se va vedea atunci ce povară e guvernarea pentru cei care ne trădaseră excluzându-l pe Ciorbea. De ce Dejeu și Galbeni au susținut amândoi la unison aceeași idee? Pentru că stiau că nu mă puteau înlătura, stiau că nu am nici un contracandidat puternic, și, decît să mă vadă pe mine prim-ministru, preferau ca PNtCD să se retragă de la putere. O altă variantă propusă atunci de Dejeu a fost să cedăm locul de prim-ministru liberalilor, căci, în calitate de ministru al Internelor, stia de la serviciile secrete că în scurt timp manifestațiile de stradă și grevele sindicale aveau să se tină lant, și că, pentru conservarea imaginii par-

137

tidului, ar fi fost mai bine ca prim-ministrul să nu fie un tărănist. O dată nu mi s-a rostit numele de către cei doi. Ce rost mai are să pronunți numele unui om la care te gîndesti cu groază aproape tot timpul?

Am urmat eu la cuvînt. Nu mai aveam de gînd să repet greseala din 1996, cînd stătusem cu mîinile în sîn, pradă unei resemnări implacabile. Le-am spus sec și răs-picat că vreau să fiu prim-ministru, că nu vād pe altul dintre noi care poate prelua această funcție și că iesirea de la guvernare ar fi o gafă cu neputință de corectat. Că sînt hotărît să preiau puterea și să fac reforma, dar că lor le rămîne puterea de a decide prin vot. Diaconescu, luînd cuvîntul, a admis că iesirea de la guvernare nu e o soluție, cum nu era o idee bună nici cedarea postului de premier liberalilor. Da, atunci am simțit că a fost de partea mea, că m-a susținut, dar nu afit pentru că mă vroia pe mine, ci pentru că nu avea altul mai bun în schimb. Destul că mă pęcălise în urmă cu aproape doi ani, simtea și el că acum nu mai putea să dea înapoi, nici un alt candidat neputînd fi susținut în dauna mea. S-a trecut la vot secret și astfel, în acea zi, am fost desemnat de către Comitetul Lărgit drept candidat al partidului pentru funcția de prim-ministru. Ce a urmat imediat după aflarea rezultatului tine tot de capitolul versatilității și ipocriziei politicianilor tărănisti. Toti m-au felicitat cu un aplomb pe care, dacā nu as fi știut ce otravā a ranchiunii se ascunde în sufletul unora ca Dejeu, Opis sau Galbeni, as fi fost înclinat să-1 iau drept semn de afectiune. Pînă și doctorul Barbaresso, care nu devenise încă supusul lui Galbeni, dar care era unul din cei ce nu prididiserā să mă atace cu orice prilej, s-a îndreptat, spāsīt și emotionat, spre mine, s-a apropiat și mi-a sārutat mîna. Existā o minimā onestitate și demnitate în sufletul ori-

138

MANDATUL MEU

cārui om, o minimā sinceritate fatā de tine însuti care te împiedicā să te ploconesti afectuos în fata unuia, devenit dintr-o dată puternic, dar pe care îl declarasesi în sinea ta drept dusman. Se pare că stomatologului Barbaresso îi pierise orice urmă de demnitate și sinceritate. Mi-am retras mîna scîrbit: „Chiar așa, pînă acum jumātate de orā mă înjurai și acum îmi sāruti mîna? Hai, pleacā de aici!”

în schimb, Galbeni se îngālbenise de tot. El, care fusese alături de Dejeu susținătorul fanatic al lui Cior-bea, își presimtea esecul. Micut și îndesat, mergînd mereu cu capul între umeri și cu privirea în jos, chiar și atunci cînd vorbea cu cineva, acest fad profesor de geografie era întruchiparea vie a unui gnom pus vesnic pe uneltiri. Genul de sicofant care își închipuie că des-teptāciunea unui om stā în iscusinta cu care reuseste să-i sape pe cei din jur. De el nu îmi pot aminti fārā să simt o umbrā maleficā și rācoroasā cum mi se strecoarā în spate. Cum cei care se aseamānă se adunā, piticul coscovit cu veleitāti de intrigant forma un tandem perfect cu celălalt intrigant, paingul vesnic stînjinit Re-mus Opris. Dar atunci, în acea zi de 1 aprilie 1998, sînt încredintat că cei doi panglicari oculti au trāit una dintre cele mai nefericite zile ale vietii lor. Sā ajungā Radu Vasile prim-ministru? Ei nu că asta chiar că depāsea cele mai negre cosmaruri de care avuseserā parte

vreodată! Să lupti atîta împotriva lui Radu Vasile, să nu îți cruti timpul, nervii și verva birfitoare spre a-i zădărnici orice pas spre putere, și totuși să vezi că omul acesta, pe care și-ar fi dorit să nu-l întâlnească vreodată, ajunge, ca un făcut, premier! Nu, hotărît lucru, era prea mult pentru biata lor făptură! Din acea zi Galbeni, Opris și Dudu Ionescu au trăit mereu cu spaima că eu

139

voi prelua într-o zi conducerea partidului, ceea ce, stiau foarte bine, ar fi însemnat sfîrșitul aventurii lor tărăniște. Din păcate nu am putut să preiau conducerea; din păcate pentru mine și din fericire pentru ei. Au știut cum să mă neutralizeze, dîndu-mi de înțeles că după retragerea lui Diaconescu numai mie mi se cuvenea această funcție, îmi amintesc de credulitatea cu care am acceptat să mă întîlnesc în timpul mandatului meu cu Galbeni și Dudu Ionescu la Clubul BNR din Parcul cu Platani, cînd cei doi m-au îmbrobodit ca pe un copil, propunîndu-mi ca eu să fiu presedinte al partidului, Galbeni vicepresedinte, iar Dudu Ionescu secretar general! Mare greșală, Doamne, căci am încuviințat iarăși, crezînd și atunci ca pînă în ultima clipă că a mai rămas o urmă de onestitate în sufletul lor. Da, au fost mai abili decît mine, dar la ce bun? La ce bun de vreme ce, tîindu-mi mie craca de sub picioare, s-au prăbusit și ei o dată cu ea? Cel care m-a dezamăgit din punct de vedere uman peste măsură a fost Dudu Ionescu, căci nu părea a fi croit din stofa versatilă și fluctuantă a celorlalti doi. În fața mea, Dudu Ionescu nu mi-a negat niciodată dreptul la presedinția partidului, fiind mereu de acord cu ce îi spuneam. Dar cînd a fost să își dovedească prin faptă loialitatea, mi-a întors la rîndul lui spatele. Oricum, a fost singurul ministru din guvern care mi-a înmînat personal demisia la Palatul Victoria, într-o tresărire de demnitate pentru care îi multumesc. Dudu Ionescu preluase cu mult aplomb conducerea Internelor, dar a făcut greșala să promoveze în funcții de conducere oameni din afara politiei, încălcînd principiul elementar al spiritului de echipă. Consecința a fost că și-a pierdut repede credibilitatea în ochii ofițerilor din MAI.

140

MANDATUL MEU

Pe 2 aprilie, a doua zi, Constantinescu a trebuit să facă unul dintre cele mai neplăcute gesturi din mandatul lui, să mă desemneze la rîndul lui drept prim-ministru, urmînd apoi să fiu validat de Parlament. As fi orb să nu recunosc că presedintele statului învățase mult în ultimii ani, ajungînd cu timpul să fie un politician cu dibăcie de diplomat, priceput în disimularea gîndurilor și în schimbarea măștilor fizionomice în funcție de împrejurare și de interlocutor, îmi amintesc că la Cotroceni, înainte de depunerea jurămîntului, i-am spus franc lui Constantinescu: „știu că n-ati vrut să fiu eu prim-ministru, dar trebuie să colaborăm. De acum încolo să-mi spunei sincer ce vreti, iar eu o să vă spun da sau nu, de asta să fii sigur.” „Radule, tu ești ultimul premier pe care îl voi susține în mandatul meu!” a venit răspunsul presedintelui! Tot atunci i-am pomenit de telefonul din 11 octombrie și de acuzația pe care mi-o făcuse că l-am trădat. Nu mi-a dat nici o lămurire clară, deși stiam amîndoi despre ce fusese vorba. „Hai lasă asta acum, avem treburi mult mai importante de făcut împreună!” „Dar pe Ciorbea de ce l-ati scos de la primărie?” am insistat, căci nu puteam să las în suspensie un gînd care mă măcinase atîta vreme. Mi-a răspuns sec: „Domnule, am gresit!”

Pe 15 aprilie 1998 am fost validat de camerele reunite ale Parlamentului. Era Vinerea Mare a Pastelui, toți se gîndeau la sărbătoare și la zilele de vacanță parlamentară, iar eu mă gîndeam dacă nu cumva validarea aceasta cădea într-un ceas de rău-augur, într-o clipă nefastă a istoriei, într-una din acele clipe cînd orice ai face și oricum te-ai misca, deasupra capului pluteste umbra malefică a lipsei de şansă. Devenisem prim-ministru cu o întîrziere de aproape doi ani, vremurile se

141

schimbaseră, și o dată cu ele și eu. Căci nu mai eram cel din urmă cu doi ani. Entuziasmul mi se înjumătățise, încrederea în colegii de partid se năruise pentru totdeauna și o nuanță de blazare, de împietrire sufletească pîndea ascunsă sub masca dezinvoltă a politicianului senin. Căpătasem o

încrîncenare amară și apăsătoare, cum nu ai decît atunci cînd stii că urmează să te lovesti de niste piedici insurmontabile. Apoi, programul de guvernare pe care mi-l făurisem în urmă cu doi ani nu mai aveam asupra cui să-l aplic, programul era depășit de realități, iar strategia mea cădea în gol, într-un context social modificat, unul cu mult mai rău decît cel din 1996. România pierduse între timp un tren important spre Europa, iar eu trebuia să fiu acarul ce schimbă direcția sinei fără a ști dacă pe ea va mai trece vreodată un tren. Negocierile cu Uniunea Europeană nu începuseră, occidentalii ezitau, nesciind ce să aleagă între varianta începerii negocierilor într-un singur val cu toate țările candidate sau varianta cu două valuri. șansele de a intra în NATO erau îngrijorător de mici, și asta pentru că pur și simplu nu intram în cărțile americanilor, apoi acordul cu FMI nu era încheiat, fiindcă guvernul Văcăroiu avusese grijă să spulbere orice încredere a specialistilor occidentali de la FMI și Banca Mondială în voința României de a face reforma. Vistieria BNR era sleită, Mugur Isărescu raportîndu-mi imediat după numirea mea că rezerva valutară era de 500 de milioane de dolari, în condițiile în care pînă la sfîrșitul anului 1999 România trebuia să plătească datoria externă de 3 miliarde de dolari, contractată prin vînzarea obligatiunilor Samurai pe piața japoneză. Sindicatele își pierduseră răbdarea, liderii lor anunțînd mari manifestatii de protest și greve pe termen nelimitat. Nemulțumirea socială era la apogeu,

142

MANDATUL MEU

toate sectoarele bugetare cereau bani, cît mai multi bani, bani cu nemiluita. Iar eu trebuia să-i multumesc pe toți și în același timp să umplu vistieria BNR, să închei un acord cu FMI și să declanșez privatizarea sistemului bancar. Trebuia să elimin sau cel puțin să reduc drastic găurile negre ale economiei românești, de genul Bancorexului. În această bancă, pentru a o mentine în viață, guvernele anterioare pompaseră miliarde de dolari, sursa lor fiind firește banii publici ai românilor. Apoi trebuia să desfășor în așa fel procesul de privatizare încît să dau un semnal credibil străinătății că în România lucrurile mergeau spre bine. În fine, trebuia să achit vîrfurile de plată al datoriei externe, de peste trei miliarde de dolari, datorie pe care nu o făcuse guvernul meu, ci guvernarea din 1992-1996. Asta era situația țării cînd am preluat puterea. Și acum pot să explic de ce nu mi-a plăcut să fiu prim-ministru, deși mi-am dorit acest lucru. Nu mi-a plăcut să fiu prim-ministru pentru că în starea deplorabilă în care se afla România eu am fost lipsit de sprijinul propriului partid, al președinției, al Parlamentului și al ministrilor tărăniști, în schimb nu mi-a lipsit presiunea sufocantă a mișcărilor sindicale, a achitării datoriei externe, a evitării falimentului României pentru a putea spera la integrare europeană. Am fost ca un dansator pe sîrmă lipsit nu numai de plasa de protecție de la sol, dar și de prăjina de echilibru din mîini. Lipsit de echilibru, a trebuit să păstrez echilibrul și armonia echipei guvernamentale, și culmea e că am reușit, în aceste condiții atît de precare, e aproape o minune că am putut să fiu un an și șapte luni prim-ministrul României.

Echipa de miniștri pe care am condus-o a semănat cu un viespar de orgolii în care dreapta cumpănă a atenuării ciocnirilor eram eu. Membrii partidelor din

143

arcul guvernamental își arătau reciproc dintii, făcîndu-mă să mă întreb cum puteam să-i aduc din nou împreună, strîngîndu-i într-o echipă, pe niste miniștri ce trăiseră în climatul irespirabil de tensionat al cabinetului Ciorbea. Cum puteam să conduc un guvern de coaliție alcătuit din patru partide, de vreme ce fiecare partid susținea, pe de o parte, că miniștrii lui fuseseră singurii eficace în demararea reformei, iar, pe de altă parte, că toate esecurile reformei, cădeau în seama celorlalți partide din coaliție? Cum puteam să conduc un guvern în care fiecare partid era preocupat de îmbunătățirea imaginii proprii, în timp ce imaginea guvernului cădea exclusiv pe umerii prim-ministrului? Cum să conduc, dacă orice succes era reputat de partidul cărui îi aparținea ministrul, în timp ce orice esec și orice lovitură se abăteau, invariabil, asupra imaginii premierului? Asta e mizeria oricărui guvern de coaliție: fiecare participant își arogă succesul cu aceeași rîvnă cu care, la primul insucces al guvernului, se zbate să dovedească de fapt că el nici

nu a fost acolo.

Primul lucru pe care l-am făcut a fost să mă duc personal la sediile partidelor din arcul guvernamental pentru a ridica lista ministrilor propusi de fiecare din ele. Le-am cerut atunci lui Petre Roman, Valeriu Stoica si Bela Marko încheierea unui protocol prin care premierului să i se confere o autoritate sporită. Era singura solutie prin care puteam preîntâmpina izbucnirea unei noi crize ministeriale si singura cale prin care mi se oferea un mijloc de a înlătura o astfel de criză în cazul ivirii ei. De cum m-am instalat în Palatul Victoria, am desfiintat toate Cocopo-urile si Cocopa-urile, veritabile adunări cronofage a căror utilitate era nulă. La prima sedintă de guvern mi-am anuntat ministrii că nici o sedintă

144

MANDATUL MEU

nu va dura mai mult de trei ore. Nu înțelegeam aceste sedinte decît ca întîlniri săptămînale în care toti să ne punem semnătura pe hotărîri de guvern dinainte gîndite si elaborate, luînd astfel repede decizii a căror singură trăsătură trebuia să fie eficiența. Nu aveam de gînd să repet greseala lui Ciorbea care preschimbase sedintele de guvern în maratoane ale trîncănelii si certei. Lui Ciorbea îi trebuia jumătate de oră ca să spună un lucru ce poate fi spus foarte bine si în trei minute, asa că fie își începea sedintele cu tirade fără de capăt, fie tăcea mîlc pe parcursul întregii sedinte, privind pasiv ca un spectator. Nu, eu trebuia să fiu un arbitru care vorbește puțin, intervenind numai atunci cînd spiritele încinse o luau razna. Nu mi-am folosit autoritatea de prim-ministru decît arunci cînd dezbateră intra într-un impas si cînd nici un dialog nu se mai putea lega între ministrii mei. Nu e de prisos să amintesc că în guvernul meu orice act emis trebuia să fie semnat mai întîi de acei ministri în a căror rază de competență se înscria actul cu pricina si abia la sfîrsit de mine. Nu de alta, dar m-am ciocnit de nenumărate ori de prejudecata că numai prim-ministrul își pune semnătura pe o hotărîre de guvern. Nu, oameni buni, orice hotărîre descindea din consensul echipei de ministri, fiecare ministru de resort punîndu-si semnătura pe deciziile care angajau competența ministerului. Ce bine ar fi fost, din punctul de vedere al eficienței politice, dacă toate hotărîrile guvernului meu n-ar fi cerut decît semnătura mea! Din păcate asta nu se putea. Una din regulile lumii politice este că o decizie e cu atît mai eficientă cu cît numărul celor care participă la luarea ei sînt mai putini, înîr-un guvern de coalitie însă, deciziile se iau în mod obligatoriu prin consens.

145

O altă măsură a fost că am dat mîna liberă aproape fiecărui ministru în ograda ministerului său, neinterve-nind decît în situatii-limită în activitatea unuia sau altuia dintre ministri. Andrei Plesu a avut libertate totală în felul în care si-a administrat Externele si în modul în care a dat viață concepiei geopolitice a diplomatiei românești. Iar în timpul războiului din Kosovo, nici el si nici Babiuc nu cred să fi avut motive să se plîngă de ingerinta premierului în treburile lor. Stoica a avut deplină mîna liberă în Justitie, numind procurorul general, presedintii de tribunale si sefi curtilor de apel si ai parchetelor asa cum a găsit el de cuviință. La fel, nu am intervenit cu nimic în măsurile luate de Băses-cu pentru restructurarea SNCFR sau în politica lui Ber-ceanu de restructurare a Renelului sau a regiilor subordonate. Dacă as fi întrebat de ce în cazul acestor ministri le dădusem încrederea, as răspunde că am făcut-o din acelasi motiv pentru care ministrilor mei tărănisti nu le-am dat-o. Nu îți trebuia cine stie ce fler ca să-ti dai seama că între Andrei Plesu si Romică To-mescu era o deosebire ca de la cer la pămînt, nu ti se cerea cine stie ce subtilitate spre a intui în cadrul sedintelor de guvern că ministrii pedisti erau peste ministrii tărănisti din toate punctele de vedere. Erău pragmatici, destepti si hotărî ti. Or, ce hotărîre puteai găsi la Dejeu, în ciuda sprîncenelor lui încrunțate? Ce crezare puteam să îi dau lui Muresan în privinta cunostintelor lui de agricultură? A fost de rîsul guvernului cînd ministrul Agriculturii a prezentat într-o sedintă a cabinetului ministerial o listă cu diferitele rase de animale a căror crestere se cerea în continuare subventionată. La un moment dat Muresan a pronuntat cu seninătate cuvîntul „bubuline”. întrebat fiind ce sînt aces-

MANDATUL MEU

te „bubuline”, a trebuit să sune la minister și să întrebe, după care răspunsul lui a fost: „Sînt bivoli și... bivolitele!” Ce bază puteam să pun în noul presedinte al FPS-ului, Radu Sârbu, despre care stiam că singura lui grijă erau afacerile lui din Cluj (Polux etc.) și informarea cît mai detaliată a presedintelui Constanti-nescu în legătură cu tot ce se petrecea în domeniul privatizărilor? Singurul ministru tărănist care a dovedit aplomb și voință de a face ceva a fost ministrul Lucrărilor Publice, Nicolae Noica, care măcar a pus pe picioare Agenția Națională a Locuintelor. și atunci, cînd orice om care participa la sedintele de guvern își dădea repede seama că tărănistii nu aveau oameni de valoare, cum as fi putut eu să-i încreditez unui tărănist rolul de șef al echipei de negociere cu Banca Mondială? Firește că nu puteam, și de aceea i-am dat lui Băsescu aceste prerogative. Mugur Isărescu, ca guvernator al BNR a fost întotdeauna de partea echipei FMI, lucru pe care îl stiam de mult din informații venite din afara României. Remes, ministrul Finanțelor, în pofida necunoașterii limbii engleze, s-a dovedit la rîndul lui un partener serios de discuție pentru experții FMI. E o întîmplare oare că în 2001 rezidentul FMI pentru România mi-a spus că Radu Vasile și Traian Remes intraseră în „legenda” FMI, iar echipa Băncii Mondiale ce a negociat PSAL I cu Traian Băsescu a fost premiată de conducerea Băncii Mondiale pentru eficiența colaborării cu guvernul meu?

As trăi o amărăciune dacă mi s-ar spune că mă ră-fuiesc cu ministrii mei tărănisti. Cum să te ră-fuiești cu niște oameni a căror valoare frizează insignifianta? Repet, singurul ministru serios și la locul lui a fost Nicolae Noica. Ceilalți nu au fost nici mai buni și nici mai

răi decît cei din guvernul anterior, cu alte cuvinte tot atît de ineficienți și de arghirofili. Marea dramă pe care am trăit-o atunci e că nu aveam nici o putere să-mi schimb ministrii. Algoritmul aflat în vigoare în schema de împărțire a portofoliilor mă silea pe de o parte să îl respect, dînd unui partid ce i se cuvinea în privința numărului de ministere, iar pe de altă parte mă pune în situația de a nu putea schimba un ministru fără con-simtămîntul șefului partidului din care provenea acel ministru, în schimb, dacă unui șef de partid îi căsuna pe un ministru de-al lui, năzărindu-i-se peste noapte că nu e bun în funcția cutare, cum s-a întîmplat cu Petre Roman în cazul lui Adrian Severin sau cu Valeriu Stoica în cazul lui Dăianu, premierul nu putea face nimic în apărarea acelui ministru, oricît de bun ar fi fost el. Dar dacă în cazul celorlaltor partide această stare de lucruri își găsea o justificare în schema algoritmului guvernamental, în schimb în cazul PNtCD-ului lucrurile erau inexplicabile, căci eu eram tărănist și în același timp secretar general al partidului. Eu nu am putut să schimb nici un ministru tărănist atît din cauza împotrivrării lui Diaconescu, cît și din cauza intervențiilor lui Constantinescu în sprijinul protejailor lui. Cînd am vrut să-l schimb pe ministrul Integrării Europene, Herlea, deoarece comisarii de la Bruxelles îmi atrăse-seră atenția că nu face absolut nimic pentru România, Diaconescu s-a opus. Ba mai mult, Constantinescu l-a ajutat pe Herlea să ajungă vicepresedinte al Uniunii Europene Creștin-Democrate. Schimbarea lui Sorin Di-mitriu de la conducerea FPS-ului a fost decisă de Constantinescu, dar numai după ce un altul îi căzuse cu tronc: Radu Sârbu. Băiatul acesta a fost creatia fratilor Boilă; vedeau în el speranța PNtCD-ului de mîine. în

MANDATUL MEU

campania electorală din 1996 au venit la mine să mi-l laude: „E un candidat exceptional la primăria Clujului! îl va bate pe Funar!” Da, s-a văzut. Chiar nu întrezăriseră ce stofă de arivist pus pe căpătuială se ascundea sub pielea lui? Desi ardelean, Radu Sârbu te indispunea prin limbutie, te copleșea cu un torent de vorbe din care simteai că nu mai ai scăpare. Avea o infatuare cronică, cu neputință de lecuit. Constantinescu mi-a spus în față că îl vroia pe Radu Sârbu ministrul privatizării. Ironia face că după ce m-a revocat din funcția de premier, Constantinescu tinea să îl pună pe Radu Sârbu în locul meu. Ce a putut fi în mintea lui Constantinescu cînd a vrut ca

premier un om a cărui imagine în rîndurile penetistilor, pedistilor si liberalilor era una catastrofală, toti stiind că omul își vîndu-se de mult sufletul arghirofiliei? Ironia sortii e că Radu Sârbu a fost oprit în ascensiunea lui fulminantă spre Palatul Victoria de grupul Galbeni-Opris-Dudu Ionescu. În mandatul meu, dacă îl admonestam pe Radu Sârbu pentru sforăriile la care se preta în desfășurarea privatizării, dacă îi atrăgeam de pildă atentia lui Muresan într-o chestiune oarecare, cei doi dădeau imediat fuga să se plîngă lui Diaconescu. Diaconescu, fire pasnică si diplomatică, nu le oferea mare satisfactie, asa că următoarea lor tintă era Cotroceniul. Dacă la Diaconescu Muresan avea o audientă si o influență mai mare decît Radu Sârbu, la Cotroceni raportul se inversa, căci Radu Sârbu stiuse să-si vâdească fidelitatea față de presedintele statului. Le-a spus vreodată Diaconescu sau Constantinescu că e timpul să se potolească si că ei, avînd rang de ministri, au ca sef unic pe prim-nvministrul guvernului din care se întîmpla să facă parte? Fireste că nici unul nu le-a spus asa ceva. Am trimis

149

corpul de control să dea un diagnostic cert unor situatii din ministerul Agriculturii sau din FPS. De asemenea, am trimis corpul de control la CEC, condus de un tărănist, Camenco-Petrovici. În urma raportului primit i-am cerut lui Diaconescu revocarea lui. Nu s-a întîmplat nimic, nici un rezultat concret, doar vorbe de genul: „Lasă-l, domnule, că e de-al nostru!” Probabil de-al lor. Am trimis corpul de control la Agentia Rezervelor de Stat, condusă tot de un tărănist, dar unul din oamenii de încredere ai lui Remus Opris. Nici aici nu s-a întîmplat nimic. Acolo unde încercam să intervin, toti săreau ca arsi făcînd naveta între Diaconescu si Constantinescu, jelindu-se că Radu Vasile îi atacă si caută să îi distrugă. Acestui umblat cu pîra nu aveam cum să-i pun capăt din neputinta de a exercita un control asupra PNtCD-ului. Trebuia mai întîi să ajung presedintele PNtCD-ului. Dar lucrurile nu se opreau aici. Acesti tărănisti în spate mă pîrau, iar în față mă slugăreau. Muresan nu s-a sfiit să vină la mine să-mi declare că e cu totul de partea mea în conflictul cu coteria lui Galbeni si Opris. I-am primit jurămintele cu răceală, stiam prea bine cu cine am de-a face. Ivit din organizatia de Mures a PNtCD-ului, Ioan Avram Muresan si-a redescoperit brusc religia greco-catolică, chinuindu-se o vreme să lase impresia că ar fi nepotul episcopului catolic Muresan. Cum gradul de rudenie dintre ei era acelasi cu cel dintre mine si papă, adică nici unul, Muresan, avînd intuitia arivistului care stie că nu poate răzbi decît dacă se asază sub scutul protector al unei personalități, s-a pripăsit vreo cîtiva ani lîngă umărul lui Ratiu. Apoi, ajuns în capitală, acest Rastignac de Dîmbovita a vrut să cucerească Bucu-restiul si PNtCD-ul. Socoteală gresită, singurul lucru

150

MANDATUL MEU

pe care l-a cucerit pînă la urmă a fost disprețul tuturor. Oricît i-am repetat lui Diaconescu că Sârbu si Muresan nu au nici în clin nici în mîneacă cu ceea ce se cheamă competentă ministerială, nu am fost ascultat. Oamenii acestia se pricepeau să facă recurs la curti de apel de deasupra prim-ministrului, aveau instante superioare mie care îi sprijineau împotriva părerii mele: Diaconescu pe de o parte, si Constantinescu pe de altă parte. Oare nu i-a încercat niciodată pe acesti oameni teama aceea firească, pornită dintr-un instinct de supravietuire elementar, care să le dicteze să se grupeze în jurul premierului, căci fără el se ducea de rîpă totul, PNtCD-ul, coalitia si ideea de reformă? Nu, nu i-a încercat, dovadă că au dispărut ca partid important de îndată ce PNtCD-ul si-a exclus premierul.

La cîteva luni după preluarea prerogativelor de prim-ministru am renuntat de bunăvoie la functia de secretar general al PNtCD-ului. Nutream iluzia că adversarilor nu trebuie să le răspunzi cu armele lor si că doar asemenea gesturi de lepădare benevolă a functiilor detinute în partid l-ar fi convins pe Diaconescu că eu nu pot fi tratat cu aceleasi unități de măsură ca detractorii mei din partid. A fost o reminiscență crestină fatală pentru mine să cred că pot preschimba iertarea si generozitatea în virtuti politice. Am vrut să-i înving îndu-plecîndu-i prin renuntare, dar ei nu s-au înduplecat să renunte să mă învingă tocmai prin puterea pe care le-am cedat-o. Ce cusur aducător

de moarte e să-ti păstrezi candoarea în fata detractorilor din propriul partid! Cum să mă mai mir că am fost poate singurul prim-ministru român care a fost sabotat de propriul lui partid din prima zi și pînă în ultima?

Dintre liberali, îl aveam în cabinet chiar pe seful lor, Valeriu Stoica. Nu i-am putut impune niciodată nimic

151

în Ministerul Justiției. La inițiativa lui Stoica a fost modificată Legea de Organizare Judecătorească subordonînd Parchetul Ministerului Justiției și deschizînd cale slobodă politizării masive a magistratilor din Parchet. Postul de secretar al guvernului a fost preluat tot de un liberal, Radu Stroe, mîna dreaptă a lui Stoica, fiindcă cel care detinuse această funcție în cabinetul lui Ciorbea, Remus Opris, a înțeles să plece de cum ' am fost desemnat prim-ministru. Un liberal de ispravă a fost Traian Remes, ministrul Finantelor, unul din cei mai eficienți miniștri ai cabinetului meu. Privit din afară, Remes dădea impresia unui urs morocănos, nesociabil și fără leac de încăpățînat, impresie sporită de o înclăstare musculară a fălcilor ce nu-l părăsea nici atunci cînd vorbea. Suferind parcă de un trismus tetra-nic, Remes își azvîrlea cuvintele în rafale scurte și sacadate, pîrînd un contabil a cărui fire asimilase în întregime rigiditatea fără viață a cifrelor cu care se lupta. Nesociabilitatea lui era însoțită de o surzenie destul de accentuată, omul neputînd auzi decît dacă ridicai vocea pînă la pragul de intensitate al strigătului. Cu el am dus la bun sfîrșit nu numai încheierea acordului cu FMI și plata datoriei externe a României, dar omul acesta m-a însoțit în gura lupului pe 22 ianuarie 1999, la Co-zia. Însă m-am înșelat cînd mi-am închipuit că între noi poate fi ceva mai mult decît o colaborare conjunctura-lă dictată de capriciile momentului. Dovadă că, îndată după venirea lui Isărescu la Palatul Victoria, Remes l-a uns pe fostul guvernator cu o peliculă groasă de laude, ce nu puteau avea nici un temei în ochii unui ministru al Finantelor. Remes era totuși un om politic cu convingeri ferme, atîtea cîte avea. Avea vîină de luptător, dispus să-și apere punctul de vedere pînă în

152

1

MANDATUL MEU

pînzele albe. Nu a nutrit o mare simpatie față de tărăniști. Lipsit însă de fler politic, a făcut gafa să treacă de la liberali la tărăniști. De aceea, dacă atitudinea lui față de Isărescu mi-o explic, aterizarea lui la tărăniști este inacceptabilă, înțeleg de ce a plecat de la liberali, însă venirea lui în rîndul tărăniștilor dovedeste două lucruri: că politicianul Remes este cu mult sub ministrul Remes și, în al doilea rînd, că el, ca politician de dreapta, crede că a găsit un partid de dreapta într-o grupare reprezentată de indivizi ca Opris, Dudu Ionescu, Muresan, Ciorbea etc.

Asadar, nici asupra liberalilor nu aveam vreun mijloc de coerciție, orice încercare de interferență venită din partea mea fiind aflată imediat de Stoica, iar Stoica strecura deseori stirea la Cotroceni. Ironia sortii e că Valeriu Stoica, un apropiat al lui Constantinescu, a fost cel care i-a dat lovitura de grație presedintelui statului anunțînd candidatura lui Stolojan la funcția de presedinte. Orice nas își are nasul. Stoica este un bun jucător pe terenul manevrelor politice, are fler și intuiție electorală, însă suferă de o versatilitate din cauza căreia puțini sînt politicienii care mai dau crezare cu-vîntului său.

Deși am fost un prim-ministru tărănist, mărturisesc că miniștrii cu care m-am înțeles cel mai bine, legînd cu ei o simpatie ce a depășit cu mult gradul de colegialitate obișnuit dintr-un cabinet ministerial, au fost pedestii. Singurul dintre ei de care nu m-am apropiat decît în limitele uzuale ale colaborării politicii a fost Petre Roman. Acest om nu a învățat mai deloc lecția smereniei nici măcar după ce a încetat să mai fie presedintele PD-ului. Cîtă vreme însă a condus acest partid, avea o suficientă de sine care l-a costat atîtea con-

153

flicte cu propriii lui colegi de partid. Prea plin de el, Petre Roman lăsa aerul că deschide gura doar

pentru a-i lumina cu omniscienta lui pe ceilalti, nu suferea obiectiile si opiniile contrare, purtându-se ca un lider în fata căruia singura atitudine firească ar fi fost cea de ascultare neabătută. Petre Roman nu a fost o bună perioadă de timp agreat de Constantinescu. De exemplu presedintele statului i-a preferat lui Petre Roman pe Adrian Severin sau Victor Babiuc, dar în final Constantinescu si Roman au alcătuit un tandem destul de omogen, însă inefficient. Roman îl depăsea ca inteligentă a demersului politic pe Constantinescu. În cele din urmă, Petre Roman a agreat ideea înlăturării mele, si chiar a actionat împreună cu ceilalti la demiterea mea. Cu ceilalti ministri pedisti am avut cele mai bune relatii. Ajunsesem să-i simpatizez atât de mult pentru ferocitatea cu care își vedeau de reformă în ministerele lor că în toate sedintele de guvern în care se iscau altercatii de pildă între Berceanu si altii, eu luam apărarea pedistului. Recunosc că întotdeauna am fost de partea pedistilor în altercatiile cu tărănistii. si pe bună dreptate, căci erau mai buni decât bietii mei colegi de partid. Cît despre Băsescu, el e poate singurul caz de loialitate politică de pe tabla de sah a politicii românești. si spun asta nu pentru că acum sînt senator al partidului pe care Traian Băsescu îl conduce, însă omul acesta si-a păstrat un cult al prieteniei pe care nici cea mai schimbătoare situatie politică nu i l-a putut altera. A pornit la drum cu PD si acolo va rămîne pînă la capăt. A pornit alături de mine în guvernul pe care l-am condus si a rămas pînă la capăt cu mine. Băsescu, ca si Berceanu, a refuzat să-si dea demisia din guvernul Radu Vasile în timpul loviturii de palat pe care Con-

154

MANDATUL MEU

stantinescu mi-a pus-o la cale în decembrie 1999. Un gest greu de înțeles de către cei deprinsi a se pleca în directia vîntului.

Despre ministrii UDMR-ului nu e prea mare lucru de spus. Lor nu le-a păsasit si nici ne le va pása cu cine intră într-o coalitie politică atîta vreme cît marota vietii lor, drepturile minorității maghiare din România, poate avea ceva de cîstigat de pe urma vreunei coalitii. Ne-fiind un partid propriu-zis, udemeristii nu s-au lăsat tîrîti în nici unul din conflictele iscate în cabinetul lui Ciorbea sau al meu. Pur si simplu nu-i interesa chestiunea si simteau că treaba lor nu e gîlceava tîmpă cu un partid sau altul, ci urmărirea cu consecventă si dîr-zertie a satisfacerii cerintelor comunității maghiare din România.

în privinta consilierilor mei situatia nu era mai roză. Din cei 14 consilieri cîti am avut la început, 10 îmi fuseseră strecurati de SRI, SIE si Cotroceni sub pretextul pregătirii ireprosabile în domeniile lor de specialitate. Doi dintre ei erau ofiteri SIE, alti doi erau ofiteri SRI, iar patru îmi fuseseră recomandati de presedintele statului. De pildă unul dintre ei, un medic ce se vroia consilier pe probleme de sănătate, mi-a fost recomandat de Constantinescu pe motiv că „stie să facă o extraordinară revistă a presei"! Ca să vezi, un medic care stie să facă revista presei! Cînd am decis să-l dau afară pe acest consilier de care aveam tot atîta nevoie ca de Radu Sârbu la privatizare, medicul acesta nu a găsit altceva mai bun de făcut decât să se lege de scaun în biroul lui, protestînd astfel fată de măsura nedreaptă pe care o luasem. A-trebuie să se ducă secretarul general al guvernului Radu Stroe si să-i explice medicului protestatar că numai neputinciosii protes-

155

tează si că era mai înțelept să părăsească Palatul Victoria cît mai repede. Toti acesti 10 consilieri ce-mi fuseseră vîrîti sub pulpană erau ochii si urechile institutiilor care îi trimiseseră acolo. A fost o vreme cînd Constantinescu stia mai bine decât mine ce se petrece în cabinetul prim-mînistrelui. Dar din clipa în care mi-am dat seama de mreaja informatională tesută în jurul meu, m-am înstrăinat progresiv de acesti consilieri, rămînînd în final cu trei oameni de încredere, pe care îi alesesem singur, fără „sfătuitori": Gabriela Stoica, Petrică Peiu si Costin Borc. Una din trăsăturile definitorii ale unora din consilierii mei e supravietuirea. De exemplu, consilieri precum Minodora Ilie au petrecut cu privirile lor venirea si plecarea lui Ciorbea, a mea si a lui Isărescu, activînd un timp si sub Adrian Năstase. Chiujdea a fost consilierul meu, apoi al lui Isărescu, apoi al lui

Adrian Năstase, pînă cînd a fost trimis ambasador de Iliescu, împlirundu-si astfel visul lui de o viață. Culmea e că pînă si cei pe care eu i-am scos din neantul anonimatului, creîndu-le o perspectivă de viață, au ales la capătul unor ezitări si tribulatii lăuntrice să rămînă în functie chiar si după schimbarea puterii în urma alegerilor din 2000. Este de pildă cazul lui Grecea, devenit după 2000 consulul României la Rio de Janeiro Să fie limpede: această prelungire a activității lor în altă conjunctură nu este expresia unui profesionalism deosebit. Ca prim-ministru îi înțeleg, dar ca om nu îi voi putea înțelege niciodată! Marea meteahnă a oricărui consilier e că se mărgineste să facă analize oricărei situații fără a oferi însă si căile de decizie pe care va păși prim-ministru. Ei își închipuie că un prim-ministru poate lua decizii iuti pe baza unor simple descrieri si analize. Ei nu își dau seama că asta asteaptă un premier de la ei: variante de decizii, nu

156

MANDATUL MEU

numai analize. O astfel de primejdie nu poate fi înlăturată decît într-un singur fel: să ai grijă să nu te încon-jori de consilieri docili în a căror minte s-a strecurat convingerea că a fi fidel unui prim-ministru înseamnă a-l încuviinta mereu. Cine face o asemenea greșeală va fi silit să facă de unul singur ceea ce consilierii ar fi putut face mult mai bine în locul lui. Cînd am început să înțeleg rostul multora din consilierii mei, am încetat să îi mai bag în seamă. Greșeala flagrantă pe care am făcut-o în privinta lor e că am acceptat compromisul de a mă lăsa înconjurat de consilieri pregătiti în orice clipă să dea afirmativ din cap; acesti yes-men procedau astfel pentru că rolul lor primordial acolo nu era să mă consilieze pe mine în pragul luării unei decizii capitale, ci să informeze. Da, asta a fost una din marile mele greseli, nu am stiut să mă înconjur cu niste consilieri de mare profesionalism. Fără Gabriela Stoica si Petrică Peiu, as fi rămas un premier izolat în Palatul Victoria.

Presa

O greșeală pe care mi-o asum în întregime e că am lăsat pe altii să se ocupe de institutia purtătorului de cuvînt al guvernului. Comunicarea guvernului cu mass-media a fost deplorabilă. Imaginea unui guvern este dată cu precădere de imaginea prim-ministrului. Indiferent cît de bună sau rea este prestatia unui cabinet de ministri, imaginea pe care oamenii si-o fac despre un guvern se desprinde din reprezentarea pe care o au despre persoana premierului. Premierul e simbolul echipei ministeriale si totodată paratrăsnetul asupra căruia se abat toate nemulțumirile. De aceea, rolul unui departament de imagine este să atenueze

157

cît mai mult neîncrederea temătoare pe care oamenii o au față de premier, în această privință, greselile mele au fost în număr de trei. Am neglijat organizarea departamentului de imagine a prim-ministrului, în al doilea rînd nu am iesit la bătaie ca să păsesc în aceste arene moderne ale luptei politice care sînt azi studiourile de televiziune, iar în al treilea rînd nu am făcut nici o încercare de a-mi atrage de partea mea presa.

Să încep cu prima. Departamentul de imagine, condus de purtătorul de cuvînt al guvernului, a fost în timpul mandatului meu un exemplu viu de incompetentă profesională. Primul purtător de cuvînt, Răsvan Po-pescu, a fost cel mai nimerit exemplu a ceea ce înseamnă frondă cuvîntătoare față de premierul a căruia imagine trebuia, prin forta lucrurilor, să o cultive. Cu o mină blazată si vesnic obosită, asemenea unui sceptic căzut definitiv si fără scăpare pe gînduri, Răsvan Po-pescu nu putea să prezinte comunicatele guvernului si luările de pozitie ale prim-ministrului decît într-un singur fel: comentîndu-le. Omul înfătisa punctul de vedere al guvernului de parcă ar fi fost în afara guvernului, undeva într-o institutie paralelă, înzestrată cu atributia de a reflecta critic opinia premierului, încorsetat într-o morgă sastisită si profund dezamăgită, Răsvan Popescu, vădit neîncrezător față de comunicatele pe care le citea parcă cu de-a sila, sub amenintarea unei primejdii numai de el stiute, oferea presei spectacolul unui purtător de cuvînt care stia mult mai bine decît premierul cum stau lucrurile într-o chestiune sau alta. Omul acesta lăsa impresia că intuia cu ațita claritate ce se petrece în capul prim-ministrului că nu putea să-i prezinte opinia

decît dojenindu-l un pic. Un spectator dotat cu o imaginatie mai vie si cu un grad

158

MANDATUL MEU

de inteligentă peste medie ar fi putut crede că la mijloc se ascunde o manevră bine gîndită a premierului, aceea de a dejuca planurile presei luîndu-i-o înainte. Căci, nu-i așa, dacă vrei să previi o critică aspră, cel mai bine e să ti-o faci singur. „Iată, domnule, ce desteaptă miscare, guvernul a devansat presa și, decît să aștepte să fie atacat spre a da apoi dezmintiri, prim-ministrul anticipează intentia presei și își administrează singur admonestările de rigoare", cam așa ar fi sunat subtextul acestei destepte idei guvernamentale. Numai că, din păcate, nimănui nu i-a trecut prin cap o asemenea idee, nici mie și nici lui Răsvan Popescu, și cu atît mai puțin vreunui spectator. Cînd mi-am dat seama că omul acesta făcea figura unui preot liberal care se urcă la amvon doar pentru a le spune enoriasilor că biserica lor e putredă și mincinoasă, i-am cerut imediat lui Valeriu Stoica să-l schimbe. A refuzat, argumentîndu-mi că supusul lui liberal e un profesionist de marcă. Am insistat, și pînă la urmă Răsvan Popescu a trebuit să plece. Urmarea a fost că Emil Constantinescu l-a angajat foarte repede ca purtător de cuvînt al presedintiei. Noul purtător de cuvînt al guvernului, Adriana Săf-toiu, venea din lumea presei, unde de altfel nu avusese nici prestanță și, implicit, nici influență. Era o ființă plăcută în genere, dar cînd lua o morgă oficială părea croită din uscăciunea ciulinilor. Comunicatele pe care le rostea erau spuse pe un ton sec și blazat. De cum deschidea gura, spectatorul simtea o amenintare gravă plutind peste România. Nu a reusit nici o clipă să se impună în mass-media în folosul meu de prim-ministru. Soluțiile pe care le aveam la îndemînă pentru restructurarea acestui departament erau în număr de două. Mai întîi să transform departamentul de imagine în-

1 159

tr-un minister de sine-stătător, condus de purtătorul de cuvînt. În felul acesta purtătorul de cuvînt ar fi fost integrat în echipa ministerială, insufliîndu-i-se astfel sentimentul apartenentei la un guvern pe care trebuia să-l reprezinte cu aceeași dăruire cu care își reprezenta propria persoană. A doua soluție era scoaterea acestui departament de sub constrîngerea algoritmului dintre partide și trecerea lui în subordinea directă a prim-ministrului. În cazul din urmă as fi fost sigur de fidelitatea celor care lucrau în departament, singura grijă rămasă fiind aceea de a găsi un purtător de cuvînt cu relații în mass-media și cu un netăgăduit prestigiu în ochii presei. Din păcate, nu am recurs la nici una din aceste soluții, și de aici imaginea proastă pe care am avut-o. și acum ajung la a doua greșală. Ceea ce românii trebuie să înțeleagă e că agora grecilor s-a mutat azi pe platourile de televiziune. și totuși, între ipostaza grecească a dezbaterii publice și discuțiile din televiziune stăruie două mari deosebiri. Cea dintîi e că în pietele lumii eline dezbaterile se încheiau cu o minimă lămurire a celor care participau la ele, în vreme ce dezbaterile televizate, dacă au vreun rost, el nu e acela de a lămuri participantii sau privitorii, ci de a crea o imagine a celor care sînt priviți. A doua deosebire e că discuțiile în contradictoriu din agorele grecești culminau uneori cu o decizie, care, o dată luată, căpăta valabilitate asupra celor prezenti, în studiourile de televiziune nu s-au luat și nu se vor lua niciodată hotărîri privind grupul celor ce se află acolo sau în legătură cu comunitatea celor care privesc. Concluzia e că numai credulii își închipuie că privind la o dezbatere politică se vor lămuri în vreun fel sau vor asista în final la

160

MANDATUL MEU

luarea unei decizii politice. Aici nu e vorba de o lacună a meselor rotunde din studiourile de televiziune, ci de o trăsătură de bază a oricărei emisiuni televizate: sub pretextul că mijlocește întîlnirea spectatorului cu vorbitorii, televiziunea reusește să facă ceea ce toți cei prezenti în studio își doresc: să atragă atenția celor mulți asupra celor cîțiva, foarte puțini, care participă la emisiune. Televiziunea, ca metodă inegalabilă de captatio benevolentiae, poate crea un personaj din orice om care este privit în mod regulat de cei mulți. Iar importanta și faima unui om se

măsoară după câtă atenție îi acordă alții- Cu cât te expui mai des privirilor altora, cu atât imaginea ta se împlîntă mai statornic în mintea acestora. Nu e nici o taină că azi a fi celebru înseamnă a fi privit de cei multi, ba mai mult, nu e nici un secret că azi nu se poate vorbi de celebritatea cuiva fără condiția esențială ca acel cineva să fi fost privit cât mai mult. Vremea gloriei trăite departe de ochii indiscreți ai multimei a trecut. Trăim în ceasul în care nu poți fi știut dacă nu te-ai lăsat privit. Contează prea puțin valoarea celor care sînt priviți, căci celebritatea nu are ca bază valoarea intrinsecă, ci atenția celor multi. E suficient să fii privit regulat la televizor ca să devii cineva. Iar pentru un politician nevoia de a deveni cineva, adică un om care a fost și este privit de alții, e vitală. Drama începe din clipa în care încetezi să mai apari cât de cât regulat la televizor. Iar dacă faci greșeala să nu te mai lasi o vreme privit deloc, fie te înghite uitarea, fie le dai posibilitatea altora să făurească despre tine imaginea pe care o vor ei. Cine vrea discreție nu are ce să caute în politică. Or, greșeala pe care am săvîrsit-o eu, o dată ajuns prim-ministru, e că am crezut că discreția într-o lume în care toți se fîțiau prin fața camerelor de

televiziune și pe la redacțiile ziarelor putea fi, prin contrast, o reclamă mult mai bună. Am încălcat astfel regula de întreținere a propriei mele imagini: pur și simplu nu m-am mai lăsat privit și, mai ales, ascultat. De uitat nu puteam fi uitat, doar eram premier, în schimb le-am lăsat altora posibilitatea de a-mi crea imaginea pe care au vrut-o. Iar dacă nu vorbești tu în numele tău, e greu de crezut că o vor face alții cu intenții bune. Le-am dat altora această însărcinare, de pildă purtătorilor de cuvînt ai guvernului, și au făcut-o prost. Altora nu le-am dat nici o însărcinare, dar și-au luat-o singuri, de pildă colegii mei de partid. Cazul lui Remus Opris e notoriu: în calitate de purtător de cuvînt al PNȚCD-ului, paingul vorbea despre premierul ce provenea din același partid cu o înversunare cum nici în declarațiile opoziției nu puteai găsi. Cred că pe tot parcursul mandatului meu partidele din opoziție s-au amuzat teribil, căci se vedea prea bine că rolul lor fusese preluat tocmai de partidul din rîndurile căruia făceam eu parte. Da, în privința criticilor aduse premierului Radu Vasile, opoziția a cam somat. Ce mai aveau de spus cei din PDSR și PRM cînd Remus Opris îi scutise de efortul de a mai deschide gura? Nu știu dacă în istoria României s-a mai întîmplat ca principalul partid de guvernămînt să-și saboteze propriul prim-ministru de-a lungul întregului său mandat, în Parlament, tărănistii votau pe tabere, unii împotriva ordonantei emise de guvernul Radu Vasile, alții pentru. Unde s-a mai pomenit așa ceva? Măcar să se fi retras din partid și apoi puteau vota cum vroiau. Dar ar fi fost prea previzibil și prea plictisitor pentru ei. Așa că tărănistii rămîneau tărăniști, dar votau împotriva premierului lor. Hai, recunoașteți, tărăniști, măcar

162

MANDATUL MEU

acum cînd am murit cu toții, că unitate și disciplină ca în partidul nostru nu s-a mai întîlnit! Dacă ar învia Coposu și v-ar chema pe rînd să-i dați socoteală, în-trebîndu-vă cum de-ati reușit să distrugeți în patru ani ce a clădit el în șase, ce i-ati spune?

Putine au fost mesele rotunde sau dezbaterile la care am participat ca prim-ministru. Putine au fost locuțiunile în care am ținut să le spun românilor că totuși guvernul meu făcea ceva, ceva meritos și temeinic, ceva fără de care azi nu am mai vorbi de Uniunea Europeană sau NATO. și o făcea în pofida ostilității PNȚCD-ului, a președinției statului și a sindicatelor. De aceea am avut imaginea pe care am avut-o. Azi, scriind, ar fi o notă de prost gust să stărui în a-mi sublinia meritele, la asta nu e ministru român să nu se priceapă. și totuși, oricît de prost ar fi gustul ce mă îndeamnă s-o spun și oricît de îngîmfată ar părea nevoia mea de a o spune, trebuie, cu tot riscul, s-o spun: sînt cîteva merite care sînt numai ale mele, dar care au fost bagatelizate, banalizate și ironizate. Cum de au fost ele bagatelizate? Cum de nu m-am bucurat de credibilitate în ochii gazetarilor? Numai și numai din vina mea. Felul meu imprevizibil și deconcertant i-a derutat pe ziaristi, făcîndu-i deseori să nu mă ia în serios. De aceea, chiar și atunci cînd nu puteau să nu recunoască un succes al guvernării mele, îl plasau pe o pozite secundară în fluxul de știri, sau îi

modificau semnificatia. De pildă, dacă România plătise datoria externă nu era meritul lui Radu Vasile, ci al Băncii Nationale. Dacă Dacia fusese privatizată era gratie bunăvointei francezilor de a mai întinde o dată mâna fratilor lor francofoni, dacă cele trei legi bancare trecuseră prin Parlament, dînd cadrul necesar privatizării bancare în

163

România, era pentru că parlamentarii din comisiile de specialitate dăduseră tonul, și tot așa. Pe scurt, Radu Vasile nu a avut nici un merit, nici unul, nici măcar acela că a știut să păstreze o atmosferă de civilizație în sedintele de guvern, nici măcar acela că a știut să colaboreze fără fisură cu ministrii lui în timpul războiului din Kosovo, nici măcar acela că a salvat țara de la un posibil război civil în ianuarie 1999.

A treia greșeală e că nu am făcut nimic să-mi câștig presa de partea mea. În mare parte, fiindcă crezusem în chip naiv că cea mai bună reclamă pe care ti-o poți face e să nu alergi după reclamă. Crezusem că discreția e cea mai bună carte de vizită a unui om politic, îmbătîndu-mă cu gîndul că cel care se retrage din conul de lumină a atenției publice stîrnete și atîta curiozitatea colectivă, silind-o să umple golul absentei lui printr-o exuberantă imaginativă pe măsură. Nu înțelesesem că televiziunea distruge imaginația, că un om ce deschide televizorul de cum intră în casă nu mai are urmă de imaginație, lăsîndu-se în întregime în seama imaginilor ce vin din afară. Nu e vorba de a deplînge efectul malefic al televiziunii și presei, încercarea ar fi zadarnică, căci forța ei de expansiune nu poate fi stăvilită de nimeni, ci se va stăvili singură în momentul în care, cucerind tot spațiul ce îl are la îndemînă, se va lovi de propriile ei limite, răsfrîngîndu-se asupra ei înseși și desfiintîndu-se singură. Cum însă pînă atunci mai e drum lung, politicienilor de azi nu le rămîne decît să privească presa ca pe o unealtă a făuririi imaginii proprii. Fără imagine mediatică, politicianul e precum un spectru străveziu și inert, lipsit de carnea trandafirică, proaspătă și vie pe care nu i-o poate da decît reflectarea permanentă în ochii celor mulți. Ai imagine medi-

164

MANDATUL MEU

atică, există, nu ai, nu există. Culmea e că nu mi-am propus să am o imagine mediatică, și totuși am avut una pe cît de vie pe atît de proastă. Și asta pentru că nu am intervenit deloc în presa românească pentru a mi-o aservi. Mijloacele de care dispune un om politic pentru a exercita o influență în mass-media sînt trei: convingerea rațională, coercitia discretă și aservirea prin oferirea de avantaje. Convingerea rațională e o excepție rarisimă, ea presupunînd nici mai mult nici mai puțin ca oamenii presei să se convingă prin proprie gîn-dire că ceea ce face un politician la un moment dat e un lucru bun. Singura dată în mandatul meu cînd am simțit că cea mai mare parte a presei a fost înduplecată de prestația mea a fost momentul Cozia. În nici o altă împrejurare nu am avut parte de un respect mai mare din partea presei ca atunci.

Cel de-al doilea mijloc de influențare a presei, coercitia discretă exercitată asupra presei, înseamnă exercitarea unor presiuni pretins neconventionale asupra principalilor directori de ziare și patroni de trusturi mediatică. Cum? Prin penalizări financiare. Și asta pentru că starea financiară a întregii mass-media românești este deplorabilă, fiind ușor de influențat prin acest mijloc.

Greșeala mea e că nu am recurs la acest mijloc.

Al treilea mijloc de subordonare a presei este cel al cumpărării mascate, guvernul oferind anumitor publicații fie drepturi exclusive de publicitate a licitațiilor, fie fonduri de sprijinire a cine știe cărei campanii de informare în masă, fie diverse înlesniri fiscale. Dar cel de-al treilea mijloc, și asta e trăsătura lui cea mai interesantă, nu poate fi pus în aplicare decît dacă lumea politică și lumea presei reprezintă fața imediată a unei realități de sine-stătătoare: Structurile.

Structurile cre-

165

ează o omogenitate a mediului chiar și acolo unde deosebirea dintre grupuri pare izbitoare. Gratie Structurilor, gama metodelor de „influențare” a unui om de presă e teoretic nelimitată, și din acest

punct de vedere toti oamenii presei scrise si audiovizuale sînt niste potentiali năimiti. Ar fi un semn de crasă prostie să se creadă că de vină e numai malefica putere politică si că presa, sărmana si neputincioasa de ea, nu are de făcut decît să se încline, în realitate, nici o putere nu poate constrînge un gazetar dacă acesta nu consimte să se supună constrîngerii, ceea ce înseamnă că orice coercitie se exercită cu consimțămîntul bucuros al pretinsei victime. Iar dacă consimți înseamnă că faci parte din aceleasi Structuri. Dacă lucrurile stau așa e pentru că în România organele de presă fie sînt falimentare, fie se zbat într-o precaritate financiară de mai mare mila. Dacă totusi nu mor e pentru că Structurile le alimentează. Nefiind independente financiar, depinzînd într-o măsură neverosimilă de publicitate si de fondurile vărsate în contul lor, aceste institutii de informare în masă sînt prelungirile pseudopodice ale Structurilor pe care stau, dar niste prelungiri ce apar si dispar periodic, tocmai de aceea ele pot fi numite „pseudopodice”. Avînd acest statut, ziarele si televiziunile ajung să facă la propriu trotuarul lumii politice, asteptînd cu lăcomie oferte de colaborare politică în schimbul unor avantaje pecuniare. Cum trocul acesta durează pînă la schimbarea puterii prin alegeri, grija patronilor si a directorilor de presă e să se pună la adăpost de orice posibilă sicană a viitoarei puteri, colectionînd informatii sfînjitoare despre toti oamenii politici ce pot ajunge într-o zi la putere. si cum constiinta că dusmanul are la îndemînă aceleasi arme ca

166

MANDATUL MEU

si tine transformă ostilitatea adversarilor într-o cîrdăsie amicală de ochii lumii, granita dintre cele două lumi se sterge încetul cu încetul, în felul acesta, tesătura în care sînt prinsii politicienii si gazetarii este precum o ciudată simbioză în care nu poti spune cu certitudine cine parazitează pe cine: politicienii pe gazetari sau gazetarii pe politicieni. Ba mai mult, nu mai poti vorbi de două tabere, una a politicii interesate doar de cultivarea imaginii si una a presei interesate doar de prezentarea imaginii celei dintîi. Din nevoia de a supravietui, gazetarii, sub pretextul că sînt simpli mijlocitori între opinia publică si lumea politicii, ajung să-si cultive propria imagine, devenind ei însisi niste actori alături de actorii politici pe care pretind că îi reflectă în presă. Legati între ei printr-un ombilic al fricii reciproce, acesti protagonisti săvîrșesc periodic un du-te-vino între partea vizibilă a scenei politice si partea ascunsă a Structurilor ce alcătuiesc fundalul scenei. Nimeni nu poate să iasă complet din cadrul scenei, decît cu pretul iesirii din joc. si atunci unii se retrag de pe scena vizibilă a politicii spre a se întoarce după o vreme la ea, iar ceilalti se întorc la aceleasi retrăgîndu-se însă, dar nici unul nu iese în afara cadrului scenei. Da, chiar așa, unii se retrag spre a se întoarce, iar altii se întorc retrăgîndu-se. Fraza asta pare un paradox născut din-tr-un capriciu pur lingvistic, în realitate ea dă cheia mecanismului după care funcționează relatia dintre putere si presă. Este regula alternantei. Pe de o parte, pierzînd puterea, politicienii se retrag pentru o vreme spre a se întoarce mai tîrziu, pe de altă parte, ziaristii se întorc la vechile relatii pe care le avuseseră înainte de schimbarea puterii, întoarcere care nu se poate face decît prin retragerea lor din relatii recente cu cei care tocmai

167

au pierdut puterea. Fiecare parte e imaginea în oglindă a celeilalte. Ce la unii pare a fi retragere, la ceilalti e revenire, si invers. Acest balans neconținut al gazetarilor între o aripă a celor care vin si alta a celor care pleacă desființează notiunea de independentă a presei. Nimeni nu este independent într-o societate democratică avînd ca infrastructură Structurile. Imaginea ziaristului nepărtinitor care se mărginește să informeze corect opinia publică e basm de adormit copiii. Nu e ziar în România care, din 1989 încoace, să nu-si fi schimbat succesiv conceptia si preferinta politică în functie de climatul politic. A spune că un ziar sau un post de televiziune își duce politica lui proprie pare a fi un nonsens, dar nu este, de vreme ce orice ziar sau televiziune își creează o imagine proprie sub pretextul că oferă celor multi imaginea scenei politice sau a vietii sociale, în această privință, drama unui mijloc de informare în masă nu este, cum s-ar putea crede, aceea că e un mijloc si nimic mai mult, ci tocmai invers, aceea că niciodată nu poate fi doar un

simplicu mijloc de informare în masă. În propriii lor ochi, gazetarii se privesc ca scop în sine, și nu pot atinge acest scop decât înfățișându-se în ochii lumii ca simpli și nepărtinitori mijlocitori. Totul se petrece în ochii lumii și de ochii lumii, căci dacă nu ar exista un public în fața căruia să joace rolul de mijlocitori, gazetarii presei scrise sau audiovizuale și-ar pierde pâinea, iar politicienii ar sta acasă din lipsă de privitori. Când un prim-ministru pleacă într-o vizită oficială însoțit de o droaie de ziaristi, el recurge la cel de-al treilea mijloc de câștigare a bunăvoinței presei. Sub pretextul că îi invită alături de el spre a informa exact opinia publică, acel premier le gădilă orgoliile oferindu-le un sejur răsfățat într-o țară

168

MANDATUL MEU

străină, așteptându-se ca ziaristii să reflecte elogios vizita propriu-zisă. Când un prim-ministru participă la întâlnirile de la Clubul Presei cu directorii principalelor cotidiene din București, el știe foarte bine că se duce acolo nu pentru a-i informa pe aceștia despre necazurile țării, ci pentru a le rezolva necazurile lor, pentru a le mai esalona încă o dată datoriile la stat, pentru a le acorda dreptul de a plăti TVA la încasare și nu la predare, și altele asemenea. Și aici e vorba de același mijloc de înduplecare prin oferire de avantaje. Dacă nu le oferi avantaje, cum mi s-a întâmplat mie când am refuzat ca Rodipetul să fie preluat de un grup de directori de ziare, vei suporta consecințele. Eram prea imprevizibil și prea nestatornic în ochii lor, ca de altminteri și în ochii colegilor de partid, ca să mai pot fi luat în serios. Ajunsesem să fiu privit fie cu o indulgentă subînțeleasă, așa cum privești un copil strengar și pus pe soții, fără a ști la ce anume să te aștepti de la el, fie cu o neliniște crescândă și indignată ca în fața unei fâpturi labile ce a dat în mintea copiilor. Numai că atunci când copilul acela, în loc să dea foc casei, ajungea să miste din loc o hardughie pără-ginită și neprofitabilă, cum era economia României în timpul mandatului meu, toți ochii îndreptați spre copil începeau să licărească plini de neîncredere. „Ei, a fost o întâmplare, sau mai degrabă a avut noroc. Da, i-a căzut norocul în cap, asta s-a întâmplat! Ce altceva să crezi despre copilul acesta mare când, naiba știe cum, începe să facă lucruri bune?“, așa erau întâmpinate meritele mele. Eram luat uneori în zeflemea, și asta pentru că eu însumi, știind despre toți cine sînt și de unde vin, îi luasem uneori în zeflemea. Numai că eu le aruncasem în față zeflemeaua, ei însă mi-o aruncau în ochii lumii sub forma paginilor unui ziar.

169

Un om începe să însemne ceva din clipa în care ceilalți încep să-l privească ca pe o problemă. Da, eu am fost o problemă, am fost o problemă în ochii presedintelui, ai colegilor de partid și ai presei. O problemă de neînțeles, turbure și imprevizibilă, care îi pune pe toți pe jar pentru că nu știau la ce să se aștepte din partea unui om care azi stătea zece ore în ședințe cu sindicatele pentru ca mâine să se ducă pe Ciulești să vadă un meci de fotbal, care azi negocia cu Thom-sen sau cu Verheugen de la egal la egal, iar mâine pleca din țară fără să anunțe pe nimeni, care azi participa la o conferință internațională cu oameni de afaceri, iar mâine pleca la campionatul mondial de fotbal din Franța! Și, culmea revoltei pentru cei care nu mă aveau la suflet, acest om imprevizibil și nonsalant, care ajunsese să fie un scandal în ochii politicienilor și gazetarilor de pe malul Dâmbovitiei, de cum pleca în străinătate făcea furori, repunând succese pe care nici un om cu mintea la cap nu și le putea explica, și dînd peste cap toate previziunile serviciilor secrete. Cît am fost prim-ministru nu am citit ziare; în fond, aveam la îndemână mijloace mult mai eficiente de a mă amuza sau de a mă indispuce. Nu m-am numărat printre politicienii voyeuristi ce se tocesc de dorul de a se vedea în oglinda presei, tresăltînd de mîndrie că sînt luați în seamă și suferind ca niste cîini cînd intră în conul de umbră al uitării. Un premier nu trebuie să citească ziarele sau să privească la televizor pentru a ști ce se petrece în țară; dispunînd de alte căi de informație, cel puțin într-o țară unde serviciile secrete chiar își fac treaba, un prim-ministru se raportează la presă doar în virtutea nevoii de a vedea dacă politica de cultivare a imaginii sale a fost eficientă sau nu. În rest,

170

MANDATUL MEU

comentariile si analizele gazetarilor nu au decît o însemnătate relativă, conjuncturală, în privinta deciziilor pe care le va lua; gazetarii care își închipuie că ceea ce scriu ei îl va ajuta pe premier să-si corecteze greselile cad în greseala de a crede că premierul se privește pe sine pornind de la ceea ce crede opinia publică despre el. Fals, „opinia publică” nu este decît eufemismul pe care îl folosim pentru a desemna incapacitatea oamenilor de a avea opinii proprii. Opinia publică este oala în care se varsă toate prejudecățile celor care stiu si gîndesc numai ce televiziunea le sugerează să stie si să gîndească. Iată de ce opinia publică reprezintă avansurile ipocrite pe care gazetarii le fac unui public fără de care ei nu ar mai exista. Ea este subterfugiul de care se folosesc politicienii pentru a le da impresia celor multi că ceea ce cred ei are vreo importanță. Numai că opinia publică nu creste de jos în sus, prin însumarea pas cu pas a părerilor oamenilor individuali, ci ea este indusă de sus în jos. dinspre mass-media către multime. Ea nu e o rezultată, ci vectorul unei orientări pornite dintr-un centru de putere. Cu exceptia campaniei electorale, nici unui politician nu-i pasă de umoarea colectivă a ignorantei populare. Mai mult, din punct de vedere politic, ceea ce crede opinia publică este perfect indiferent. Dacă as fi tinut seama de ce credea opinia publică despre războiul din Kosovo, guvernul meu ar fi trebuit să intre în război alături de Iugoslavia. Dacă as fi tinut seama de ce scriau gazetarii români atunci, astăzi România nu ar mai fi fost la un pas de a intra în NATO. Dacă as fi tinut seama de indignarea cu care liderii opozitiei învinuiau guvernul României că se pleacă servil în fata Occidentului agresor, ei nu ar mai fi avut sansa ca în timpul man-

171

datului lor România să intre în NATO. Un gazetar sau un politician care invocă opinia publică nu fac decît să se privească în oglindă, lăsînd impresia că se raportează la un curent de opinie independent de ei, trecînd însă sub tăcere faptul că tot ei l-au creat. Felul în care românii s-au raportat la războiul din Kosovo si la interventia NATO în Iugoslavia a fost rezultatul propagandei Structurilor. Statistic, 99% dintre români nu cunosc nimic despre cultura sîrbilor si despre istoria lor, afinitatea spirituală pe bază de cunoastere a poporului sîrb fiind nulă. Orice român stie înmiit mai mult despre cultura franceză sau germană decît despre cea sîrbă. si cu toate acestea, românii au fost solidari cu un popor pe care nu îl cunosteau, dar de care se simteau apropiati prin vecinătatea geografică si traditia ortodoxă. Cum de s-a putut întîmpla asta? Printr-o propagandă pornită de la un fapt incontestabil, si anume că interventia NATO era o nedreptate, o agresiune de nejustificat din punct de vedere moral si juridic. Dar de aici si pînă la crearea unei opinii publice ostile NATO-ului si doritoare a vedea România ca țară neutră, ruptă de orice bloc militar, era un drum lung. Acest drum a fost parcurs repede de oamenii Structurilor, fie ei gazetari, politicieni sau oameni de cultură. S-a invocat istoria comună, relatiile de prietenie dintre cele două țări si fondul comun spiritual, lucruri care, din perspectivă politică, nu au nici o importanță. si astfel s-a declansat solidaritatea unor români dezamăgiti că nu intraseră în NATO la Madrid în 1997, o solidaritate sporită de amănuntul că americanii făcuseră o greseală atacînd Iugoslavia. Cine spune că nu a fost o greseală? însusi generalul Clarke, comandantul Fortelor NATO în Kosovo, mi-a recunoscut-o. Cine a spus

172

MANDATUL MEU

că nu a fost o nedreptate? Numai că în politică, la fel ca în crestinism, nedreptatea e un cuvînt fără sens. Guvernul meu a fost neconditionat de partea NATO-ului din considerente politice, nu juridice si nici morale. si asta într-un ceas în care sansele României de intrare în NATO erau minime. Cînd am declarat în 1998 că problema integrării României în structurile NATO nu poate fi pusă decît cel mai devreme în anii 2002-2003, presedintele Constantinescu s-a simtit lezat de cinismul cu care minimalizam eforturile diplomatice pe care le desfășurase el în 1996-1997 pentru ca România să fie primită în NATO la summitul de la Madrid. Nu era o minimalizare, ci îndrăzneala de a spune lucrurilor pe nume, de a recunoaste o stare de fapt pe care Constantinescu

nu vroia să o accepte: România nu intra atunci în cărți, atât și nimic mai mult. Dar chiar dacă nu intram în cărți, România nu avea altă soluție. Gîin-dul că România ar putea fi o țară neutră nu îl poate avea decît un ignorant sau un om al Structurilor. Ca să fii neutru între două stînci uriașe, Occidentul și Rusia, trebuie să fii la rîndul tău un uriaș. Fără putere, nimeni nu poate fi neutru, căci nimeni nu poate fi independent în fața unei forte mai puternice decît el. Așa că România nu avea și nu are de ales.

Cam asta ar fi în privința relației mele cu presa. E de prisos să dau vina pe lipsa de profesionalism a gazetarilor spre a-mi justifica mie însumi proasta imagine pe care aceștia mi-au agățat-o de umeri. Vina a fost a mea, cu toate defectele, incontestabile, de care suferă lumea presei românești. E o constatare la înde-mîna oricui că în România gazetarii, în loc să informeze, comentează. Cum nici un comentariu nu poate fi neutru, căci a comenta înseamnă a lua atitudine, iar

173

atitudinea, ce să-i faci, e subiectivă, ziaristii sînt precum un cor polifonic în care fiecare cîntă pe legea lui. Numai că legea lui nu e informarea opiniei publice (mi-e și scîrbă să mai folosesc această expresie), ci supraviețuirea ziarului său. și cum să supraviețuiască un ziar dacă nu e vîndut? și cum să fie vîndut un ziar dacă cel care îl conduce nu este știut de public? și cum să fie el știut dacă nu atrage atenția? și cum să atragă atenția dacă nu este privit? și iată cum oamenii presei scrise sînt siliti să se transforme în moderatori de emisiuni televizate. Dacă îi întreb, îți răspund că sînt mînuitori de condei și formatori de opinie, și că dacă au ajuns într-un studio de televiziune e numai grație deontologiei gazetărești care le cere să informeze publicul sub orice chip, chiar și sub chipul meselor rotunde, în realitate sînt niste actori ca toți ceilalți, fiindcă știu că un ziar se vinde mai bine dacă cei care îl scriu au un statut de persoane publice cîștigat în urma faptului că sînt priviți. Ironia e că lucrurile nu se opresc aici. Pînă și cei care începuseră prin a fi oameni de televiziune ajung să fie directori de cotidiene, ex-ploatînd statutul de vedete pe care l-au cîpătat expu-nîndu-se vederii celor mulți. A fi vedetă înseamnă a fi la vedere, la vederea unui public care, fiindcă te vede des, îți cumpără și ziarul mai des. Nu vreau să fiu malitios, dar formatorii de opinie din România nu se recrutează din rîndul gazetarilor, deoarece ca să poți forma opinia altora trebuie să ai ceea ce televiziunea nu-ti poate da: autoritatea pe care ti-o dă competența, adică prestigiul. Doar atîta că prestigiul nu e totuși cu celebritatea pe care ti-o conferă ecranul televizorului.

în comparație cu morga intransigentă a analiștilor politici, neutralitatea cu care gazetarii se împăunează este măcar cu mult mai simpatică. Ei nu pretind că

174

MANDATUL MEU

știu mai mult decît politicianul ale cărui decizii le comentează. Cu mici excepții, firește, îmi amintesc de o emisiune la care am participat la ProTV în 1998, în compania gazetarilor Dumitru tinu și Cristian Tudor Popescu. Emisiunea semăna cu un interogatoriu nemilos, în care bietului premier i se cerea să-și facă mea culpa pentru dezastrul economic al țării. Scenariul după care se desfășura emisiunea aducea foarte aproape cu o anchetă de mare subtilitate psihologică, în cursul căreia anchetatul trebuia să tină piept unui tir încrucisat de întrebări, rostite alternativ de un politist rău și dezlăntuit, Cristian Tudor Popescu, hotărît să-l sfi-sie în numele dreptății și moralității pe amantul de prim-ministru care avusese proasta inspirație să vină la acea emisiune, și de un anchetator bun la suflet și milos, Dumitru tinu, în ale cărui priviri anchetatul simtea involuntar nevoia de a cersi îndurare și compasiune, în fața primului, anchetatul se apăra cu îndârjire, negînd, dezmintind și contraatacînd, pentru ca în fața celui de-al doilea să se înmoaie, coborînd garda și slăbindu-și vigilența, în virtutea unei porniri inconștiente de recunoscîntă față de tonul lui înțelegător și omenesc. Așa că se aștepta ca eu să ajung să-i dezvălui celui de-al doilea ceea ce primului nu i-as fi spus nici în somn. Pînă la urmă nici ei nu au aflat mai mult și nici eu nu cred că i-am convins că încercam să redresez o stare gravă a României, dar o stare pe care nu eu o creasem. știu că expresia pe care amîndoi ziaristii au fo-losit-o de cîteva ori a fost aceea de

„colaps economic". Reiesea din întrebările lor că România era pe butuci, făcută praf și tândări, că intrăm în colaps economic și financiar, și că sfârșitul e aproape. Am încercat să le spun că o țară nu poate intra niciodată în colaps, că,

175

da, ea poate trece printr-o criză financiară gravă, că, da, se poate ca blocajul financiar și inflația să întârzie cu luni plățirea salariilor, că, da, se poate ca somajul să crească ametitor și ca oamenii să înceapă să emigreze sau să migreze precum păsările călătoare, dar că de colaps nu se poate vorbi. O țară nu poate muri doar pentru că trece printr-o criză economică, oricât de gravă ar fi ea. O țară nu poate muri din cauza datoriilor sale, și am încercat să le spun că unul din curentele teoriei economice actuale chiar laudă „virtutile" datoriei unei țări. Degeaba, anchetatorii o tineau una și bună, iar impresia cu care rămânea un spectator era că sfârșitul țării e treabă de săptămîni și că, vai, de ce nu schimbă Radu Vasile locul cu unul din interlocutorii lui, căci se vedea de la o postă că cel de-al doilea e mult mai bun cunoscător și mai hotărît decît primul. „Ce nedreptate domnule", își spunea pesemne spectatorul, „cei care ar putea să conducă țara se multumesc să fie ziaristi, iar cei care totuși conduc țara nici de ziaristi nu ar fi buni!" Emisiunea s-a încheiat și fiecare s-a întors la treaba lui, eu cu imaginea unuia care nu vrea să spună adevărul, ei cu imaginea unora care îl stiau deja. Eu nu am cîștigat nimic din acea emisiune, ei au cîștigat un spor de imagine și de vînzare a ziarului. Dau exemplul acesta pentru a-i face pe români să înțeleagă că într-o emisiune televizată nu se poate întîmpla nimic altceva decît spectacol, un spectacol de pe urma căruia singurul lucru care se poate cîștiga sau pierde e imaginea. Nu am nimic cu ziaristii în cauză, dimpotrivă multe din articolele celor doi mi-au oglindit în chip obiectiv mandatul. De fapt, mai tuturor acestor directori de ziare și de posturi de televiziune le port o amintire plăcută, dar

176

MANDATUL MEU

nu pentru că m-ar fi lăudat, nici vorbă, ci pentru că am credința că fac o meserie ingrată într-o lume ingrată. Singurul pe care nu am putut să-l înțeleg niciodată este petre Minai Băcanu. Singura dată cînd l-am primit în audiență la Palatul Victoria ca să îi atrag atenția că atacurile neîntrerupte la care eram supus în paginile României libere erau de-a dreptul imorale prin minciunile continuate, omul acesta a făcut pe niznaiul, spunîndu-mi pur și simplu că nu stie despre ce este vorba. Vicepresedinte al Alianței Civice, un fel de Pigmalion dîmbovitean îndrăgostit de propria lui operă, Ciorbea, Băcanu și-a făcut din ziarul lui o tribună de luptă împotriva lui Radu Vasile. Un alt specimen ciudat a fost Emil Hurezeanu. Omul acesta cochetase o vreme cu ideea de a fi purtător de cuvînt al guvernului, dar nu reusise pentru simplul motiv că Valeriu Stoica își adusese omul lui, pe Ras van Popescu. Nereusita asta, pe care a pus-o în seama mea, a fost cauza unei ran-chiuni pe care Hurezeanu mi-a purtat-o în chip nemărturisit, dar pe care și-a exprimat-o direct și indirect în articolele pe care le-a scris în revista 22 și în comentariile făcute la Europa Liberă. Nici măcar nu ne cunosteam, nici măcar nu stia cine sînt, și cu toate acestea nu a ezitat să mă atace de cîte ori a avut prilejul. Dacă s-ar face o comparație între principalele ziare românești și publicațiile străine de renume—Le Monde, Le Figaro, New York Times, Corriere della Sera, The Independent sau Financial Times—s-ar constata imediat o diferență ca de la cer la pămînt. În oricare din aceste ziare primele pagini sînt dedicate exclusiv informațiilor de politică internă și externă, editorialelor și articolelor de specialitate. O informație delicată și discutabilă este prezentată simultan din mai multe puncte de ve-

177

dere, fără ca ziaristul să lase cumva să transpară vreo preferință sau atitudine în privința problemei aflate în discuție, în schimb, tot ce ține de domeniul senzationalului și al macabrelui este trecut undeva la coadă, în paginile 15-16-17. În România, lucrurile stau invers: senzationalul te izbeste din prima pagină, iar informația din ziare se află la limita ficțiunii, ea fiind atît de

comentată și analizată încât nu mai poți distinge informația propriu-zisă de opinia gazetarului care prezintă informația. și atunci cum să dai credit unor asemenea ziare în care din fiecare informație emană interesul gazetarului respectiv?

Mass-media românească ilustrează în modul cel mai spectaculos teoria Structurilor. Numai înțelegând bine această teorie și numai luând-o ca pe o realitate dată a României postdecembriste se poate înțelege atmosfera spirituală în care trăiesc românii astăzi. În același timp, numai tinând seama de tema Structurilor se poate prevedea viitorul comportament al oamenilor de presă din România. Oricum, va veni în curând ziua când mass-media românească va suferi o revoluție. Atunci vor lua naștere ziare și posturi de televiziune care vor ieși din umbra ficțiunii dictate de interesele derizorii ale celor care le conduc. Atunci vor apărea nume de referință ale gazetăriei românești, cărora li se va acorda un credit adevărat. Atunci nimeni nu va mai lua în seamă tabloidele de scandal și informațiile senzationale scrise cu literă de-o schioapă pe prima pagină. Până atunci însă, convingerea mea este că autorul exclusiv al degradării mentalității românilor este reprezentat de mass-media. Dar chiar și așa, convingerea mea neclintită este că nici un gazetar nu trebuie vreodată să fie sancționat pentru că și-a exprimat opinia, oricare ar fi ea!

l

178

MANDATUL MEU

SPP-ul, serviciile secrete

Un incident petrecut la Palatul Victoria, în cursul căruia Dan Iosif și alți câțiva revoluționari au forțat intrarea în guvern, mi-a atras atenția asupra stării precare în care se afla o altă instituție: SPP-ul. Gestul revoluționarilor se vroia un protest, dar nici astăzi nu știu pentru ce anume protestau. Nici ei de altfel nu știau prea bine, la început au cerut cu stăruință o audiență la prim-ministru, pe care de altfel o înscrisesem în agenda de lucru. Din nefericire pentru ei promisem o informație potrivit căreia ei vroiau cu totul altceva decât o simplă audiență. Pur și simplu vroiau să ajungă la etajul al treilea al clădirii guvernului și să se blocheze în incinta etajului, legându-se cu lanțuri. Atunci am decis să limitez numărul celor pe care urma să îi primesc în audiență la 2-3 persoane. Ciudat este că presa fusese deja anunțată. Așa că românii au avut parte în acea noapte de transmisii în direct din fata Palatului Victoria cu reporteri care comentau de la fata locului desfășurarea ostilităților, în realitate, nu era vorba de nici o ostilitate, ci de tupeul lui Dan Iosif care își închipuia că sediul guvernului e tarlăua lui proprie și că statutul de revoluționar îi dă voie să sfideze orice normă de securitate a guvernului. Dan Iosif a refuzat să vină în audiență la mine însoțit numai de două persoane. L-am chemat pe seful SPP de la guvern încercând să-i explic că nu eu îl apăr pe el, ci el pe mine: „Ce faceți? Duceți-vă și scoateți-i de acolo. Sau vreți să mă duc să-i scot eu?” „Domn' prim-ministru, se rezolvă, vă promit că până la miezul nopții vor pleca singuri!” Bineînțeles că nu au plecat, colonelul SPP fiind impasibil în încetineala și incompetența lui. Am sunat la SRI și am cerut o brigadă antitero ca să facă

179

ceea ce colonelul nu vroia să facă. Luptătorii antitero au venit și i-au scos fără multă vorbă pe revoluționari din sediul guvernului, în timpul manevrei de expulzare, Dan Iosif, impulsiv și coleric, a găsit de cuviință să spargă o sticlă și să se apere cu un ciob din ea. și asta se întâmpla nu într-un birt din Pantelimon, nu într-o încăierare de betivi în Gara de Nord, ci în sediul guvernului din România, în timpul altercației, înainte de a fi imobilizat, revoluționarul semidoct s-a tăiat din greșeală la o mână, punând totul pe seama atacului la care fusese supus și acuzând guvernul de violență. Mâna rănită i-a fost filmată și dată pe post. Efectul mediatic al acestei acțiuni în forță a fost nul, deoarece opinia publică încetase de mult să-l mai simpatizeze. Până la urmă au fost dați cu toții afară, iar a doua zi l-am sunat pe seful SPP-ului cerându-i demiterea colonelului SPP. Schimbarea s-a produs, dar interesant este că același om a fost repede adus în aceeași funcție după 2000. Prietenia lui declarată cu Dan Iosif i-a fost de folos asadar! Nimeni nu a luat nici o măsură penală față de acești revoluționari, nimeni nu s-a sesizat, nici Stoica și nici Parchetul, de

parcă era ceva firesc ca o mână de sclerati să pătrundă în sediul guvernului când vroiau și cum vroiau ei! Prea a fost tesut cu atât albă gestul acela al revolutionarilor! Reamintesc însă că am fost singurul care i-a ajutat cu adevărat pe revolutionari. Fără mine, legea pe baza căreia au primit brevetele și certificatele de revolutionar nu ar fi existat. Iată de ce Dan Iosif și ai lui ar fi trebuit să-mi fie recunoscători. Dar el, care se mai considera și politician — oare de ce nu mă miră deloc acest lucru? —, nu a catadicsit să o facă. Spun asta cu amărăciune, căci am fost tot timpul apropiat de revolutionari. Ca un amă-

180

MANDATUL MEU

nunt mai curînd sufletec, îmi amintesc că ultima întîlnire pe care am avut-o la Palatul Victoria înainte de demiterea mea a fost cu un grup de revolutionari din Timisoara. Printre ei se afla o fetiță rănită în zilele Revoluției, care nu se putea deplasa decît într-un cărucior de handicapat. I-am dăruit acestei fetițe o icoană din cele pe care le păstram în biroul meu. Acea fetiță a fost unul dintre puținii oameni pe care i-am primit chiar în biroul meu de premier.

Politicizarea cadrelor în SPP este masivă. Ea se datorează lui Constantinescu, dar și celor dinaintea lui, și mai ales celor de după el. În mod normal, un ofițer nu trebuie să fie implicat politic. Acești ofițeri ar trebui să fie un corp de profesioniști fără culoare politică și fără activități colaterale. Cînd am fost în vizită în SUA, am avut prilejul să văd la lucru cadrele Serviciului Secret (Secret Service), omologul american al SPP-ului. Toti fuseseră în trecut civili, practicaseră diverse meserii, dar o dată intrați în serviciul secret, gradul militar pe care îl căpătaseră le insufla un comportament profesionist cum la noi nu e de gîsit. Șeful echipei ce mi-a asigurat protecția era un fost profesor de colegiu. Omul care nu s-a dezlipit o clipă de lîngă mine era un negru de vreo 2 metri, degajat, surîzător și extrem de eficient, fost jucător profesionist de fotbal american. Eficacitatea lui era maximă. De pildă, cînd mergeam pe coridoarele diverselor institutii (inclusiv Casa Albă), negrul îi dădea la o parte fără menajamente pe cei întîlniți în cale, lipindu-i pur și simplu de peretele clădirii pentru a-mi face loc, iar în timpul acesta, tot numai zîmbet, le spunea un simplu „sorry!”. Culmea e că nimeni nu protesta, americanii avînd o disciplină civică și o bunăvoință uimitoare. Cînd circulam pe so-

181

sea, într-un trafic extraordinar, mașinile erau silite să se urce pe spațiile verzi de dincolo de trotuare pentru a face loc coloanei oficiale. La fel, nimănui nu i se părea un lucru anormal să fie deranjat din drum de o coloană de mașini de protocol. Toti acești agenți de pază nu aveau culoare politică, nu făceau afaceri și nici nu aveau de gînd să facă. Erau degajați și siguri pe statutul lor, căci stiau că schimbarea administrației americane nu le influența cu nimic locul de muncă.

Oricine ar fi fost presedinte la Casa Albă, ei tot același lucru ar fi făcut. Dar la noi? La noi fiecare schimbare a puterii e urmată de un cutremur în SPP. Cad capete și se ridică peste noapte altele în loc, apoi cei retrași revin și capetele căzute se întorc din nou. România e țara în care, fără nici o exagerare, poți deveni general SPP în mai puțin de patru ani de zile, un interval suficient pentru a te chivernisi în așa fel încît noua putere să nu prea mai aibă ce să-ti facă.

Orice serviciu de informație din România suferă de un mare cusur, acela că în continuare serviciile au rămas exponentul cel mai bine conservat al Structurilor. Cele trei guverne care s-au perindat la putere între 1996 și 2000 nu au putut clinti din curgerea ei magma subterană a mentalității de clasă și habitusurile unor ofițeri care au rămas cu mințile și cu sufletul în vremea de dinainte de 1989, o vreme cînd ofițerii de securitate se considerau singurii români cu adevărat patrioți, în vreme ce restul românilor erau, în ochii lor, o masă de potențiali trădători care trebuiau verificați și supravegheați în mod preventiv. Meteahna asta de mentalitate s-a păstrat și astăzi. Ofițerii serviciilor secrete trăiesc cu convingerea că ei alcătuiesc o castă de români adevărați, inteligenți și iscusiti, cînd de fapt gradul de inteligență al ofițerilor este îngrijorător de scăzut.

182

MANDATUL MEU

Marea dramă e că trei sferturi din munca ofiterilor de securitate din România se irosește în chestiuni care nu au nici o legătură cu siguranța statului. Cît am fost prim-ministru, toate informațiile pe care le primeam erau de o superficialitate înmărmuritoare, și nu puteai să nu te întrebi aflîndu-le ce rost au de fapt serviciile secrete în România. Costin Georgescu, directorul SRI din timpul lui Constantinescu, nu-mi spunea decît ce vroia el să-mi spună. Mi s-a întîmplat deseori să simt sînd de vorbă cu el că stia mai mult decît îmi spunea el într-o chestiune. Cel căruia îi furniza informațiile fierbinti era presedintele Constantinescu. În rest, lăsînd la o parte drama unui premier care a trăit cu convingerea că SRI e o expresie a Structurilor, Costin Georgescu nu a putut să restructureze SRI, nu a putut să schimbe mentalitatea de castă a ofiterilor de acolo și, de aceea, mă întreb cît de informat era la rîndul lui de subalternii lui. Nu vreau să dramatizez, nu vreau să se creadă că există niscaiva informații secrete pe care numai SRI le stia și pe care Costin Georgescu nu le putea afla. E vorba doar de fidelitatea acestor ofiteri SRI față de seful lor dintr-o perioadă sau alta.

Gînditi-vă că majoritatea ofiterilor dintr-un serviciu secret lucrează toată viața și ies la pensie fără să fi aflat măcar o informație despre care să poată spune că e secret de stat sau informație ultrasecretă. Ceea ce nu-i împiedică pe ofiterii SRI să aibă fișiere întregi cu dosare considerate secrete. Iar cînd deschizi și vezi ce se află în ele te apucă rîsul. Fraude fiscale de cîteva miliarde de lei, oameni de afaceri străini care au prejudiciat statul român cu milioane de dolari, interceptări telefonice oficiale etc. în schimb, cînd e vorba de pagube uriașe, cum a fost jefuirea Bancorexului sau prăbusirea FNI,

183

nu află nici un dosar care să te lămurească ce s-a întîmplat de fapt. Explicatia e simplă: pînă în 1996 serviciile secrete și puterea politică au lucrat mîna în mîna, unii furnizau informația și ceilalți luau decizii, în avantajul ambelor părți, în rest, obsesia secretelor de stat e o trăsătură de caracter a românilor. E bine să ne lepădăm de obiceiul de a privi serviciile secrete ca pe niste alambicuri de taină la care nu au acces decît cei privilegiați. În schimb, există o castă a fostilor ofiteri de securitate care au folosit informațiile obținute în timpul muncii lor în scop personal, intimidînd și sânta-jînd oponenții care aveau nenorocul să se pună de-a curmezisul afacerilor și intereselor lor politice. Această castă a ofiterilor de informații cu educație comunistă se consideră instanta morală și patriotică a României. Această castă e activă și nu va dispărea decît după 2008, căci abia atunci se va putea vorbi de o dizolvare treptată a ceea ce eu numesc în această carte Structuri. Pînă atunci, ele își vor vedea de treabă îmbogătindu-se, pros-perînd și străduindu-se să scape de obisnuința de a gîndi care le-a fost inculcată pe timpul comunismului. Abia cînd serviciile secrete vor fi înzestrate numai cu cadre tinere, abia atunci se va putea vorbi de o primenire a serviciilor de informații. Pragul acesta de vîrstă, de 35 de ani, este valabil pentru toate domeniile societății românești. Doar cei care nu au astăzi 35 de ani vor putea alcătui într-o zi o societate care să nu mai fie viciată de tarele mentalității de castă comunistă. După calculul meu asta nu se va petrece mai devreme de 2008. Pînă atunci, serviciile secrete vor continua să intimideze, să intervină în viața intimă a oamenilor și să influențeze conduita politicianilor pe scena românească. Cît privește SIE, el a scăpat pînă acum controlului vreunui factor politic. Harnagea putea să fie orice, dar

184

MANDATUL MEU

nu seful SIE. De fapt, nici nu a avut de-a face cu acest serviciu. Fost sofer, timp de doi ani, la Fundatia Soros, de unde seful lui, Alin Teodorescu, l-a dat afară, s-a aciuat la România liberă. De aici Petre Mihai Băcanu l-a plasat în anturajul lui Constantinescu, la Fundatia Pentru Democratie. Cu omul acesta, bon viveur, cu buze groase și senzuale, trădînd aplecări spre bucuriile vietii și nu spre împlinirile profesionale ale unei munci de informare, nu m-am întîlnit decît de două ori în afara întrunirilor CSAT-ului și nu am făcut decît să ne întretinem amical asupra unor chestiuni care nu aveau nici o legătură cu serviciul pe care îl conducea. Ca premier, alături de el am trăit cu

impresia că România nu are un serviciu de informații externe. Sînt sigur că omul a tronat patru ani de zile peste o instituție asupra căreia nu a putut să exercite nici un control. În schimb, a fost activ în „grupul economic” al lui Constantinescu, alături de Radu Sârbu, Dorin Marian și Bazară. Chiar și fără un șef pe măsură, SIE îmi furniza analize de obicei excelente. Este o certitudine că acolo există profesioniști de clasă. Din păcate, eu nu am reușit să intru în contact direct cu ei.

Sindicatele

îndată după 1989, toate sindicatele care au luat naștere în România s-au înființat din entuziasm și din bună intenție. Oamenii simteau nevoia să strîngă rîndurile pentru a-și apăra interesele. Numai că entuziasmul s-a transformat cu timpul în calcul politic, iar intenția, oricît de bună o fi fost ea la început, a lăsat locul dorinței de parvenire socială și politică. Eu însumi am fost membru fondator al sindicatului Solidaritatea

185

Universitară în ASE și îmi amintesc foarte bine naivitatea cu care îmi închipuiam că o asemenea organizație avea să apere interesele și statutul profesorilor. Cu timpul, micile sindicate s-au grupat în altele mai mari și au apărut confederațiile, formațiuni mastodontice menite a apăra interesele angajaților. Rezultatul a fost însă că ele au devenit niște frîne uriase, întîrziind cu ani de zile declanșarea reformei în România. „Nu ne vindem țara!” a fost vîrful de lance al valului de inerție care blocase mintea sindicalistilor români. Liderii lor au învățat repede că presiunea exercitată asupra unei puteri tot atît de inerte ca și a lor putea servi ca pîrghie de propulsare personală și ca trambulină de lansare în-tr-o carieră politică. Totul făcut cu consimțământul puterii pedeseriste. Mijloacele pe care le are la îndemînă o putere politică pentru a anihila o mișcare sindicală sînt aceleași ca în cazul anihilării presei: persuasiunea rațională, exercitarea de presiuni neconvenționale asupra liderilor sindicali și oferirea de avantaje personale. PDSR s-a folosit din plin de cel de-al treilea mijloc. Eu iarăși am făcut greșeala de a nu recurge decît la primul dintre ele, convingerea prin negocieri, mijloc din păcate ineficient în fața unor oameni care vroiau să mai aibă locuri de muncă încă un an cu pretul ca mai apoi, alături de ei, să nu mai aibă locuri de muncă alte cîteva milioane de oameni, aceia care trebuiau să suporte întreținerea celor dintîi. Liderii sindicali nu puteau înțelege un adevăr elementar, repetat de atîtea ori și uitat de și mai multe ori, acela că o putere care îi protejează pe săraci va spori numărul lor.

Cum nu am înțeles să mă folosesc de celelalte două mijloace de anihilare a sindicalistilor, în mandatul meu s-au înregistrat cele mai multe mișcări sindicale, greve

186

MANDATUL MEU

și manifestații, totul culminînd cu unda de șoc a mine-riadei din ianuarie 1999. Din acest punct de vedere, dacă guvernul Năstase are un merit este că a decapitat definitiv mișcarea sindicală. Cum? Prin cele două mijloace pe care o putere le are la îndemînă, dar pe care eu am ezitat să le folosesc. Ce lider sindical ar putea rezista tentației de a intra în politică, intrare înlesnită de garanția că numele lui va fi trecut pe unul din locurile eligibile ale listelor electorale? Da, meritul guvernului Adrian Năstase este incontestabil, căci așa s-a încheiat povestea unor sindicate care au frînat ani de zile procesul de schimbare a României. Numai că ceea ce PDSR a făcut după 2000 nu a înțeles să facă pînă în 1996. Pînă în 1996, puterea pedeseristă a acceptat să cocheteze cu sindicatele încurajîndu-le în rolul lor de șantajisti sociali, acela de a cere fără scrupule protecție socială gratuită într-o țară în care nu exista așa ceva, firește în schimbul unei guvernări linistite. O țară cu oameni ce scandează întruna că vor să muncească fără să realizeze că de munca lor societatea nu mai avea nevoie. Asta a fost drama primului deceniu postde-cembrist din istoria României, că românii au fost siliti să accepte ideea că meserii ce se bucurau de căutare odată deveniseră peste noapte inutile, și că marea parte a proletarilor din România erau pur și simplu o povară pentru bugetul național. Omeneste, amănuntul acesta e revoltător. Cum să spui miilor de muncitori că sînt o povară? Economic însă, situația era fără echivoc. Acești oameni erau de prisos, și orice putere ar fi respirat usurată dacă în România nu ar fi existat niciodată atîtea ramuri industriale ce

functionau în gol. Cititorul care mă va învinui de cinism parcurgînd aceste rînduri scapă din vedere situația eminamente cini-

187

că în care omenirea a ajuns în prezent. Această situație poate fi caracterizată pe scurt ca acel ceas din istoria omenirii în care banii sînt mai importanți decît oamenii. E cineva care să nu știe că atunci cînd se pune la punct un proiect, indiferent în ce domeniu, prima întrebare care stă pe buzele tuturor este cea a banilor, nu cea a oamenilor? Se mai îndoiește cineva astăzi că o dată banii găsiți, oameni care să ducă la îndeplinire proiectul se vor găsi negresit? Tocmai acesta e cinismul suprem în care omenirea s-a blocat. Trăim într-o lume în care banii sînt prea puțini iar oamenii prea mulți, ne miscăm într-o epocă în care oamenii se îndreaptă către bani și nu invers. Iar sindicatele vroiau să ignore acest implacabil cinism. Nu acceptau schimbarea și nu acceptau concurența. Cum nici patronii și oamenii de afaceri români, exponenți ai Structurilor, nu vroiau să renunțe la monopolul exercitat de sectoarele de stat asupra pieței din România. Pînă în 1996, puterea pe-deseristă a păstrat monopolul statului asupra pieței din România și a avut grijă ca oamenii de afaceri care s-au ivit să facă parte din rîndurile ei. Statu-quo-\A era astfel asigurat, oamenii Structurilor fiind atît în putere cît și în afaceri. Mai rămîneau sindicatele. Ele au fost ținute în frîu pentru că liderilor lor li s-a oferit ceea ce vroiau. Statut de politicieni sau de patroni de SRL-uri. Astfel s-a păstrat aparenta unei piețe românești libere, în care, culmea, mai exista și concurență loială. Ce cinism mai deplin poți dovedi ca atunci cînd emiți exigenta ipocrită cum că o concurență nu e bună decît dacă e loială? Ipocrizia, și aici nu e vorba de piața românească, ci de orice piață din lume, asadar ipocrizia vine din aceea că se crede că o concurență loială presupune respectarea unor reguli de toate părțile prinse în jocul con-

188

MANDATUL MEU

curenței. Cu alte cuvinte, ești un concurent loial în măsura în care respecti regulile de desfășurare a concurenței. Folosirea unui termen moral ca acela de „loial” în domeniul economiei este semnul cel mai grăitor al ipocriziei. Cine este loial nu va concura niciodată cu cel căruia îi este loial. Dar cei care își sînt neloiali, aceia vor concura între ei pînă la moarte. Notiunea de concurență, excluzînd posibilitatea loialității între concurenți, dovedește că progresul omenirii are ca sursă vîna înnăscută și indelebilă a egoismului. Sîntem răi de la natură, de aceea concurăm. Iar un stat e cu atît mai democratic cu cît știe să îngrădească neloialitatea înnăscută a oamenilor prin norme a căror strictete nu lasă loc de subterfugii. După „opinie publică”, nu cunosc o expresie mai absurdă ca aceea de „concurență loială”. Numai că sindicatele și patronii de carton ai PDSR-ului nu vroiau nici un fel de concurență, fie ea de tot neloială sau doar parțial neloială, adică democratică. Pentru ei singura concurență era cea loială, adică inexistentă, căci vroiau monopolul total, cu excluderea oricărei idei de concurență, sub pretextul că România va deveni piața de consum și de rebuturi a produselor occidentale. Gîndul că firmele străine vor pătrunde pe piața românească îi înnebunea, fiindcă știau că nu puteau face față unei concurențe acerbe și nemiloase, o concurență care avea orice altă însușire în afara celei de a fi una loială.

Cînd am venit la putere, m-am pomenit în fața unor lideri sindicali care fuseseră obișnuiți să santajeze puterea și în fața unui patronat român obișnuit să fie sprijinit de putere în efortul de a exclude firmele străine de pe piața românească. În al treilea rînd, sistemul bancar, pradă furtului mascat sub formă de credite neram-

189

bursabile și neperformante, era la pămînt. Bancorexul nu mai putea fi salvat, se furase prea mult din el, iar rețeaua bancară românească, vlăguită și stoarsă, era cu un picior în groapă. Cînd am declarat odată presei că în România nu mai este nimic de furat, am fost învinuit de cinism. Cinism sau nu, mi-era limpede că urma să guvernez peste o Românie din care se furase cam totul. Așa că prins între sindicate, patronat și bănci ineficiente, guvernul meu a trebuit să danseze pe sîrmă,

stiind că dacã nu declanseazã reforma haosul economic si financiar va creste fãrã stavilã, în acest dans pe sîrmã, sindicatele, sprijinite de opozitie, au jucat rolul spectatorului care dã brînci dansatorului, în ciuda moratoriului pe sase luni încheiat cu principalele confederatii sindicale, guvernul meu a fost supus celor mai puternice presiuni de stradã de care a avut parte vreun guvern postdecembrist. Restructurarea pe care au început-o Bãnescu în SNCFR si Berceanu la Renel, Romgaz si în industria mineritului a semãnat cu niste opinteli sisifice în fata unor sindicate care tineau cu dintii de avantajele lor. stiau cã dacã amenintã cu greve si manifestatii, tulburînd ordinea publicã în tarã, guvernul va ceda imediat, acceptînd subventii. Nu a fost însã cazul. Am introdus mãsuri antipopulare pentru cã altfel nu se mai putea. Privatizãrile Romtelecom-ului, Petromi-diei, Daciei, ale BRD si Bancpost, precum si lichidarea Bancorexului au constituit trepte esentiale în declansarea reformei în România. Dar aceste trepte au fost strãbătute cu pretul unor presiuni infernale. Chiar si asa, nu am recurs la mijlocul anihilãrii sindicatelor. Dacã, omeneste vorbind, refuzul meu de a neutraliza miscarea sindicalã a fost un merit, din punct de vedere politic a fost o gresealã. Greseala aceasta a dus la declansarea

190

MANDATUL MEU

ultimelor douã mineriade. Unul din aspectele cele mai neplãcute ale functiei de premier e cã toti liderii sindicalii, oricît le-as fi repetat cã ministrii de resort sînt singurii în mãsurã sã negocieze acordul cu diversele sindicate, tineau mortis sã vorbeascã cu prim-ministrul. Reminiscentã a imaginii paternaliste pe care o aveau despre mecanismul puterii, acesti lideri îsi închipuiau cã eu pot da ordin ministrilor mei sã facã asa cum le spun eu sã facã, credeau cã prim-ministrul era primul dintre ministri, de parcã ceilalti s-ar fi însiruit sub mine în ordine numericã, al doilea ministru, al treilea si tot asa. Credeau prin urmare cã eu sînt mai-marele peste ei, cã eu detin puterea si cã pot sã-mi tratez ministrii ca pe niste argati aflatii în subordinea mea. Mi-am irosit sute de ore în cele mai aiuritoare discutii cu toti liderii sindicatelor din România. Am petrecut zile în care stãteam chiar si zece ore la Palatul Victoria negociînd cu liderii sindicalii. Rezultatul era cam de fiecare datã acelasi. Iesiti din Palat, toti liderii declarau cã guvernul cautã sã-i ducã de nas si cã nu existã o vointã politicã realã de a face o reformã în România. Nu întelegeau cã reformã în România, dacã era sã se facã, nu se putea face, cel mai adesea, decît împotriva lor. îmi amintesc de vorbele lui Dumitru Costin, liderul Blocului National Sindical, care a declarat odatã presei: „Iar ne-a pãcãlit Radu Vasile!" Eram învinuit cã transformam orice negociere într-o suetã amicalã, abãtînd atentia liderilor spre probleme colaterale, lipsite de importantã. Dar ce puteam face în fata acelor campioni ai încãpãtînãrii? Discutiile aveau loc de 3-4 ori pe lunã. Ministrii pe care îi însãrcinasem sã poarte negocieri erau Berceanu, Bãnescu si Remes. Dupã care venea rîndul meu, tot de 3-4 ori pe lunã. în loc sã mã ocup de

191

atributiile mele, eram silit sã stau la taclale cu liderii sindicalii, reusind cam de fiecare datã sã-i linistesc, sã-i fac sã înteleagã cã reforma se face cu mãsuri antipopulare, drastice si neîndurãtoare, dar cã fãrã aceste mãsuri sindicatele vor dispãrea o datã cu economia. Cît timp am putut sã-mi pierd cu sindicatele, cîti nervi a trebuit sã-mi consum si cîtã rãbdare a trebuit sã descopãr în mine ca sã las impresia cã negociez niste lucruri care de fapt nu erau de negociat! Mi-a lipsit însã cineva care sã stãpîneascã arta combinatiilor de culise (asa cum a fost Hrebenciuc pentru Vãcãroiu). De aceea am avut parte de atîtea greve si manifestatii, si tot de aceea sindicatele, sprijinite direct de opozitie, au reusit sã creeze impresia cã tara e neguvernabilã, cã România e în pragul dezastrului si cã e musai nevoie de alegeri anticipate spre a mai salva ceva din paragina economicã a tãrii. Dar de discutat am discutat pînã în pînzele albe cu toti. Cu Ion Popescu, liderul Federatiei Meridian, a cãrui vizitã o primeam des în cabinetul meu de la Palatul Victoria, la insistentele cãruia am fãcut o vizitã la minele de cupru de la Bãlan, desi stiam foarte bine cã zona e calamitatã economic si cã Bãlanul era un oras mort, fiind legat exclusiv de minerit. Am discutat cu Pa vel Todoran, liderul CNSLR Frãtia, un om moderat si totusi foarte încãpãtînat. Am discutat

cu Dumitru Costin si Matei Brătianu, lideri cu un orizont mai larg de cunostinte, ale căror propuneri le-am acceptat uneori partial. si am discutat si cu Bogdan Hossu, a cărui limbutie răspicată si belicoasă preschimba orice dezbatere într-un monolog amenintător la capătul căruia s-ar fi părut că prim-ministrului nu-i mai rămânea decît să-si dea demisia. Iar la sfîrsitul tuturor acestor discutii ne despărteam convinsi că mare

192

MANDATUL MEU

lucru nu s-a rezolvat, dar că totusi fiecare își făcuse datoria; eu linistindu-i, ei multumiti că se întretinuseră cu premierul. M-am străduit tot timpul să detensioneze atmosfera, să descretesc fruntile si să nu las negocierile să alunece în conflicte personale de netrecut, învățasem să mă folosesc de orice amănunt, să mă agăț de orice pretext, ca să relaxez tensiunea psihică si să-i îmbunesc pe liderii sindicali, îmi amintesc că în timpul unui miting în fata guvernului, organizat de syndicatele soferilor în încercarea de a împiedica mărirea pretului benzinei, unul din lideri, dezlăntuit de atîta furie împotriva guvernului, a spus la porta-voce că va trece cu roata masinii peste capul lui Radu Vasile. Peste puțin timp l-am primit pe el si pe delegatia liderilor sindicali în Palatul Victoria. Aflasem din pură întâmplare de amenintarea acelui domn Palade, fiindcă unul din consilierii mei se nimerise să treacă pe acolo chiar în momentul în care liderul își profera amenintarea. Am dat mîna cu toti liderii, ne-am asezat față în față la masă si am început imediat într-un stil premeditat pompos spre a schimba imediat tonul: „Azi vom vorbi despre problematica conducerii auto în Bucuresti si în țară. Iată, aici se află domnul Palade care a declarat cu puțin timp mai devreme că vrea să treacă cu roata masinii peste capul prim-ministrului! Domnule, îti stau la dispozitie, te rog să treci cu roata peste capul meu!" Luat pe nepregătite, liderul a căutat să nege, disculpîn-du-se, afirmînd că nu a spus asa ceva. „Cum, domnule, crezi că noi nu avem servicii, crezi că e ceva să nu stiu din tot ceea ce spuneti voi la un miting?" Nici vorbă ca serviciile secrete să-mi fi oferit o asemenea informatie, dar trebuia să-i fac să se înțeleagă că se află în fata unui prim-ministru stăpîn pe toate pîrghiile infor-

193

mative din țară, un om foarte puternic, dar amabil, care îi primea pe sindicalisti doar spre a le face un hatîr. Clipa aceea a fost hotărîtoare pentru climatul în care s-au desfășurat în continuare negocierile. Ce a urmat după aceea a fost pură rutină, însă momentul de început a fost cel care a transformat o discutie aprinsă într-o negociere civilizată, purtată de niste spirite brusc domolite, în fata liderilor sindicali, oameni simpli în majoritatea lor, ceea ce dă cîstig de cauză unui politician este tot simplitatea. Dacă le vorbesti simplu si te porti cu simplitate, rezultatele la care ajungi depășesc cu mult pe cele pe care le-ai obtine dacă te-ai încurca în teorii si în discutii de amănunt tehnic. Multă îndrăzneală si simplitate maximă, astea sînt cheile succesului. Dacă Bă-sescu a reusit să miste lucrurile din loc în transporturi este gratie acestei îndrăzneli simple cu care a stiut să le vorbească liderilor respectivi. E singurul ministru pe care l-am văzut coborînd din masină, fără nici o pază de corp, în mijlocul unui miting al muncitorilor de la SNCFR. A stat de vorbă cu ei de la egal la egal si nimeni nu s-a atins cu un deget de el, desi spiritele muncitorilor erau încinse. Cîti oameni politici se pot mîndri cu asemenea isprăvi?

Pentru a conduce o țară ca prim-ministru ai nevoie de 300-400 de oameni. Atît si nimic mai mult. E vorba de puterea pe care o delegi celor de sub tine, putere ce poate fi foarte eficientă dacă acei oameni îti sînt loiali. Un prim-ministru care are putere asupra ministrilor din cabinetul lui, asupra prefectilor, sefilor din parchet, din politie, din serviciile secrete si din armată poate conduce fără bătaie de cap o țară. Numai că eu nu am avut privilegiul de a avea chiar si atîta oameni, chiar si numai 300-400, care să-mi fie loiali si dispusi

194

MANDATUL MEU

să mă asculte. Ministrii nu erau numiti de mine si nu îi puteam schimba. Prefectii fuseseră numiti înainte de venirea mea la putere. Cît despre ceilalti sefi, acestia erau în cea mai mare parte fie

exponenti ai Structurilor, fie niste pretinsi sefi, incapabili de a conduce institutiile pe care le aveau în subordine. De aceea e o minune că am putut să domolesc într-o oarecare măsură răbufnirile sindicale, într-un moment în care toti cereau bani, iar România trebuia să plătească datoria externă. Privind retrospectiv, nu pot să nu pun în lumină o trăsătură foarte interesantă ce deosebeste liderii politici de cei sindicali, în vreme ce în rîndul celor dintîi domnește o uniformizare îngrijorătoare, cei din a doua categorie posedă personalități mult mai pregnante. Altfel spus, lumea politică românească duce o lipsă acută de personalități marcante, în timp ce lumea sindicală a dat la iveală numerosi lideri adevărați. Cel puțin eu am negociat cu oameni iesiti din comun, cu caractere inconfundabile si usor de recunoscut. Hossu nu poate fi confundat cu Dumitru Costin si nici Bră-tianu cu Chirită. În schimb, politicienii români sînt in-tersanjabili, mutarea unuia în locul altuia neschimbînd aproape cu nimic datele politicii românești.

Relatiile cu străinătatea si institutiile financiare

Vizite de stat. Cît am fost prim-ministru, am privit politica externă ca pe o prioritate. A fost poate latura cea mai plină de succese a activității mele. Din păcate pentru cititorul român, unele dintre aceste succese nu pot să fie făcute publice. Cultura mea istorică, cunoasterea apropiată a istoriei europene, cunostintele

195

mele doctrinare privind marile religii monoteiste, faptul că pot vorbi curent franceza, engleza si italiana si pot înțelege bine rusa, usurinta cu care pot să nu tin seama de protocol mi-au permis ca în întîlnirile cu omologii mei străini să ajung la înțelegeri ce păreau imposibile la început. stiu, sună emfatic, dar acesta e adevărul. Am fost autorul mai multor premiere în cadrul unor vizite oficiale. De pildă, discutia privată cu Sfîntul Părinte la Vatican a depășit cu mult durata fixată, în conditiile în care Vaticanul are un protocol extrem de strict ce nu îngăduie abateri de la prevederile lui; întîlnirea oficială cu premierul israelian Benjamin Netanyahu s-a prelungit, la propunerea sa, la locuinta lui privată; am discutat între patru ochi cu Putin fără translator timp de trei ore; am luat masa în afara programului oficial cu premierul maghiar Viktor Or-bân într-unul din restaurantele din Budapesta; am fost decorat cu Ordinul National al Legiunii de Onoare, cu gradul de Mare Ofiter, în situatia în care numărul românilor avînd acest rang este infim; si multe altele. Toate acestea sînt dovezi irefutabile ale felului în care am stiut să abordez politica externă. Factorul extern a fost si continuă să fie una din determinantele esentiale ale existentei României. Dacă nu toate, aproape toate evenimentele-cheie, momentele de răscruce ale devenirii românești, au avut drept explicatie si cauză fundamentală un factor extern. Cînd am devenit prim-ministru, aveam deja în minte un plan de politică externă. Din păcate, nu am reusit să duc pînă la capăt ceea ce mi-am propus; pe de o parte, din cauza răstimpului scurt, pe de altă parte, pentru că, în afara mea, atributiile de politică externă apartineau ministrului de externe si presedintelui statului.

Ne-

196

MANDATUL MEU

cazul în România este fie că Ministerul de Externe este apropiat presedintelui, si atunci prim-ministrului îi revine un rol secundar în diplomatie, fie că ministrul de externe înțelege să fie cu adevărat un membru al guvernului, si atunci presedintele este cel care se simte mar-ginalizat, reactionînd în consecință. Aceasta e o realitate românească de care oricine ajunge într-o astfel de pozitie trebuie să tină seama. Asa s-a întîmplat si în cazul conflictului meu cu Constantinescu. Presedintele se vroia singurul protagonist pe scena politicii externe. De fapt una din plăsmuirile cele mai dragi ale mintii presedintelui a fost cea de „lider regional”. O sintagmă ce a repetat-o pînă la satietate. Părea că înfloreste numai la pronuntarea acestor cuvinte. De unde îi venise această idee, nu stiu. Dacă totusi nu s-a ajuns la o confuzie generală în acel timp este pentru că politica externă românească a avut si are o singură cale de urmat: integrarea în NATO si în Uniunea Europeană.

După prăbusirea comunismului, în lumea unipolară rezultată, capacitatea de manevră diplomatică

a mai tuturor țărilor mici și mari a fost drastic redusă. SUA, singura hiperputere de azi, se află într-o poziție care îi conferă nu numai avantaje, dar și dezavantaje. Nu s-a mai întâmplat niciodată în istoria umanității ca o țară să acceadă la o asemenea putere, de aici și consecințele imprevizibile care pot rezulta în urma acestui statut privilegiat, care, oricât de privilegiat ar fi, este expus multor pericole. Una din consecințele negative ale acestei poziții ar putea fi, de pildă, o transformare de esență a SUA, transformare care se va petrece insidios, treptat, prin felurite „măsuri necesare” de securitate, toate luate sub impactul unor factori externi. Ele pot limita serios libertatea și principiile americane.

197

Valorile americane ar putea fi astfel puse sub semnul întrebării. Rîndurile acestea le scriu după 11 septembrie 2001. Evoluția Americii de după 11 septembrie m-a condus la acest gând. Și lucrurile sînt abia la început în privința SUA, chiar dacă dominația ei asupra lumii este cvasitotală.

România, aflîndu-se la coada fostelor țări europene, trebuia să mizeze din răspuneri pe factorul extern. De aceea, ea trebuia să facă gesturi pe care fostele surori comuniste, care astăzi sînt acceptate defacto în structurile europene și euroatlantice, nici nu se gîndesc să le facă. De fapt, destinul României a fost întotdeauna acela de a trebui să-și demonstreze în forme cît mai exagerate fidelitatea față de una sau alta din puterile dominante. Domnitorii români de odinioară dădeau fuga la Istanbul ca să-și demonstreze fidelitatea față de Sublima Poartă, fidelitate ce presupunea cheltuirea unor mari sume de bani. Dacă în timp obligațiile țărilor române au crescut atît de mult față de Poartă, acest lucru s-a datorat în primul rînd românilor și nu turcilor.

Exploatarea economică a țărilor române, o exploatare făcută în manieră orientală, oscilînd între abuz și nepăsare, a fost astfel mai eficace pentru turci chiar decît o ocupare directă. Cu excepția perioadei dintre 1859 și 1939, această stare de lucruri s-a accentuat, în anii comunismului era îndeajuns ca la Moscova să bată un vînt rece și cîteva personaje sus-puse comuniste să tusească, ca la București liderii comunisti să cadă la pat răpuși de pneumonie. Astăzi moda s-a schimbat doar în privința sursei de unde ne vine răceala, în rest pneumonia continuă să facă ravagii în București. „Săritul peste cal” este poate expresia cea mai potrivită pentru a descrie maniera în care cea mai mare parte

198

MANDATUL MEU

a liderilor politici români au înțeles și înțeleg să răspundă exigențelor străine. Exercițiul dublului limbaj a atins astăzi la reprezentanții Partidului Structurilor din România cote extraordinare. Unii dintre ei au împins virtuozitatea acestui exercițiu la un nivel atît de înalt încît pot avea simultan în minte două idei contrare în care cred cu aceeași tărie, fiind sincer convinși de ele. Numai că pe una o împărtășesc partenerilor externi, iar pe cealaltă o aplică în țară. De aici neîncrederea occidentalilor în politica românească, și tot de aici deficitul de imagine al României.

Cînd am devenit prim-ministru, am fost obligat să fac eforturi serioase de depășire a deficitului de imagine al României, deficit provocat de blocarea reformei în România aproape timp de trei ani de zile, între sfîrșitul anului 1995 și începutul anului 1998. Am intenționat formarea unui triunghi strategic România-Is-rael-Turcia, care să dea României o pondere regională semnificativă, fără însă a deranja sensibilitatea Greciei, în paralel, am tintit spre refacerea unor relații ce rămăseseră suspendate după 1989, mă gîndesc în primul rînd la China și la Rusia, în timpul mandatului meu, un obiectiv esențial a fost întărirea prezentei economice a României în țările din Uniunea Europeană, în primul rînd în Franța și Germania, dar și în Italia și Marea Britanică, al căror interes economic în partea Europei de Est era secundar, într-un răstimp scurt am reușit acest lucru:

Franța a devenit principalul investitor străin în România, companiile franceze de nivel internațional fiind prezente în România, Germania a făcut progrese notabile în acest sens, prin prezenta unor firme precum Continental, Krupp, Siemens. Recunosc însă că Germania a privit cu reticentă și posibi-

199

litățile oferite de România, din cauză că germanii erau nemulțumiți de indecizia cu care românii puneau în aplicare înțelegerile încheiate, dar și din cauză că interesele Germaniei vizau cu precădere alte țări: Cehia, Slovenia, Ungaria și Bulgaria. Faptul acesta e regretabil, cu atât mai mult cu cât Germania joacă un rol esențial în Europa de Est, de la Moscova și Sofia până la Belgrad și Zagreb; Italia a devenit principalul partener comercial al României, dovadă numeroasele firme italiene mici și mijlocii prezente predominant în vestul țării. Din păcate, după eșecul înregistrat de italieni la Semănătoarea în anii 1992-1993, marile companii italiene nu au mai fost interesate să aibă o prezentă semnificativă în România.

Relațiile cu vecinii le gândisem oarecum diferit. Ide-ea mea a fost ca întâlnirile oficiale bilaterale, dublate de relații personale cât mai apropiate, să dea posibilitatea reînvierii unei tradiții interbelice. Ungaria putea deveni o măsură a acestei politici de vecinătate. Audiența externă a Ungariei era net superioară României. Chiar și astăzi, Ungaria depășește cu mult România ca imagine externă, grație unei politici eficiente de lob-by-extern. Maghiarii au specialiști care au acces la foruri internaționale unde noi abia am pătruns. Să dau un exemplu: în timpul mandatului meu, la Consiliul Europei, șeful celei mai influente comisii (comisia juridică) era un ungar, András Bârsony. Al doilea exemplu: directorul general pentru Europa de Est al Băncii Mondiale este tot un ungar, Peter Bokros. Cu acesta din urmă m-am întâlnit la București, în calitate pe care o avea de specialist și reprezentant al directoratului Băncii Mondiale. Nici un român nu a ajuns într-o asemenea funcție în cadrul acestei instituții, iar în vreme

200

MANDATUL MEU

ce Bokros a ajuns director general, Stolojan nu a urcat mai sus de statutul unui referent de specialitate. Iar Bokros a fost în Ungaria unul printre afișii alți miniștri, pe când Stolojan a fost prim-ministrul României. De ce un român nu poate accede la o funcție de asemenea anvergură? Motivul e simplu: aprecierea externă a românilor este alta față de cea a ungarilor, și asta mai ales în plan economic și financiar! Iată de ce convingerea mea este că cineva trebuie să spargă o dată nucleul acestei stări de spirit create și menținute artificial după 1990. De aceea am ținut să am o relație extraoficială cât mai bună cu Viktor Orbán și sînt sigur că am reușit, înainte de începerea vizitei oficiale, am acceptat invitația premierului Viktor Orbán de a lua masa, într-un cadru restrîns, într-unul din celebrele restaurante budapestane. Amănunt interesant, am luat masa înconjurat de clienți obișnuiți, care nu păreau din cale-afară de mirati că alături de ei ia masa propriul lor premier. La București așa ceva ar părea inimaginabil, în premierul Orbán am descoperit unul din cei mai plăcuți oameni politici pe care i-am cunoscut, în-cîntător ca tinută și vorbă, premierul maghiar nu avea nimic din fanatismul nationalist cu care îl catalogase-ră românii. Dimpotrivă, Orbán era un politician mult mai maleabil decît socialistii maghiari. Și foarte deschis, îmi amintesc două observații de bun-simt pe care mi le-a împărtășit. Mi-a atras atenția să am grijă cu privatizarea băncilor, pentru ca România să nu ajungă în situația Ungariei, care privatizase repede toate băncile și se pomenise fără nici o bancă propriu-zis ungurească. De asemenea, mi-a atras atenția că obsesia oricărui guvern de a ridica cât mai repede nivelul de trai al oamenilor poate dezechilibra definitiv balanța comerți-

201

ala în situația în care producția internă nu crește proportional, dar afluxul de bunuri de consum din import crește. Îi ascultam și îmi spuneam în sinea mea că, în ciuda acestor probleme, audiența Ungariei în Occident o depășea în chip umilitor pe cea a României, în ciuda celei mai mari datorii pe cap de locuitor din lume, în ciuda rapoartelor financiare care cotau Ungaria printre cele 14-15 țări considerate ca loc predilect de spălare a banilor, ungarilor intraseră în NATO, iar capitalul lor de încredere în străinătate era imens. Iar noi, noi eram siliti să așteptăm încercînd să uităm un adevăr dureros: integrarea României în Europa trece prin Budapesta. Așa a fost și așa va fi. Premierul maghiar nu a pomenit o dată, dar nici măcar o dată, de revendicările minorității

maghiare din România. Eu am fost cel care am atins chestiunea unei universități maghiare în România, spunându-i că UDMR vrea un lucru pe care deja îl are, întrucât există o secție specială cu predare în limba maghiară în cadrul Universității Babes-Bolyai. Viktor Orbán nu a insistat deloc asupra acestei chestiuni. Lîngă el se afla un consilier provenit chiar din Transilvania, care căuta totuși să-l determine pe Orbán să fie mai răspicat în problema maghiarilor din România. Poate că era un joc anume, dar Orbán nu s-a arătat prea dornic să-i accepte argumentele. Spun asta ca să se înțeleagă că Orbán nu avea nimic comun cu imaginea de ultranationalist pe care i-o dăduse mass-media. Curios este că unii lideri ai UDMR-ului nu l-au agreat deloc pe Orbán. Mi-e teamă că unii s-au bucurat chiar cînd Orbán a pierdut alegerile în favoarea socialistilor. Scrisoarea pe care mi-a trimis-o Orbán după demiterea mea se numără, alături de cea a lui Jospin, printre dovezile cele mai clare de prietenie de

202

MANDATUL MEU

care am avut parte ca om politic. Cum nu voi uita scrisoarea pe care Orbán mi-a trimis-o înștiințându-mă că părăsește funcția de prim-ministru a Ungariei. (Scrisoarea mi-a sosit de la Budapesta cu o întârziere de 160 de zile!) Dacă regret ceva în privința fostului premier ungar este că nu m-am deplasat în 1999 la Oradea cînd se afla și el acolo, deplasare pe care nu am făcut-o pentru că m-am lăsat influențat de sfaturile consilierului meu de externe.

Cu prim-ministrul Bulgariei, Ivan Kostov, am păstrat legături protocolare. Ivan Kostov era un om rezervat, chiar tăcut, dar care stia să-și urmărească obiectivele propuse, în întîlnirile pe care le-am avut la Ruse și Sinaia s-a dovedit a fi un om deschis și cu simțul umorului. Am reușit chiar să-l facă să rîdă, povestindu-i cîteva istorioare din politica românească trecută și actuală. La Sinaia a fost impresionat de înfățișarea castelului Peles, se vedea bine că nu se aștepta să găsească așa ceva în România.

Vizita oficială în Polonia a fost un eveniment deosebit pentru mine. Nu numai pentru că mi-a făcut plăcere să văd această țară pe care o admir mult, ci și pentru că am avut prilejul să întîlnesc oameni deosebiți: prim-ministrul Poloniei este un excelent partener de discuție, la fel ca presedintele Kwasniewski. În Polonia, un episod ce mi-a rămas în minte a fost vizitarea Cracoviei. Universitatea Jagellonă este un edificiu impresionant, semn al efervescentei culturale a acestui oraș cu arhitectură predominant medievală. Plimbîndu-te pe coridoarele ei pline cu opere de artă, simți că intri într-o altă lume. Gratie unor astfel de universități, Polonia dovedește nu numai că a fost o mare putere a acestei părți a Europei, dar că a rămas și azi

203

CURSA PE CONTRASENS

un centru de cultură europeană. Cracovia, alături de Budapesta și Praga, este unul din cele mai frumoase orașe ale Europei. Primarul Cracoviei a pus la dispoziția delegației române un ghid turistic cu o înfățișare pe măsura orasului. O poloneză cu trăsături căzăcești, de o frumusețe tulburătoare și grea, iscată din îmbinarea unui trup de slavă cu nuanțe temperamentale latinești. La încheierea turului turistic, i-am mărturisit primarului: „Domnule primar, nu mai folosiți un asemenea ghid, că turistii nu vor vedea nimic din oraș!”

Cu Serbia, sau mai corect spus, cu spațiul fostei Iugoslavii, contactul meu a îmbrăcat diferite forme. La București l-am primit pe Vuk Draskovici, care se anunța de atunci a fi un lider al opoziției, și pe profesorul Zoran Djindjic. Draskovici, cu o figură tipică de sîrb, mi s-a părut a avea o vîină nationalistă accentuată. Djindjic era de alt calibru, se simtea că studiase filozofia în Germania, fiind mult mai deschis față de Occident. Ce a urmat se știe. Draskovici a capotat politic, nationalismul lui plasîndu-l în afara exigențelor acestui timp, iar Djindjic este actualul prim-ministru al Iugoslaviei.

Al doilea moment legat de spațiul iugoslav a fost vizita în Bosnia-Herțegovina în calitate de raportor al Consiliului Europei pentru alegerile din republica Srbska. În 1997, fiind vicepresedinte al Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, am fost în calitate de observator al Consiliului Europei în Bosnia-Herțegovina. În 1997 au avut loc primele alegeri libere de după război, iar eu,

împreună cu doi colegi europeni, am avut însărcinarea de-a face un raport privitor la corectitudinea și libertatea alegerilor. Cît de amărît ar fi un om, de cum se pune în comparație cu alții mai necăjiti decît el, amărăciunea lui slăbește, în fond, ma-

204

MANDATUL MEU

iiile drame cărora le cade pradă un om vin din înclinația lui irepresibilă de a le absolutiza. Le privește ca pe singurele drame, irepetabile și incomparabile, uitînd că la un colț de stradă mai încolo sau la cîtiva zeci de kilometri mai departe se petrec drame cu mult mai mari. Acelasi lucru se petrece cu popoarele. Românilor, de pildă, a căror poftă de a se plînge de ceva sau de cineva și de a se autocompătîmi la nesfîrșit pentru nedreptatea de care au parte e o constantă a firii lor, le-ar prinde bine să-si privească necazul punîndu-l în comparație cu cel al vecinilor din sudul Dunării. Mergînd la Sarajevo am aflat că România, așa săracă și neagreată de Occident cum era atunci, era totuși o țară fericită. O țară fericită pentru că în ea domnea pacea și pentru că orgoliile și dramele ce ardeau în sufletele românilor erau floare la ureche pe lîngă dezastrul din Bosnia-Hertegovina. Un dezastru nimicitor și complet, copleșitor și aproape cu neputință de reparat, deoarece nenorocirea, marea nenorocire, nu stătea în numărul victimelor și al gropilor comune, urias pentru o țară atît de mică, și nici în distrugerile materiale, înmărmuritoare ca amploare și efect, ci în ură, în ura cumplită care se înrădăcinase în sufletele beligeranților. Un om care a trecut prin ce-au trecut sîrbii și bosniacii în timpul războiului civil nu mai poate uita ce-a văzut decenii de-a rîndul. Să vrea să uite, și nu va putea. Noapte de noapte, dinții urii îi muscă din suflet, iar dorinta de răzbunare, avidă, oarbă și imperioasă, îi toarnă otravă în vine. Bosnia-Hertegovina e astăzi țara în care suferința a pătruns peste tot, în oameni și în peisaj, în caldarîmul străzilor și în obrazul femeilor, în aerul locului și în scoarta copacilor. Totul e suferință, și așa va fi încă decenii de acum încolo.

205

De cum am ajuns în Sarajevo, am simțit urmele devastatoare ale războiului. Aeroportul orasului cu greu mai putea fi numit aeroport. Era o hală imensă, cu o înzestrare tehnică precară, fără benzi rulante și fără panouri de afișaj. Un fel de hangar larg și deprimant, în care oamenii se miscau apatici și încruntați. Penuria financiară silise autoritățile din Sarajevo să perceapă fiecărui turist o taxă de zbor piperată, cum numai în marile aeroporturi ale lumii se practică. Contrastul era izbitor. Te aflai în iad, dar ti se cerea să plătești ca și cum te-ai fi aflat într-o grădină a deliciilor. Intrînd în oras, privelistea dezastrului se deschidea goală și întregă. O casă din două era distrusă. Sala polivalentă a orasului, o bijuterie arhitectonică în care fuseseră găzduite festivitățile și o mare parte din jocurile de iarnă ale olimpiadei din 1984, nu mai exista, în locul ei, asemenea unui altar funebru în aer liber, se întindea cimitirul. Un cimitir urias, apărut parcă peste noapte, o dată cu victimele războiului civil din Bosnia. Orasul era pe jumătate mort, asemenea unui cîmp lăsat în părăsire. Se întîmpla să mergi pe o stradă care semăna cu o brazdă de beton ale cărei trotuare nu mai erau străjuite de nimic, căci toate casele fuseseră preschimbate în ruine. Ghidul nostru ne explica din cînd în cînd: strada aceasta despărtea casele sîrbesti din cartier de cele musulmane. „După cum vedeti, nu a mai rămas piatră peste piatră. Ziua musulmanii puneau tunurile și mitralierele pe casele sîrbilor, iar noaptea sîrbii se strecurau în partea musulmanilor, pătrundeau în case și înjunghiau sau împuscau tot ce le cădea în mîna. Ca un război de gherilă între civili, ca o vînătoare în cursul căreia vînătorul își schimbă succesiv locul cu vînătorul.” Cînd am ajuns la hotelul din Sarajevo, ne-am dat re-

206

MANDATUL MEU

pede seama că vom avea zile grele. Hotelul era dezafectat în cea mai mare parte, doar două etaje fiind în stare de funcționare. La barul de la parter nu găseai nimic, doar niste sucuri de proveniență dubioasă. Atmosfera era dezolantă. Ne aflam într-un loc în care ura, răbufnind fără stavilă, măturase oameni, case, amintiri și iubiri. Ne aflam într-un loc părăsit parcă de Dumnezeu.

Sîrbii din Sarajevo plecaseră în proporție de 80%, iar în casele lor sau, în fine, în ceea ce mai rămăsese din casele lor se mutaseră musulmanii refugiați din alte regiuni ale Bosniei. Nu se mai punea problema întoarcerii unora sau a altora, războiul sâpase un zid etnic de netrecut. Proportiile masacrului se explicau prin aceea că Sarajevo nu fusese un oraș cu o clară segregare etnică pe regiuni: cartiere compact sîrbești și compact musulmane. Oamenii trăiau amestecați, o stradă predominant sîrbească, o alta precumpănitor musulmană și tot așa. Din cauza amestecului celor două etnii, războiul fusese devastator. Fiecare stradă fusese un câmp de bătălie. Rezultatul fusese o segregare pură a celor două etnii, de parcă ura trăsese un hotar de demarcație între sîrbi și bosniaci. Oameni care fuseseră vecini ajunseseră peste noapte dușmani de moarte, spintecîndu-și copiii, violîndu-și femeile și zburîndu-și reciproc creierii. O luptă surdă și atroce, fără comandanți și fără strategie, dar cu o singură motivație: răzbunarea. Ar fi fost o nedreptate să dai vina pe una din părți. Violentele fuseseră săvîrsite de ambele. Impresia pe care a lăsat-o mass-media atunci, cum că sîr-bii au fost criminali iar musulmanii victime pasive, era o denaturare. Și atunci, ca și în cazul războiului din Kosovo, CNN a denaturat în mod voit faptele, iar occidentalii au fost încredințați că singurii capi ai relelor sînt

207

sîrbii. E uimitor ce efect de sucire a mintilor poate exercita un post de televiziune etichetat drept obiectiv. Numai că aici nu se mai putea pune problema unei vini juridice, aici nu se mai putea distinge cine erau criminalii și cine victimele, fiindcă fiecare familie care își pierduse un membru ucis de familia vecină se năpustise a doua zi spre a-și răzbuna ruda.

La sosirea mea acolo, viața comercială a orașului începea să pîlpîie, apăruseră mici prăvălii și tarabe, se deschiseseră din loc în loc terase și restaurante. Viața publică prindea timid viață. Am vizitat mai multe secții de vot. Oamenii ne întîmpinau reticenti și ne priveau cu neîncredere, într-o secție de vot am făcut cunoștință cu o fată de 23-24 de ani, slăbută și pipernicită, membră în comisia de supraveghere a procesului electoral. Fusese violată de vreo 20 de soldați bosniaci. Scăpase cu viață, dar pe chipul ei se întipărise o expresie goliță de orice urmă de dușie și căldură sufletească. Nu putea uita ce pătise și nu putea ierta. Nici măcar nu i-am cerut să-mi dea amănunte, am lăsat-o să-și descarce sufletul simțind eu însumi că nu pot asculta pînă la capăt. Omeneste vorbind, întîlnirea cu acea femeie a cîntărit pentru mine mai mult decît toate întîlnirile diplomatice la un loc. Atunci am înțeles că există situații umane iremediabil pierdute, cînd nu se mai poate face nimic și cînd trauma trăită nu mai poate fi depășită în timpul unei singure vieti de om. Nimeni, nici un tribunal și nici o bancă din lume, nu poate despăgubi un om care trecuse prin așa ceva, iar în fața unui asemenea om orice doctrină politică și orice viziune umanistă își arată dintr-o dată întreaga desertăciune, politicienilor nemairămînîndu-le decît să plece, resemnați, capul într-un gest de totală neputință.

208

MANDATUL MEU

Problema bosniacă nu își va găsi liniștea decît după decenii, decît atunci cînd protagoniștii războiului vor muri și cînd din mintea noii generații se vor șterge amintirile atrocităților de atunci. În cazul Bosniei-Her-tegovina nici o măsură politică sau economică nu va putea stinge ura devastatoare pe care locuitorii țării au adunat-o în sufletul lor. Doar timpul va aduce cu sine închiderea unor răni care acum, la mai mult de șase ani de la război, sînt încă sîngerînde. Al treilea moment legat de spațiul fostei Iugoslavii s-a petrecut în Croatia. Participam la o întîlnire împreună cu prim-ministrul celorlalte țări din Europa de Est, organizată de Croatia la Zagreb. Din păcate nu am avut ocazia de a purta o discuție amplă cu gazdele, căci întîlnirea protocolară a durat 15 minute. Dar atunci am aflat că democrația în Croatia era un deziderat de viitor și că deocamdată Tudjman detinea o putere îngrijorător de mare. De pildă, la recepția dată de croați, Tudjman a întîrziat nepermis de mult, făcîndu-mă să mă gîndesc că nu numai în România se întîmpla așa ceva. O dată sosit președintele Croatiei, o droaie de funcționari au năvălit în sală și le-au cerut prim-ministrilor prezenți nici mai mult nici mai puțin decît să se...

alinieze. Tudjman trecea prin dreptul fiecărui prim-ministru însoțit de premierul croat, se oprea în fața fiecăruia și aștepta ca premierul lui să facă prezentările, în dreptul meu, premierul croat a făcut doi pași în față și a început cu o formulă neașteptată: „Domnule președinte, vă raportez că de față se află 12 prim-miniștri!” Când am auzit expresia „vă raportez”, nu m-am putut abține să nu zîmbesc, dîndu-mi seama că democrația în Croația e foarte firavă. Și mi-am amintit atunci de cuvintele jucătorului de tenis Goran Ivanisevici, care declarase

209

de curînd că nu va reveni în țară cîtă vreme la conducerea ei se află Franjo Tudjman. În fine, al patrulea moment a fost vizita mea în Slovenia. Această mică țară, a cărei economie este axată pe turism, industrie de bunuri de consum și sistem bancar, este de departe cea mai apropiată de Occident. De altfel, nici pînă astăzi nu înțeleg de ce nu a fost primită încă în Uniunea Europeană și în NATO. Atunci mi-am dat seama că deosebirile dintre România și Slovenia sînt enorme. Chiar i-am spus omologului meu: „Domnule prim-ministru, este o adevărată plăcere să faci politică în Slovenia și să fii prim-ministru aici!” El a zîmbit și mi-a răspuns cu modestie, dar fără convingere: „Ei, avem și noi problemele noastre!” I-am cerut interlocutorului meu să-mi explice motivele și „mersul” destrămării Iugoslaviei. Lămuririle primite mi-au întărit convingerea asupra rolului jucat de factorul extern, european, în destrămarea Iugoslaviei, dar și asupra incapacității funciare a lui Milosevici de a gestiona cu succes o astfel de criză.

Cînd, peste un an, în timpul războiului din Kosovo și al intervenției NATO în Iugoslavia, comandantul trupelor NATO în Iugoslavia, generalul Wesley Clarke, a venit în România, am ținut să-i împărtășesc această opinie. I-am spus că episodul Kosovo, ca și cel al Bosniei, nu putea fi rezolvat peste noapte prin măsuri militare sau economice. Ura nu poate fi domolită cu bani sau cu gloante. I-am mai spus că nesansa Iugoslaviei fusese Milosevici, dar că este o greșală ca americanii să-i înfiereze numai pe sîrbi, iar pe albanezi să-i privească ca pe niște victime inocente. I-am spus că americanii gresiseră intrînd în Kosovo, căci simbolul cultural și religios al Serbiei era acolo, în Kosovo. Fiinta

210

MANDATUL MEU

Iugoslaviei se înfiripase în urma bătăliei de pe Cîmpia Mierlei, Kosovopolje, și de aceea ocuparea Kosovo-ului era percepută de orice sîrb ca un afront la adresa conștiinței naționale sîrbești. Era ca și cum, schimbînd ce este de schimbat, americanilor li s-ar fi negat rostul istoric al Războiului de Independență dus împotriva Coroanei britanice. Sîrbiilor, cînd e vorba de război, dovedesc o înclinație sinucigașă de a lupta singuri împotriva tuturor. E o trăsătură a firii sîrbești să trăiască mîndria de a lupta pînă la capăt împotriva unei forte în fața căreia nu au nici o șansă, în privința asta, singurul popor care îi poate concura pe sîrbi sînt polonezii. Au fost împărțiți și răsîmpărțiți de-a lungul timpului și au luptat pînă la ultimul, deși nu aveau nici o perspectivă de victorie. I-am mai spus generalului Clarke că Tribunalul Internațional de la Haga a gresit așteptînd mai întîi să moară Franjo Tudjman și Alija Izetbegovic pentru a-l inculpa pe Milosevici. Asemenea măsuri justitiare unilaterale nu fac decît să sporească dăruirea sîrbilor, accentuîndu-le că luptă împotriva întregii Europe. După ce m-a ascultat, generalul Wesley Clarke a rostit atunci o afirmație epocală: „Da, am făcut o greșală că am acceptat dezmembrarea Iugoslaviei.” Afirmația asta, fără exagerare, mi se pare epocală. Ea dovedește că americanii au acceptat cu greu această dezmembrare.

Dar Wesley Clarke nu venise în România pentru a recunoaște acest lucru, ci pentru a pune la punct cu partea română programul de restructurare a armatei. Generalul american mi-a mărturisit că este multumit de felul în care partea română restructurase armata. Este drept că americanii preconizau o reducere a efectivelor armatei române la 80 000 de militari de carieră,

211

punct de vedere împărtășit și de președintele Constan-tinescu. M-am opus tot timpul unei reduceri

atît de drastice a efectivelor armatei, si asta chiar si în CSAT, cînd i-am spus lui Constantinescu cã nu pot accepta ca armata României sã încapã toatã, chiar si în picioare, pe stadionul national Lia Manoliu. Fireste, argumentul meu era retoric si sentimental, dar cîtã vreme eu am fost prim-ministru efectivele armatei române nu au scãzut sub cifra de 112 000 de militari de carierã. O altã vizitã cãreia îi pãstrez o memorie vie e vizita de stat în Israel, în cadrul strategiei mele de politicã externã, am privit relatia cu Israelul ca pe o legãturã diplomaticã crucialã pentru România. Aceasta a fost conceptia mea si cu ea în minte am fãcut vizita în Israel. Israel este singura tarã importantã din lume cu locuitori cãrorã nu trebuie sã le explici unde se aflã România. O stiu si singuri, fiindcã multi o poartã în suflet. Lucrul acesta nu trebuie uitat de nici un om politic român.

Am încheiat atunci cîteva tratate foarte benefice României, dar care, rînd pe rînd, au fost abandonate dupã demiterea mea. Dar chiar si în timpul mandatului meu, punerea în aplicare a tratatelor deja încheiate a fost tergiversatã de ministrii de resort. E o experienã pe care nu i-o doresc nici unui prim-ministru sã vadã cum dispozitiile lui sînt anulate de niste ministri asupra cãrorã nu are nici o putere. Toate cele patru grupuri de lucru pe care le-am alcãtuit atunci, în domeniul educatiei, sãnãtãtii, agriculturii si armatei, au functionat cîtã vreme m-am ocupat eu de ele; dupã mine ele au avut o soartã bine cunoscutã: abandonarea lor. Am intentionat chiar încheierea unui tratat de liber-schimb cu Israelul, dar Radu Berceanu a prelungit la nesfîrsit încheierea lui.

212

MANDATUL MEU

Cu Benjamin Netanyahu, omologul meu israelian, am prelungit întîlnirea în afara cadrului protocolar. M-a invitat la el acasã, o locuintã simplã, dar amenajatã cu bun gust, luminoasã si primitoare. Sotia lui, Sarah, o femeie frumoasã, cu o fire dominatoare, s-a dovedit o amfitrioanã desãvîrsitã. Se poate crede cã doi premieri, cînd se întîlnesc într-o ambientã privatã, se pun de îndatã sã hotãrascã soarta tãrilor lor. Nici vorbã de asa ceva, lucrurile importante se lãmuresc repede si pe scurt, iar în rest nu le mai rãmîne decît sã-si aminteascã cã sînt oameni. Dar tocmai clipele petrecute în afara exigentelor protocolare pot apropia doi oameni politici mult mai mult decît orice întelegere secretã. Din vorbã în vorbã, de la picturile fiicei lui si pînã la istoria evreilor, am avut prilejul sã cunosc un om decis si sigur pe pãrerile lui, cu o dragoste francã si de admirat pentru tara lui. Un politician sobru si în acelasi timp diplomat, poate unul din cei mai buni oameni politici pe care îi are Israelul astãzi. Dar si acolo, ca si aici, agitatie turbionarã a politicii l-a îndepãrtat pe Benjamin Netanyahu de la putere. Eu unul sper cã doar temporar, cãci rar am mai întîlnit un politician de calibrul lui. Unul din defectele democratiei e cã, schimbînd periodic pe cei aflati la putere, nu le dã prilejul acestora de a-si folosi în scop politic prietenii cîstigate în rîndul politicianilor din strãinãtate, în chip fatal, amicitiiile cîstigate pe plan uman nu pot fi de folos tãrii în plan politic. Iar asta e cu atît mai valabil la noi, unde posibilitatea ca acelasi om sã redevinã premier este infimã. Singura exceptie, Ion Iliescu, nu poate fi o scuzã pentru un sistem politic în care partidele sînt încã prea multe si prea efemere.

Atît cît mi-a permis timpul, am tinut sã refac o parte din drumul lui Isus pe meleagurile sfînte. Iar ce m-a

213

impresionat nu a fost atît Sfîntul Mormînt, cît apa Iordanului, unde am repetat simbolic botezarea lui Isus de cãtre Ioan Botezãtorul. Am cerut celor de fatã sã intre cu mine în apã. Din delegatia romãnã mi s-a alãturat ministrul de externe Andrei Plesu. Asa cã amîndoi, cu pantalonii suflecati si sub ochii amuzati ai membrilor delegatiei, ne-am îmbãiat simbolic în apele care scãldaserã odinioarã creștetul Mîntuitorului.

Desi nu fusese prevãzut în programul vizitei, am avut o întîlnire organizatã ad-hoc cu liderul palestinian Yasser Arafat. Chiar si asa, Yasser Arafat m-a primit la Ramallah cum scrie la carte, cu trecerea în revistã a gãrzii nationale, cu drapelele nationale fluturînd si cu fanfara intonînd

imnurile celor două țări. Cît am trecut în revistă garda, seful palestinienilor m-a tinut întruna de mîină, într-un gest de afectiune mai rar de văzut la un asemenea om. M-a surprins tremurul buzelor lui, o fluturare cît se poate de perceptibilă mai ales a buzei de jos, care se mai diminuea atunci cîna începea să vorbească. Semn al tensiunii în care trăia acest om de afîtia ani? Nu stiu. Straniu a fost că atunci cînd ne-am asezat față în față, am tăcut amîndoi vreme de cîteva minute. Translatorul lipsea, el pesemne îl astepta pe translator, eu la rîndul meu asteptam ca, potrivit protocolului, gazda să ia mai întîi cuvîntul, asa că timp de trei-patru minute, am tăcut amîndoi ca pestii privin-du-ne fix. Dar de cum a sosit translatorul, momentul de tăcere apăsătoare a trecut. Yasser Arafat se bucura de un respect aproape religios în anturajul lui, era un conducător incontestabil, căruia nimeni nu îi tăgăduia statutul. Culmea e că printre cei aflați în preajma lui am recunoscut doi palestinieni care îmi fuseseră studenți la ASE înainte de 1989. Yasser Arafat si-a expri-

214

MANDATUL MEU

mat vointa de a forma un stat palestinian, singura solutie pe care o vedea el pentru încetarea conflictului israelo-palestinian, dar, fin diplomat, nu a avut nici o vorbă critică de spus în privinta evreilor, si nu a spus o dată că israelienii sînt ocupanti sau că dreptul palestinienilor pe acel pămînt le este încălcat.

Dacă nu ar fi fost filmul făcut de trimisa Televiziunii Nationale, Gabriela Firea, vizita mea în Israel, care a însemnat un început de drum pentru România, nu ar fi fost oglindită defel în mass-media românească. Interesant e că tot ce a retinut presa din această vizită în Israel a fost că eu fusesem acolo în scop medical, punîndu-mi o dantură în valoare de 50 000 de dolari. Adevărat, vizita mea avusese si un scop medical, dar nu pentru mine, ci pentru cinci copii bolnavi de leucemie, pe care i-am transportat si internat pe banii guvernului pentru a fi tratati acolo. Chiar si la un an după demiterea mea, participînd la o emisiune în direct la un post de televiziune, una din întrebările venite de la telespectatori a fost: „Nu-i asa că dacă nu ati fi ajuns prim-ministru nu ati mai fi putut să vă puneti dintii în Israel?”

Prima dintre țările din Uniunea Europeană în care am fost în vizită de stat a fost Italia. Ea a avut două părți distincte: vizita la Vatican si vizita oficială, ambele avînd statut de vizite de stat. De altfel toate vizitele mele au fost vizite oficiale, cu rang de vizite de stat, „ceremonii simple cu covor rosu”, ca să-l citez pe Andrei Plesu. Vizita la Vatican a avut loc imediat după aterizarea pe aeroportul Fiumicino din Roma. în acea zi, Sfîntul Părinte ar fi trebuit să plece la resedinta papală de vară, audienta pe care mi-a acordat-o reprezen-tînd un gest de exceptie. Era prevăzută o audientă la

215

Tlfl

Sfîntul Părinte în apartamentele sale particulare. Această audientă era la rîndul ei împărțită în două secvente: o audientă generală în anticamera biroului său, în cursul căreia urma să prezint Sfîntului Părinte sapte membri ai delegatiei române, si apoi o discutie particulară în apartamentele papale, a cărei durată era fixată la 15 minute, între cei alesi de mine s-au numărat cîteva directori de ziare si cred că doi oameni de afaceri care tinuseră să mă însotească în Italia, îmi amintesc că pe măsură ce înaintam spre apartamentele papale, trecînd printr-o seamă de coridoare si săli uriase, dispozitia însoțitorilor se modifica treptat. La început, starea de spirit a grupului era marcată de voiosie, chiar se făceau glume pe seama lucrurilor pe care le vedeam în jur. Dar pe măsură ce ne apropiam de locul întîlnirii, tăcerea se instala treptat, iar atmosfera devenea solemnă. Perspectiva întîlnirii cu Papa le tăia o voiosie care si-asa era la nelalocul ei. Chiar mi s-a părut că toti se fac mai mici aproape la propriu, iar această senzatie mi-a sporit în clipa în care delegatia română a ajuns în fata Sfîntului Părinte. Ulterior le-am spus: „Parcă nu vă simteati în apele voastre, ca la început... Prea deveniserăți mici de tot!” Au rîs cu totii, dar nu era rîsul lor. întîlnirea mea cu Papa, fixată initial la 15 minute, a durat aproape o jumătate de oră. I-

am dăruit un tablou de Horia Bernea, înfățișînd interiorul unei case tărănești, și i-am descris pe scurt regiunea din care provenea acel tablou. Apoi am abordat problema venirii Sfîntului Părinte în România, o problemă în care mă implicasem în totalitate. Sfîntul Părinte dorea, ca o condiție indispensabilă venirii în România, o invitație scrisă de la Patriarhul României, în momentul vizitei la Vatican nu aveam o asemenea invitație din

216

MANDATUL MEU

partea patriarhului Teoctist, dar i-am precizat Papei că am primit acordul verbal al patriarhului Teoctist. M-a surprins cît de multe știa Papa despre România, despre istoria ei și chiar despre personalități contemporane ale culturii românești. Vorbînd, stătea cu capul plecat spre dreapta, și din cînd în cînd înălța capul și te privea cu ochii lui albaștri, un albastru uluitor, ca un „iezer de munte cald". Privirea lui părea că îți pătrunde fiinta pînă în suflet, îmi amintesc gîndul care m-a străfulgerat atunci: „O asemenea privire dă dreptate celor care cred că urmașii Sfîntului Petru știu multe despre această lume." Am accentuat că o asemenea vizită ar însemna nu numai o încurajare a stării de spirit a catolicilor din România, dar și un semnal grăitor că România se deschide spre Occident.

De ce România a fost prima țară ortodoxă pe care Papa a vizitat-o după căderea comunismului? De ce nu a mers la Moscova, izvorul pravoslavniciei ortodoxe, sau de ce nu s-a dus în Grecia, țară membră a Uniunii Europene, leagăn al ortodoxismului, în a cărei limbă fusese scris Noul Testament? Cum de a venit în România? Cum să vină Papa într-o țară uitată de lume, de al cărei viitor sumbru nu se îndoia nimeni? Să fie clar: decizia finală a efectuării vizitei îmi aparține în totalitate. Eu am obținut invitația scrisă a Bisericii Ortodoxe și tot eu, grație unei întîmplări fericite pentru România, am fost premierul român care l-a primit pe Sfîntul Părinte.

Venirea Papei în România a reprezentat un eveniment de importanță crucială, unul care se produce o dată la un secol. Ea a fost un semnal că România are voința fermă de a depăși granița fatică ce împărțea Europa într-o parte catolică și protestantă, și alta orto-

217

.....ii

i11.....i

.....D1.....,

.....V III

doxă. A fost un semnal că România nu este dispusă să graviteze spiritual în jurul Moscovei. Vizita Papei în România nu a fost marcată de nici un incident, cum lăsaseră să se înțeleagă anumite „voci". Din contră, ea a însemnat o clipă de pace pogorîță în suflete, ca și cum un înger trecuse peste România. Deși la început a fost prevăzută o oprire în Moldova (la Iași sau la Bacău) și una în Transilvania (Cluj sau Alba-Iulia), aceste proiecte au căzut ulterior, vizita Papei limitîndu-se, prin decizia Bisericii Ortodoxe și a președinției, la București. Opoziția cea mai dură față de vizita papală în Transilvania a venit din partea arhiepiscopului de Cluj, Bar-tolomeu Anania, una din vocile de mare autoritate în Sfîntul Sinod. Probabil că se temea de o primire prea „entuziastă" din partea credincioșilor greco-catolici. Regretabil este faptul că, majoritatea catolicilor din Transilvania fiind unguri, gestul de a nu accepta venirea Papei în Transilvania pentru a se întîlni cu credincioșii catolici poate fi socotit semnul unei atitudini de neprietenie, care a fost receptată cu regret și tristete de maghiarii romano-catolici. Păcat că nici măcar în cel de-al doisprezecelea ceas nu s-a renunțat la unele temeri legate de audiența și prestigiul Bisericii Ortodoxe, căci motivul invocat de partea română, și anume oboseala Papei, nu stă în picioare: Papa a suportat fără probleme, înainte și după vizita în România, deplasări mult mai oboșitoare. Dovadă e că după trei ani de la venirea în România, Papa a făcut în Bulgaria, țară tot atît de ortodoxă ca România, o vizită de trei zile. Oricum ar fi, vizita lui Ioan Paul al II-lea în România a fost prima și ultima făcută în secolul XX. La București am avut bucuria să fiu primit din nou de Sfîntul Părinte într-o întîlnire privată, dar de această dată împreună cu familia.

MANDATUL MEU

în Italia, principalul partener comercial al României, am cunoscut în presedintele Ciampi și în prim-mi-nistrul Romano Prodi adevărați prieteni ai României. Romano Prodi privea cu mare simpatie eforturile României de integrare în structurile Europei. Mi-a dat de înțeles că urma să preia o funcție importantă la nivel european, și trebuie să spun că o merita din plin. Cu presedintele Ciampi am purtat o discuție generală, cantonată pe teme culturale și politice, îmi amintesc de o remarcă simplă, dar pertinentă, a presedintelui italian: „Dacă dacii se aflau în Europa acum 2000 de ani, iar românii veneau din Europa, este clar că urmașii lor sînt tot în Europa, nu în afară!” Absolut corect! La Fiat am întâlnit o atmosferă mai degrabă reticentă. Propunerea pe care le-am făcut-o italienilor de a reveni în România și de a investi în Tractorul Brasov a fost primită cu rezervă, în sinea mea le dădeam dreptate, căci știam ce atitudine avuseseră autoritățile române față de proiectul New Holland de privatizare a Semănătoarei, în cadrul întâlnirilor cu lumea bancară din Milano și Torino am cerut în mod expres ca o bancă italiană de prestigiu să fie prezentă în România, căci — acesta a fost argumentul meu — nu este normal ca o asemenea instituție să lipsească dintr-o țară al cărei principal partener comercial este Italia.

În Franța am fost un prim-ministru care oferă servicii de marketing întreprinderilor românești. La Paris m-am întâlnit cu directorii fabricii de automobile Renault, căutînd să-i conving să preia administrația uzinelor Dacia. Am reușit pentru că le-am vorbit direct și transant. Le-am vorbit de istoria firmei Renault pentru a le arăta că nu trebuie obligatoriu să fii francez ca să știi ce au însemnat frații Renault pentru industria

219

auto a Franței, după care le-am explicat că Dacia românească e în fond Renault-ul francez, și că e păcat ca tradiția franceză pe meleagurile românești să se întrerupă acum, după ce în sfîrșit România și-a îndreptat fața către Apus. Același lucru l-am spus și premierului Lionel Jospin și presedintelui Jacques Chirac, cu-vîntul celor doi politicieni cîntărind foarte mult în decizia luată de managerii de la Renault, în cele cîte-va zile petrecute la Paris întâlnirile mele cu mari oameni de afaceri și cu presedinti de mari firme franceze s-au succedat într-un ritm ametitor. Hotelul unde fusesem cazat parcă devenise un centru de întâlniri economice româno-franceze la cel mai înalt nivel. Astăzi nu exagerez spunînd că cei de la Dacia ar trebui să-mi ridice statuie pentru realizarea alianței cu Renault. Fără această alianță, Dacia ar fi avut soarta Tractorului și ARO-ului.

Vizita în Rusia a însemnat apogeul demersurilor mele de politică externă. Am fost singurul om politic român care s-a înîntînit cu Putin în cadrul unei vizite oficiale de stat, iar nu pe culoarele cine știe cărei instituții internaționale, într-o pauză de program. Dezmembrarea URSS-ului, chiar dacă înseamnă pierderea statutului de mare putere mondială, a fost în folosul Rusiei. Cred însă că Rusia va trebui să refacă spațiul lumii slave. Nu știu cînd se va petrece acest lucru, dar el este necesar, căci numai astfel se va crea un al treilea pol european alături de cel latin și saxon, configurîndu-se astfel cei trei piloni pe care s-a clădit Europa. Iar una din pîrghi-ile care vor pune în mișcare politica Europei va fi cea dintre Berlin și Moscova. Sînt prea multe afinități între aceste două popoare ca dramele celui de-Al Doilea Război Mondial să nu fie date uitării. Dacă

220

MANDATUL MEU

istoria Rusiei, nu poți să nu sesizezi faptul că Rusia își atinge apoteoza numai prin prezența germană în fruntea imperiului rus, nu poți să nu observi că printii germani au devenit tari rusi, iar unii mai rusi decît rușii! Astăzi, formarea unei coloane vertebrale europene dinspre Berlin spre Moscova este o realitate evidentă.

Vizita oficială în Rusia am făcut-o într-un moment cînd relațiile politice și economice erau

suspendate. Pînă în 1996, Iliescu, acuzat că tine în continuare România pe orbita Moscovei, se ferise să ofere prilejul unor critici în acest sens, așa că relațiile cu Rusia fuseseră lăsate în aer. După 1996, prostia lui Ciorbea l-a făcut pe Primakov să cunoască postura unui înalt demnitar rus care așteaptă să fie primit de omologul lui român, pentru ca în final să se supere de atîta așteptare și să plece din București așa cum venise. Constanținescu, jucînd totul pe cartea intrării României în NATO la Madrid, s-a ferit la rîndul lui să facă un pas de deschidere către Moscova, desi „legăturile” sale în această direcție sînt vechi și serioase. Eu am fost cel care am făcut acest pas, încredintat că relațiile economice cu Rusia nu pot fi decît în folosul României, în timpul discuțiilor oficiale, am căzut de acord cu partea rusă ca schimburile economice să fie directionate mai ales către gubernii, unele din ele depășind suprafața României și beneficiind de autonomie de decizie. Discuțiile cu președintele Camerei Federative a Rusiei — un fel de Cameră Superioară a Parlamentului rus —, formată din șefii de gubernii, m-a încurajat în acest sens. Hotărîsem de altfel să începem acest demers chiar cu Orei, gubernia pe care el o conducea, o gubernie din zona europeană cu o suprafață imensă. El este cel care n\i-a relatat un amănunt vrednic de a fi amintit: în stu-

221

dentie, după fiecare examen luat la facultate, el și colegii lui sărbătoreau evenimentul cinstindu-se cu vin românesc. și tot el m-a întrebat apoi: „Unde sînt vinurile românești?” în vremea aceea pe piața rusă apăruseră produse de calitate aparținînd altor țări: mobilă din Italia și Finlanda, încălțăminte din Italia, Cehia și Ungaria. Curios este că în perioada 1990-1998 România a privilegiat relațiile comerciale cu Occidentul, neglijîndu-le pe cele cu Rusia. În schimb, Ungaria a avut numai în 1998 schimburi în valoare de peste un miliard de dolari cu Rusia, iar jumătate din comerțul exterior al Poloniei se făcea în acea perioadă tot cu Rusia! și ambele țări se află cu un picior în NATO și în UE!

După discuțiile oficiale, a urmat un moment care a creat mari neliniști în rîndul celor care mă însoțeau. Am hotărît ca nici un membru al delegației române să nu mă însoțească în cursul întîlnirii mele cu Putin. Cineva din Ministerul de Externe mă anunțase anterior că această vizită crease mare supărare la Cotroceni, unde s-ar fi preferat ca vizita mea în Rusia să nu fi avut loc sau cel puțin să fi avut loc după venirea aici a președintelui Constantinescu. Eram obișnuit cu suspiciunile obsesive ale președintelui Constantinescu, iar decizia mea de a nu fi însoțit la întrevvedere cu Putin de nici un membru al delegației române a împins la paroxism bănuielile președintelui, îmi aduc aminte ce stupeoare a trăit consilierul meu de politică externă, care își pregătise sîrguincios caietul de notițe, cînd l-am anunțat că nu va participa la discuțiile cu Putin. S-a creat atunci chiar o stare de panică în rîndul celor care mă însoțeau, mai cu seamă cînd vedeau că timpul trece și eu nu mai ieseam de la discuțiile cu Putin. Trebuie să

222

MANDATUL MEU

recunosc că acest om, cu o fizionomie impasibilă din care emana o impresie de forță evidentă, desi aspru și inflexibil în aparițiile publice, Putin, se preschimba, de cum rămînea într-un cadru privat, într-un interlocutor cuceritor, cu o sensibilitate și ardoare cum numai la rusi poți întîlni. Atunci am înțeles două lucruri. Mai întîi că stăruința românilor de a introduce în tratatul cu Rusia un articol menit a denunța pactul Ribben-trop-Molotov este zadarnică, rusii avînd de partea lor argumentul juridic că acel pact fusese încheiat între Germania și un stat care astăzi nu mai există, rusii nefiînd dispuși să-și accepte rolul de singuri mostenitori morali și juridici ai unei puteri defuncte. Dacă un asemenea pact ar fi denunțat în tratatul cu Rusia, atunci diplomația română, dacă ar fi consecventă pînă la capăt, ar trebui să ceară același lucru Ucrainei, Bielorusiei și, firește, Germaniei. Cum nici una din aceste țări nu e dispusă la un asemenea compromis, nici diplomația rusă nu are motive să o facă. Al doilea lucru pe care l-am înțeles e că tezaurul României nu mai există la propriu. De aceea, obsesia românilor pentru tezaur, atît de întemeiată în fond, nu mai are obiect. Problema e definitiv încheiată, iar ca s-o poți deschide trebuie să fii un

stat cu o influență internațională pe care România nu o are. Dincolo de argumentul conjunctural care mi-a fost prezentat atunci („Cum a fost posibil ca România să transfere acest tezaur în 1917 într-o Rusie aflată în disoluție totală?”), un argument suplimentar a fost acela că, în urma războiului mondial, Rusia ar putea în fond să aibă pretenții financiare în privința României. Retrospectiv judecând lucrurile, firește că partea română poate avea contraargumente la aceste întîm-

223

pinări, dar totul s-ar împotmoli într-o dezbatere fără sens. Chestiunea, la urma urmelor, e simplă: avem sau nu nevoie de un tratat cu Rusia? După cum răspundem la această întrebare, stim și ce atitudine avem de adoptat.

Tot atunci am formulat pentru prima dată ideea că atunci cînd România va intra cu adevărat în NATO, acolo se va afla deja, dar pe o cu totul altă poziție, Rusia!

Întors la București, am aflat ceea ce știam deja: că președintele Constantinescu nu e dispus să împartă atribuțiile de politică externă cu nimeni și că vizita mea la Moscova era pentru el un semn că altul i-o luase înainte. Nu a putut accepta, cum nu putea accepta vizita mea în Marea Britanie sau Rusia. Omul acesta chiar își închipuia că este un factotum în politica externă a României. Ideile lui mi se păreau, în cel mai bun caz, nelalocul lor, de pildă, ideea unei conducte de petrol Constanta-Triest menită a transporta petrolul din Trans-caucazia prin teritoriul României și, în fine, iluzia uriasă că România ar fi putut intra în NATO înainte de vreme, deși toate semnalele diplomatice arătau că la Madrid România nu va fi invitată. Dar să nu exagerez, cînd președintele Constantinescu își va publica memoriile, ne va convinge pe toți că a fost un reprezentant de marcă al politicii externe, „un lider regional”, cum cu plăcere se credea.

Un personaj ce mi s-a părut interesant este printul Charles, pe care l-am întîlnit în București.

Printul Charles era interesat de monumente istorice, oferindu-și sprijinul în obținerea de fonduri pentru restaurarea centrului istoric al Sibiului. Ca orice membru al familiei regale, Charles era degajat și deopotrivă sobru, era amabil, dar stia să păstreze distanța, punînd între el

224

MANDATUL MEU

și ceilalți o barieră protocolară. Avea o expresie impasibilă, luminată din cînd în cînd de un zîmbet de circumstanță. Deși dezinvolt, nu era omul afirmațiilor neasteptate și al declarațiilor intempestive. Nu mi-a lăsat impresia de forță, dar avea o personalitate puternică. Părea mai degrabă modest, iar ceea ce îl scotea în evidență era prestanța dată de conștiința de a fi membru al familiei monarhice britanice. De aceea nu era silit să dovedească la fiecare gest sau cuvînt că e cineva. Dădea senzația că se simte în largul lui oriunde, avînd o degajare izvorîită, firește, din educația de print regal. Doar un englez se poate purta atît de dezinvolt și relaxat în orice împrejurare! Aceeași degajare am observat-o și la premierul Tony Blair, în scurta întîlnire pe care am avut-o cu el la București. Nu cred că englezii vor avea un premier mai charismatic decît Tony Blair. Cu un zîmbet cald și cuceritor, acest om stia să fie de o fermitate ce impunea interlocutorilor. Cunos-cînd doi reprezentanți de marcă ai vieții publice din Marea Britanică, un print de sînge regal și un om politic, am înțeles că Marea Britanică, chiar dacă nu mai este un imperiu, rămîne o putere cu o influență redutabilă în lume. Și mai este ceva: o regulă care este bine să fie știută de oricine este că poziția pe plan extern a Marii Britanii premerge, reflectă sau anunță poziția SUA.

Prieteni mei, ambasadorii. Ca să te bucuri de succes într-o țară străină, cea dintîi condiție pe care un premier trebuie să o îndeplinească este să se înțeleagă foarte bine cu ambasadorul acelei țări în România. Un ambasador, dacă e bun și are voința de a-și apropia țara lui de cea în care se află în misiune diplomatică, poate să facă mai mult decît un prim-ministru sau un pre-

225

ședințe. Au fost cîțiva ambasadori de care îmi voi aminti întotdeauna cu nostalgie, oameni de care

am reusit să mă apropiez depășind treapta protocolară a uzantei diplomatice. Ambasadorul Israelului în România, Avi Millo, e poate cel mai bun ambasador pe care l-am avut Israelul în România. Un om îndrăgostit de România, al cărui efort diplomatic a apropiat enorm cele două țări. Suflet religios, dar nu habotnic, Avi Millo era căsătorit cu fiica unui rabin. Substanța religioasă a sufletului lui îl preschimbă într-un om deschis și sincer, cu o căldură sufletească molipsitoare și cu o înțelegere a oamenilor cum numai la evrei poți întâlni. În el am găsit cel mai curat și mai sincer sprijin moral de care am avut parte în România în întreaga mea viață. Ambasadorul Marii Britanii, Christopher Crabbie, este cel cărui i se datorează vizita de câteva ore în România a premierului Tony Blair. Dacă el nu ar fi fost, premierul britanic nu ar fi făcut o escală la București în drumul lui de întoarcere din Bulgaria. De Christopher Crabbie mă leagă amintiri frumoase. Istoric de formație, scoțian ca obârșie, Christopher Crabbie avea aceea nonsalanță tipică englezilor. Un om cu un umor britanic de tip clasic, dar și foarte bun vorbitor de franceză, lucru mai rar de găsit la britanici, își pigmenta întotdeauna discursurile cu vorbe caustice ale politicianilor britanici, dând vorbelor lui o nuanță firească și umană cum la puțini ambasadori poți întâlni. Era un prieten de nădejde, iar în numele prieteniei noastre ajunsese să fie „rapidist”.

Îmi aduc aminte că l-am întâlnit prima dată în 1997, la o recepție dată în onoarea încheierii mandatului ambasadorului american de atunci, Alfred Moses, când am avut prilejul să mă conving de umorul și prezenta de

226

MANDATUL MEU

spirit a lui Christopher Crabbie. Mă aflam la masă cu Alfred Moses, iar Christopher Crabbie se întretinea la o altă masă cu niște ambasadori. Subiectul discuției noastre era inventarierea celor șapte minuni ale lumii. Se vorbea și se râdea mult. Dar a șaptea minune nu mai apărea. Alfred Moses, amintindu-și că Crabbie este istoric, l-a chemat la masa lui pe ambasadorul britanic. Dar felul în care l-a chemat depășea cadrul protocolar al relației dintre doi ambasadori. A întins mâna spre el, l-a strigat și l-a chemat cu degetul arătător, așa cum un părinte își cheamă autoritar un copil ce face o poznă. Un gest autoritar, vădind o superioritate simulată, ca între doi prieteni ce se stiau de mult. Crabbie a avut o prezentă de spirit de zile mari. La gestul aproape muștrător de autoritar al lui Moses, Crabbie a intrat în joc: și-a plecat spinarea precum un serv indian, și-a încovoiat cu umilintă grumazul, privirea și-a lăsat-o în podea și, cu genunchii flectați pînă aproape de pămînt și cu mâinile împreunate în față a semn de îndurare, ambasadorul britanic s-a apropiat de masa „stăpînului” american. S-a oprit lîngă masa noastră, a dat din cap cu umilintă și a spus: „Yes, sir!” Moses s-a amuzat teribil, iar eu am început de atunci să-l îndrăgesc. Altă dată, ieșind de la un simpozion de la Athenee Palace, m-am întâlnit cu el pur și simplu pe trotuarul din fața hotelului. Fără multă vorbă l-am invitat pe loc să mergem la Bordeaux la meciul de fotbal al României cu Anglia de la Cupa Mondială. Tot pe loc ambasadorul a încuviințat, și am plecat direct, fără nici o oprire la ambasadă, direct la Oțopeni și de aici la Bordeaux.

Un alt ambasador de înalt nivel a fost Valeri Keneai-kin, ambasadorul Federației Ruse, un om cultivat și

227

deschis. Vorbitor al mai multor limbi, chiar și al unui dialect african, Valeri Keneaikin a fost o soluție diplomatică extraordinară pentru Rusia, iar dacă toți ambasadorii ruși din Europa ar fi ca el, Rusia ar cuceri diplomatic întregul continent. El s-a ocupat de organizarea vizitei mele la Moscova. Din păcate pentru țară, în urma demiterii mele, nu am putut să realizez nimic din ceea ce am stabilit la Moscova.

Cu ambasadorul SUA m-am înțeles de minune. Discutam aproape săptămînal cu James Carew Rosapepe. Avînd o înfățișare care putea deruta pe mulți, Rosapepe era un om care stia ce vrea: stia să reprezinte interesele SUA. Activ și tenace, dar fără o morgă la a cărei vedere să te gîndesti că ai în față un diplomat al unei mari puteri, Rosapepe a avut o contribuție esențială în

promovarea intereselor economice americane în România. A pătruns în multe medii sociale și financiare din România și a călătorit prin România « nimeni altul.

Nu pot să închei rîndurile despre ambasadorii pe care i-am simțit aproape fără a aminti de ambasadorul Franței, Pierre Menat. În timpul mandatului său, Franța a devenit principalul investitor străin în România. A reușit, nu fără eforturi, să învețe româna, semn lîmpe de al atasamentului său pentru această țară. Cum nu pot să nu-mi amintesc de ambasadorul Italiei, doamna Anna Blefari, care a făcut în funcția pe care a avut-o mai mult decît trei bărbați, depășind cu mult prestația predecesorilor ei masculini italieni. Ambasadorul Turciei, Volkan Boskir, un om exceptional, este cel căruia i se datorează în mare parte organizarea vizitei mele oficiale în Turcia. Cu toți acești oameni am păstrat legătura și după ce am fost demis. Nu este cazul

228

MANDATUL MEU

să dau glas părerii pe care au avut-o acești diplomați despre ce s-a întîmplat pe 13 decembrie 1999.

Integrarea europeană, în 1999, în vederea pregătirii Conferinței de la Helsinki, a venit în România Giinther Verheugen, comisarul pentru Integrare Europeană ce răspundea de România. Discuția cu el mi-o amintesc foarte bine, căci lui i-am spus lucruri ce merită a fi reținute de orice occidental care vine în România. Știam că Comisia de la Bruxelles era nemulțumită de eforturile României de a intra în faza de preacces a negocierilor. Ca să vedeti unde ne aflăm, nici măcar în stadiul discuțiilor de preacces nu ne aflăm! Autoritățile de la Bruxelles nu mai știau ce să creadă în privința guvernelor din România, în timp ce în țările din jurul României schimbarea guvernelor nu afecta procesul de integrare în structurile europene, în România fiecare guvern o lua de la început, decretînd că cel de dinainte nu făcuse nimic. Asta știa și Verheugen, că fiecare nou guvern român dădea vina pe cel precedent. Verheugen mi-a spus atunci că imaturitatea clasei politice românești are nevoie de lecția Bulgariei, o prăbusire financiară urmată de o monitorizare directă a politicii financiare de către o instituție internațională. Doar așa, poate, românii le veneau mintile la cap. I-am spus că nu cred că o asemenea lecție ne-ar fi de mare folos, deoarece românii sînt imprevizibili și versatili. I-am cerut să aibă în vedere că, dacă Occidentul exercită presiuni asupra României, va avea surprize, căci aici lucrurile au alt ritm, iar oamenii au altă mentalitate. De pildă, românii sînt foarte buni negociatori, știu să prindă ocaziile și să se folosească de ele, apoi sînt dispusi la compromisuri, așa că pînă la urmă negocierile cul-

229

minează întotdeauna cu un acord. Dar marea problemă începe abia acum, după încheierea acordului, cînd se pune problema punerii lui în practică. Noi nu sîm-tem nemți, încheiem înțelegeri, dar ne ținem foarte greu de ele. Asa că autoritățile de la Bruxelles trebuie să tină seama de acest lucru. Primul e că aici timpul curge diferit în comparație cu cel din Apus, el curge mai încet, dar asta nu înseamnă că România nu știe să ardă etapele atunci cînd vrea. Românii sînt capabili să atingă repede praguri ce păreau imposibil de atins, pentru ca apoi să alunece într-o amorteală totală. Aici timpul are încetiniri dese și accelerări rare, asta trebuie să înțeleagă occidentalii. Dacă știu să ia românii așa cum sînt, atunci va fi bine pentru ambele părți. Dar exercitarea de presiuni asupra românilor nu ar duce la nimic. Aici democrația și reforma capătă un specific național, așa cum capătă orice instituție occidentală pătrunsă de curînd aici. Orice instituție apuseană, de cum își introduce formele aici, va căpăta un iz românesc. Formele sînt occidentale, dar fondul e altul, unul balcanic. Dacă occidentalii înțeleg asta, atunci România va merge înainte și occidentalii vor fi mulțumiți. I-am propus arunci, pentru a rezolva această problemă, înființarea unei comisii mixte România-Uniunea Europeană care să coordoneze și să monitorizeze direct procesul de integrare și i-am propus ca această comisie să poarte numele lui. Și astfel s-a înființat comisia Ver-heugen în noiembrie 1999. Peste o lună am fost demis, iar ce s-a întîmplat cu ea mai departe nu e răspunderea mea. Știu că a funcționat pasiv în timpul următorului premier. Vorba lui Verheugen se adevărea. Fiecare nou guvern român abandonează

toate proiectele celui anterior.

230

MANDATUL MEU

FMI si Banca Mondială. Orice guvern al României trebuie să știe că riscul la care se expune o țară respec-tînd un acord cu FMI este mai mic decît cel la care s-ar expune dacă nu ar încheia acordul. România nu poate singură să clădească democrația, fiind săracă. Numai că beneficiile rezultate din acordurile încheiate cu aceste institutii sînt pe termen mediu si lung, iar în România fiecare guvern vrea să facă în patru ani totul, stergînd tot ce a făcut cel precedent.

Eu am încheiat un acord cu FMI în condițiile în care un altul nu se mai încheiase din 1995.

Specialistii acestei institutii avuseseră în sfîrsit de-a face cu o echipă de negociatori români care stiau ce vor si mai cu seamă stiau să-si respecte obligatiile, îmi amintesc ce mi-a spus odată Thomsen, reprezentantul FMI în România: „Eu nu pot trece de o parte si de alta a mesei pentru a negocia cu mine însumi!” Se referea la incapacitatea echipelor anterioare de negociatori români de a se decide în privinta unei variante de acord. Cît am fost prim-ministru, toate clauzele decurgînd din acordul cu FMI au fost respectate. Si asta în ciuda presiunilor sindicale. Singura exceptie a fost mărirea cu 60-70% a salariilor cadrelor militare, măsură pe care am luat-o în ciuda opozitiei FMI. Ca să obțin totusi consimțămîntul lor, am discutat cu Stanley Fisher, economistul șef de la FMI. I-am explicat că e o chestiune importantă, căci starea de spirit e gravă si oricînd se poate naste o revoltă în armată, si că această mărire de salarii nu va afecta deficitul bugetar prevăzut m acel an la 2,7%. I-am spus atunci lui Fisher: „Noroc că armata română nu are o traditie pucistă ca în statele sud-americeane, altfel am fi asistat la evenimente aprinse.” Ca de obicei, memorandumul cu FMI a fost criticat de specialistii

231

opozitiei, acestia declarînd că acordul a fost negociat „în genunchi”. Le-am dat replica necesară atunci. Acum le pot spune acelorasi specialisti că dacă acel acord a fost negociat în genunchi, memorandumul semnat de PDSR cu FMI a fost negociat cu bărbia în tărînă. Cu Banca Mondială am avut relatii excelente. Cu asistenta expertilor ei, am reusit restructurarea sectorului petrolier, încheierea acordului PSAL I si RICOP, care se află de altfel la baza politicii guvernului de după 2000.

DEMITEREA MEA

Motivele care au copt decizia lui Constantinescu de a mă înlătura le-am înfățisat deja. Mai întîi a fost dorinta lui de a da o „lovitură de imagine”. Sfătuitoarii lui într-ale sondajelor îi atrăseseră atentia că credibilitatea lui scăzuse drastic si iremediabil, în consecință căuta o solutie de îmbunătățire a propriei imagini. Că asa a fost o dovedeste discutia avută la sfîrsitul lui octombrie 1999 cu Alin Teodorescu, directorul IMAS. Teodorescu l-a informat că Verheugen a anuntat că România nu va fi acceptată să înceapă discutiile de aderare deoarece nu există încă o strategie a guvernului de aderare la structurile europene si nu a fost elaborat încă un program destinat copiilor abandonati. (Afirmatia era falsă, căci strategia guvernului si programul destinat copiilor abandonati aveau să fie prezentate o lună mai tîrziu la Bruxelles.) „Ce trebuie să fac eu? Cum stau în sondaje?” Teodorescu si-a scos graficele si carnetele, i le-a prezentat si i-a spus: „Domnule presedinte, aceasta este evolutia dumneavoastră. Observati că aveti un punctaj mai ridicat prin 1997 si apoi în ianuarie 1999.” „Adică?” „O dată după Madrid, cînd l-ati demis pe Ciorbea, si a doua oară după Cozia, cînd v-a tras după el Radu Vasile. De altfel, vedeti că sînteti tot timpul sub el...” „Ce solutie am?” „Să mergeti împreună, să eliminati orice tensiune si să formati un tandem care să-i

233

tragă după el pe tărînistii. Amîndoi îi reprezentati!” „Eu nu îi reprezint! Radu Vasile îi reprezintă. si cu el nu pot face nici un tandem.” Presedintele a tăcut o vreme si apoi l-a întrebat pe Teodorescu: „Dacă îl schimb?” „Îl schimbatii, dar pe cine puneti?” „Sârbu?” „E o glumă, cred.

Schimbati pe unul care la minim are 25% credibilitate cu unul care nu reprezintă nimic!" „Du-du Ionescu?" „Nu o să puneti prim-ministru pe unul care vine la minister în adidasii și blugi! Nu aveți pe cine. În plus, tot timpul ați fost sub procentajul Convenției, ea v-a tras în sus! Nu aveți altă soluție decât tot cu Radu Vasile!" „Nu, domnule", s-a burzului Con-stantinescu, „mie îmi trebuie o lovitură de imagine!" Asadar la sfârșitul lunii octombrie 1999, președintele luase decizia de a măsde mite. Mai rămăsese să cadă de acord cu liderii coaliției, în special cu Roman și Stoica, în doilea rînd, era frica lui Constantinescu că voi candida în 2000 la președinția statului, însuși Dudu Ionescu, într-o convorbire privată, mi-a sugerat că nu e bine ca gândul meu să se îndrepte atît de sus, fiindcă, îmi spunea el, în 2000 tot Constantinescu avea să fie candidatul Convenției la funcția de președinte, ceea ce însemna că trebuia să mai aștept pînă în 2004. I-am cerut atunci lui Dudu Ionescu să înțeleagă că nu am nici cea mai mică intenție să candidez la o asemenea funcție, și i-am cerut să transmită lucrul acesta cui crede el de cuviință, lui Constantinescu, Galbeni sau oricui altcuiva din oficina politică a PNtCD-ului. Gîndul meu nu către președinția statului se îndrepta, ci către cea a partidului. Și totuși Constantinescu se temea în sinea lui că îi voi lua locul, deoarece sondajele îmi dădeau mie cîștig de cauză. Cine nu s-a miscat în straturile acelea rarefiate ale puterii nu poate înțelege cîtă teamă și

234

r

DEMITEREA MEA

cîte bănuieli se pot isca în sufletul unui politician ajuns într-un rang înalt. Ajungi să-ti bănuiești pînă și pe cei mai apropiați oameni, ajungi să simți cum neîncrederea te macină și că, oricît de des ti-ai repeta că totul e rodul imaginației și panicii tale, totuși un gînd stăruitor și insidios ti se strecoară în minte: „și dacă totuși cutare vrea să mă detroneze?"

În al treilea rînd, întîlnirile mele cu Iliescu și cele cîte-va declarații pe care le făcusem în presă în legătură cu Constantinescu, toate dînd apă la moară bănuielilor președintelui statului. Acesta intuia că în mine nu poate afla nici supușenia lui Diaconescu și nici servilismul unui Radu Sârbu. Nu eram maleabil, nu eram așa cum dorise el să fie un premier în relațiile cu președintele: un fel de om de casă fără opinie personală, în al patrulea rînd, uneltirile grupului Galbeni-Opris. Constantinescu s-a folosit de acest grup ca să-si atingă scopul, deși părerea lui despre tărăniști era deplorabilă. Aceste patru motive au creat încetul cu încetul condiția pri elnică hotărîrii demiterii mele.

În tot mandatul meu, cel care s-a străduit din răzputeri să fie un mijlocitor și un împăciuitor între mine și Constantinescu a fost Costin Georgescu. Mă sfătuisă să refac legătura cu Constantinescu, să încercăm amîndoi să comunicăm iarăși. Dar prin martie-aprilie 1999, nu am mai putut rezista stilului impus de Constantinescu. Discuțiile dintre noi doi începeau invariabil cu o autoprezentare generală a activității lui în planul politicii externe, de parcă n-as fi știut de ea și fără ca el să-mi spună, și apoi urmau cereri concrete în domeniul privatizării, îmi cerea pur și simplu să intervin în cutare sau cutare licitație spre a da cîștig de cauză fir-mei de care era interesat președintele. O dată a avut

235

o astfel de intervenție pentru serviciul de cadastru, cînd i-am replicat: „De ce nu îl sunați pe Stoica, deoarece șeful cadastrului și al instituțiilor de informatică este liberal." Mi-a răspuns cu o fermitate mîndră: „Eu vorbesc numai cu premierul!" De atunci s-a orientat spre Radu Sârbu, care îl servea direct și prompt, fără a-mi cere părerea.

A intervenit infarctul, într-o zi de vineri, într-una din acele zile cînd norocul pare să părăsească fără întoarcere lumea și cînd parcă toate ursitoarele își întorc fața de la tine. În acele zile, cînd am fost la un pas de moarte, și spun asta fără nici o urmă de patetism, mi-am dat seama de mreaja de uneltiri pe care Constantinescu le țesea în jurul meu. La primele două minute de la aflarea știrii, Constantinescu a sunat la sediul PNtCD ce-rînd înlocuirea mea. Asta nu l-a împiedicat să mă viziteze de două ori la Elias, întrebîndu-mă de sănătate. Gest de mare dibăcie politică, trebuie să

recunosc. Chiar în timpul acelor zile cînd eu am fost la un pas de moarte si cînd el mă vizita la spital, chiar atunci căuta să-l convingă pe Diaconescu că Valeriu Stoica e cel mai potrivit ca premier, încercînd totodată să speculeze articolul din Constituție care vorbește de indisponibilitatea prim-ministrului. Pur și simplu presedintele avea de gînd să mă declare incapabil de a-mi exercita atribuțiile de prim-ministru, situație în care desemnarea unui nou premier avea o motivație constituțională. Dar ce îndreptățire constituțională putea să mai aibă un presedinte care își începuse mandatul încălcînd din start constituția, atunci cînd îl numise premier pe un om care detinea funcția publică de primar? Mai mult, ce temei legal putea să mai invoce un presedinte care acceptase ca Ciorbea să fie premier fără

236

DEMITEREA MEA

a-si da demisia din funcția de primar? Cînd mă gîn-desc că omul acesta a repetat de atitea ori în discursurile lui că presedintele statului e garantul Constituției și că rolul Constituției e acela de a înlătura arbitrarul din viața politică, cînd mi-aduc aminte că a jurat să vegheze la respectarea riguroasă a legii în România, mă întreb dacă n-am trăit un vis urît vîzînd că același om a încălcat fără scrupule de două ori Constituția, o dată la numirea lui Ciorbea, a doua oară la demiterea mea. Iar în zilele următoare infarctului meu, s-a străduit în van să pîcălească aceeași Constituție pentru a mă înlocui. N-a reușit, consilierii mei dovedindu-i cu legea de funcționare a guvernului pe masă că termenul de „indisponibilitate” avea o semnificație ce nu se potrivea stării în care mă aflam eu. În al doilea rînd, n-a reușit pentru că tîrînistii, oricît de dezbinati ar fi fost și oricît de porniti împotriva mea, nu puteau accepta un liberal ca premier.

Iesînd din spital am aflat de încercările lui Con-stantinescu de a mă schimba pe motiv de boală inva-lidantă. Din acea clipă, în sinea mea, nu l-am mai iertat, căci era uimitoare grija cu care mă întreba de sănătate și zelul concomitent cu care se străduia să mă mazilească. După infarctul meu m-am întîlnit cu el doar în împrejurările inevitabile, care țineau de obligațiile funcției pe care o aveam fiecare din noi, de exemplu la CSAT sau cînd trebuia să fiu la Cotroceni cu prilejul vizitelor unor demnitari străini, în rest, de atunci, între noi s-a rupt orice comunicare. De altminteri îi spusese: „Domnule presedinte, după ora 11 seara nu mă mai sunați decît dacă România intră a doua zi în război!” Nu a înțeles, continuînd să mă sune noaptea ca să-mi spună că

237

mă roagă să-l primesc și tot așa. Le-am interzis celor din jurul meu să-mi mai dea legătura cu Constantinescu cînd acesta mă suna după 11 seara, în atmosfera asta de necomunicare cu presedintele au înflorit intrigile și bîrfele. Vîzînd că eu îl evit, el însuși s-a retras într-o încăpătînire mută. Nici unul din noi nu a putut face pasul deschiderii sincere către celălalt, în vara lui 1999 am declarat că voi candida la funcția de presedinte al partidului. Toti tîrînistii s-au repezit la Cotroceni să i se plîngă lui Constantinescu că Radu Vasile vrea să confiste partidul și că următorul pas era, firește, candidatura la presedinția țării. Simteam cum în jurul meu frunțile se întunecă și gîndurile, lipsite de calea expresiei verbale, se ascund undeva îndărătul unor chipuri ce mimau nepăsarea. Devenisem pentru Constantinescu, Galbeni și Opris dusmanul ce trebuie musai să fie mazilit din funcția de prim-ministru. Doar așa puteam fi stăvilit în ambițiile mele. Rupînd relațiile cu Constantinescu, m-am dispensat treptat de toti consilierii ce-mi fuseseră strecurati în preajmă de la Cotroceni. Din 15 consilieri am rămas pînă la urmă cu cîțiva, cei apropiați mie. Asadar, în vara lui 1999, știind că nu pot să capăt sprijinul partidului decît preluînd conducerea, mi-am declarat intenția de a deveni presedintele partidului. Renuntasem la toate funcțiile din partid, la cea de purtător de cuvînt al PNTCD, pe care o detinusem cinci ani, și la cea de secretar general al partidului. Pe cea din-tîi o preluase intrigantul de serviciu al partidului, Re-mus Opris, iar pe cealaltă i-o transferasem în timpul mandatului de premier lui Dudu Ionescu. În vara aceea, aflîndu-mă în vacanță pe litoral, m-am hotărît să-i cer expres lui Diaconescu să aleagă între mine și coteria

DEMITEREA MEA

condusă de gnomul Galbeni si de paingul Opris. si el se afla pe litoral, iar vilele noastre erau despărțite doar de un gard verde. Asa că într-o zi, însoțit de cîinele meu lup, am trecut gardul verde si am sunat la usa vilei lui Diaconescu. Eram hotărît să-l facă să aleagă. Ori îi striveste pe cei din grupul Galbeni-Dudu Ionescu-Opris, ori renunță la mine. Am fost primit de doamna Diaconescu, care mi-a oferit, cu tactul ei de amfitrioană grijulie, cozonac si prăjituri. A coborît curînd si Diaconescu. Si cînd l-am văzut, oarecum gîrbovit si neajutorat la trup, mi s-a părut dintr-o dată că am în față un vîrsmic ce avea nevoie de îngrijire, un bătrînel de la care nu te puteai aștepta la nimic rău, asa de plîpînd si neputincios părea. Cum ar fi putut un asemenea bă-trîn să aibă intentii rele cu mine? si cum de putuse mie să-mi treacă prin cap că acel bătrîn la care tineam putea să-mi vrea mie răul? Da, tineam la el, cum si el tinuse odată la mine. si în clipa aceea, m-am clătinat în hotărîrea mea, toate sîndurile mele s-au risipit, intentia mea s-a spulberat. „Domnule presedinte, stiti că mi-am declarat candidatura la presedintia PNtCD-ului, si stiti de asemenea reactiile coteriei lui Galbeni. Spu-neti-mi dacă aveti ceva împotriva si mai spuneti-mi ce-i de făcut cu coteria lor." Diaconescu părea nevolnic, dar nu era. Avea elementara viclenie a unui politician care învățase arta disimulării, stiind prea bine să vorbească despre orice altceva, dar nu despre adevărul pe care îl avea în minte. „Radule, ce mi-ai făcut? De ce a trebuit să faci o asemenea declaratie? Păi eu aranjaseam tot, mă retrăgeam firesc si tu veneai si mai firesc în locul meu. Dar asa ai tulburat apele. Au venit înnebuniti la mine Galbeni, Opris si Dudu Ionescu, ca să-mi spună că Radu Vasile vrea să mă răstoarne pe mine si apoi

239

si pe ei. Am încercat să-i linistesc si am reusit. Nu mai fi asa de pornit pe ei, ai răbdare, lucrurile se vor rezolva de la sine. Hai linisteste-te si tu si totul o să fie bine." Iar eu, într-un moment de slăbiciune, am cedat, neinsistînd. In fata celui bătrîn de 80 de ani, decizia pe care o aveam în minte cu cîteva minute mai devreme, de a-l pune în fata alegerii „ori eu, ori ei", s-a spulberat. O greseală fatală, o greseală de sentimentalism omenesc, o greseală care în politică nu se iartă. Dacă atunci as fi insistat, as fi avut cîstig de cauză, iar oficina gnomului Galbeni ar fi fost desfiintată. Dar nu am insistat, am sovăit, si nu i-am lăsat să moară pe colegii mei de partid, iar ei, după cîteva luni, nu m-au mai lăsat să trăiesc, în politică există două feluri de greseli: cele din care poti race cu duimul, pentru că trec fără să lase urme, si cele din care e îndeajuns să faci una pentru a fi terminat. Eu am făcut arunci o astfel de greseală. Dar ce e straniu e că hotarul care le desparte pe primele de cele secunde e momentul în care le faci. Momentul, el e cel care hotărăște cît de gravă sau de benignă e greseala. Si în acel moment eu mi-am jucat viitorul. Am ratat momentul, si o dată cu el viitorul de prim-ministru. L-am avut atunci în mînă pe Diaconescu, eram numai noi doi, puteam să-i smulg decizia de a-i exclude pe Galbeni & Co., si atunci manevrele lui Constantinescu ar fi fost sortite esecului. Căci fără gruparea lui Galbeni, apele în partid ar fi fost calme, curgînd în sensul meu. Cu Ciumara si Spineanu mă înțelegeam eu, pe Muresan si Sârbu îi înlăturam repede din guvern, dar cu sicofantii aceia nu mai era nici o cale de înțelegere. stiam că dragostea nebună, suferindă si nostalgică a coteriei gnomului Galbeni pentru Ciorbea era pîrghia de care se folosea Constanti-

240

DEMITEREA MEA

nescu spre a-l face pe Diaconescu să joace cum îi cînta el, si stiam că această pîrghie trebuie rețezată. Dar Diaconescu a fost atunci mai abil decît mine, mi s-a strecurat printre degete eschivîndu-se, iar eu m-am lăsat furat de o înduiosare fugară pentru un om aflat la vîrsta senectutii. Jos pâlăria, domnule Diaconescu, atunci, în acel moment crucial din vila de protocol de la Nep-tun, ati fost mai bun decît mine! Diaconescu, spre deosebire de Coposu si Ratiu, era muntean. Avea chiar un umor negru de bună calitate. Nu avea usurinta exprimării, dar avea o sagacitate si o smecherie constituțională în

sensul bun al cuvîntu-lui. Făcea glume percutante si neasteptate, stia să lămurească o situație prezentă folosind exemple din trecut. Am tinut la omul acesta si tin încă. Am trecut prin prea multe împreună pentru a nu fi căpătat o slăbiciune față de el, o slăbiciune ce m-a costat mult. Îmi amintesc că în 1997, imediat după vizita lui Clinton în România, comentam în BCCC mesajul lui Clinton, un mesaj ce putea fi rezumat cu cuvintele: „tineti-o tot asa, sînteti pe drumul cel bun!" Diaconescu a replicat cu umor: „Asta îmi aminteste de un scheci pe care l-am văzut, tînăr fiind, la teatrul Cărăbus, în scheciul acela doi prieteni se întâlneau întrebîndu-se reciproc de sănătate. «Ei, cum o duci?» «Bine», răspundea celălalt, «lucrez, am un salariu bun, mi-am luat casă, nevasta e sănătoasă si am doi copii, dintre care unul e pe drum». «Bravo!» răspunde celălalt. «Bravo pe dracu, că la ora trei îl îngroapă!» Asa si cu România, toti ne spun că sîntem pe drum, pe drumul cel bun, dar mai e putin si ne îngroapă!" Comentariul acesta cinic al lui Diaconescu, dînd glas unei stări de spirit pe care o aveam cu totii în privinta refuzului americanilor de a ne primi în NATO la Madrid, caracterizează foarte bine umoarea

lui Diaconescu. Diaconescu avea în vine arta concilierii era un împăciuitor din născare, înseninînd fruntile atunci cînd atmosfera psihică era apăsătoare. Multe momente grele din BCCC au fost depășite în acei ani gratie umorului negru, prompt si eficient, al lui Diaconescu. Tot în 1997, cînd tărănistii începuseră deja să se războiască în presă, chiar eu făcînd declaratii critice la adresa guvernului Ciorbea, s-a decis în BCCC ca cine mai face asemenea declaratii să fie sanctionat pe linie de partid. Ciumara, ministrul Finantelor, m-a tintit imediat: „Uitati, Radu Vasile a dat un interviu în care l-a criticat pe Ciorbea pe motiv că măsura disponibilizării minerilor din Valea Jiului e o idiotenie. Pe el nu-l sanctionează nimeni?" Era o atmosferă încărcată în încăpere, oricînd puteau să tîsnească între noi replicile dure. Însă remarca lui Diaconescu, calmînd imediat atmosfera, a fost plină de haz: „Asa-i cu ăstia mari, nu are cine să-i sanctioneze. Rusii sînt în Cecenia, americanii intră în Irak si nimeni nu-i sanctionează," Privirile s-au înviorat brusc, căci în bine jucata resemnare a presedintelui se ascundea exact doza de ironie necesară dezamorsării unui conflict. Fireste că puteam fi sanctionat, dar felul mucalit, mustind de un umor cinic si năbădăios, a linistit dintr-o dată apele. Fără această interventie, spiritele fiind încinse, între mine si Ciumara se putea isca o altercatie. Dar asa, eu însumi domolit, m-am pomenit spunîndu-i lui Ciumara: „Măi, Ciumara, las-o, măi, baltă... Uite, promit că nu-ti mai atac guvernul din care faci parte, dar cu o conditie, nu-mi mai spune Radu Vasile, spune-mi, simplu, Ră-ducu, si-atunci te voi vorbi numai de bine!"

Ce rost mai pot avea astăzi asemenea amintiri? Pentru mine, unul singur: să-mi amintească faptul ca,

242

DEMITEREA MEA

din cauza febletei mele pentru acest om, am plătît cu vîrf si îndesat în plan politic. În toamna aceluia an, primeam tot mai des de stare că cei care îmi tes planul demiterii se apropie de faza finală. Stoica a tinut odată să-mi atragă atentia: „Radule, ai grijă că tărănistii tăi te sapă, iar noi nu putem face nimic!" stiam asta, dar ruptura din sînul PNtCD-ului era asa de adîncă încît nici o punte de legătură nu se mai putea găsi. Constantinescu începuse la rîndul lui să tatoneze terenul în cursul unor negocieri în stil propriu, la ceas de noapte si în negura cotloanelor de la Cotroceni. Aflasem că se poartă discutii între presedintele statului si liderii partidelor din arcu guvernamental, Diaconescu si Petre Roman. Senatorul liberal Radu F. Alexandru mi-a pomenit atunci de o scrisoare a lui Petre Roman către Constantinescu în care îi sugerea înlocuirea mea. L-am întrebat direct pe Petre Roman si a negat. Nici pînă astăzi nu stiu dacă o asemenea scrisoare a existat, căci nici un lider al PD-ului nu mi-a confirmat existenta ei, nici Băsescu, nici Berceanu, nici Babiuc.

Cu sau fără această scrisoare, plasa se strîngea. Pe 10 octombrie, de ziua mea, toti liderii politici au venit să mă felicite. Inclusiv Constantinescu. Da, omul învățase foarte mult în ultima vreme,

reusise să-si încropească un chip cu nenumărate măști, iar atunci a afisat-o pe cea a presedintelui amabil căruia îi face mare plăcere să-si felicite premierul, o plăcere cu atât mai mare cu cât gândul de a mă răsturna, oricum si prin orice mijloace, i se cuibărise temeinic în minte, își felicita un prim-ministru cu care încetase de mult să mai comunice, si o făcea cu voluptatea celui care stia că acea felicitare avea să fie si ultima. Omul acesta avea o grijă

l

243

obsesivă de a strînge indicii incriminatoare în legătură cu mine. Cînd de pildă am fost la Cluj la Corpul IV al Armatei Române, unde m-am întîlnit cu toti ofiterii de rang înalt din țară, ascultîndu-le doleanțele si nemulțumirile legate de salarizarea cadrelor militare, Con-stantinescu a interpretat acest gest ca pe o tentativă a mea de a tatonă perspectiva unui puci militar a cărui victimă, cine altcineva oare? nu putea fi decît el.

În acea perioadă, aflîndu-mă în vizită oficială în Grecia, am stat într-o seară de vorbă cu cîtiva dintre cei care mă însoteau. Din vorbă în vorbă, am ajuns firește la planurile pe care le urzea presedintele statului în privinta demiterii mele. Era o discutie banală, una pe care as fi uitat-o de mult dacă nu ar fi fost marcată de faptul că cineva din anturajul meu, cred că Grecea, mi-a spus: „De ce nu încercati cu Alexandru Athanasiu? Renuntati la tărănisti si mergeti cu Athanasiu, dumneavoastră candidati la presedintie din partea lor, iar ei au nevoie de cineva care să-i scoată din cvasianonima-tul lor electoral!” „Bună idee!”, îi zic si îl sun imediat pe Athanasiu, care se afla în țară. Era cam miezul noptii, cred că l-am trezit din somn. I-am pomenit de această idee, si negresit l-am luat prin surprindere, căci vreme de cinci minute cît am vorbit la telefon nu a făcut decît să mă aprobe în întregime. Am încheiat hotărînd că vom continua discutia la Bucuresti. A fost o discutie în care parcă fiecare nu credea ce spune celălalt, dar el a crezut si a tinut minte. Din partea mea această discutie nu a avut nici o continuare. Din partea lui Athanasiu însă, da. Am motive să cred că Athanasiu s-a dus la Cotroceni raportîndu-i lui Constantinescu întreaga discutie. Oportunismul politic al lui Athanasiu e aproape fără egal, mai ales în ceea ce priveste iscusinta lui

244

r

DEMITEREA MEA

de a cădea tot timpul în picioare. Venind din PAC si fiind presedinte al unui partid cu un sprijin electoral de 1%, omul acesta a fost ministru, vicepresedinte al Senatului si Dumnezeu stie ce mai vroia să fie.

În noiembrie 1999 am fost la Bruxelles si am reusit să-i conving pe comisarii Uniunii Europene ca România să fie invitată la negocierile pentru aderare într-un singur val, alături de celelalte țări candidate. Apoi, în decembrie a avut loc vizita în Rusia si întîlnirea cu Putin, începusem să mă misc prea larg si prea dezinvolt pe harta Europei ca Emil Constantinescu să mai poată astepta mult. Fiind eficient pe plan extern, căpătasem succes în cel intern. Asa că presedintele a început să se precipite. A urmat reuniunea de la Helsinki, cînd invitarea României ca să înceapă negocierile de aderare a devenit un fapt împlinit. Greseala mea e că nu m-am dus alături de presedinte acolo, lăsîndu-l doar pe el să reprezinte România, îmi amintesc că i-am telefonat: „Mergeti numai dumneavoastră, domnule presedinte, este bine ca felicitările să le primiti dumneavoastră. Eu doar mi-am făcut datoria, si îmi ajunge.” Cuvintele acestea frumoase i le-am spus cu sinceritate, dar le-am adresat cui nu trebuie. Oricum, ele veneau prea tîrziu. Greseala a constat în faptul că prezenta mea acolo ar fi împiedicat înțelegerea la care au ajuns la Helsinki Constantinescu împreună cu cei care l-au însoțit acolo în privinta demiterii mele. Cu aproape o săptămînă mai devreme, pe 6 decembrie, chestiunea demiterii mele era deja bătută în cuie. În aceea zi, aflat la un seminar la Sofia, Remus Opris l-a anunțat pe colegul lui de delegatie, Alin Teodorescu, că este chemat urgent la Bucuresti de Constantinescu. „De ce, îl întrebă Alin Teodorescu mirat, România si Bulgaria

\

245

au fost acceptate, ceea ce se va anunța la Helsinki. Guvernul și-a făcut datoria!" „Nu mai contează, zice Opris. Îl schimbăm pe Radu Vasile." „Cine ți-a spus?" „Constantinescu." „Când?" „Acum câteva minute, la telefon." „Du-te și spune-i să n-o facă, e o prostie!" „Nu se mai poate, Constantinescu a decis că vrea o lovitură de imagine!" întors în țară de la Helsinki, Emil Constantinescu a apărut pe postul televiziunii naționale în seara zilei de 12 decembrie pentru a-l felicita pe premierul Radu Vasile pentru succesul raportat de România la Helsinki. Am știut atunci că decizia fusese luată, căci îi recunosteam stilul, un stil de care probabil era foarte mândru. În aceeași seară am fost sunat de Diaconescu, care îmi cerea ca a doua zi dimineața să fiu la guvern spre a-mi comunica ceva important. După infarct, înoptam numai la Snagov, având nevoie de mediu natural și exercitii fizice pentru a mă întreține fizic. I-am spus lui Diaconescu că mai devreme de ora 13⁰⁰ nu pot fi la guvern, așa că îl aștept la ora aceea.

În dimineața zilei de luni 13 decembrie Diaconescu a venit la guvern la ora 11⁰⁰, s-a agitat ce s-a agitat pe culoare în așteptarea mea și a plecat. Atunci el, în curtea guvernului, cât și Opris, la Camera Deputaților, au declarat televiziunii cum că premierul Radu Vasile a refuzat să-l primească pe președintele partidului. Am sosit la ora 13⁰⁰ la guvern. Era o zi noroasă, cu urme de zăpadă pe spațiile verzi. Ajuns la guvern, am fost înștiințat de consilieri că ministrii țărăniști începuseră să-și depună demisiile la Cotroceni. Sunt încredintat că Emil Constantinescu jubilează și astăzi de mândrie amintindu-și de câtă ingeniozitate a putut da dovadă mintea lui de eminentă cenusie atunci când a scornit

246

DEMITEREA MEA

această metodă inedită de a mă mazili. Din păcate pentru el, o asemenea procedură nu e prevăzută de nici un act normativ, cu atât mai puțin de Constituție. Dar un președinte care încălcă de la bun început Constituția, atunci când îl desemnase ca premier pe Cior-bea, nu se putea împiedica de un fleac de scrupul moral sau de o piedică precum Constituția când era vorba să-l înlăture pe un alt prim-ministru. Ministrii țărăniști și-au depus cu toții demisia la Cotroceni, la Palatul Victoria sosind faxuri cu copiile acestora. Singurul care mi-a înmănat demisia în original a fost Dudu Ionescu. „Radule, asta e! Îmi pare rău!" „Nu mi-o lăsa mie, du-o la secretariatul general al guvernului", i-am spus și așa m-am despărțit de un om despre care crezusem că e altfel decât Opris. Putin după ora 13⁰⁰ m-a sunat Diaconescu dându-mi un ultimatum: îmi cerea să-mi dau demisia și să vin la sediul partidului ca să dau explicații în cadrul BCCC-ului. BCCC-ul avea un cvorum de 12 persoane, iar în acea zi se adunaseră doar vreo șase dintre ei: Diaconescu, Galbeni, Opris, Ciomara, Spinea-nu și Tepelea. Ceilalți lipseau. I-am spus că nu vin în fața unui „tribunal al poporului" alcătuit din șase oameni. La ora 16⁰⁰ șeful de cabinet al lui Constantinescu a sunat la cabinetul meu anunțând că toți ministrii țărăniști își depuseseră demisia. Nici o vorbă de ministrii liberali sau pedisti. Știrea lui Ciuvică era transparentă în intenția ei de a mă sili să-mi semnez demisia și să o trimit spăsit la Cotroceni. Îmi dau seama acum că în toate acele zile am avut o dublă optică în ceea ce mă privește. Eram tinta acelei lovituri de palat și totuși mă simteam ca un spectator, trăiam cu senzația că tot ce se petrecea acolo cu mine și se întâmpla unei alte persoane, parcă eram martorul din afară al

247

unei drame la care asistam foarte detașat. Numai așa îmi explic de ce nu am cedat în fața acelor presiuni psihologice. Căci asta nu a putut prevedea ingeniozitatea președintelui Constantinescu: în ciuda migălei cu care plănuise totul împreună cu maestrul Stoica, exista posibilitatea legală și constituțională ca eu să nu îmi dau demisia și nu mi-am dat-o. Și am încercat în acea zi, ca și în cele următoare, să reacționez la măsura abuzivă a unui președinte care își făcuse un obicei din a încălca Constituția contracarându-l numai cu metode constituționale. Fiind la guvern, l-am chemat pe secretarul general al guvernului Radu Stroe și i-am cerut să facă formele legale de demitere a ministrilor țărăniști, urmînd să numesc în scurt timp noi titulari ai portofoliilor

ministeriale. Am primit un refuz franc, de parcă Radu Stroe nu vorbea cu seful lui, ci cu umbra lui. Atunci mi-am dat seama că Valeriu Stoica era acolo unde trebuia să fie, de partea învingătorului. L-am sunat și mi-a confirmat bănuiala: liberalii se ghidau după decizia tărăniștilor, prezentându-și la rîndul lor demisia la Cotroceni. Am decis să fac ultimul pas pe care îl mai puteam face. I-am sunat pe liderii partidelor de opoziție cerîndu-le părerea în privința completării guvernului cu miniștri aparținînd partidelor de coaliție. Melescanu a răspuns afirmativ la această propunere, Iliescu a fost foarte evaziv, iar Athanasiu mi-a spus că nu își va da în nici un caz demisia, dar că pur și simplu nu știe ce să facă. Peste puțin timp și-a dat demisia și a preluat atribuțiile de premier interimar! Bela Marko a fost neutru, și pe bună dreptate. Cu pedistii nu am putut lua legătura. Aveam să aflui mai tîrziu că se izolaseră în biroul lui Petre Roman urmărind derularea evenimentelor. Totuși nici unul dintre miniștrii

248

DEMITEREA MEA

pedisti nu și-a dat demisia, nici măcar după ce mi-am dat-o eu. Mai tîrziu am aflat că la propunerea Co-troceniului ca miniștrii pedisti să-și dea demisia, Tra-ian Băsescu a exclamat nervos: „Nici de-al dracului nu-mi dau demisia doar pentru că așa vrea Constan-tinescu!” Omul acesta, așa impulsiv și slobod la gură cum este, așa neînfrînat în declarații și totuși atît de simpatic prin firea lui, omul acesta care se certa în sedințele de guvern cu Valeriu Stoica, pentru ca apoi să-și spună candid: „Nea Valerică, nu te supăra, dar nu ai dreptate!”, omul acesta a rămas pentru mine exemplul singular de loialitate adevărată în materie de politică românească. Nu și-a trădat premierul pînă la sfîrșit, și, culmea, un premier care nici măcar nu făcea parte din partidul lui, și pe deasupra nu l-a trădat în-tr-un moment cînd toți îmi întorseseră spatele.

La ora 18⁰⁰ am fost iar convocat la BCCC. Se strânseseră acolo și alte persoane interesate: miniștri tărăniști, deputați și senatori. Iar printre ei, ca să vezi cîtă recunoscîntă poate încăpea în sufletul unor români, se numărau oameni pe care îi ajutasem direct, de exemplu constăntenii Jianu și Barde. Toți cei adunați acolo fier-beau de dorința de a mă vedea demis, toți îl înfierau cu aprindere pe Radu Vasile, aceiași oameni care, cu 24 de ore înainte, nu îndrăzneau să deschidă gura în fața mea.

În seara zilei de 13 decembrie am ieșit pe postul național și am declarat că avem de-a face cu o lovitură de forță, neconstituțională și nedemocratică, o măsură abuzivă fără temeii legale. Peste cîteva ore președintele a apărut la televiziune declarînd că m-a revocat din funcție și că îl numește ca premier interimar pe Alexandru Athanasiu. Subtilă

249

CURSA PE CONTRASENS

miscare, numai că eu nu-mi dădeam demisia. Pur și simplu nu mi-o dădeam. Ce mijloace constituționale are un președinte pentru a-l convinge pe un premier să-și dea totuși demisia? Nici unul. Rămîneau prin urmare celelalte mijloace, cele neconventionale: înduplecarea prin presiune sau cumpărarea prin oferire de avantaje compensatorii.

Am plecat acasă cu aceeași senzație stranie și stăruitoare pe care o avusesem toată ziua, că ceea ce trăiesc și se întîmplă altuia și că eu privesc pasiv, din afară, ceea ce mi se întîmplă. Posturile de televiziune își îndreptaseră atenția asupra loviturii de palat. Se făceau declarații, se exprimau puncte de vedere, se conturau poziții. Miniștrii tărăniști demisionari și-au justificat în ochii lumii gestul de a-și da demisia. Ministrul Culturii, Caramitru, a afirmat că nu poate lucra cu un prim-ministru căruia nu-i înțelege scrisul de mîină, iar ministrul Integrării Europene, Herlea, cel care făcuse figuratie la Consiliul Europei și nu contribuise cu nimic la crearea unui curent de opinie favorabil României la Bruxelles, a declarat că îl evitam și că niciodată nu avusese prilejul să vorbească cu mine.

A doua zi am fost la guvern, începea o nouă zi de muncă pentru un premier fără guvern care nu vroia însă să-și dea demisia. Nu din ambiție, nu pentru că nu vroiam să renunț la putere, ci pentru că doar așa puteam reacționa legal la o lovitură de forță fără bază legală. Era dreptul meu legal, iar Constantinescu nu avea ce face. Intrînd în cabinetul meu, am observat că toate ghiveciurile cu

flori pe care le adunasem si le îngrijisem în timpul mandatului dispăruseră. Erau multe si frumoase, si mă simteam bine privind-le. Disparitia lor m-a durut mai mult decât orice altă presi-

250

DEMITEREA MEA

ne la care am fost supus în acele zile. Era ca o palmă, ca un gest de evidentă grosolanie, un fel de profanare a persoanei mele si a preferintelor mele, un fel de desfiintare a mea prin stergerea oricărei urme pe care o lăsasem în acel cabinet într-un an si sapte luni. Radu Stroe dăduse ordin ca toate florile să fie scoase dintr-un cabinet în care prim-ministrul constitutional nu mai avea ce căuta. Am început să-mi strâng lucrurile, trăind aceeași senzatie neverosimilă că nu eu sînt cel care am parte de așa ceva. La ora 11 sînt înștiintat că BCCC-ul se întrunise din nou în aceea dimineată, hotărînd demiterea mea din functia de secretar general al PNTCD-ului si excluderea mea din rîndul membrilor de partid. Asadar durase două zile, duminică presedintele își lauda premierul, iar acum, marti, nu mai eram nici măcar un simplu membru al unui partid în care intrasem printre primii. Am părăsit definitiv guvernul. Dar demisia nu mi-o dădusem.

în ziua de 15 decembrie, un grup de parlamentari, în marea lor majoritate cei care participaseră la aceea întrunire ce purta în mod impropriu numele de „grupul de la Brasov”, au căutat să mă convingă să mă duc la BCCC ca să îndrept lucrurile si să ajung la un compromis cu Diaconescu. Am refuzat, nu mai aveam ce să caut în acel loc. în schimb, am acceptat să-l sun pe Diaconescu, despre care, chiar si atunci, credeam în continuare că fusese doar o păpusă în mîinile lui Constantinescu. Aveam să aflu că nu fusese o păpusă, ci unul din initiatorii demiterii mele.

„Domnule presedinte, vreau să ajungem la o solutie onorabilă în folosul partidului. Nu înțeleg de ce m-ati demis din functia de secretar general si de ce m-ati dat afară din partid.” „Domnule Radu Vasile, putem să ne înțelegem

251

dacă îți dai demisia. Te repunem în functia de secretar general, ba chiar îți oferim si presedintia Senatului, căci Petre Roman a anunțat că ti-o cedează, trecînd la Ministerul de Externe. Sînteti de acord?” Am încuviintat. I-am cerut lui Diaconescu să îmi trimită prin fax o hîrtie cu aceste asigurări. Mi-a trimis hîrtia, m-am uitat la ea cu privirea pe care o aveau domnitorii români cînd primeau firmanul de mazilire de la Poarta Otomană, si am scris pe ea: „îmi dau demisia: 1) dacă o persoană neutră din partid dă un comunicat la televiziune prin care declară că s-a ajuns la o solutie amiabilă între Radu Vasile si PNTCD; 2) dacă păstrez functia de secretar general; 3) dacă primesc functia de presedinte al Senatului.” Am trimis hîrtia si am pri-mit-o înapoi semnată de Diaconescu. Dar nu după mult timp am fost anunțat că înțelegerea a căzut. Semnătura lui Diaconescu nu mai conta. De parcă ar fi contat vreodată! Asa că nu mi-am dat demisia nici în aceea zi. în aceeași seară, Constantinescu m-a invitat să negociem la resedinta lui din strada Pangrati. Am refuzat să intru în casă, multumindu-mă să vorbesc cu el prin telefon. Mi-a vorbit foarte politicos si calm, chiar cred că în sinea lui era mîndru că poate dovedi atîta relaxare interioară. M-a întrebat chiar ce vreau în schimbul demisiei mele. Mi-a oferit „orice post de ambasador”. Am refuzat: „Vă urez succes pe drumul pe care veti merge în continuare, dar nu uitati ce v-am spus atunci pe aleile Cotroceniului, cu ocazia învestirii mele. V-am spus atunci că eu aduc noroc celor cu care mă înțîl-nesc si că dacă am să plec de lîngă dumneavoastră cariera dumneavoastră se va încheia.” si cu asta s-a sfîrsit discutia cu un presedinte care încălcase de două ori Constitutia cu doi premieri, pe unul desemnîndu-l, pe altul revocîndu-l.

252

DEMITEREA MEA

în ziua de joi 1-am însărcinat pe Petrică Peiu să poarte negocieri cu purtătorul de cuvînt al presedintiei Răsvan Popescu în vederea încheierii unei înțelegeri la capătul căreia să-mi dau demisia. Nimic din punctele acelei înțelegeri nu a fost respectat, cu exceptia unuia, cel legat de demisia mea. în toată ziua aceea am fost cel mai singur prim-ministru din lume. Telefonul

amutise, nimeni nu mă căuta, nimeni nu vroia să mă vadă. Eram ca un paria căzut în dizgratia tuturor. Atunci mi-a fost dat să cunosc ce înseamnă mintea românului cea de pe urmă, o minte pătrunsă de dezgust pentru oameni și de silă față de politică. Atunci mi-am pierdut credința în oameni și am rămas cu credința în Dumnezeu.

Vineri, 17 decembrie, la prânz mi-am semnat demisia. I-am înmînat-o lui Petrică Peiu spre a o duce la Cotroceni. Cînd s-a întors de acolo, consilierul meu avea lacrimi în ochi. Nu se obosise nimeni să-l întîm-pine, nici măcar omologul lui presidential, domnul Ciuvică. Sosise într-un tîrziu un anume Teleagă, un personaj fără importanță în ierarhia Curtii de la Cotroceni. Mă urau prea mult spre a mai face efortul de a mai respecta protocolul. Era vineri, iarăși vineri, îmi începusem mandatul într-o zi de vineri și îl terminam tot într-o zi de vineri.

Cu ce s-au ales mazilitorii mei? Cu o lovitură de bumerang ce i-a măturat pe toți. Atunci și-a arătat PNtCD-ul slăbiciunea cronică de care suferea: pur și simplu tărănistii nu au avut un om de rezervă în clipa în care au acceptat să fie revocat de Constantinescu! Esalonul doi al PNtCD-ului, pregătit anume pentru a intra în luptă la momentul-cheie, pur și simplu nu exista. Mecanismul partidului era uzat, ros pe dinlăuntru

253

de cancerul intrigilor și antipatiilor. Orice partid serios trebuie să aibă cîteva figuri publice, știute de multime, și o armată de oameni nevăzuti care se miscă în spatele celor dinții pentru a-i sprijini și pentru a le lua la o adică, în situații de criză cum era aceasta, locul. Acesta e esalonul doi, oameni competenți pregătiti din vreme pentru a păși în arena publică a vieții politice, în realitate, PNtCD-ul nu a avut decît ce se vedea, cîteva bătrîni și cîteva adulti în spatele cărora nu se afla nimeni. Cînd am „dispărut” eu, s-au pomenit fără om de rezervă. și m-au alungat ca să obțină ce? Un guvern condus de Isărescu? Ce valoare poate avea garnitura de politicieni ai unui partid dacă din rîndul lor nu se poate găsi măcar un înlocuitor al premierului? Unde i-a stat capul lui Diaconescu cînd a acceptat ca premier un om fără culoare politică? și oare ce a avut în minte Diaconescu cînd a aflat că stăpînul lui, Constan-tinescu, nu mai candidează la presedintie lăsînd descoperită o Conventie care îl împinsese pe scaunul de presedinte? Ce calcul a putut face Diaconescu cînd a acceptat ca PNtCD-ul să sustină pentru prezidentiale un tehnocrat care avea un singur rost, acela de a pregăti alegerile? stia Diaconescu că Isărescu acceptase să fie prim-ministru numai după ce primise asigurări de la Iliescu că scurta lui aventură politică nu îi punea în pericol funcția de guvernator al Băncii Nationale? Cînd m-am întîlnit după 2000 cu Diaconescu la Cotroceni, la un dîneu oferit de noul presedinte Iliescu, Diaconescu mî-a spus: „Radule, îmi pare rău pentru tot ce s-a întîmplat. Eu îți păstrez în continuare o mare apreciere.” Era bătrîn și nevolnic, așa cum fusese și în ziua în care îl vizitasem la vila de protocol din Neptun. Un bătrîn înduioșător și viclean, atîta tot.

254

DEMITEREA MEA

Consecintele înlăturării mele de la putere, prezentate într-o formă concisă, arată astfel: 1) Excluzîndu-mă, tărănistii s-au lipsit de singurul om care putea să mai salveze unitatea și viitorul partidului, dovadă că în locul meu nu au mai avut pe cine să pună; 2) accep-tînd ca premier un om fără culoare politică, tărănistii au dovedit implicit că alcătuiesc un partid fără identitate politică; 3) neavînd identitate politică, tărănistii au dispărut de pe scena politică românească la alegerile din 2000; 4) gestul lui Constantinescu de a nu mai candida la prezidentialele din 2000 a confirmat adevărul trist că în orice relație de dragoste de tip univoc, în care numai unul dă și altul primește, cel care pierde pînă la urmă e cel care dă: Constantinescu i-a abandonat pe tărănisti după ce făcuse ce vroise cu ei patru ani de zile. Gestul lui Constantinescu nu poate fi iertat politic, el a fost o trădare cu neputință de justificat din punct de vedere politic. Nu ai voie să întorci spatele unei Conventii care te sprijinise să ajungi presedinte, indiferent de ratiunile umane și morale ce pot fi invocate în sprijinul unui asemenea gest.

Pe scurt, consecintele au fost catastrofale, afit pentru actorii loviturii de palat, cît și pentru scena

politicii românești. Spun asta gândindu-mă că PNtCD, dis-părînd, a lăsat neacoperită aripa creștin-democrată a spectrului politic din România. Astăzi nu există în România nici un partid important a cărui ideologie să reprezinte curentul european al creștin-democrației. Și indiferent că ne place sau nu, fără creștin-democrație nu se poate vorbi de un esichier politic complet în România. Cu timpul, se va ivi un alt partid care să preia în programul său ideile democrației creștine, dar acela nu va mai fi PNtCD. Acest partid a murit, a murit pen-

255

de cancerul intrigilor și antipatiilor. Orice partid serios trebuie să aibă câteva figuri publice, știute de mulțime, și o armată de oameni nevăzuți care se mișcă în spatele celor din față pentru a-i sprijini și pentru a le lua la o adică, în situații de criză cum era aceasta, locul. Acesta e esalonul doi, oameni competenți pregătiți din vreme pentru a păși în arena publică a vieții politice, în realitate, PNtCD-ul nu a avut decît ce se vedea, cîtiva bătrîni și cîtiva adulți în spatele cărora nu se afla nimeni. Cînd am „dispărut” eu, s-au pomenit fără om de rezervă. și m-au alungat ca să obțină ce? Un guvern condus de Isărescu? Ce valoare poate avea garnitura de politicieni ai unui partid dacă din rîndul lor nu se poate găsi măcar un înlocuitor al premierului? Unde i-a stat capul lui Diaconescu cînd a acceptat ca premier un om fără culoare politică? și oare ce a avut în minte Diaconescu cînd a aflat că stăpînul lui, Constan-tinescu, nu mai candidează la președinție lăsînd descoperită o Convenție care îl împinsese pe scaunul de președinte? Ce calcul a putut face Diaconescu cînd a acceptat ca PNtCD-ul să susțină pentru prezidențiale un tehnocrat care avea un singur rost, acela de a pregăti alegerile? stia Diaconescu că Isărescu acceptase să fie prim-ministru numai după ce primise asigurări de la Iliescu că scurta lui aventură politică nu îi pune în pericol funcția de guvernator al Băncii Naționale? Cînd m-am întîlnit după 2000 cu Diaconescu la Cotroceni, la un dîneu oferit de noul președinte Iliescu, Diaconescu mi-a spus: „Radule, îmi pare rău pentru tot ce s-a întîmplat. Eu îți păstrez în continuare o mare apreciere.” Era bătrîn și nevolnic, așa cum fusese și în ziua în care îl vizitasem la vila de protocol din Neptun. Un bătrîn înduioșător și viclean, atîta tot.

254

DEMITEREA MEA

Consecințele înlăturării mele de la putere, prezentate într-o formă concisă, arată astfel: 1) Excluzîndu-mă, tărănistii s-au lipsit de singurul om care putea să mai salveze unitatea și viitorul partidului, dovadă că în locul meu nu au mai avut pe cine să pună; 2) accep-tînd ca premier un om fără culoare politică, tărănistii au dovedit implicit că alcătuiesc un partid fără identitate politică; 3) neavînd identitate politică, tărănistii au dispărut de pe scena politică românească la alegerile din 2000; 4) gestul lui Constantinescu de a nu mai candida la prezidențialele din 2000 a confirmat adevărul trist că în orice relație de dragoste de tip univoc, în care numai unul dă și altul primește, cel care pierde pînă la urmă e cel care dă: Constantinescu i-a abandonat pe tărăniști după ce făcuse ce vroise cu ei patru ani de zile. Gestul lui Constantinescu nu poate fi iertat politic, el a fost o trădare cu neputință de justificat din punct de vedere politic. Nu ai voie să întorci spatele unei Convenții care te sprijinise să ajungi președinte, indiferent de rațiunile umane și morale ce pot fi invocate în sprijinul unui asemenea gest.

Pe scurt, consecințele au fost catastrofale, afit pentru actorii loviturii de palat, cît și pentru scena politicii românești. Spun asta gândindu-mă că PNtCD, dis-părînd, a lăsat neacoperită aripa creștin-democrată a spectrului politic din România. Astăzi nu există în România nici un partid important a cărui ideologie să reprezinte curentul european al creștin-democrației. și indiferent că ne place sau nu, fără creștin-democrație nu se poate vorbi de un esichier politic complet în România. Cu timpul, se va ivi un alt partid care să preia în programul său ideile democrației creștine, dar acela nu va mai fi PNtCD. Acest partid a murit, a murit pen-

tru totdeauna și pe veci, lucrul acesta trebuie să-l înțeleagă cei care se mai îmbată cu ideea că un

partid cu traditie ca PNtCD va mai putea juca vreodatã vreun rol în istoria României. Nu, nu va mai juca nici un rol, nici peste trei ani si nici peste zece. si mai este ceva. Toti, dar absolut toti cei care au jucat un rol în demiterea mea au iesit azi din joc. Grupul tãrãnist Galbeni-Opris, chiar dacã existã, nu mai reprezintã nimic azi si nu va mai reprezenta ceva vreodatã. Diaconescu a ajuns un fel de anexã a acestui grup. Constantinescu a iesit la rîndul lui de pe scena politicã si orice încercare de a reveni va însemna un esec. Chiar si cei care au contribuit indirect la demiterea mea au fost scosi din joc. Petre Roman a obtinut 2,7% din voturi la alegerile prezidentiale din 2000, ceea ce, politiceste vorbind, înseamnã sfîrsitul, iar maestrul Stoica, ultimul pe listã, a pierdut conducerea Partidului Liberal pentru totdeauna.

DUPÃ DEMITERE

De îndatã ce a scãpat de mine, Constantinescu a cãutat, ca de obicei, sã-si impunã favoritul în scaunul de premier: Radu Sãrbu. Dar oricît de lipsiti de scrupule erau cei din grupul Galbeni-Opris, o asemenea solutie nu putea fi acceptatã. Radu Sãrbu avea o imagine fãrã mãsura de proastã pînã si în ochii lor. Nimeni nu l-ar fi sustinut în Parlament. Cum a putut Constantinescu sã aibã în vedere un om a cãruí arghirofilie si patimã pentru afaceri îl contraindica chiar si pentru postul de ministru, darmite pentru cel de premier? Chiar nu si-a dat seama cîtã putreziciune se ascundea sub pielea acestui om? De vreme ce l-a ales pe el, ori nu îsi dãdea seama, ori semãneau amîndoi. Legea asta de neînfrînt a firii umane, în virtutea cãreia cei care se aseamnã se adunã, a arãtat în chipul cel mai lãmurit cine este Emil Constantinescu. Cãci e cu neputintã sã-ti treacã prin cap sã pui în scaunul de premier un om ca Sãrbu! Dacã totusi a fãcut-o înseamnã cã afinitatea dintre ei era mult mai adîncã decît s-ar fi putut crede.

Constantinescu nu a fost un bãrbat de stat, si nici mãcar om politic nu a fost. Lipsit de o viziune politicã proprie si neavînd un partid în a cãruí ideologie sã creadã mãcar de ochii lumii, Constantinescu a fost un simplu politician, atîta tot. Singurul partid asupra cãruia a avut o influenã realã, PNtCD, a fost distrus

257

CURSA PE CONTRASENS

în urma acestei influente malefice. Desi a trãit cu convingerea cã este un foarte bun jucãtor din umbrã, trãgînd sforile cu o abilitate atît de discretã încît toti politicienii români o stiau, ba chiar si presa, Constan-tinescu dãdea dovadã de o nesiguranã incredibilã cînd era sã ia decizii, azi spunînd una si peste cîtva timp revenind senin asupra hotãrîrii luate. La început a vrut sã facã figurã de slujbas public onest si modest, decla-rînd de pildã cã va desfiinta SPP-ul. A renuntat repede la o asemenea absurditate, de îndatã ce a început sã sufere de frica de care are parte orice om cu functie, frica pentru propria piele. Apoi i s-a înfipt în cap ideea cã presedintele nu trebuie sã parã a fi mai privilegiat decît cel mai umil cetãtean din tarã, motiv pentru care a dat ordin ca coloana oficialã prezidentialã sã astepte cuminte la semafoarele din Bucuresti, asemenea oricãruí conducãtor auto. A renuntat foarte repede la o asemenea trãsnaie egalitaristã cînd si-a dat seama cã în Bucuresti se pierde timp pretios în trafic si cã, în plus, securitatea lui nu putea fi asiguratã în astfel de conditii, în timpul mineriadei din ianuarie 1999 era hotãrît sã reprime miscarea minerilor prin fortã armatã, decizie ce ar fi fost catastrofalã pentru România. A fost hotãrît sã restructureze serviciile secrete, pentru ca peste patru ani de tergiversãri sã declare cã l-au învins Structurile, în ultimile luni ale mandatului sãu, Constan-tinescu se izolase în mod voluntar de anturajul lui. Nu se mai lãsa influentat de nimeni, nu-si mai asculta consilierii, nici mãcar pe Zoe Petre. Decizia de a nu mai candida la presedintie a fost gestul unui copil tîfnos care îsi strînge jucãriile si pleacã. A vrut sã lase impresia cã e un intelectual sobru si integru, care stie sã se retragã de la putere atunci cînd trebuie. A vrut sã parã un om de caracter prea adînc scîrbît de masinatiunile

DUPÃ DEMITERE

din politicã spre a mai continua, desi la capitolul ma-sinatiuni nici Petre Roman si nici Valeriu Stoica nu l-au întrecut, în realitate, a fost un politician rapace care nu a stiut sã se sacrifice pentru formatiunea politicã al cãrei presedinte fusese înainte de 1996. Un dram de loialitate fatã de

Conventie dacă ar fi avut, ar fi participat la alegeri cu singurul gând de a ajuta această formațiune să treacă pragul electoral. și apoi, miza reală, de importanță națională a candidaturii sale, era împiedicarea ascensiunii lui Vădim Tudor. Dar nu i-a păsă, imaginea bovarică pe care o are despre sine cerându-i să joace rolul politicianului ce se retrage dezamăgit. El a fost autorul principal al dezastrului Convenției de la alegerile din 2000 și părintele falimentului PNtCD. Norocul României e că presedintele s-a întors de unde venise, din neant. Spre deosebire de Iliescu, care va face politică pînă la sfîrșitul vieții, pentru că e făcut pentru așa ceva, Constantinescu știe că lumea politicii nu e pentru el. Dacă totuși va reveni în politică, va rămîne ce a fost de la început, un politician mediocru, un „fost” pe care nimeni nu îl regretă. Refuzat de tărăniști în dorința de a-l numi pe Radu Sârbu premier, Constantinescu a căutat o altă variantă. E nespuse de revoltător să vezi cum un presedinte își alegea premierul, iar tărăniștii se multumeau să zică da sau nu, ca un sfat al bătrînilor prea debilitați în substanța lor volitivă pentru a mai putea singuri să indice pe cineva. Cîtă inerie și pasivitate pentru niște oameni de al căror nume se legaseră atîtea speranțe în 1996! Cînd presedintele i-a convocat la Cotroceni pe liderii partidelor din arcul guvernamental, cei care mai nutreau speranțe ascunse că vor fi premieri au fost Alexandru Athanasie și Valeriu Stoica. Primul însă era prea sters și inexpressiv pentru o asemenea funcție, iar

259

al doilea, fiind liberal, nu era dorit de PNtCD și de PD. și totuși, Valeriu Stoica a trăit atunci speranța nebunească și voluptuoasă ca va fi prim-ministru, speranță pe care o întrezăriseră toți liderii politici, dar căreia nu i-a dat glas atunci decît Traian Băsescu. Privindu-l cu coada ochiului pe seful liberalilor, ministrul Transporturilor a exclamat, cu voce tare și în prezența tuturor: „Nea Valerică, mata chiar vrei să fii prim-ministru!” Cu tenul lui nepigmentat, de albinos, Valeriu Stoica, parcă prins cu ocaua mică, s-a înrosit tot, și roșu a rămas pînă la decizia finală din acea seară, o decizie care din păcate pentru el nu-i dădea cîștig de cauză. Soluția găsită la tanc de Constantinescu a fost Isărescu. Atunci, la Cotroceni, presedintele Constantinescu l-a sunat pe Isărescu și i-a propus funcția de prim-ministru. Dar Isărescu nu și-a dat acordul imediat, ci numai după consultări cu opoziția.

Cu Isărescu lucrurile s-au petrecut întocmai ca în cazul lui Ciorbea. A fost îndeajuns ca Emil Constantinescu să le fluture pe la nas tărăniștilor soluția genială pe care o gășise ca toți să cadă secerati de dragoste la picioarele noului premier. La fel ca în cazul lui Ciorbea, toți tărăniștii și-au descoperit brusc o dragoste bună pentru fostul guvernator, fiind convinși pînă în ultima clipă că el era soluția cea mai bună. „Cît de deștept și profund poate fi presedintele statului, iată că a gășit omul providențial, omul cel mai nimerit ca să rezolve criza!”, așa au gîndit cu totii, fără cea mai mică tresărire de spaimă la gîndul că, pentru a doua oară, presedintele Constantinescu ștergea cu buretele voința politică a PNtCD numind premier un om care nu avea nici o legătură cu partidul lui Coposu. Iar dragostea lor sinucigașă pentru Isărescu a mers pînă acolo încît l-au propus în alegerile din 2000 drept candidat la presedin-

260

ție din partea Convenției, dovedind că sînt un partid fără identitate politică și condamnîndu-se implicit la dispariție. Timp de patru ani, tărăniștii au lăsat imaginea unui partid lipsit de valori proprii, silit să recurgă la oameni din afara lui pentru a salva guvernarea. Un partid anemic și dezorientat, un partid fără orientare și voință proprie, căruia i se putea impune orice fără teama ca cineva să se opună. Cînd Isărescu a fost investit cu prerogativele de premier în camerele reunite ale Parlamentului, urechilor mele le-a fost dat să audă cele mai slugarnice și mai înflăcărâte osanale închinat tehnocratului providențial, dar, culmea, toate osanalele veneau din partea celor care ar fi trebuit să plece capul de rusine la gîndul că partidul lor era, prin această investiție, decapitat: tărăniștii. și aici nu îi am în vedere pe detractorii mei, ci pe cei care păreau oare cum neutri în lupta internă din PNtCD. Mi-l amintesc pe Vasile Lupu, de pildă. Discursul lui a fost o

mostră de gudurare politică și de oportunism sadea. Guvernarea mea a categorisit-o drept catastrofală, iar guvernarea ce urma să vină drept răstimpul renasterii României, în gura acestui copil planturos, bosumflat și pitoresc, care nu a știut niciodată ce vrea cu adevărat, Radu Vasile era un exponent al răului, iar Isărescu izbăvitorul prin excelență. Culmea e că și un liberal ca Remes, căci pe atunci mai era încă liberal, a înfierat guvernul Radu Vasile și l-a tânguit slugarnic pe tehnocratul Isărescu. În acea zi s-a cântat la unison în Parlamentul României o mesă în cinstea lui Isărescu și spre anatimizarea lui Radu Vasile. Cel care a surprins cel mai bine absurdul situației create de Constantinescu a fost Vădim Tudor, într-o intervenție antologică de la tribuna Parlamentului: „Mă uit la noul guvern, sînt aceiași miniștri pe care îi știu. Mă uit în sală și îl văd pe

261

Radu Vasile, dar fără miniștri, în locul lui e altul cu aceiași miniștri. Care este noul guvern, domnilor?"

Să nu fiu înțeleș gresit, îl cunosc prea bine pe Mugur Isărescu ca să mă lasă pradă vreunei porniri ranchiunoase, îl știu cred mai bine decît mă știe el. Am copilărit împreună în Drăgășani și am fost colegi de liceu. L-am sprijinit în 1995 cînd PDSR îi cerea demisia în Senat. Atunci, fiind o voce ascultată în Senat, i-am întins o mîna de ajutor ca reprezentant al opoziției. Dar și atunci, sprijinul propriu-zis recunosc că tot Iliescu i l-a dat, dînd telefon la Senat și cerîndu-le senatorilor pedeseristi să pună capăt reacțiunii față de guvernator. Dacă a rămas după 1998 în funcția de guvernator e pentru că l-am preferat pe el mult mai modestului pretendent Ciomara. Dar ceea ce vreau să pun în lumină nu e pregătirea lui de bancher, ci uimitoarea iscusință cu care a știut să supraviețuiască în apele tulburi ale politicii românești. Isărescu e exemplul cel mai strălucit de longevitate într-un post important. E un om care, în materie de supraviețuire, l-a întrecut pînă și pe Iliescu, căci în vreme ce Iliescu a murit spre a reînvia, Isărescu a trăit tot timpul, privind cum premierii cad, cum guvernele se schimbă și cum partidele cresc, ajung la apogeu și pier. Este cel mai bun alergător de cursă lungă din istoria postdecembristă a României, și asta, culmea, deși este un om fără stofă de politician. De aceea, nu cu Isărescu am eu ce am, ci cu versatilitatea de slugă a tărănistilor.

După ce mi-am dat demisia am revenit în Parlament, căci statutul de senator nu putea să-mi fie luat de nimeni. Atunci am cunoscut firea abjectă al românilor. Cei care nu îndrăzniseră cîț fusesem puternic să mă critice s-au năpustit asupra mea. Declarațiile și cri-ticile se revărsau puhoi în presă, iar cei mai aprigi erau

262

DUPĂ DEMITERE

cei care odinioară îmi juraseră credință. Românul, ca orice ființă slabă și complexată, aruncă cu piatra numai în acei oameni din partea cărora știe că nu se poate astepta la represalii. E atîta lasitate în firea românului încît, dacă nu as avea anii pe care îi am, mîine as pleca din România cu familie cu tot. A trăi în România este un efort. și chiar nu merită efortul de a trăi într-o țară în care lasitatea, invidia, arivismul și birfa sînt constantele generale ale firii oamenilor. Da, a trăi în România este un efort, iar cei care se încapățînează totuși s-o facă fie sînt prea slabi ca să plece, fie sînt oameni ai Structurilor, fie sînt arși de un ideal fantasmatic și mistuitor care îi ține pe loc într-o țară în care nu își vor găsi în veci locul. De cei din prima categorie nu îmi pasă, de cei din a doua nici atît, dar celor din a treia, din rîndul cărora am crezut că fac parte și eu, le doresc să-mi citească cartea punîndu-se în locul meu. Poate că atunci vor înțelege ce simt eu acum, într-un ceas în care îmi vine să repet la nesfîrsit cuvintele lui Mace-donski: „Nu, de lume nici o vorbă și de glorie nici una!" în virtutea înclinației pe care o avem de a alerga cu lăcomie după vorbe noi și profunde, le trecem cu vederea pe cele vechi. Sîntem prea snobi ca să repetăm niste adevăruri banale care au fost atît de mult rostite că ni se pare un semn de lipsă de originalitate să le mai repetăm la rîndul nostru. Mare greșală, căci una din cele mai extraordinare vorbe românești rostite vreodată pe acest pămînt, al cărei adevăr nu va fi întrecut nici de cea mai fericită cugetare

a vreunui filozof român, este aceea care spune că pe cine nu lasi să moară nu te lasă să trăiești. Aici nu e vorba de vreo judecată morală a mea în privința politicianilor români. Doar am hotărât o dată că nu scriu o carte cu tendință moralizatoare. Nu aceasta e intenția mea. Ceea ce vreau în

schimb să arăt e că vorba aceasta românească poate servi ca principiu de conduită politică și ca îndreptar de comportament pentru oricine are de gând să facă politică. Vorba aceasta românească e imperativul categoric după care ar trebui să se ghideze orice politician român. Dacă faci greșea să crezi că tu și anturajul tău scăpați de valabilitatea necrutătoare a adevărului pe care îl conține ea, vei trăi drama celui care adevăratește pe propria piele verdictul ei simplu și fără umbră de limpede, un verdict pe care însă l-ai auzit de atâtea ori încât nu mai simți nevoia să-l constientizezi: pe cine nu lasi să moară nu te lasă să trăiești! Literalele acestea ar trebui gravate pe frontispiciul Senatului României, pentru ca fiecare om care intră în el să aibă, proaspătă și nealterată de uitare, perspectiva drumului pe care are de mers. Eu de adevărul acestei vorbe m-am convins de nenumărate ori, căci am văzut oameni pe care îi făcusem oameni întorcându-mi spatele după ce încetasem să mai fiu pentru ei o autoritate și am văzut colegi de partid care au pus umărul să-l doboare pe cel căruia îi datorau locul în Parlament.

Întors pe băncile Parlamentului, am început să mă gândesc la eventualitatea înființării unui nou partid, prin atragerea în el a tuturor parlamentarilor tărăniști care intuiau că PNtCD-ul își trăiește ultimile zile. Împreună cu cei 10 parlamentari tărăniști din grupul de la Brașov, Lepșa, Bogdan Ionescu, Dorin Dârstaru, Tu-dose și alții, am decis înființarea unui partid modern, de factură creștin-democrată, Partidul Popular Român. Am elaborat repede un program ideologic de dreapta, axat pe principalele repere ale doctrinei creștin-de-mocrate: ordine, patrie, familie, credință, securitate națională etc. Soluția cea mai rapidă era încheierea partidului în jurul unei mișcări politice deja existente.

264

DUPĂ DEMITERE

Am început negocierile cu Dreapta Românească, o grupare politică naționalistă condusă de Brahas. În februarie 2000 am depus actele la tribunal, au urmat lungi tergiversări și contestații juridice, dar până la urmă, am reușit să înregistrăm partidul. Peste puțin timp a avut loc congresul de constituire al partidului la World Trade Center, unde au fost prezenți ambasadorii de anvergură, precum cei ai Rusiei și Israelului, și câțiva oameni politici români cu care mai păstrasem legătura. Unul dintre ei a fost chiar Traian Băsescu, al cărui discurs a fost singurul de apreciere a prestației guvernului Radu Vasile pe care îl auzeam de la demiterea mea. Congresul a fost o reușită, începutul fiind de bun augur pentru acest nou partid. La alegerile locale din 2000 am obținut, fără nici o campanie electorală, 0,9% din voturi. Pare puțin, dar era imens pentru un partid abia înființat, în București, am retras candidatul nostru și ne-am declarat sprijinul pentru candidatul PD-ului, Traian Băsescu. În pregătirea alegerilor parlamentare am purtat negocieri cu felurite partide. Aveam de ales între a rămâne în luptă de unii singuri și a pierde, și a accepta fuziunea cu un partid parlamentar, sperând în obținerea unor locuri eligibile. Am purtat negocieri cu Partidul Național Român al lui Măgureanu și cu PUNR-ul lui Valeriu Tabără în vederea formării unui singur partid. De fiecare dată negocierile au intrat în impas. Eu tineam ca noul partid să poarte în titulatura lui termenul „popular”, pentru a indica identitatea doctrinară a partidului cu mișcările creștin-democrate din Europa. Știam că un partid fără identitate moare și că identitatea lui începe cu numele și cu doctrina lui. Nu m-am făcut înțeleș. Iar deosebirile de păreri s-au accentuat o dată cu alegerea persoanei ce urma să candideze la funcția de președinte al statului. Au fost făcute

265

propuneri halucinante pentru această funcție, de pildă omul de spectacol televizat Florin Călinescu, iar mai târziu fostul lider studentesc și actualul om de afaceri Marian Munteanu.

Momentul în care mi-am dat seama că nu se va alege nimic din fuzionarea acestor partide anemice a fost cel în care am abordat problema procentelor pe listele electorale. Am renunțat, parcă discutam între surzi.

Nu-mi mai rămânea decât să-i conving pe colegi să mergem singuri în alegeri, cu riscul de a sucumba. Nu am reușit însă. Toti vroiau un loc în Parlament, ceea ce nu se putea obține decât prin fuzionarea cu un partid parlamentar, în consecință, m-am orientat către partidele mari. Am discutat cu Valeriu Stoica eventualitatea unei înglobări a Partidului Popular de către Partidul Liberal, liderul liberal, versatil și alunecos, promițându-mi că va pune problema în biroul lor de conducere și că mă va anunța îndată ce se va lua o hotărâre. Nu a făcut-o, așa că într-un final l-am sunat eu. Mi-a spus că propunerea mea fusese respinsă în birou de gruparea lui Târșiceanu și Patriciu. Mai târziu, întâlnindu-mă cu Patriciu, l-am întrebat de ce s-a opus fuziunii. Patriciu a ridicat mirat din sprâncene, spunându-mi că niciodată Valeriu Stoica nu pusese o asemenea problemă în biroul lor de conducere. Același lucru mi l-a spus și Radu F. Alexandru. Versatil, foarte versatil acest Valeriu Stoica! În fine, am discutat cu Traian Băsescu. Omul acesta, de care mă leagă o prietenie ce depășește circumstanțele politice, a acceptat ceea ce ceilalți nu erau dispuși să accepte, oferindu-mi două locuri eligibile și un al treilea nesigur pe listele Partidului Democrat, în felul acesta, Partidul Popular Român a fuzionat cu PD-ul, iar eu am ajuns senator PD și Sorin Lepsa deputat PD.

266

EPILOG

Adevărata înțelepciune pe care o poți câpăta în decursul carierei politice este că politica românească e o politică a aparentelor. Niste aparente trecătoare care se agită mult și uneori degeaba pe o scenă stabilă a Structurilor. Aparentele trec, Structurile deocamdată au rămas, și vor mai rămâne pînă în 2008. În privința asta și eu și Constantinescu am fost niste aparente. Și asta într-un dublu sens. Primul e acela că amîndoi am apărut și am dispărut pe această scenă asemenea unor aparente evanescente. Al doilea sens e că aparent am făcut mult pentru țară, în realitate am făcut mult mai puțin față de cît am fi putut face dacă, pe de o parte, Structurile nu și-ar fi păstrat vigoarea și, pe de altă parte, dacă eu și Constantinescu am fi putut să colaborăm cum trebuie. Nu e amintire, oricît de dureroasă, în care să nu se furizeze, insesizabil, regretul pentru ceea ce ai fi putut face și nu ai făcut și remuscarea față de ceea ce ai făcut și puteai să nu faci.

Eu am o memorie a sentimentelor, nu a faptelor. Nu retin aproape niciodată evenimentul ca atare, ci răsunetul sufletesc pe care acel eveniment l-a avut asupra mea. Iar cînd m-am apucat să scriu cartea aceasta, am știut de la bun început că voi scrie o carte a amintirilor propriu-zise și nu a memoriilor contrafăcute de filtrul autojustificării în fața posterității. Amintirile, cînd

267

rămîn simple consemnări ale unor date biografice, nu au nici o însemnătate, însă ele capătă însemnătate cînd deasupra lor începe să plutească o atmosferă sufletească, o atmosferă greu de descris și totuși prezentă, inefabilă și totuși ușor de sesizat, ce s-a desprins treptat și pe nesimțite din fiecare amănunt înfățișat de autor drept amintire. Această atmosferă intră cu fiecare pagină în sufletul cititorului, pentru ca la sfîrșit cititorul, din tot vîrtejul de amintiri pe care le-a citit detasat, să nu rămînă decât cu amintirea atmosferei la care a fost părtaş vreme de cîteva zeci sau sute de pagini, în această atmosferă stă valoarea unei cărți, și în aceeași atmosferă stă și valoarea de document a unor amintiri, în fond, ceea ce numim cu adevărat amintiri sînt partea de impregnare afectivă cu care lumea s-a insinuat în sufletul nostru. Iată de ce amintirile mele se referă la lucrurile pe care eu le consider importante. Memoriile mele sînt amintirile acelea care mi s-au întipărit foarte adînc în minte tocmai pentru că m-au impresionat. Memoriile mele sînt amintiri și atîta tot. Și numai în măsura în care sînt amintiri vor putea ele să fie cu adevărat și memorii. Asadar nu mi-am scris memoriile ca să mă justific, și nici pentru a-mi clădi singur socul posterității. Din acest motiv memoriile mele nu sînt memorii în întelesul acela emfatic și prezumțios ce răzbate din gura unui politician pătruns de importanta istorică a actului de a-si

asterne memoriile pe hîrtie. „îmi scriu memoriile!", cam asta e vorba pe care ajunge să o rostească în final cam orice politician român, un om căruia, în loc de puterea deciziei, nu i-a mai rămas decît privilegiul vorbelor. E o parte de înfrîngere în aproape toate cărțile de memorii, si cu atît mai mult în cele scrise de

268

EPILOG

oameni politici. Căci lor, spre deosebire de acelea în care amintirile rezistă prin ele însele, adică prin atmosfera creată în jurul lor, li se adaugă vointa transparentă de a dovedi ceva. Toate sînt pledoarii închinat siesi de autorul lor, si atunci cum să mai mire această dorință pe care o înțeleg atît de puțin la politicienii români, aceea de a-si scrie memoriile? Nu e carte de memorii politice în rîndurile căreia să nu se simtă această vointă pro domo sua, tocmai de aceea în România s-au scris atît de puține cărți de memorialistică politică adevărată. Da, am spus bine, memorialistică politică adevărată, care nu are nevoie de o știință politică în sprijin si nici de teorii savante despre ce înseamnă să faci politică. Da, e vorba de înfrîngere, dar de înfrîngerea celui care, făcînd politică, nu vrea în final să recunoască faptul că a fost înfrînt, si asta nu pentru că nu ar fi fost suficient de bun pentru lupta politică, aceste cazuri nici nu le mai iau în seamă, ci pentru că regula în politică e înfrîngerea. Cine își dorește puterea fără să aibă în minte gîndul că va veni o zi în care va fi înfrînt de un altul, acela va rămîne cu convingerea că politica e murdară si el a fost prea bun pentru o lume atît de murdară.

Recunosc că de multe ori, în timpul mandatului meu, rutina activității a lăsat loc urîtului, plictiselii, lehamitei. Dar tocmai ea mi-a dat puterea de a mă detașa de putere si de mrejele ei. Pe mine puterea nu m-a impresionat defel, de aici detasarea, ironia si zeflemeaua pe care am împărtit-o si de care, la rîndul meu, am avut parte. Este o vorbă a scriitorului spaniol Jose Bergamin în al cărei adevăr cred: „Zeflemeaua este forma cea mai inteligentă a carității." A-ti scrie memoriile în această țară este un lucru dificil. Este dificil deoarece — oare pentru a cîta oară o

269

spun? — țara în care trăim este o țară a aparentelor, o țară în care mai toti politicienii cred despre ei însisi că sînt opera propriului lor efort. Dar e suficient să treci dincolo de aparente ca să vezi că politicienii români sînt piese pe tabla de sah a Structurilor. Dar cîți au curajul să treacă dincolo de aparente? Derizoriul clasei politice românești este că se complăce cu voluptate în acest ocean al aparentelor, uitînd să mai iasă de acolo. Pentru cei care aparțin acestei clase, politica nu este altceva decît o politică de imagine. Desi nu ar trebui să uite un adevăr elementar, acela că a căuta să-ti faci imagine înseamnă a-ti strica imaginea.

Din acest punct de vedere, această carte este un act de curaj. Ea este o explicatie, nu o justificare. Este încercarea de a reda, pe întinderea unui scurt interval de timp, fenomenul politic românesc. Dar, mai presus de orice, această carte este expresia curajului de a arăta cititorului român că adevărata putere aparține Structurilor. Sînt evenimente si nume pe care le-am trecut sub tăcere, pentru a menaja orgoliile politicienilor de azi. în această privință, cartea mea apare prea devreme. Dar o eventuală nouă editie a ei, poate peste cîtiva ani, va da negresit în vileag lucruri care, acum, nu pot fi spuse. Cu sau fără aceste dezvăluri, caracterul aparent al lumii politice se va mentine în România cel puțin încă un deceniu. Iată de ce acest epilog este mai curînd despre viitor. Căci nimic nu se va schimba semnificativ în plan politic. Nu este o întâmplare că România are în continuare ca imn national o poezie pasoptistă al cărei îndemn este „Desteaptă-te, române!" Prin acest imn se recunoaște în chip oficial că, la peste 150 de ani de la revolutia din 1848, românii mai au încă nevoie de îndemnul de a se destepta.

CUPRINS

CUVÎNT ÎNAINTE

O PRIVIRE ÎN MINE ÎNSUMI
PACEA DE LA COZIA
PARTIDUL NAȚIONAL TĂRĂNESC
VĂZUT DINLĂUNTRU
MANDATUL MEU
Guvernul
Presa
SPP-ul, serviciile secrete
Sindicatetele
Relatiile cu străinătatea
si institutiile financiare
DEMITEREA MEA
DUPĂ DEMITERE
EPILOG